

NIKI
MA

ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΕΚ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Περιεχόμενα

Δύο ενότητες

1) Έτος 1919.

2) Έτος 1922

Hky.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

*Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.*

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Αιγυπ
Μουσ. Εγκρίσεις
Τμήμα μετὰ τῶν βιβλ. οδ.
1919. 9. 15
27. 15

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1919

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

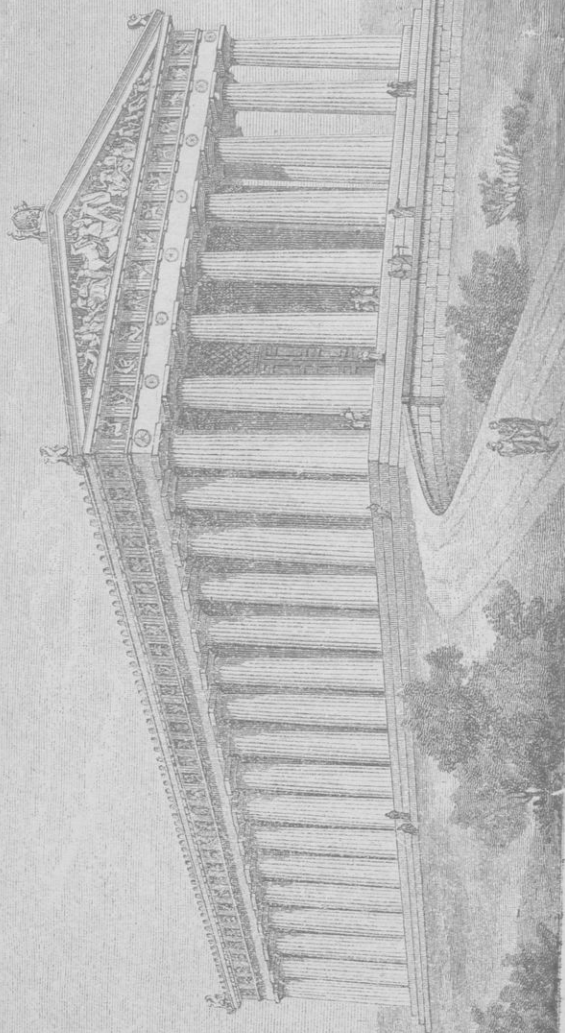
τὸν κ. **Ἰωάννην Πολέμη**ν, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινούμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ἀποφάσεως τῇ 3ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 19ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1919—1920 καὶ ἐφεξῆς τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον «**Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα**», **τόμος Β' διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων** μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου ὑμῶν τούτου συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

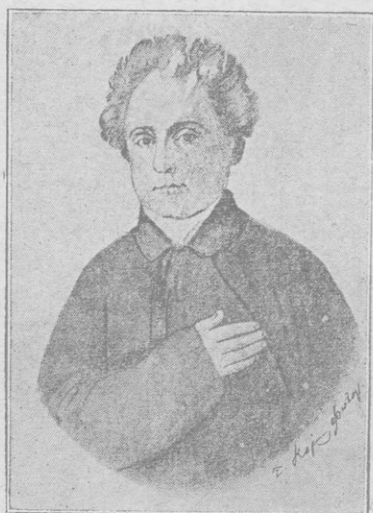
Π. Ζαγανιάρης

Ὁ Παρθενὼν ἐπὶ Περικλέους.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν προῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι, γὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νάρθη ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ σκίαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λès
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες· πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ;
καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸπάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλίματα θολὰ
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πληθὺς αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες
ἐξανάλθες μονοχὴ
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κονρταλῇ

Ἄλλος σοῦ ἔκλαιψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσαση καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

Ἄλλοι, οἰμέ ! στὴ συφορά σου,
ὅπου ἔχαίροντο πολύ,
σῦρε νά βρης τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε, ἔλεγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανά.

Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτο ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἑλευθεριά !

Διονύσιος Σολωμός.

ΤΟΥ ΚΡΟΥΜΜΟΥ ΤΟ ΠΟΤΗΡΙ

‘Ο γέρος άσκητής, ό άγιος, όπως τόν ώνόμαζαν όλοι στήν ‘Αγ-
χιάλο, άνατρίχιασε.

— Κλέβεις έσύ ; είπε μέ άγρια φωνή στο ξανθόμαλλο έλλη-
νόπουλο, πού είχε τό πρόσωπό του στο χώμα σάν τόν Τελώνη τής
παραβολής. Έκεί κατάχαμα λαμποκοπούσε
ποτήρι δλόχρυσο και οι άκτινες του κεριού και
τής κανδήλας, πού έκαιγαν μπροστά στήν
Παναγία, έπαιζαν μέ τά πολύτιμα του ποτηριού
πετράδια.

— Ναί, έκλεψα. Νά μέ παιδέψης θέλω.
Μά πρώτα νά μ’ άκούσης και νά μέ βοηθήσης.

— Έγώ ; τελείωσε. Τό μύρο πού σου έβαλα
έχάθηκε άπ’ τή μαύρη στιγμή πού λέρωσες τά
χέρια σου. Σ’ άγαπούσα σάν τά μάτια μου, μά ό Χριστός τό είπε,
είσαι μάτι πονηρό και πρέπει νά σε βγάλω.

— ‘Ο τι τιμωρία μου πής, θά τήν τραθήξω χωρίς παράπονο·
μά πρέπει πρώτα νά μ’ άκούσης και νά μέ βοηθήσης.

‘Ελαμπαν τά μάτια του παιδιού και τό μέτωπό του τό περή-
φανο άψηλά τό σήκωσε, χωρίς κανέναν σκοτεινό λογισμό νά τό
αύλακώση.

— Κάθε χρόνο σάν σήμερα μνημονεύεις ένα όνομα.

‘Ο άσκητής έσταυροκοπήθηκε.

— Και λυπάσαι για τό βασιλέα σου. Στρατιώτης ήσουν και
πικραίνεσαι πού γλίτωσες άπό τή μάχη, πού άρπαξε προδοτικά τό
τιμώτερο κεφάλι. Κι έμένα μ’ έλεγες. . .

— Παιδί μου, Βούλγαρο μήν πιστέψης. Αυτοί πολεμούν όχι
για έλευθερία, για δόξα, για τιμή, μά για νά βλέπουν νά τρέχη
αίμα, νά γδύνουν νεκρούς, νά τυραννούν ανθρώπινα κορμιά. Θηρία,
παιδί μου, μά όχι ευγενικά λεοντάρια, θηρία άγρια και άπιστα.
Δέν μου τά έλεγες αυτά ; και κάτω άπό τό σκοτεινό ράσο σου δέν

κτυποῦσε πολεμόχαρα ἡ καρδιά σου, ὅταν συλλογίζουσιν πὼς μεθ' ὁ Κροῦμμος δυὸ φορὲς μὲ τὸ ποτήρι του, γιατί ἔχει ποτήρι τὸ κεφάλι τοῦ Νικηφόρου, καὶ θαρρεῖ, ἐνῶ πίνει κρασί καὶ κυλιέται κτήνος μεθυσμένος, θαρρεῖς πὼς πίνει αἷμα ἑλληνικό, τὸ αἷμα τοῦ βασιλέα μας; Κι ἐγώ, ποῦ τ' ἄκουα αὐτά, ἤθελες νάμαι πέτρα; Τὰ λόγια σου ἤθελες οὔτε σὲ μένα νὰ μὴν καρποφορήσουνε; Ναί; Ἔ, λόγια σὰν τὰ δικά σου, παράδειγμα σὰν τὸ δικό σου, δὲν πάγει στὰ χαμένα. Χθὲς βράδυ μπήκα στὴ σκηνὴ τοῦ Κρούμμου.

— Ἐσύ; καὶ γλίτωσες;

— Τοῦ εἶπα πὼς θέλω νὰ πολεμήσω μαζί τους καὶ πὼς ξέρω κάτι κατατόπια νὰ τοὺς πῶ. Τοῦ εἶπα καὶ κακὸ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ καὶ κείνος μεθυσμένος, ὅπως ἦταν, χάρηκε καὶ μὲ κράτησε νὰ τοῦ μιλῶ. Βούλγαροι δύο μὲ γυμνά σπαθιά τὸν φυλάγουνε σὰν κοιμᾶται. Ἐγὼ κρυφὰ κρυφὰ ἄρπαξα τὸ ποτήρι κι ἔφυγα, χωρίς νὰ μὲ καταλάβουν.

— Καὶ τώρα τὸ ποτήρι αὐτό;

— Ναί, πατέρα μου, εἶναι τοῦ βασιλέα μας τὸ κεφάλι. Σὰν σήμερα ἔπεσε· ἔλα νὰ τὸ θάψωμε τὸ κεφάλι καὶ ὅστερα νὰ ἰδῆς καὶ τὴν πληγὴ μου, γιατί μ' ἐπλήγωσε ἓνας Βούλγαρος, σὰν μὲ εἶδε νὰ τρέχω, μὰ δὲν μὲ πρόφθασε.

Ὁ ἀσκητὴς ἔβγαλε τὰ πολύτιμα στολίδια, προσκύνησε τὸ τίμιο κεφάλι, ἄνοιξε μιὰ πλάκα στὸ ἐρημοκλήσι του καὶ ἔκαψε λιθάνι καὶ διάβασε καὶ τὰ νεκρώσιμα.

Ἐκλαίει ὁ γέρος, ἔκλαίει καὶ τὸ παιδί.

— Ἐλαφρὸ τὸ χῶμα σου, βασιλέα μου, εἰρήνη στὴν ψυχὴ σου.

— Ἐλαφρὴ ἡ ψυχὴ σου, βασιλέα μου, πόλεμος σὲ μᾶς ἀτελείωτος, δὲν πολεμοῦμε γιὰ πλούτη καὶ γιὰ ξένα χῶματα. Πολεμοῦμε γιὰ νὰ προφυλάξουμε τὸν κόσμον τὸν ἡμερο ἅπ' τὸν κατακλυσμὸ τῶν θηρίων. Γιὰ τὸν πολιτισμό, γιὰ τὸν ἀνθρωπισμὸ τοὺς πολεμοῦμε τοὺς Βουλγάρους. Εἰρήνη στὴν ψυχὴ σου, βασιλέα μου, μὰ πόλεμος, πόλεμος στὸ κράτος σου.

Εἶπε τὸ παιδί.

Ἡ πλάκα σκέπασε τὸ κρανίον καὶ ὁ ἀσκητὴς ἔσφιξε στὰ κοκαλénια στήθη του τὸν ἔγγονά του, περιποιήθηκε τὴν πληγὴ του.

— Εὐχαριστῶ, παιδί μου, πὺ κατάλαβες τί λαχταροῦσα καὶ τὸ ἔκαμες, χωρὶς νὰ σοῦ τὸ πῶ. Σ' εὐχαριστῶ. Μὰ ἡ κλεψιά εἶναι πάντα κλεψιά. Πρέπει νὰ σοῦ πῶ τὴν τιμωρία σου. Πάρε αὐτὰ τὰ πολύτιμα πετράδια, ἀχρείαστα γιὰ τὰ τίμια χέρια σου, καὶ ρίξε τα στὸ βουλγαρικὸ στρατόπεδο. Αὐτὴ εἶναι ἡ τιμωρία σου.

Καὶ τώρα ἔλα νὰ σὲ εὐλογῇσω. Λίγες εἶναι οἱ μέρες μου. Τῇ σημερινῇ μέρᾳ θαρρεῖς περίμενα γιὰ νὰ ἡσυχάσω. Θρησκεία καὶ Πατρίδα, γι' αὐτὰ τὰ δυὸ νὰ ζῆς καὶ νὰ πεθάνῃς.

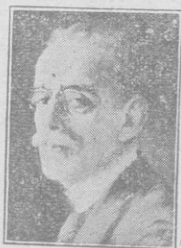
Τὸ παιδί φίλησε μὲ συγκίνηση τὸ χέρι τοῦ παπποῦ του, προσκύνησε τὸν τάφο τοῦ βασιλέα του καὶ ἔφυγε ἑλαφρόποδο, φτερωτό, ἀκτινολοουμένο, νὰ περάσῃ τὴν τιμωρία του.

Ποτὲ ἀμαρτωλὸς δὲν εἶχε τόση χαρά. Στ' αὐτιά του βούζουν ἀδιάκοπα τὰ ὕστερνά λόγια τοῦ παπποῦ :

Θρησκεία καὶ Πατρίδα.

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου.

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

Βαριά, ἄπ' τὴ σαραντάχρονη καβάλα σκουριασμένα,
τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατώντας ἀντρειωμένα,
τοῦ Βασιλιᾶ προσκυνητῇ βροντοῦν τὰ φτερινιστήρια.
στὴν Παναγιά Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια :
τὸ περιστέρι τὸ χρυσό, πὺ τὰ φτερὰ ζυγίζει
κι ἀνασαλεύει κρεμαστὸ χωρὶς νὰ φτερουγίξῃ,

καὶ τὸ χρυσὸν, μονόφωτο, θαματουργὸ καντήλι,
πούχει τὸ λάδι τοῦ ἄσωστο κι ἄκαγο τὸ φτιλί.

.....
Πέρασαν χρόνια καὶ καιροὶ κι ἔγινε σκλάβα ἡ Πίστη·
τὸ περιστέρι ἐπέταξε καὶ τὸ καντήλι ἐσβήσθη·
τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ χάλασμα χορταριασμένο μένει
κι ἡ Παναγιά Ἀθηνιώτισσα γιὰ πάντ' ἀποδιωγμένη.

.....
Πέρασαν χρόνια καὶ καιροὶ καὶ κάποια νύχτα πάλι
φάντασμα στήθηκε ἡ ἐκκλησιὰ μετὰ τὰ παλιὰ της κάλλη·
μόσκου καπνὸς εὐώδιασεν ἀπ' τὰ λιβανιστήρια·
στὰ μάρμαρα ἀντιλάλησαν βαριά τὰ φτερονιστήρια·
μεσουρανώντας κύλησε διπλόφωτο ἔν' ἀστέρι
καὶ τὸ καντήλι ἀνάφτηκε — κι ἦρθε τὸ περιστέρι.

Γεώργιος Δροσίνης.

ΠΥΡΚΑΪΑ

(Ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων»).

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀπελθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ
πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ μου καὶ ἡ σύνοικος ἡμῶν θεία μου ἐπέστρε-

φαν περί δέιλην ὀψίαν. Μετά τήν ἀναγκαίαν δὲ κάθαρσιν καὶ ἀλλαγὴν φορεμάτων ὁ πατήρ μου ἀνεγίνωσκε μετὰ τῆς μητρὸς ἐπιστολάς, αἵτινες εἶχον ἔλθει εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, καὶ εἰτα σχίσας ἕκαιε τὰ τεμάχια εἰς τὸ κηρίον· πάντοτε δὲ πάσης εὐκαιρίας ἐπωφελοῦμενος ἵνα μᾶς διδάσκη ἢ ἵνα ἐξεγείρῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ προκαλῇ ἐν ἡμῖν πνεῦμα ἐρεύνης μᾶς ἐδείκνυε τὸν πυρπολούμενον χάρτην καὶ μᾶς παρετῆρει πόσον παμφάγον καὶ καταστρεπτικὸν στοιχεῖον εἶναι τὸ πῦρ. «Πόσος κόπος, μᾶς ἔλεγε, κατεβλήθη ἵνα παραχθῇ οὗτος ὁ χάρτης, πόσαι ἰδέαι περιέχονται ἐν αὐτῷ γεγραμμέναι· ἀλλ' ἰδέτε, εἰς μίαν στιγμὴν ἢ φλόξ τὸν κατέλαβε, τὸν κατέφαγε, καὶ τί ἔμεινεν; αὕτη ἡ ὀλίγη, μόλις ὁρατὴ τέφρα». Καὶ δεικνύων εἰς ἡμᾶς προσέτι τὸν χάρτην, ἀφοῦ ἔκαλετο, καὶ πρὶν ἔτι ἀποτεφρωθῇ, παρέβαλλε τὰ ἐπὶ τοῦ μέλανος ἐμβαδοῦ πλανώμενα φλογερά ἔχνη πρὸς φανούς, οἵτινες ἐπὶ καταστροφῆς τινος φέρονται ἀνησύχως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἐν μέσῳ νυκτὸς ζοφεράς.

ὑπὸ τοιούτων εἰκόνων ἔχοντες πεπληγμένην τὴν φαντασίαν, ἐστάλημεν νὰ κοιμηθῶμεν, τὰ παιδία, ἡ ἀδελφὴ μου Εὐφροσύνη καὶ ἐγώ, διότι ἡ μικροτέρα μου ἀδελφὴ, νήπιον ἔτι, δὲν ἠγγρύπνει ὅσον ἡμεῖς.

Δύο ὥραι εἶχον ἴσως παρέλθει, ὅτε ἄνθρωποι, εἰσορμήσαντες εἰς τὸν ἡμέτερον κοιτῶνα μετ' ἐντρόμων κραυγῶν, μᾶς ἀφύπνισαν αἰφνιδίως. Ἄμα δ' ἠνέφξα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον λάμπον πᾶν τὸ δωμάτιον καί, ἐνῷ μὲ ἤρπαζον ἐκ τῆς κλίνης, ῥίπτοντες εἰς τοὺς ὤμους μου τὸ προστυχὲν ἐνδυμα, ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ παράθυρα καὶ πᾶς ὁ ἄηρ μοι ἐφάνη πλήρης σπινθήρων ὥς πυκνῶν χρυσῶν ἢ φλεγομένων νιφάδων.

«Πυρκαϊά, πυρκαϊά!» ἔκραζον οἱ ἄρπαγες ἡμῶν καὶ ἐπήδησαν κάτω μᾶλλον ἢ ὅτι κατέβησαν τὰς κλίμακας, ἐνῷ πᾶσα ἡ οἰκία πέριξ ἦν ἀνάστατος, καὶ οἱ ὑπηρέται ἔτρεχον ἀτάκτως, καὶ σκεύη ἐσύροντο καὶ κατεκρημνίζοντο ἀπὸ τῶν παραθύρων, καὶ τὰ πάντα ἦσαν τρόμος καὶ σύγχυσις.

Οὕτω μᾶς ἔφεραν εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ἐξ οὗ ἔβλεπον μετ' ἐκπλήξεως οὐχὶ ἀμιγοὺς θαυμασμοῦ μεγάλας γλώσσας φλογῶν ἀντα-

νακλωμένας εἰς τὴν ὑγρὰν ἐπιφάνειαν, πάντα δὲ τὸν ἀέρα κατὰ-
φωτον ὡς ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ βραγδαίαν πίπτουσαν περίξ ἡμῶν
τὴν πυρίνην βροχὴν. Ἀλλὰ ταύτης σπινθήρ ἀνῆψεν αἰφνης τὸν
κεφαλόδεσμον τῆς ἀδελφῆς μου, φερομένης ἐμπρὸς ἐμοῦ εἰς τὰς
ἀγκάλας ἐνὸς τῶν ὑπηρετῶν, καὶ παρ' ὀλίγον τὴν κατέκαιεν, ἂν
δὲν ἐπρολαμβάνετο.

Οἱ φέροντες ἡμᾶς ἔσπευσαν πρὸς τὰ ἐνδότερα καὶ τὰ ἄνω τοῦ
χωρίου, στρέφοντες τὰ νῶτα πρὸς τὴν ἐστίαν τῆς πυρκαϊᾶς τῆς
εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἢ τεσσάρων οἰκιῶν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πυρπο-
λουμένης μεγάλης τριωρόφου οἰκίας τῆς οἰκογενείας Μάνου. Πρὸ
ὀλίγου ἡ οἰκογένεια αὕτη, ἣ καὶ τινὰ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἶχον ἐπα-
νέλθει ἐκ Δακτίας καὶ ἐγὼ εἶχον ἰδεῖ αὐτοὺς ἐπισκεφθέντας τοὺς γο-
νεῖς μου· ἔπειτα δ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ
πλούτου ὃν ἐκ τῆς μεμακρυσμένης χώρας ἐκόμισαν. Παρ' αὐτοῖς διὰ
νυκτὸς ἐξερράγη τὸ πῦρ ἐκ τοῦ δωματίου τοῦ υἱοῦ τῆς οἰκογενείας
Γεωργίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δωματίον τοῦτο ἦν σχεδὸν πρόσγειον καὶ
παρὰ τὴν εἰσόδον τῆς οἰκίας, διεδόθη τὸ πῦρ ἀμέσως εἰς τὴν κλί-
μακα καὶ κατέστησε τὴν διεκφυγὴν σχεδὸν ἀδύνατον.

Καὶ αὐτὸς μὲν ἐσώθη, ἐγένοντο ὅμως παρανάλωμα τοῦ ἀγρίου
πυρὸς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ καὶ
ἄλλοι συγγενεῖς καὶ οἰκέται, ἐν ὅλοις δέκα ἐπτὰ ἄτομα, καὶ τὴν
ἐπομένην Κυριακὴν, ὅτε οἱ γονεῖς μου μ' ἔφερον εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, ἡ μεγίστη αὕτη συμφορὰ ἦν τὸ κοινὸν ἀντικείμενον ὀμιλίας
πάντων τῶν συναντωμένων, καὶ ἐν μέσῳ γενικῆς κατανύξεως ἐψάλη
μνημόσυνον τῶν κατακαέντων, καὶ ἐλέγετο ὅτι εἰς τὰς ἀνασκαφάς,
αἵτινες ἐξηκολούθουν εἰσέτι, δὲν ἔπαυον ἀνευρισκόμενα ὅσα ἀπην-
θρακωμένα, κατατεθέντα πάντα εἰς τάφον κοινόν. Καὶ πολλὰς δὲ
τραγικωτάτας περιπετείας διηγοῦντο τοῦ φοβεροῦ δράματος, ὡς ὅτι
ἡ Κα Μάνου ἐξήρχετο δρομαία τῆς οἰκίας, ἔχουσα ὑπὸ μάλης ὅ,τι
ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο τὸ σωθὲν βρέφος τῆς. Ἀλλ' αἰφνης ἀνεκάλυψεν
ὅτι ἐν τῷ θορύβῳ τοῦ πνεύματός τῆς ἀντ' αὐτοῦ εἶχεν ἀρπάσει καὶ
ἔσφριεν ἐν πεπόνιον ἐκεῖ που παρατυχόν. Τότε ὥρμησε πάλιν ἐν
ἀπελπισίᾳ μεταξὺ τῶν φλογῶν, ζητοῦσα τὸ τέκνον τῆς, ἀλλὰ νὰ
ἐξέλθῃ πλέον δὲν ἠδυνήθη καὶ κατεκάη ὡς καὶ αὐτό.

Ἑτέρα νεᾶνις, μία τῶν θυγατέρων, ὥρμησε πρὸς τὸ παράθυρον ἵνα ριφθῇ ἐξ αὐτοῦ· εἶδεν ὁμως τὸ ὕψος καὶ φοβηθεῖσα ἀπεσύρθη καὶ κατεφλέχθη. Ἐσώθησαν ὁμως ὡς ἐκ θαύματος καὶ διὰ τῆς ἥρωικῆς ἀφοσιώσεως τινῶν τῶν προσδραμόντων μέλη τινὰ τῆς ἐξολοθρευθείσης οἰκογενείας, ἐν οἷς ἡ ἀδελφή τοῦ οἰκοδεσπότου μετὰ τῶν τριῶν βρεφῶν αὐτῆς.

Δὲν περιωρίσθη δὲ εἰς μόνην τὴν δυστυχῇ ἐκείνην οἰκίαν τὸ παμφάγον στοιχείον, περὶ οὗ ὀλίγας πρὶν ὥρας ἐχαριεντίζετο μεθ' ἡμῶν ὁ πατήρ μου, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς ἀπετέφρωσε, χωρὶς ὁμως ἄλλων ἀνθρωπίνων θυμάτων, διότι οἱ ἔνοικοι εἶχον τὸν καιρὸν νὰ σώσωσι καὶ τὴν ζωὴν των. Ὁ δὲ πατήρ μου, ἀφοῦ ἐναπέθεσεν ἡμᾶς εἰς οἰκίαν τινὰ ἀσφαλῆ, ἣ καὶ τότε ἔτι θεωρουμένην ὡς τοιαύτην, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ χωρίου, ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς τὸ θέατρον τῆς καταστροφῆς, ἵνα προσπαθῇ νὰ θέσῃ ἐν ἀσφαλεὶ τὰ τῆς οἰκίας καὶ ἰδῇ εἴ τι δύναται καὶ πρὸς αὐτῆς τὴν διάσωσιν. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν κατώρθωσε, διότι ἡ πυρκαϊὰ ἐπενέμετο λυσσώδης τοὺς ξυλίνους ἐκείνους οἴκους, τοὺς ἐξωθεν ὡς ἐπίτηδες πρὸς τροφὴν αὐτῆς ἡλειμμένους δι' ἐλαιοχρώματος, καὶ ὅπου αἱ φλόγες αὐτῆς δὲν ἐφθانون ἐπέτων μακρὰν σπινθήρας καί, τὸ κινδυνωδέστερον, καρφία πεπυρακτωμένα, ἅτινα ἐμπηγνύμενα εἰς τοὺς τοίχους ἀνῆπτον νέας ἐστίας πυρός. Οὕτω κατεκάη μέχρι θεμελίων ὁ οἶκος ἡμῶν καὶ ὁ παρακείμενος οἶκος τῆς θείας μου, καὶ δίκαιον εἶναι νὰ μὴ παρασιωπήσω τὸν μεγάλως ἡμᾶς λυπήσαντα θάνατον τοῦ οἰκοφύλακος ἡμῶν μολοσσοῦ, ὅστις βλέπων τὸν θόρυβον καὶ τὴν συρροὴν περὶ τὴν οἰκίαν ἦν ἐφρούρει καὶ μὴ θελήσας νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν ἐκὰν, ἡρωϊκὸν θῦμα τῆς ἐνδομύχου συναισθήσεως τοῦ καθηκόντος.

Πάντα δὲ τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ σκεύη, ἐπιπλα καὶ ἐνδύματα κατώρθωσεν ὁ πατήρ μου δι' οὐχὶ ἀκινδύνων ἀγώνων νὰ διασώσῃ καὶ κατακλείσῃ εἰς λιθόκτιστον καὶ θολωτὴν ἀποθήκην, ἣτις ἐξετείνετο ὑπὸ ἐν τῶν ἀνδῆρων (σετίων) τοῦ κήπου. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἔτε τὰ ἐρείπια τῆς πυρκαϊᾶς, ὅφ' ἂν τὸ πῦρ ἐξακολουθεῖ συνήθως ἐπὶ μακρὸν ἔτι χωνευόμενον, ἐψυχράνθησαν ἱκανῶς ὥστε νὰ καταστῶσι βατὰ, ἐλθὼν ἡνέφξε τὸ ὑπόγειον καί, ὡ τοῦ θλιβεροῦ

θεάματος ! πάντα τὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ εἶχον ἀποτεφρωθῇ. Ἐν τῶν δένδρων τοῦ ὑπερκειμένου κήπου εἶχε κατὰ ὥς λαμπὰς καὶ αὐτοῦ αἱ ῥίζαι σχίζουσαι τὴν θολωτὴν ὀροφὴν εἰσεχώρουν εἰς τὸ νομιζόμενον ἐκεῖνο ἄσυλον καὶ κατηνάλωσαν τὰ πάντα. Οὕτως ἐμένομεν ἄστεγοι καὶ πάντων τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐστερημένοι. Τοιοῦτος ἦν τότε ὁ διηνεκὴς κίνδυνος πάντων, τῶν χριστιανῶν τοῦλάχιστον, κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (διότι τοῖς Τούρκοις ἐπετρέποντο αἱ λιθόκτιστοι οἰκίαι), τὸ νὰ κατακλίνωνται τὸ ἐσπέρας εὐποροὶ καὶ τὸ πρωὶ νὰ ἐγείρωνται ἐπαιτῶν πενέστεροι. Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν, τὰ βιβλία, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν ἀποθήκην ἐκείνην, οὕσαν ἤδη πλήρη, ἠναγκάσθη νὰ ῥίψῃ ὁ πατήρ μου εἰς παρακειμένην τινα ὀπὴν καὶ νὰ τὰφῇ εἰς τὴν τύχην των· καὶ ταῦτα μόνον ἐσώθησαν ! Ἐκάησαν δὲ μετὰ τῶν σκευῶν καὶ τῶν προγόνων αἱ εἰκόνες, ὅπερ θεωρῶ ὡς ἀνεπανόρθωτον ζημίαν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορίας τοῦ βίου καὶ τῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι αἱ εἰκόνες αὗται, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ κρίνω, ἦσαν μνημεῖον μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του.

Τὰς πυρποληθείσας οἰκίας δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνοικοδομησῶσι πλέον ὁ πατήρ καὶ ἡ θεὰ μου, ἀλλ' ἔμενον τὰ κατακεκαυμένα οἰκόπεδα (βιναρέδες) μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε δημεύσαντες αὐτὰ οἱ Ὀθωμανοὶ τὰ ἐπώλησαν.

Τὴν δ' ἐπαύριον ἀμέσως τῆς συμφορᾶς ἡ μάμμη μου, ἐλθοῦσα ἐκ Μεγάλου Ρεύματος, ἐκόμισεν ἐνδύματα καὶ ἄλλα κατεπείγοντα βοηθήματα εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς ἣν, ὡς καὶ εἰς πάντας τοὺς παθόντας, πολλὰχόθεν παντοῖαι ἐδίδοντο συμπαθείας ἐνδείξεις.

Μετῴκησαμεν δ' εἰς οἰκίαν ἐνοικιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατρός μου, εὐρύχωρον δὲ καὶ παραθαλασσίαν, κειμένην ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου, εἰς ἣν θέσιν κατέχει σήμερον τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Θεραπειῶν, καὶ ἔχουσαν ὀπισθεν κήπον, πρὸς ὃν ἔφερε γέφυρα ἐκ τοῦ ἀνω ὀρόφου.

Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Μέρα καὶ νύχτα μελετᾷ
 ὁ βασιλεὺς στὴν Πόλη
 νὰ κτίσῃ τὴν Ἁγιά Σοφιά.
 Σ' ὅλο τὸν κόσμον ἐρωτᾷ
 καὶ σχέδια φέρουν ὅλοι,
 κτιστὰ ἢ μόνο ζωγραφιά.

Ὁ Ἀρχικτίστης ὁδηγᾷ
 καὶ ὁ ὑπουργὸς προτείνει
 ἐμπρὸς σὲ θρόνον ἀψηλό.
 Ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς σιγᾷ,
 αὐτὸς μόνο δὲν κρίνει
 κανένα ἄξιο καὶ καλό.

Εἶναι ἡ Δύναμη ὁ Θεὸς
 καὶ ἡ Εὐμορφία μονάχη,
 π' ἀντανακλᾶται σ' ὅλουνούς.
 Γι' αὐτὸ τοῦ πρέπει καὶ ὁ ναὸς
 δύναμη, κάλλος νάχη,
 νάν' ὅμοιος μὲ τοὺς οὐρανούς.

Ὅλ' οἱ μαστόροι σκυθρωποὶ
καὶ ὅλ' οἱ μεγιστᾶνοι
τὸν προσκυνοῦν γονατιστά.
Κανεῖς δὲν ξέρει τί νὰ πῇ,
κανένας πῶς νὰ κάνη
τὴν ἐκκλησιὰ πὺν τοὺς ζητᾷ.

Κι ὀλονυχτὶς σκυμμέν' ἐκεῖ
τὸ σχέδιο πὺν προστάζει
καθεῖς νὰ κάμη προσπαθεῖ.
Ξημέρωσεν ἡ Κυριακή,
κανένας δὲν ἀδειάζει
νὰ πάγη νὰ λειτουργηθῇ.

Ἐκεῖ στὴν πρωινὴ δροσιὰ
θωροῦν ἓνα τρικέρι
κι ἀκοῦν γεροντικὴ λαλιά.
Ἀπέλυσεν ἡ ἐκκλησιὰ
κι ὁ Πατριάρχης φέρει
τ' ἀντίδωρο στὸ βασιλιά.

Σκύβ' ἀπ' τὸ θρόνο καὶ φιλεῖ
τὸ χέρι πὺν τοῦ δίδει
τὸ Ὑψωμα καὶ τὴν εὐχή.
Μὰ κεῖ, δὲν ἔπιασε καλά,
τοῦ πέφτ' ἓνα ψιχίδι
σὲ λεοντόδεσμα παχύ.

Τὸ σκῆπτρ' ἀφῆκε στὴ στιγμῇ,
τὸ θρόνον ἔχ' ἀφήσει
καὶ νὰ τὸ εὔρη προσπαθεῖ,
μὴ μείνη καταγῆς καὶ μὴ
κανένας τὸ πατήση
κι ἀπὸ τὸ κρῖμα κολασθῇ.

Μὰ κεῖ ποὺ μ' ὄψη θλιβερὴ
 γιὰ νὰ τὸ εὖρη ἀκόμα
 ἔμπρὸς στὸ θρόνο τοῦ ζητᾷ,
 νὰ καὶ μιὰ μέλισσα θωρεῖ,
 τ' ἀντίδωρο στὸ στόμα
 κι ἅπ' τὸ παράθυρο πετᾷ.

Βγάλλει παντοῦ διαλαλητὴ
 στὴν ξακουστὴ τὴν Πόλη
 καὶ τᾶς' ἓνα πουγκὶ βαθύ :
 Ὅποιος μελίσσια κι ἄν κρατῇ,
 νὰ τὰ τρυγήσεν' ὅλοι,
 τ' ἀντίδωρό μου νὰ βρεθῇ !

Τρυγοῦν οἱ ἄνθρωποι γοργά,
 κανέναν δὲν κερδαίνει
 ἄλλο ἀπὸ μέλι καὶ κερί.
 Κι ὁ Πρωτομάστορος τρυγᾷ
 κι ἑξαφνισμένος μένει
 ἔμπρὸς στὸ θαῦμα ποὺ θωρεῖ !

Σ' ἓνα κοφίνι διαλεχτό,
 στὸ πιὸ καλὸ κυψέλι,
 λάμπει κι ἀστράφτει κατιτί.
 Ξανθὸ κερί δὲν εἶν' αὐτό,
 γλυκὸ δὲν εἶναι μέλι,
 εἶν' ἐκκλησιὰ πελεκητή !

Οἱ τροῦλοι λὲς κι εἶν' οὐρανοί,
 πυκνὰ οἱ στῦλοι δάση
 καὶ οἰκουμέν' ἢ πατωσιά.
 Ποιὲ χριστιανικὴ φωνὴ
 Θεὸ δὲ θὰ δοξάση
 σὲ πιὸ καλύτερ' ἐκκλησιὰ !

Μὲ τὴ ματιά του προχωρεῖ,
 μέσ στ' Ἅγιο βῆμα μνήσκει
 πὺν τὸ φωτίζει μ' ἀντηλιά·
 στὴν Ἅγια τράπεζα θωρεῖ,
 στὸν Ἀστερίσκο βρῖσκει
 τ' ἀντίδωρο τοῦ βασιλιᾶ !

Στὸ θρόνο μπρὸς μὲ συστολὴ
 βαθιὰ μετάνοια κάνει,
 δείχνει τὸ σχέδιο τοῦ ναοῦ.
 — Εἴμεθα ὅλοι ἁμαρτωλοί,
 κανένας μας δὲ φθάνει
 τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ τ' ἀνιασμένο Του ψωμὶ
 τὸ καθαρὸ μελίσσι
 διὲς τί κερήθρα συγκροτεῖ !
 Γιὰ τοῦ Ὑψίστου τὴν τιμὴ
 ὁ βασιλὲς ἅς κτίσῃ
 μιὰν ἐκκλησίαν σὰν αὐτή.

Στὸν Πλάστη στρέφ' ὁ βασιλὲς,
 Εὐχαριστῶ σε, κράζει,
 μεγαλοδύναμ' Εὐμορφιά !
 Φιλᾶ τὸ σχέδιο τρεῖς βολὲς
 καὶ σὰν αὐτὸ προστάζει
 νὰ κτίσουν τὴν Ἅγιαν Σοφιά.

Γεώργιος Βιζυηνός.

Ο ΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣ

Σωριασμένη χάμω, έμπρός στο άγιο εικόνισμα της Παναγίας, προσευχόνταν και παρακαλούσε.

Γιατί στα βουνά, εκεί πέρα μακριά, το κανόνι βοούσε και το τουφέκι έπεφτε πυκνό και ο αδελφός της είχε φύγει, ντυμένος στο χακί, με το τουφέκι στον ώμο, για να ξεπλύνει αυτή στη φορά την ντροπή του άλλου πολέμου.

— «Παναγία μου, λυπήσου... Μην πάθω τίποτε ο αδελφός μου! Είναι τόσο έμορφος και τόσο παλικάρι...».

Ή από τους πρώτους είχε φύγει, πριν ακόμα τον φωνάξουν, και τώρα τον ήξερε εκεί απάνω, εκεί που βοούσε το κανόνι και που έπεφτε πυκνό το τουφέκι... Και ήλθε ο Χάρος μπροστά της μαυρο-ντυμένος, στο μαύρο του αλόγο με το μαύρο του τόξο στο χέρι.

— «Λυπήθηκα τα δάκρυά σου» της είπε «και ήλθα να σου πω να διαλέξεις ποιόν να σαϊτέψω στη θέση του αδελφού σου».

— «Ποιόν;» έκανε κείνη, που δεν πίστευε τ' αὐτιά της. «Αχ! Χάρο μου, εποιον θέλεις πάρε, μὰ λυπήσου τὸν αδελφό μου!».

— «Δὲν έχει εποιον θέλεις; λέγε ποιόν να θανατώσω».

Ἡ κόρη τώρα έτρεμε.

— «Μὰ είναι ανάγκη να πάρης και καλὰ κάποιον;».

— «Ἀμὲ πῶς ἀλλιῶς;».

— «Ἔ, πάρε εποιον θέλεις! Μὴ μὲ ρωτᾷς ἐμένα!»

— «Ἄν πάρω εποιον θέλω, θὰ πάρω τὸν αδελφό σου, γιατί είναι να πέση σήμερα ἀπὸ βόλι, μὰ τόσο κλάμα έκανες και τόσα παρακάλια, που σε σπλαχνίστηκα και πέρασα ἀπὸ δῶ να σου τὸ πῶ. Λέγε γρήγορα τώρα ποιόν να σαϊτέψω στη θέση του».

— «Πάρε... πάρε...» έκανε ἡ κόρη και τὰ χεῖλια της έτρεμαν· «πάρε κανέναν Τούρκο...».

Ὁ Χάρος γέλασε και ἡ εκκλησία δλη βόησε και ἀντήχησε τὸ νεκρικό του γέλιο.

Ἡ κόρη ἀνατρίχιασε κι εκρυψε τὸ πρόσωπό της.

— «Δόξα δὲ θέλησε ὁ ἀδελφός σου ; Ἡ δόξα μ' αἷμα ἀγοράζεται».

— «Πάρε αἷμα τούρκικο ὅσο θέλεις. . .».

— «Δὲν πληρώνεται μ' αἷμα ἐχτρικό».

— «Καλά !» εἶπε ὁ Χάρος, «κοίταξε δῶ».

Ἐμπρὸς στὰ μάτια της ἔβαλε ἓνα καθρεπτάκι καὶ μέσα εἶδε ἡ κόρη μιὰ μάχη, τουφέκια χιλιάδες ποὺ φλόγιζαν, καὶ σπαθιὰ ποὺ γυάλιζαν, καὶ ἄλογα ἀφρισμένα ποὺ ἔσερναν τὰ μαῦρα κανόνια, καὶ δεξιὰ ἓνα σωρὸ ἀντρες ποὺ ἔτρεχαν μπροστά. Ἦταν ὅλοι ντυμένοι χακί, μὲ τὸ στέμμα στὸ πηλήκιο καὶ τὸ τουφέκι στὸ χέρι, καὶ ἀνάμεσά τους ἀναγνώρισε τὸν ἀδελφὸ της.

Ἔβγαλε μιὰ φωνή καὶ σκέπασε πάλι τὰ μάτια της, μὰ ὁ Χάρος ἐπίμενε :

«Κοίταξε καλὰ» εἶπε, «εἶναι γραφτὸ ὅλους αὐτοὺς ὅσους βλέπεις δεξιὰ νὰ τοὺς θερίσω μεμιᾶς· μὰ σὰ δὲ θέλεις, διάλεξε τοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι ἀριστερὰ καὶ τοὺς θερίζω ἀντὶ τοὺς πρώτους. Θέλεις ; Ὑπόγραψε».

Καὶ μπροστά της ἔπλωσε ἓνα κίτρινο χαρτί καὶ τῆς ἔδωσε ἓνα καλάμι αἵματοθαμμένο.

Πῆρε ἡ κόρη τὸ καλάμι, μὰ τὸ χέρι της ἔτρεμε τόσο ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ γράψῃ.

— «Καὶ αὐτοί ; αὐτοὶ οἱ ἄλλοι ἀριστερὰ δὲν ἔχουν ἀδελφές ;».

— «Βέβαια ἔχουν, καὶ ἀδελφὲς καὶ μάνες. Καὶ ὁ ἓνας, βλέπεις ; αὐτὸς ὁ ξανθὸς μὲ τὰ μαῦρα μάτια ; Ἔχει γυναῖκα νέα καὶ ἔμορφη, ποὺ τῇ στεφανώθηκε μιὰ μέρα πρὶν φύγῃ, καὶ εἶναι δεμένες μαζί οἱ μοῖρες τους».

— «Πῶς μαζί ;».

— «Μὲ τὴν ἴδια σαῖτα ποὺ θὰ θανατώσω ἐκείνον θὰ ρίξω καὶ κείνη στὸν τάφο».

— «Ἄχ, μὴν τὸ κάνῃς !».

— «Εἶναι γραφτό».

— «Μὴν τὸν σκοτώσῃς λοιπόν ! Ἄφησέ τον καὶ αὐτὸν νὰ ζήσῃ !».

— «Ποιὸν ἄλλο νὰ πάρω στή θέση του ; Νά, αὐτὸς ἐκεῖ ὁ μι-
Νεοελληνικά ἀναγνώσματα β'.

κρός χλομός. Ἐχει φάγει τὰ παιδικὰ του χρόνια στὴ μελέτη καὶ στὴ δουλειά, μὲ τὴ χήρα μάνα του, ποὺ παιδεύτηκε καὶ πείνασε ὥσπου νὰ τὸν μεγαλώσῃ. Καὶ τώρα θὰ βγάλῃ μιὰν ἀνακάλυψη, ποὺ θὰ τοὺς φέρῃ, πλοῦτη καὶ τιμὴ καὶ δόξα . . .».

— «Μὴν τὸν κόψῃς, γιὰ τὸ Θεό, καὶ αὐτόν! Ὅχι! ἄφησέ τους αὐτοὺς νὰ ζήσουν!».

— «Λοιπὸν τοὺς ἄλλους προτιμᾷς ἐκεῖ μέσα στὸ βάθος;».

— «Ἐχουν καὶ αὐτοὶ ἀδελφές καὶ μάνες;».

— «Βέβαια ἔχουν. Καὶ ὁ ἓνας ἐκεῖ μπροστὰ ποὺ ρίχνεται σὰ λιοντάρι, βλέπεις, μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι; Ἐχει δίκιο ν' ἀφηφᾷ τὰ βόλια, δὲν εἶναι γραφτό του νὰ πάγῃ σήμερᾶ. Μὰ σὰ θέλῃς πάλι μεμιᾶς τὸν παίρνει ἓνα βόλι στὴν καρδιά, νὰ ἐκεῖ ἴσα ἴσα ποὺ βλέπεις ἓνα τετραγωνάκι μικρό. Ξέρεις τί εἶναι; Εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ παιδιοῦ του, ἓνα ξανθόμαλλο κοριτσάκι ποὺ δὲ γνώρισε μάνα, γιὰ τοῦ τὴν πῆρα σὰ γεννήθηκε».

— «Ἄχ, μὴ!» φώναξε ἡ κόρη κλαίγοντας, «μὴν τὸν πάρῃς ἀπὸ τὸ παιδί του! Ποιὸς θὰ τὸ ἀγαπᾷ σὰ σκοτώσῃς τὸν πατέρα;».

— «Πάντα κάποιος θὰ κλάψῃ. Ἐλα διάλεξε λοιπὸν, ποιὸν θὲς νὰ πάρῃ; Βιάζομαι».

— «Πάρε κανέναν περιττό . . .».

— «Ξέρεις κανέναν; Πές μου τον».

— «Δὲν ξέρω· μὰ ἂν εἶναι κανένας ἔρημος . . .».

— «Θέρισά κι ἔρημους, μὰ εἶναι λίγοι. Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ βλέπεις ἔχουν μάνα, γυναῖκα ἢ παιδί. Ἐλα, κόρη, ἀποφάσισε ποιὸς νὰ πάρῃ».

— «Πάρε με μένα καὶ λυπήσου τους αὐτοὺς!».

— «Ἐσένα;». Ὁ Χάρος πάλι γέλασε, καὶ πάλι ἡ ἐκκλησία ἔστειλε πίσω, σὰν κλαγγή, τὸ παγωμένο γέλιο. «Τί νὰ σὲ κάνω ἐσένα! Αὐτοὺς θέλω, ποὺ τὴ Δόξα κυνηγοῦν· ἔτσι ποὺ τοὺς βλέπεις νὰ τρέχουν. Μὰ ὁ φόρος τῆς Δόξας εἶναι αἷμα, αἷμα καὶ δάκρυα ποὺ νὰ χύνωνται ποτάμι. Στὸν ἄλλο πόλεμο τὸ ἴδιο δὲν ἔκλαψαν ὅλες οἱ μανάδες, σὰν ποὺ κλαῖς ἐσὺ τώρα; Καὶ τὸ ἴδιο δὲν τίς ἐλυπήθηκα, καὶ τὰ παιδιὰ τους τᾶστεϊλα ὅλα πίσω, γερὰ καὶ ἀδόξα-

στα; Θέλεις τὸ ἴδιο νὰ κάμω καὶ τώρα; Μὰ φτάνει νὰ γυρίσω τὸν καθρέπτη καὶ θὰ τὸ βάλουν ἔλοι στὰ πόδια...».

Καὶ ἄπλωσε ὁ Χάρος τὸ χέρι.

Μὰ μεμιᾶς πετάχτηκε πάνω ἡ κόρη.

— «Ὅχι! Μὴ μᾶς λυπηθῆς! Καὶ πάρε ἔσους θέλεις!».

— «Λέγε, κόρη, γρήγορα, βιάζομαι νὰ φύγω· ποιοὺς θέλεις νὰ θερίσω; Τοὺς ἀριστεροὺς μὲ τὸ νιόπαντρο ἢ τοὺς ἄλλους ἐκεῖ στὸ βάθος;».

— «Νὰ κλάψουν χῆρες, μάνες καὶ ὀρφανὰ; ... Ὅχι, πάλι ἐγὼ καλύτερα, ἀφοῦ ἦτανε γραφτό μου...».

Δὲν ἐπρόφτασε ν' ἀποπῇ τὸ λόγο καὶ ὁ μαῦρος καθαλάρης ἀδράχνοντας τίς σαῖτες τοῦ πετάχτηκε σὰν ἀστραπὴ καὶ χάθηκε στὸν κάμπο.

Χάμω εἶχε μείνει τὸ καθρεπτάκι, καὶ ἡ κόρη ἔσκυψε καὶ τὸ κοίταξε μὲ τὴν καρδιά παγωμένη ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ Χάρου.

Μὰ δὲν εἶδε πιά μάχη, οὔτε τουφέκια οὔτε κανόνια.

Χιόνια μόνο πολλὰ σκέπαζαν τὴ γῆ, καὶ ἦταν νύχτα, καὶ κάπου κάπου λεκέδες μαυριδεροὶ ἀπλώνονταν στὴν ἀπέραντη ἀσπρίλα. Ἐσκυψε πιδὼ κοντὰ καὶ ξεχώρισε τοὺς λεκέδες· ἦταν κορμιὰ ντυμένα μὲ χακί. Καὶ κεῖ, δεξιὰ, ὅπου εἶχε πρωτοδεῖ τὸν ἀδελφό της, σωροὶ ἦταν πεσμένα παλικάρια, σὰν τὰ στάχια ποὺ τὰ θέρισε ἡ κόσα.

Μὰ πάνω τους φτερούγιζε κάτι ἄσπρο, κάτασπρο, πιδὼ ἄσπρο καὶ ἀπὸ τὰ χιόνια, γιατί ἦταν πιδὼ φεγγερό, καὶ χαμήλωσε καὶ ἀκούμπησε στὰ τρυπημένα κορμιὰ ἓνα κλαδί ἀπὸ δάφνη.

Καὶ ἡ κόρη, πνιγμένη στοὺς λυγμούς, ἀναγνώρισε τὴ Δόξα, καὶ ἀνάμεσα στὰ πεθαμένα παλικάρια ξεχώρισε τ' ἀχνὸ πρόσωπο τοῦ ἀδελφοῦ της.

Πηνελόπη Σ. Δέλτα.

Ο ΓΙΑΚΟΥΜΟΣ

Γνωρίζετε τὸ Γιάκουμο, τὸν Ἀσπροθαλασσίτη,
 ποῦναι τετράγωνος, γερός, σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸ βράχο,
 μ' ἀγκαθωτὸ σὰν φρύγανο κι ἀνάτριχο μουστάκι,
 μὲ φρύδια σὰν κληματαριές, ποὺ κάτωθι τῶν λάμπει
 τὸ γερακίσιο μάτι του, ποὺ ἀνεμοζάλες τόσες
 ἀντίκρυσεν ἀτρόμητο ; Τὸν ἔχετε γνωρίσει ;
 Τὸν ξεύρουν τὰ ναυτόπουλα κι οἱ γέροι καπετάνιοι,
 τὸν ξεύρουν βράχοι καὶ γιαλοί, νησιά κι ἐρημονήσια,
 τὸν ξεύρουνε τὰ κύματα τ' ἀνήσυχα τοῦ Αἰγαίου,
 ποὺ μὲ τὸ καϊκάκι του μονάχος τοῦ ἀρμενίζει,
 μονάχος μὲς στὴν ἐρημιὰ τὴν ἄγρια τοῦ πελάγου.
 Μὲ τὸνα χέρι του κρατεῖ καὶ κυβερνᾷ τὸ διάκι
 καὶ τὸ σκοινάκι τοῦ πανιοῦ βαστᾷ γερὰ μὲ τ' ἄλλο.
 Ἀπὸ νησάκι σὲ νησὶ μ' ἀντάρα, μὲ γαλήνη
 εἶδησες φέρνει καὶ καρπούς, καρπούς καὶ νέα παίρνει·
 κι ὅλοι τὸν περιμένουνε, κι ὅλοι συχνὰ ρωτοῦνε :
 « Ἐφάνηκεν ὁ Γιάκουμος ; ὁ Γιάκουμος μὴν ἦλθε ; »
 Ἀλλὰ κοντὰ στὴ μελαψή, τραχιά τοῦ Γιάκουμου ὄψη
 κάποτε λάμπει ρόδινο κι ὠραῖο προσωπάκι.
 Κι ὅσον ἐκείνος τὸ κοιτᾷ, κι ὅσο τὸ καμαρώνει,
 κρυφὰ κρυφὰ χαμογελᾷ, τὸ μάτι του ἡμερώνει.
 Ἔχει χαρά, καμάρι του τὴν ἀκριβὴ τοῦ Ἀνθούλα.

Μαζί τὴν παίρνει κάποτε, νὰ τὴν διασκεδάσῃ,
νὰ ἰδῇ τὰ Δωδεκάνησα, νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσῃ
τῆς Βαγγελίστριας τὴ χρυσή, θαυματουργὴν εἰκόνα,
νὰ ἰδῇ τὴν Ἄνδρο, τὴν Ἀξιά, ποὺ καὶ τὸ κῆμα γύρω
μυρίζει ἀπὸ τὶς λεμονιές καὶ τὶς πορτοκαλιές των.
Νὰ ἰδῇ τὴν πρώτη τῶν νησιῶν, τὴν ξακουσμένη Σύρα
μὲ τὴν ὠραία πόλιν της, τὸ εὐρύχωρο λιμάνι,
ποὺ τόσα τὸ στολίζουνε μικρά, μεγάλα πλοῖα
καὶ μοιάζουν τὰ κατάρτια των σὰν νᾶναι καλαμιῶνας
καὶ στὸ μουράγιο βιαστικὸς διαβαίνει τόσος κόσμος.
Καὶ θαμπωμένη στέκει ἡ Ἄνθη καὶ βλέπει σαστισμένη
τὴν πόλιν τὴν περίφημη, τὴν κίνηση τοῦ κόσμου,
τὰ κτίρια τὰ περήφανα, τὰ πλούσια μαγοζιά της.
Βλέπει τὰ λαμπροστόλιστα, τὰ πεταχτὰ κοράσια
καὶ ντροπιασμένη τὸ χοντρὸ φουστάνι της κοιτάζει,
ποὺ τόφανε στὸν ἀργαλειὸ μὲ τὰ χρυσὰ της χέρια.
Κι ὅσοι διαβάτες τὴν κοιτοῦν περνοῦν καὶ μουρμουρίζουν :
« Ἀληθινὸν τριαντάφυλλο μέσα σὲ ψεύτικ' ἄνθη ! ».

Ἀριστεύουμένης Προδελέγγιος.

ΟΙ ΚΑΡΟΤΣΕΣ

(Ναυτικὸν διήγημα)

Ἐξεφύγησαν αἱ ἑλαφραί πνοαὶ τοῦ ἀπογεύου, αἱ ὅποιαι ἐφού-
σκωναν τὰ ἱστία τῆς «Μπίλιως», καὶ τὸ παλαιὸν βρίκιον ἔμεινε
καρφωμένον μεταξὺ τῶν Παξῶν καὶ τῶν ἀπέναντι ἀκτῶν τῆς Ἠπεί-
ρου. Ὁ ἥλιος τὸ ἐπύρωνε καὶ ἀνέλυε τὴν πίσσαν τῶν ἀρμῶν τοῦ
καταστρώματος. Τὰ ἱστία ἐκρέμαντο ἀδρανῆ καὶ ὁ πηδαλιούχος
ἐναγκαλισμένος τὸ οἰαχόστρόφιον προσεπάθει ν' ἀποφύγῃ ὅσον ἡδύ-
νατο τὸν ἥλιον. Οἱ ναῦται εἶχον ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὸ κατάστρωμα

καὶ ὁ ναύκληρος τοῦ πλοίου, ὁ μπαρμπα-Νικολὸς Τετράδης, εἶχε καταφύγει εἰς μικρὸν χώρον, σκιαζόμενον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, πρὸς τὴν πρύμναν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμικλείστους, χαυνωμένους ἀπὸ τὸν φοβερὸν καύσωνα. Μόνος ὁ γέρον πλοίαρχος τοῦ βρικίου, ὁ καπετὰν Κυριάκος Μπουλάματζης, ἀδιάφορος πρὸς τὸ ἥλιοπύρι, ἐδημάτιζεν εἰς τὸ κατάστρωμα μὲ γυμνὸν τὸν τράχηλον καὶ τὸ στίλβον φαλακρὸν κρανίον του καὶ ἤσθμαινεν ὡς φυσητήρ. Τὰ ὑποδήματά του ἐκολοῦσαν εἰς τὴν πίσσαν καὶ ἐκεῖνος ἐκλινε τὴν κεφαλὴν του κατ' ἀρχὰς πρὸς τὰ κάτω, ὥς νὰ ἐξήτει νὰ ἐννοήσῃ πῶς συνέβαινεν αὐτό, τὸ παράξενον, καὶ κατόπιν ἔβλεπε μὲ ἀγανάκτησιν τὰ ἱστία καὶ ἐμουρμούριζεν :

— Ἄιντε !... ἀπλώσαμε πάλι στὸν ἥλιο τὸν τραχανά μας !...

Ὅλας τὰς κινήσεις του ἐμιμεῖτο μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν ἡ ἀγαπημένη του μαῖμου Φατμέ, ἡ ὁποία τὸν ἠκολούθει εἰς αὐτὸν τὸν περίπατον χωρὶς νὰ ἐνοχλῆται διόλου ἀπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἐπερίμενε νὰ τῆς δώσῃ φουντούκια, ὥς συνήθιζε πάντοτε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν. Ὁ πλοίαρχος ὁμως ἐδημάτιζεν ἀδιακόπως καὶ ἔβλεπε πρὸς τὴν νησίδα τοῦ Μούρτου, πλησίον τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἀτμόπλοιοι τῆς γραμμῆς νὰ φεύγῃ πρὸς τὴν Κέρκυραν χωρὶς νὰ στενοχωρῆται διόλου ἀπὸ τὴν νηνεμίαν, ἡ ὁποία εἶχε καρφωμένην τὴν «Μπίλιω» εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

Ὅσάκις ὁ καπετὰν Κυριάκος ἐμουρμούριζεν, ὁ ναύκληρος ἤνοιγε τὸν ἓνα ὀφθαλμὸν καὶ παρηκολούθει ἀπὸ τὴν θέσιν του τοὺς βηματισμοὺς τοῦ πλοίαρχου, οἱ ὅποιοι ὡς ἐκ τῆς πίσεως ἦσαν ἠχηρότατοι, καὶ ἐμουρμούριζε καὶ αὐτός :

— Κουρδίζεται ἡ λατέρνα !...

— Νικολό ! ἐφώναξεν ἀποτόμως καὶ μὲ θυμὸν ὁ πλοίαρχος, ἀπάνω !... ἀπάνω !... Τὴ σκαμπαδία στὴ θάλασσα !... Κι ἓναν κάβο ἀπὸ τὸν ὅκιο νὰ μᾶς τραβήξῃ !... Ἐμπρός ! τὸ καράδι τοῦ δίνει ἴσα γιὰ τὴν ξέρα τῆς Μαντόνας ! Ὅλοι οἱ τεμπέληδες στὴ στιγμή νᾶρθουν στὴν κουβέρτα !... Ἡ φωνὴ τοῦ καπετὰν Κυριάκου πρὸς τὸ τέλος κατήντησεν ὠρυγμὸς τέλειος. Ἰδίως δταν εἶδε τοὺς ναύτας νὰ ἐρχωνται εἰς τὸ κατάστρωμα χασμώμενοι χωρὶς

μεγάλην προθυμίαν νὰ κωπηλατήσουν μὲ τὸ ἡλιοπύρι, κατελήφθη ἀπὸ ἀληθῆ μανίαν.

— Ξεμπερδεύετε ! . . . ἐφώναξεν ἔξω φρενῶν ἐνῶ ἐτοίμαζαν τὴν λέμβον, δεκαπέντε ὥρες θέλετε νὰ ρίξετε μιὰ βάρκα στὴ θάλασσα. Ποτέ μου δὲν εἶχα τσουρμάρει χειρότερους ναῦτες ! . . Τέτιους τεμπέληδες ! . . . τσοπαναρέους σωστούς ! . . . Ἐσεῖς δὲν εἴσατε γιὰ καράβια ! . . ἐσεῖς εἴσατε, καὶ ἐστρέφετο πρὸς τὸ ἀτμόπλοιο, γι' αὐτὲς τίς καρότσες νὰ ψήνετε καφέδες ! . . . ἐσεῖς εἶσα . . .

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διεκόπη διὰ νὰ δώσῃ κλοτσιὰν εἰς τὴν Φατμέ, τὴν ὁποίαν πρὸ ὥρας ἠσθάνετο νὰ τὸν σύρῃ ἀπὸ τὸ κάτω καὶ ὀπισθεν μέρος τοῦ πανταλονίου τοῦ ἀνυπομονοῦσα διὰ τὰ φουντούκια. Ἡ ἀγαπημένη του εὐρέθη πέντε μέτρα μακράν, καὶ ἀφοῦ διέγραψε δύο τρεῖς κύκλους εἰς τὸ κατὰστρωμα, ἔτρεξε πρὸς τὴν ἐξαρτίαν καὶ ἀνερριχήθη εἰς τὴν κεραίαν τοῦ δόλωνος, ὅπου ἐσταμάτησε καὶ ἤρχισε νὰ ξύνη μὲ μανίαν τὴν κεφαλὴν της. Ὁ πλοίαρχος, ὁ ὁποῖος ἐλησμόνησε καὶ σκαμπαβίαν καὶ Μαντόναν καὶ ναύτας διὰ νὰ παρακολουθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κλοτσιᾶς του, μόνον ὅταν εἶδε μὲ τρία ἢ τέσσαρα λεπτὰ τὴν Φατμέ νὰ ἐξαφανισθῇ εἰς τὸ θωράκιον, ἐστράφη πρὸς τὸ πλοῖόν του.

Ἡ λέμβος εὐρίσκεται πλέον ὑπὸ τὴν πρῶραν καὶ ἐρρυμούκει τὴν «Μπίλιω» καὶ ὁ ναύκληρος ὄρθιος εἰς τὸ πρόστεγον ἐνεθάρρυνε τοὺς ναύτας νὰ κωπηλατῶσι μὲ δύναμιν. Ὅταν ἀνῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ πρόστεγον, εἶδεν ὅτι τὸ ἀτμόπλοιο εἶχεν ἐξαφανισθῇ καὶ μόνον ὁ καπνὸς του ἐφαίνετο εἰς τὸν ὀρίζοντα.

— Νικολό, εἶπεν εἰς τὸν ναύκληρον ἐνῶ τὸν ἠνάγκαζε νὰ στραφῇ πρὸς τὸν καπνόν, ἐμεῖς ἐδῶ ψηνόμαστε καὶ ἰδρωκοπᾶμε μὲ τὰ κουπιά νὰ μὴν πέσωμε ὅξω καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ κάτω πάνε καροτσάδα . . .

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Τετράδης, ἐνῶ ἐσυλλογίζετο. Ἀρχίζει ἡ λατέρνα ! . . . Γι' αὐτὸ ἐλύσσαξε ! μεσημεριάτικα !

— Αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι σὲ καράβια, ἀλλὰ σὲ καρότσες, ἐξηκολούθησεν ὁ πλοίαρχος, μοῦ κάθονται κάτω ἀπὸ τίς τέντες κι ἐμεῖς ἔχομε τὸ σῆρκο μας στὸ ἡλιοπύρι καὶ βγάζει καπνοὺς . . . Αὐτοὺς

ἐγὼ ὅμως δὲν τοὺς λογαριάζω καπετάνιους. Αὐτοὶ εἶναι σωστοὶ καρτσέρηδες!... "Ὅσο εἰμ' ἐγὼ δάσκαλος, ἄλλο τόσο κι αὐτοὶ ναυτικοί. Πάρε μέτρο ἀπὸ τὸν ἀνιψό μου τὸν Τζώρτζη πού εἶναι καπετάνιος, καρτσέρης ἤθελα νὰ πῶ, σὲ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τίς καλύτερες καρότσες. Αὐτόν, θυμᾶσαι, τὸν εἶχα ὡς προχθὲς μοῦτσο ἐδῶ μέσα κι ἐγὼ τὸν ξεσκόλισα...

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ Τετράδης, ὁ ὁποῖος ἐντοῦτοις ἐγνώριζε κάλλιστα ὅτι τὸ προχθὲς αὐτὸ ἦτο εἰκοσαετία ὀλόκληρος. Καὶ διὰ νὰ κουρδίση τὸν πλοίαρχον προσέθηκεν ἀμέσως· αὐτοὶ ὅμως εἶναι ὅλοι γραμματισμένοι...

Ναί, ὅσο εἶμαι κι ἐγὼ γιατρός. Καὶ πάλι δὲν πιστεύω νὰ καταλαβαίνουν ἀπὸ θάλασσα ὅσο ἐγὼ ἀπὸ γιατρικὴ... Μοῦ ταξιδεύουν ὅλο πίσω ἀπὸ τοὺς τοίχους μέσα στὶς καρότσες. Ἐδῶ τοὺς θέλω νᾶρθουν νὰ ἰδοῦμε ἂν ξέρουν νὰ πάρουν τὴ βόλτα... Τὸ χειμῶνα πίσω ἀπὸ τζάμια νὰ μὴ βρέχωνται, τὸ καλοκαίρι κάτω ἀπὸ τίς τέντες νὰ μὴ ζεσταίνωνται καὶ δέκα μίλια τὴν ὥρα κάθο σὲ κάθο μὲ τὰ σημάδια... Ἐδῶ τοὺς θέλω νὰ ἰδοῦμε πόσοι βαστᾶνε στὸ γλέντι... Ἐδῶ τοὺς θέλω τρεῖς καὶ τέσσερις ἡμέρες τραβέρο με τίς χιονιές, νὰ ἰδοῦμε ἂν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ μισὴ ὥρα ταξίδι καὶ φοῦντο τὴν ἄγκυρα... Ἀκουσε τί σοῦ λέει ὁ Κυριάκος Μπουλάματζης... Σὺν κι αὐτοὺς κι ἡ Φατμέ ταξιδεύει.

— Δὲ μοῦ λές, καπετὰν Κυριάκο, διέκοψεν ὁ Τετράδης καγχάζων, ἡ Φατμέ γιὰ λογαριασμό τους ἔφαγε τὴν κλοσιὰ;

— Ἄντε μωρέ, συνεπέρανεν ὁ πλοίαρχος, ἐνῷ ἐπρότεινεν ἀπειλητικὴν τὴν πυγμὴν του πρὸς τὸν καπνὸν τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν ναύκληρον, δὲ φταίτε σεῖς!... φταίμε μεῖς πὺ σᾶς ἐξεσκόλισαμε!...

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀντελήφθη ὅτι ἤρχισε νὰ πνέῃ λεπτὸς ζέφυρος.

— Ἄς ἔρθῃ, εἶπεν, ἡ σκαμπαβία στὴ μπάντα νὰ τὴν πάρετε ἐπάνω καὶ μπατσάρετε τὰ πανιὰ νὰ φεύγωμε ἀπ' αὐτὸν τὸν διάβολο... ἔδωσ' ὁ Θεὸς καὶ φύσηξε κομματί ἀέρας...

Ὁ καπετὰν Κυριάκος Μπουλάματζης ἦτο τέλειος θαλασσολύκος καὶ γίγας ἀντοχῆς, ἀντάξιός νὰ παλαίῃ πρὸς τὸ φοβερὸν στοι-

χείον. Ὅσakis ἀντελαμβάνετο ὅτι ἐπέκειτο μεγάλη κακοκαιρία, ἡσθάνετο ἰδιαίτεραν εὐχαρίστησιν, διότι θὰ προσέθετε καὶ ἐν ἀκόμῃ τραβέρο εἰς τὰ ὄχι ὀλίγα τῆς τεσσαρακονταετοῦς συνεχοῦς θαλασσοπλοίας του. Ἐτρεμεν ὁμως τὴν νηνεμίαν. Διὰ τοῦτο εἶχε καὶ ψύχωσιν ἐν γένει κατὰ τῶν ἀτμοπλοίων. Ἐφαντάζετο ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας ἔπαυσαν νὰ δημιουργοῦνται οἱ ναυτικοὶ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἤκουε θαυμαζομένους εἰς τὰς διηγῆσεις τῶν γερόντων κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν περιωπὴν τῶν ὁπίων εἶχε τὸν ἐγωισμόν νὰ καυχᾶται ὅτι ἀνῆλθεν.

Εἷς ἀνεψιὸς του εἶχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν χρηματίσει ὡς ναύτης εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ διὰ τοῦ χρόνου κατῴρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ δίπλωμα πλοιαρχίας καὶ κατέληξε μάλιστα νὰ κυβερνᾷ ἀτμόπλοιον ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς γραμμῆς. Ἐκ τούτου ὁ καπετὰν Κυριάκος, μὲ τὴν ψύχωσιν τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τῶν ἀτμοπλοίων, κατῴρθωσε νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι τοῦλάχιστον οἱ ἡμίσεις πλοίαρχοι αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζε γενικῶς καρότσες, ἐχρημάτισαν μοῦτσαι εἰς τὸ καράδι του καὶ ἂν ἤθελεν αὐτὸς καθὼς καὶ ὀλίγοι σύγχρονοὶ του, τοὺς ὁποίους κατεδέχετο νὰ θεωρῇ ὡς ἴσους του, δὲν θὰ ὑπῆρχον σήμερον ἱκανοὶ νὰ κυβερνοῦν ἔστω καὶ αὐτὲς τίς καρότσες.

Ὅταν ἤκουεν ὅτι ἀτμόπλοιον προσήραξεν ἢ ἐν γένει ὑπέστη ζήμιαν, ἤγε πανήγυριν καὶ διετέλει ἐν θριάμβῳ ἐμπαίζων τὴν ἀνικανότητα τῶν πλοιαρχῶν ἐπὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν.

Ὅταν ὁμως ἀτμόπλοιον μεγάλης ταχύτητος ἐχάνετο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς τὸν ὀρίζοντα, ἐνῷ ἡ «Μπίλιω» ἔμενεν ἀκίνητος ὑπὸ τὴν ἀπηνῇ νηνεμίαν, ἡ πυγμὴ του ἐπροτείνετο ἀπειλητικῇ πρὸς τὸν καπνὸν τοῦ πλοίου καὶ ἔμενεν ἐπὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν ἀπογορευμένους καὶ πλήρης χολῆς.

Ὁ λεπτὸς ζέφυρος, ὁ ὁποῖος ἐπνευσε πρὸ τῆς ἑσπέρας, κατέστη δυνατώτερος κατὰ τὴν νύκτα. Ἡ θάλασσα ὁμῶς διετηρήθη γαληνία.

Ἡ «Μπίλιω» παρέπλεε τὴν ἀκτὴν τῆς Ἡπείρου καὶ μὲ ὄλα τῆς τὰ ἱστία ὠλισθαίνεν ἀθορύβως καὶ μὲ ταχύτητα, κλίνουσα μὲ χάριν πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευράν της. Ἡ νύξ ἦτο μαγευτικὴ καὶ ἡ διαμονὴ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πλήρης ἀπολαύσεων. Τὰ ἄκρα

τῶν ἱστών ἐφαίνοντο ὥς νὰ ἔσχιζαν τὴν φωτεινὴν ταινίαν τοῦ Γαλαξία καὶ τὰ κολπωμένα ἱστία ἐφαίνοντο μεγεθυόμενα ἀορίστως καὶ ἔχοντα ἕκαστον ἰδίαν ζωὴν καὶ πλήρη συναίσθησιν τῆς ἐνεργείας των.

Ὁ καπετὰν Κυριάκος ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου καπνίζων ἀμέριμνος τὸν ναργιλέ του καὶ ἤκουε μὲ εὐχαρίστησιν τὸν ἡδονικὸν ψιθυρὸν τοῦ ἀνέμου. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκυπτεν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ προσεπάθει νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου.

Ὁ ναύκληρος, ὄρθιος παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίμακος τοῦ ἐπιστέγου, ἤκουε τὸ «τραγούδι τῆς λατέρνας» τὸ ὅποιον ἐνθύμισεν εἰς τὸν πλοίαρχον ἀτμόπλοιον διελθὸν πρὸ ὀλίγου παραπλεύρως τῆς «Μπίλιως» καὶ τὸν αὐλακα τοῦ ὁποίου ἠκολούθει τὸ βρίκιον.

— Ποὺ λές, Νικολό, μᾶς ἀφάνισε ὁ ἀτμός ! Θαλασσοδέρνεσαι τριάντα καὶ σαράντα χρόνια καὶ στὸ τέλος καταντᾷς νὰ γίνῃς πιλότος ἢ μαουινιέρης γιὰ νὰ ζήσης. Σὰ δὲ σ' ἀρέσῃ αὐτό, τοῦ δίνεις κάθε πρωὶ γιὰ τὸν καφενὲ νὰ μαθαίνης καὶ τὰ νέα. . . Ἐμεῖς βασανιζόμαστε μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς διαδύλους κι αὐτοὶ μὲς στίς καρότσες σοῦ κάνουν τὸν καπετάνιο . . .

— Καλὴ ὥρα ὁ καπετὰν Γεώργης ὁ Τραμπάκουλος, εἶπεν ὁ Τετράδης, πῶς σοῦ φαίνεται ποὺ προχθὲς μᾶς ἔλεγε ὅτι σὰν κι αὐτὸν δὲν εἶναι κανένας καί . . . .

— Σοῦ κάνουν, ποὺ λές, τὸν καπετάνιο, ἐπανέλαβεν ὁ πλοίαρχος χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι προσέχει εἰς τὸν ναύκληρον, αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ μᾶς ξεσχόλισαν κι ὅταν τοὺς εἶχαμε στὰ καράβια δὲν ἀξίζαν ἓνα λεπτό ! . . . Καὶ καμιὰ φορὰ, ὅταν περνᾶνε κοντά μας, σύριζα καὶ ἀπὸ τοῦ Χάρου τὰ δόντια γλιτώνομε ἀπὸ τὸ φοῦντο, ποὺ αὐτοὶ πρέπει νὰ μᾶς φυλᾷν, φωνάζουν κιόλας : «τὰ μάτια σας ποῦ τᾶχετε ;» . . . Ἐμεῖς, μωρέ, ποῦ τᾶχομε τὰ μάτια μας ἢ σεῖς ποὺ φοβόσαστε νάρθητε κομμάτι δεξιὰ γιατί δὲν ξέρετε νὰ διαβάσετε μήτε τὸ μπούσουλα, κι ἂν χάσετε τὴ ρότα σας θὰ βρεθῇτε στὸ Κουσάντεσι ; . . .

— Καπετάνιο, διέκοψεν ὁ ναύκληρος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐστραμμένος πρὸς τὴν πρύμναν, ἓνα φῶς φάνηκε γραμμὴ πίσω μας. . .

— Ψαροπούλα είναι, είπεν ὁ πλοίαρχος, ἀφοῦ παρατήρησε μετὰ προσοχῆς. Ποῦ λές, αὐτοὶ μὲς στὶς καρότσες συνήθισαν νὰ μὴ μᾶς λογαριάζουν οὔτε γιὰ βαρκάρηδες. . . .

— Οἱ ψαροπούλες δὲν τρέχουν ἔτσι, τὸν διέκοψε καὶ πάλιν ὁ ναύκληρος, αὐτὸ τὸ φῶς μᾶς ζυγώνει. . . .

— Δίκιο ἔχεις! ἐφώναξεν ὁ πλοίαρχος, ἀφοῦ παρατήρησε καὶ αὐτός. Δίκιο ἔχεις! . . . Τί διάολο εἶναι; . . . βηπόρι νὰ ταξιδεύῃ ἔτσι χωρὶς φανάρια; . . . Ἐνα φανάρι γλήγορα στὴν πρύμνη, γιὰτὶ ὅλο καὶ ζυγώνει! . . .

Ὁ ναύκληρος ἔτρεξε πρὸς ἀναζήτησιν φανοῦ καὶ ὁ πλοίαρχος παρηκολούθει τὸ φῶς τὸ ὅποιον ἐπλησίαζε χωρὶς νὰ διατηρῇ τὴν αὐτὴν ἔντασιν. Ἄλλοτε ἐφαίνετο ἀδυνατώτερον καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο ὁλόκληρος πυρίνη στήλη, τῆς ὁποίας αἱ γλῶσσαι διεκρίνοντο καθαρώτατα.

— Καπετάνιο, ἐφώναξε μὲ ἀπελπισίαν ὁ Τετράδης, δὲν ἔβαλαν ἀπόψε λάδι στὸ φανάρι! . . . Κι αὐτὸ μᾶς ἔπιασε! . . .

— Μωρ' τί λές; ἐφώναξεν ὁ καπετάν Κυριάκος καὶ ὠρθώθησαν αἱ τρίχες του. Ὅλο δεξιὰ τὸ τιμόνι! . . . Ἀλέστα τίρα μόλα! . . . Μόλα φλόκο! . . . Κι ἂν προφτάξωμε νὰ τοῦ δειξώμε τὸ φανάρι τὸ πράσινο. . . Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, ἐμουργούρισε. . . Ἀλα μόλα γάπια, προσέθηκε δυνατά, σχεδὸν χωρὶς νὰ βλέπῃ τὰ ἱστία καὶ ὑπολογίζων μᾶλλον ἐκ πείρας τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ τὴν διαταγὴν, καθότι ἡ προσοχή του δὲν ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ὅποιον ἦτο πλέον ἐγγύτατα.

Ἡ «Μπίλιω» ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἔδειξε τὸν πράσινον φανὸν τῆς. Ἦτο καιρός. Τὸ φῶς ἐφάνη διευθυνόμενον ἀριστερόθεν τῆς ἀρχικῆς του πορείας καὶ σκάφος χαμηλὸν καὶ ἐπίμηκες διεκρίθη κινούμενον μὲ μεγίστην ταχύτητα. Ὁ σκύλος τοῦ βρικήου Κανέλος ὤρμησε πρὸς τὸ ἐπίστεγον καὶ ἤρχισε νὰ τὸ γαβγίζῃ μὲ ὀλην τοῦ τὴν δύναμιν.

— Τορπίλλα εἶναι κι ἡ φωτιά βγαίνει ἀπὸ τὴν καμινάδα της! . . . ἐφώναξεν ὁ Τετράδης.

— Ἄν δὲ δουλέψῃ τὸ τιμόνι τῆς καλὰ, εἶπεν ὁ πλοίαρχος ἔντρομος, μᾶς ἔχει τρακάρει! . . . Τούμπα παρουκάτο! . . . ἐφώνα-

ξεν, ἂν καὶ ἀργὰ συμπληρώων τον χειρισμὸν τῆς ἀναστροφῆς τὴν ὁποῖαν ἠναγκάσθη νὰ ἐκτελέσῃ διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ φανοῦ τῆς πρύμνης.

Τὸ σκάφος διήλθεν εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων μόλις μέτρων ἀπὸ τῆς πρύμνης τοῦ βρικίου. Δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὸ παρατηρήσουν καλὰ καλὰ καὶ ἐχάθη εἰς τὸ σκότος.

— Μωρ' τί δρόμος εἶν' αὐτός, εἶπεν ὁ ναύκληρος θαυμάζων. . . Αὐτὸ δὲν εἶναι καρότσα, εἶναι σιδερόδρομος σωστός ! . . .

— Τί γύρευε χωρὶς φανάρια καὶ μὲ τέτιο δρόμο, ἐφώναξε μὲ ἀγανάκτησιν ὁ πλοίαρχος καὶ χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Τετράδην. Ἀνάψτε ἓνα φανάρι νὰ τῷχωμε, γιατί χρειάζεται.... Καὶ τώρα ἑτοιμοὶ γιὰ τὴ βόλτα νᾶρθωμε στὴ θέσῃ μας... Ἀλέστα τίρα μόλα... Μόλα φλόκο... Ἄλα μόλα γάπια... Τούμπα παρουνάτο... Ἡ «Μπίλιω» ἐπῆρε τὴν βόλταν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς πορείαν καὶ τὰ πράγματα ἡσύχασαν, ὁ πλοίαρχος ἐπανελάβε τὴν θέσιν του εἰς τὸ ἐπίστεγον καὶ ὁ ναύκληρος παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίμακος.

— Αὐτοί, μωρὲ παιδί μου Νικολό, δὲ σὲ λογαριάζουν ἂν ὑπάρχῃς. Ἄν δὲν ἔχῃς τὰ μάτια σου τέσσερα σὲ στέλνουν στὸ φοῦντο.... Ποὺ λές, γι' αὐτὰ καὶ γι' αὐτὰ δὲ θέλω νὰ βλέπω οὔτε αὐτοὺς οὔτε τίς καρότσες ποὺ κυβερνᾶν.... Κι αὐτὸς πάλι στραβὸς ἦταν καὶ μὲ τέτια ξαστεριά δὲν ἔδλεπε τὰ πανιά μας σὲ δυὸ καρδιὲς μέσα ; . . . Ἀκουσε αὐτὸ ποὺ σοῦ λέει ὁ Κυριάκος Μπουλάματζης "Ὅσο εἶμαι ἐγὼ γιατρός, ἄλλο τόσο καταλαβαίνουν αὐτοὶ ἀπὸ καπετανιλίκι. Θυμᾶμαι μιὰ βραδιά . . .

— Ἄλλος ἔρχεται γραμμὴ κι αὐτὸς ἀπὸ πίσω μας !, διέκοψεν ὁ Τετράδης. Τορπίλλα εἶναι κι αὐτός ! . . .

Καὶ ὕψωσε τὸν φανόν, τὸν ὁποῖον εἶχε κρυμμένον ὑπὸ τὸ ἐπίστεγον.

— Λυσσάζανε ἀπόψε, εἶπεν ὁ πλοίαρχος στρεφόμενος μὲ βίαν, λυσσάζανε π' ἀνάθεμά τους ! . . . Δευτέρα πυρίνη στήλῃ ἐφάνη προσεγγίζουσα μὲ μεγίστην ταχύτητα καὶ ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ φανὸς τῆς πρύμνης τῆς «Μπίλιως» παρουσιάσθη ἐγκαίρως, τὸ τορπιλλοφόρον διήλθε παραλλήλως τοῦ βρικίου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν.

Ὁ καρaboσκυλος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸ ἐπίστεγον, ἤρ-
χισε νὰ τὸ γαβγίζῃ καὶ ὁ καπετὰν Κυριάκος ὀρθιος ἔβλεπε μὲ φθόνον
τὸ σκάφος αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐξευτελίζον τὴν ταχύτητα τῆς «Μπίλιως»,
ταχύτητα τὴν ὁποῖαν θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἂν εἶχε πάντοτε ὁ Καπετὰν
Κυριάκος, ἐξηφανίζετο ἐν διαστήματι ὀλίγων λεπτῶν.

— Μωρ' τί δρόμος εἶν' αὐτός !... εἶπε καὶ πάλιν χάσκων ὁ
Τετράδης.

— Τί δρόμος ; Τί δρόμος ; εἶπε μὲ ἀνυπομονησίαν ὁ πλοί-
αρχος... Τροπῖλλα εἶναι. Τί θέλεις νὰ κάνῃ ; Τρέχει...

Τρέχει, ἀπήντησεν ὁ Τετράδης, καὶ τὸν ἀέρα τὸν ἔχει στὴν
κοιλιά του. Σωστὸ μπουρίνι ἔχει μέσα του καὶ μᾶς φέρνει ἐμᾶς τὸ
φέσι γύρω...

— Μιὰ βραδιά, ποῦ λές, εἶπεν ὁ πλοίαρχος ἐπανερχόμενος εἰς
τὴν διακοπεῖσαν ἀφήγησίν του, χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν ναύκλη-
ρον, θυμᾶμαι ποῦ ἤμουνα μὲ τὴν «Μπίλιω» κάτω στὸν Καβομαλιά
καὶ ἔπαιρνα βόλτες, μὰ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἐρχότανε ἀπὸ τὸν Κάβο Μα-
ταπὰ ἴσα στὸ στενὸ...

— Αὐσσάξανε ! διέκοφεν ὁ Τετράδης μιμούμενος τὴν ἐκφρασιν
τοῦ καπετὰν Κυριάκου καὶ ὕψων τὸν φανόν. Αὐσσάξανε !... Ἄλλος
ἐρχεται !... Καὶ ἄλλος κορμάτι ἀπὸ πίσω !... χωρὶς φανάρια καὶ
αὐτοί !...

Βαθὺς στεναγμὸς ἀγανακτήσεως ἐφυγεν ἀπὸ τὰ στήθη τοῦ κα-
πετὰν Κυριάκου. Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ἀπογοήτευσις τὸν ἐπνιγον. Ὁρ-
θιος εἰς τὸ ἐπίστεγον, μὲ τὸν Κανέλον πλησίον του, ὁ ὁποῖος ἐγά-
θγιζε μὲ μανίαν, παρηκολούθησε τρίζων τοὺς ὁδόντας, δύο ἀκόμη
τορπιλλοφόρα τὰ ὁποῖα διηλθον ἐγγύτατα τῆς «Μπίλιως» καὶ ἐξηφα-
νίσθησαν μὲ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ὑπεροχῆς τῆς ταχύτητος. Ἡ λάμψις
τῶν καπνοδόχων τὴν ἐμαρτύρει τὴν βιαίαν προσπάθειαν πρὸς ἐπι-
τυχίαν τῆς μεγίστης ταχύτητος καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν
αὔραν τοῦ ζεφύρου, τὴν ὁποῖαν εἶχεν εἰς τόσῃν ὑπόληψιν ὁ καπετὰν
Κυριάκος.

— Ἄντε μωρέ ! εἶπε μὲ φωνὴν γεμάτην ἀπὸ φθόνον, τί νὰ σᾶς
κάνω ! Ἐπρεπε νὰ σᾶς εἶχα ἐδῶ μὲ πουνέντε χειμωνιάτικο, νὰ σᾶς

καμάρωνα ! . . . Τότε νὰ σᾶς εἶχα, νὰ βλέπαμε ποῖς ἀγαντάρει ! . . .

— Τρέχα γύρευε ! ἀπήντησεν ὁ Τετράδης.

Τώρα νὰ ἰδοῦμε πού μᾶς τελείωσαν . . . Ἄλλος, συνεπλήρωσεν, ὑψῶν τὸν φανόν . . . Γυμνάσια κάνουν φαίνεται.

Τώρα ὅμως δὲν ἦτο μία λάμψις ἀλλὰ τέσσαρες. Ἀντιτορπιλικὸν μὲ τέσσαρας καπνοδόχους ἔτρεχε μὲ ἱλιγγιώδη ταχύτητα πρὸς καταδίωξιν τῶν τορπιλλοφόρων. Διήλθε καὶ αὐτὸ ἐγγύτατα τῆς «Μπλιως» καὶ ὥς νὰ περιεφρόνει τὴν μεταβατικὴν τῆς ταχύτητα ἐξετέλεσε πρὸς ἀνίχνευσιν δύο μεγάλης ἀκτίνος κύκλους, διερχόμενον μὲ πλήρη ἀδιαφορίαν ὀλίγον μακρὰν τῆς πύρας τῆς ἐνῶ κυριολεκτικῶς εἶχε φθάσει ἡ ψυχὴ τοῦ καπετὰν Κυριάκου εἰς τὰ δόντια. Τέλος ἐξηφανίσθη.

— Μᾶς τελείωσαν, εἶπεν ὁ Τετράδης ἀναπνέων ἀνετώτερα.

— Ἄιντε μωρέ, ἐπρόφερε μεταξὺ τῶν ὁδόντων του ὁ πλοίαρχος προτείνων τὴν πυγμὴν πρὸς τὰς ἐξαφανισθείσας λάμψεις. Δὲ φταῖτε σεῖς. Φταίμε μεῖς πού σᾶς ξεσκολίσαμε ! . . .

✓ **Ι. Δοῖσκος.**

Ο ΤΡΥΓΟΣ

“Ὅταν ἀνθίζ” ἡ ἀγράφμελη κι ἀπλώνῃ τὰ κλαδιά της
 στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
 στὰ ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
 κι ἀγέρα κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα,
 γιομόζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ της,

πυκνὸ πυκνὸ κι ὁλόμαυρο μελισσολόι πετιέται
 μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἔρμιες καὶ κήπους,
 καὶ τ' ἄνθη της βοσκολογᾶ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους,
 καὶ διαλαλαίει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό του.
 Ἔτσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια
 κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶναι ἀμπέλια τρέχουν,
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.

Ἀναταράζονται οἱ ἔρμιες, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λὲς κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὅπου στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτιά κι οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει,
 σὰν μαῦρα μάτια, σὰν χοντρὰ κλωνιά μαργαριτάρια.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν καὶ κεῖνες,
 κι οἱ περγολιὲς ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεβάτια
 καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά πὺ δλημερὶς ὅλο τρυγάει κι ἀπλώνει,
 τὴν ἀργατιά πὺ λαχαρᾶ πότε νὰ πέση ὁ ἥλιος,
 πότε νὰ ἰσκιώσουν τὰ ριζὰ νὰ δροσερέψη ὁ κάμπος.

Νάτος ὁ ἥλιος πὺ ἔπεσε καὶ πάει νὰ βασιλέψη,
 νάτα πὺ ἰσκιάσαν τὰ ριζὰ καὶ δροσερέψει ὁ κάμπος.

Ὁ ἥλιος χάθη ὁλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν.
 Θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Διπλὰ ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 καὶ κεῖ ἀπὸ κληματόβέργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὁλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
 Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτιά, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι

τρανές ἀνάβονται φωτιές μὲς στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι,
 δλόγυρ' ἀπὸ τὲς φωτιές σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἓνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἓν' ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἓνα λάλημα γλυκὸ γλυκὸ τοῦ ταμπουρά του.
 Ὡσπου τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες.
 Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν,
 καὶ κεῖ ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
 ὥσπου νὰ σκάσῃ ὁ αὐγερινός, ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸ ζηλεμένον τρύγο.

Κώστας Κρυφόγιαννης.

ΤΟ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Τὸ χωρίον ὅλον εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν μὴ ἔχον δυ-
νάμεις, ὅπως ἀντιστῇ, ἔκρινε φρόνιμον, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς
ἀνάγκης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς οἰκίας καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ σπή-
λαιον, ὅπερ πολλὰκις ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία του, ἀπὸ τινων δὲ ἡμερῶν
 ἡ μόνη μετὰ τὸν Θεὸν ἐλπίς καὶ καταφυγὴ του.

Ἐκεῖθεν οὐδεὶς φόβος. Ζωοτροφίας εἶχον μετακομίσαι ἤδη
 ἱκανάς, πέντε δὲ μόνον ἄνδρες ἤρχουν, ὅπως ὑπερασπίσωσιν ἓν

ανάγκη τὴν μικρὰν καὶ χαμηλὴν ὁπὴν, ἣτις κεκρυμμένη ἐντὸς τῶν βάτων ἐχρησίμευεν ὥς ἡ μόνη εἰσόδος.

Ἐκατοντάς ἀνθρώπων εὗρισκετο ἤδη ἐν τῇ ὁδῷ. Προηγούντο αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ βρέφη των, γραῖαι κρατοῦσαι μικρὰ δέματα ἐνδυμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης, εἶποντο δὲ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ παῖδες ἐγείροντες ὀγκώδη φορτία ἐφαπλωμάτων ἢ ἄλλων πολυτίμων διὰ τὴν περίστασιν εἰδῶν. Ὁ φόβος ὁμῶς συνήνου τοὺς πάντας εἰς ἓνα ὅμιλον πυκνόν. Ἄν ἐκ τῆς καμπῆς τῆς ὁδοῦ, ἣτις περιετύλισσε τοῦ ἐγγύς λόφου τὴν ὑπώρειαν, ἐπαρουσιάζοντο ἔχθροί. . .

Τὸ σπήλαιον ἀπείχε τοῦ χωρίου ἐν τέταρτον περίπου· ἀλλὰ ἐν τέταρτον ἐπίσης ἀπείχον τοῦ χωρίου οἱ ἔχθροί.

Σιγὴ ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν φευγόντων.

Πότε καὶ πότε ἐνῷ τὰ σώματα ἐφέροντο ταχέως πρὸς τὰ ἐμπρός, αἱ κεφαλαὶ ἐστρέφοντο πρὸς στιγμὴν εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐπόθουν οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ ἐπανίδωσιν ἅπαξ ἔτι, νὰ ἀποχαιρετήσωσι, τίς οἶδε διὰ παντὸς ἴσως, τοὺς ἐγκαταλειπομένους προσφιλεῖς οἴκους. Ποῖος ἐγνώριζεν ἂν θὰ τοὺς ἐπανέβλεπον πλέον; Καὶ ἄλλοτε μόνον ἐρείπια πυρίκαυστα ἐπανεῦρον. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον εἰς τὴν θέαν ἐκείνην τὴν θλιβεράν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοίγοντο, ἵνα προφέρωσιν ἀκαταλήπτους συλλαβάς, αἵτινες βεβαίως, ἂν συνηνοῦντο, θ' ἀπετέλουν φρικώδη κατάραν.

*
* *

Εἶχον διανύσει ἤδη τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς ὁδοῦ. Δὲν ἀπείχον ἡ ἑκατοντάδας τινὰς βημάτων ἀπὸ τοῦ ἀσύλου. Ἦδη θὰ παρέκαμπτον τὸν λόφον, ὅστις θὰπέκρυπτεν αὐτοῖς τὴν θέαν τοῦ χωρίου... Καὶ ἐστρέφοντο, ἵνα περιβάλωσιν αὐτὴ διὰ τῶν τρυφερωτέρων καὶ θλιβερωτέρων ἀποχαιρετιστηρίων βλεμμάτων των.

— Ἀχ, τί ἔπαθα! ἤκουσθη ἀνδρική τις φωνή. Πάντες ἐστράφησαν· ὠμίλει ὁ Μανόλης ὑψηλόσωμος καὶ λιγυρὸς νέος, ἐν ἓκ τῶν καλυτέρων παλικαρίων τοῦ χωρίου.

Αὐτοστιγμὴ μία τῶν προπορευομένων γυναικῶν ὤρμησε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησεν ἀνήσυχος:

— Τί ἔπαθες, γιέ μου;

Νεοελληνικά ἀναγνώσματα β'.

— Μάνα, ἀπεκρίθη μετὰ φωνῆς τρεμούσης, μάνα, ἐξέχασα τὸ κόνισμα τῆς Παναγίδας.

Ἡ γυνὴ ἐταράχθη· τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὠχρίασεν ἐπὶ μᾶλλον.
— Καὶ τώρα; εἶπεν ὁ Μανόλης ἀτενίζων αὐτὴν ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, ὥς ἵνα παρατηρήσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἡ ἀπόκρισίς τοῦ θα παράγῃ, τώρα θα γυρίσω νὰ τὸ φέρω.

Ἡ μήτηρ ἀπὸ ὠχρᾶς κατέστη πελιδνῇ. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας.
Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ ἐχθροὶ θα ἦσαν τόσον πλησίον τοῦ χώρου, ὥστε αἱ σφαῖραι τῶν δὲν θα ἐφείδοντο τοῦ οἴου τῆς.

— Γιέ μου, μή, γιέ μου, κατῴρθωσε ν' ἀρθρώσῃ ἐκτενύουσα αὐτὸν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

— Θὰ γυρίσω, μάνα.

— Μή, γιέ μου, μή! ἐπανελάβε, κλονιζομένη ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς ἡ τάλαινα γυνή.

Διότι τὸν ἐβλεπεν ἤδη τὸν οἶόν τῆς, τὸ μόνον τῆς προσφιλὲς στήριγμα, τὸν ἐβλεπε σκοπὸν τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν, πίπτοντα, αἰματόφυρτον, νεκρόν.

— Μανόλη, εἶπε, παρεμβαίνων γέρων τις, ὅ τι ἔγινε, ἔγινε.
Πᾶμε· θα σκοτώσῃς τὴ μάνα σου ἂν γυρίσῃς.

— Ὁ Μανόλης ἀπεσπᾶσθη ἡρέμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πρεσβύτου, ἣτις περιέβαλλεν ἤδη τὴν ὀσφύν τοῦ καὶ μετὰ φωνῆς, εἰς ἣν αὐτὸς μὲν δὲν ἐζήτησε νὰ δώσῃ ἐπισημότητά, ἀλλ' ἣτις ἀντήχησεν ἐπιβάλλουσα κατ' συγκινητικῇ:

— Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα μου, εἶπε, μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία.

Καὶ ὡς ἠλεκτρισθεὶς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων ῥωμήσε τρέχων πρὸς τὸ χωρίον, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ στρέψῃ ἐν ἔτι βλέμμα πρὸς τὴν μητέρα του. Ἐφοβεῖτο μὴ ὅ τι δὲν ἴσχυσε τοῦ πρεσβύτου ἡ ἀπειλὴ θα τὸ κατῴρθουν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοὶ τῆς.

*
* *

Ἡ μήτηρ ἀναυδος παρηκολούθει διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς τὸν Μανόλην. Οὐδὲ λέξιν πρέφερε πλέον. Πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις τῆς συνε-

κεντρώθησαν εἰς τὴν θρασιν, ἥς τὰ δακρύδρεκτα ὄργανα ἐπαρουσίαζον, ὥς ἐν νέφει πενθίμῳ τὸν ταχύπουν δρομέα. Ὁ ὄμιλος τῶν φυγάδων κατ' ἀνάγκην ἐστάθη. Ἡ μήτηρ θ' ἀνέμενε τὸν υἱὸν της. Οἱ λοιποὶ θ' ἀνέμενον τὴν μητέρα καὶ τὸν υἱόν· ἀλλὰ, καὶ μόνος ἂν ἦτο ὁ Μανόλης, θὰ τὸν ἀνέμενον, καίτοι δὲν ἦτο ὅλως ἀκίνδυνος ἡ στάσις. Ἡλπίζον ν' ἀποκρύψωσι τὴν εἰς τὸ σπήλαιον καταφυγὴν των, ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ ἦτο πλέον δυνατόν· οἱ ἐχθροὶ θὰ τοὺς ἔβλεπον ἤδη πρὸς αὐτὸ διευθυνομένους.

Ἦδη ταχύς, ὥς χειλιδῶν μόλις ψαύουσα τὰ σπαρτὰ καὶ εὐθέως ἵσταμένη, ὁ Μανόλης διασκελίζων φράκτας, ὑπερπηδῶν λίθους, ἵνα συντάμῃ τὴν ἀπόστασιν, ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου του, τοὺς πρώτους τοῦ χωρίου οἰκίσκους.

Ὀλίγον ἔτι καὶ θὰ τὸν ἔχανον ἐκ τῆς δράσεως κρυπτόμενον ὀπισθεν αὐτῶν. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος δι' ὅλους· φοβερὰ διὰ τὴν μητέρα. Εἴκοσι, δέκα, πέντε πηδήματα ἀκόμη καὶ δὲν θὰ τὸν βλέπη πλέον...

— Θὰ τὸν χάσῃ διὰ παντός.

Τὰ ἐκ τῆς ἀγωνίας τῆς παρακολουθήσεως αὐτοῦ συγκρατηθέντα δάκρυα ἐπλήρωσαν καὶ αὐθις τοὺς ὀφθαλμούς της. Δὲν τὸν ἔβλεπε πλέον.

— Μανόλη μου! ἔκραζεν ὀλοφυρομένη.

*
**

Οἱ ἐχθροὶ εἶχον εἰσέλθει ἤδη εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐξήταζον τὰς πρώτας αὐτοῦ οἰκίας ἐκρηγνύμενοι εἰς ὕδρεις καὶ βλασφημίας. Ἡλπίζον, ὅτι θὰ εὕρισκον ἐν αὐτῇ καλὴν λείαν, ἀλλ' ἤδη ἔβλεπον, ὅτι οὐδὲν σχεδὸν τοῖς εἶχον ἀφήσει οἱ χριστιανοί.

Ὁ Μανόλης δὲν τοὺς ἔβλεπεν ἀκόμη· ἤκουσε τὰς φωνάς των, ἀλλὰ δὲν ἐποτήθη.

Εἰσῆλθεν ἐν τῷ οἰκίσκῳ, κατεβίβασεν ἐκ καπνισμένου τινὸς κοιλώματος τοῦ τοίχου τὸ εἰκόνισμα καὶ κατεφίλησεν αὐτὸ εὐλαβῶς.

«Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα, μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία!»

Αὐτὰ δὲν εἶχεν εἰπεῖ; Καὶ θὰ ἄφηνε λοιπὸν τὴν Παναγίαν

εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων ; Αὐτὴ ἡ ἰδία μάνα τοῦ δὲν τῷ εἶπε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των :

«Μανόλη, τὰ μάτια σου τέσσερα, μὴν ἔχελάσῃς τὸ κόνισμα» ; Καὶ δὲν ὑπεδήλου ἡ θερμὴ ἐκείνη σύστασις αὐτῆς τοὺς κινδύνους, τὴν βεβήλωσιν, τὴν ὕβριν . . . ἃς ὑφίστανται αἱ ἄγιοι εἰκόνες πίπτουσαι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγαρηνῶν ; «Ἡ μάνα εἶναι μάνα . . .».

Μετὰ τὴν ἀστραπιαίαν ταύτην σκέψιν ὁ Μανόλης ἠσπάσθη καὶ πάλιν τὸ εἰκόνισμα. Ἦδη παρεκάλει τὴν Παναγίαν νὰ τὸν σώσῃ. Οἱ λόγοι τοῦ πρεσβύτου «θὰ σκοτώσῃς τὴ μάνα σου» ἐπανήλθον εἰς τὴν μνήμην του. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔβαζε τὸ χέρι τῆς ἡ Παναγία ;

Στιγμαὶ μόλις παρήλθον, ἀφότου ἡ μήτηρ τοῦ Μανόλη ἐκραγεῖσα εἰς ὀλοφυρμὸν ἐκραζε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τῆς. Στιγμαὶ μόλις, ἀλλὰ χρόνος ἀτελεύτητος διὰ τὴν μὴ βλέπουσαν πλέον αὐτὸν μητέρα. Ἦκουε μόνῃ αὐτὴ πυροβολισμοὺς χωρὶς νὰ τοὺς ἀκούωσιν οἱ ἄλλοι· ἔδλεπε μαχαίρας ἀπαστραπτούσας, πληγὰς καταφερομένας, αἵματα . . . χωρὶς νὰ βλέπωσιν οἱ ἄλλοι . . . Αἰφνης χαρμόσυνοι κραυγαὶ ἀντήχησαν πανταχόθεν· Ὁ Μανόλης ἐφάνη δρομαίως παρακάμπτων τὸν τελευταῖον τοῦ χωρίου οἰκίσκον. Ἡ μήτηρ ἐσφόγγισε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ βλέπῃ εὐκρινέστερον.

Ἐν «Γειά σου, Μανόλη», ἐξηκοντίσθη ἐξ ὄλων τῶν χειλέων.

— Ἡ Παναγία μαζί του, ἠυχήθη χαμηλοφώνως ἡ μήτηρ.

Καὶ ὁ Μανόλης ἔτρεχεν, ἤρχετο.

Ἄλλ' ἰδοὺ φοδερόν, φρίκη δι' ὅλους, κεραυνὸς διὰ τὴν μητέρα.

Δρομαῖοι ἐπίσης παρουσιάζονται διώκοντες αὐτὸν πέντε, δέκα, ἑκατὸν ἐχθροί.

Τὰ δπλα τῶν ὄλα στρέφονται κατ' αὐτοῦ· οἱ στίλβοντες σωληνες τῶν γίνονται μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν τῆς μητρός.

— Ἐχάθηκε ! κρᾶζει ἡ δύστηνος.

Παναγία μου . . .

Τὰ δπλα ἐκπυρσοκροτοῦσιν. Αἱ σφαῖραι τὸν περικυκλοῦσι, φρικτὰ ὁ ἐσπαρμένος ἀγρός, ὃν ὁ φυγὰς διέρχεται, καὶ κυματίζει ὑπὸ τὰς σφαῖρας. Ὁ Μανόλης ὑπερπηδᾷ τὸν φράκτην, τὰ ξηρόκλαδα κινοῦνται, τὰ λιθάρια ἀναπηδῶσιν, ἀλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Οἱ ἐχθροὶ πληθύνονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν,

νέαι σωλήνες ὅπλων ἀναφαίνονται, νέαι σφαῖραι ἐξακοντίζονται, βοή, ἀλαλαγμοὶ ἀντηχεῖ. Οἱ φυγάδες δὲν ἀναπνέουσι πλέον, ἡ μήτηρ δὲν ζῇ· ἀλλ' ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται.

* Ἦλθεν.

*
* *

Τὸ εἰκόνισμα ἐσώθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσε τὸν Μανόλην ἐκ τῶν σφαιρῶν των. Ἦτο ἀπλοῦν συνηθισμένον εἰκόνισμα. Ἐκτοτε ὅμως ἐγίνε θαυματουργόν, διότι ἡ Παναγία ἀπέναντι τοιαύτης αὐταπαρνήσεως δὲν ἀπηξίωσε νὰ περιβάλλῃ αὐτὸ διὰ τῆς ἁγίας τῆς χάριτος.

* Ἰωάννης Δαυδέργης

Η ΚΡΗΤΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

* Ω μάνα, ἔχεις γιὰ μένανε θυσιαστή,
σὲ ὕβρισαν, σὲ πίκραναν γιὰ μένα·
ἀλλὰ μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα μου τὰ ματωμένα
σοῦ στέλλω τὸν Ἐκδικητή.

Τὸν πότισα τὴ λάβρα καὶ φωτιά,
ποὺ μέσα στὴν καρδιά μου βράζει,
καὶ τὴν ὁρμὴ καὶ λεβεντιά,
ποὺ θριαμβεῦει καὶ δοξάζει.

Τὸν ἔθρεψα μὲ τὴ στοργή,
πῶς γιὰ σένα στὸν αἰῶνα,
καὶ τοῦδωκα ψυχὴ μεγαλοεργή
γιὰ τὸν γιγάντειον ἀγῶνα.

Τὸν πότισα τὸν ἁγιασμό
τῶν αἰωνίων μου ὀνείρων,
τὸν θεῖον ἐνθουσιασμό
τόσων ἡρώων καὶ μαρτύρων

Ἔρχετ' ὁ γιός μου !
 ἔρχεται τῆς ἀδικίας τιμωρός·
 ἔρχεται, κι ἀναστηλώνετ' ὁ Σταυρός,
 ποὺ τὸν ἐκρήμνισαν οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου.

Ἔρχεται σὰν τὸν Ἡρακλῆ
 τὸν λίθον πέντε αἰώνων νὰ κυλίῃ
 καὶ μυριάδες σκλάβους ν' ἀναστήσῃ
 μὲ τῆς Ἑλευθερίας τὸ φιλί.

ὦ μάνα, ἔχεις γιὰ μένανε θυσιαστῆ,
 ἀλλὰ σοῦ στέλλω τὸ παιδί μου Ἐκδικητή·
 αὐτὸς ἀπ' τὴν ταπείνωση θενὰ σὲ σώσῃ
 καὶ στὴν ἀρχαία δόξα σου θὰ σ' ἀνυψώσῃ.

Ἀριότουμένης Προβελέγγιος.

ΤΟ ΔΩΡΟΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ

Α'

Ἦτο παραμονὴ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου.

Ὁ Γεώργης, μικρὸς δωδεκαετὴς ὑπηρέτης τοῦ κυρίου Λευκοπούλου, ἦτο κατάκοπος ἐκ τῆς προσθέτου ἐργασίας, ἣν εἶχεν ἀπαιτήσει ἢ ἐκτακτὸς καὶ πολυάσχολος ἡμέρα.

Ἄφου ἔτριψε καὶ ἔκαθάρισε τὰ σκεύη τῆς οἰκίας, ἐπιμελέστερον τοῦ συνήθους, ἀφου ἔδοθήθησεν, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς νοημοσύνης του, τὴν οἰκοδόσποιναν εἰς παρασκευὴν τῶν γλυκυσμμάτων τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἀφου ἐκόμισεν ἱκανὰ ἐξ αὐτῶν πινάκια εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τῆς οἰκίας, ἀφου τέλος ἔστρωσε τὴν ἐσπέραν τὴν τράπεζαν τοῦ δείπνου καὶ ἐδείπνησε καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν περισσευμάτων καὶ ἔπλυνε τὰ πινάκια, ἐκάθισε κεκμηκῶς εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μαγειρείου.

Ἦτο προδήλως μελαγχολικός, οὐδὲ κατώρθουν νὰ φαιδρύνωσι τὴν μορφήν του αἱ ὀλίγαι δεκάραι, ἃς εἶχε συλλέξει παρὰ τῶν γνωρίμων τοῦ οἴκου, ὥς κόμιστρα τῶν γλυκυσμμάτων, του, καὶ ἃς αὐτομάτως ἤρίθμει διὰ τῶν μικρῶν του χειρῶν ἐντὸς τῶν θυλακίων τῆς περισκελίδος του.

Ἄν τις τὸν ἤρώτα τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ αἷτιον τῆς δυσθυμίας του, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἤξευρε τί ἀκριβῶς νὰποκριθῇ. Ἦκουεν εἰς τὴν ἐγγὺς αἴθουσαν σαλπίζοντα καὶ τυμπανίζοντα καὶ θορυβοῦντα τὰ παιδία τῆς οἰκογενείας παρ' ἣ ὑπηρετεῖ, ἅτινα εἶχον λάβει προκαταβολικῶς τὰ δῶρα των, πρὶν ἢ ἔτι ἀνατείλῃ ἡ πρώτη τοῦ ἔτους, ἀλλ' ἡ μικρά του καρδιά δὲν συνεσκήρτα πρὸς τὰ σκιρτήματά των. Εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν γονάτων του, κομφὸν καινουργῇ πῖλον, ὃν εἶχε χαρίσει εἰς αὐτὸν ἡ κυρία του πρὸ μικροῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡ θέα δὲν ἴσχυε νὰ ἱλαρύνῃ τὸ πρόσωπόν του.

Τί εἶχεν; Ἐνθυμεῖτο τὴν μικρὰν νηπιακὴν του ἡλικίαν καὶ τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον.

Υἱὸς πτωχοῦ Κορινθίου χωρικοῦ, μὴ ἐπαρκοῦντος εἰς συντήρησιν συζύγου καὶ τριῶν τέκνων—αὐτοῦ καὶ δύο κορασιδῶν,—εἶχεν ἐκμισθωθῇ ἀντὶ πεντήκοντα δραχμῶν ἑτησίως εἰς Ἀθηναίων ἐπιχειρηματίαν, ὅστις ἀπὸ πωλητοῦ φωσφόρων μετέβαλλεν αὐτὸν ἐναλλάξ εἰς καθαριστὴν ὑποδημάτων ἢ κομιστὴν ὀφωνίων. Αἱ ἡμερήσιαι εἰσπράξεις τοῦ μικροῦ Γεώργη, ὅσον πενιχραὶ καὶ ἂν ἦσαν, θὰ ἤρκουν ἴσως, οὐχὶ νὰ παχύνωσιν, ἀλλὰ νὰ θρέψωσι καὶ αὐτόν, ἂν δὲν ἐπάχυνον τὸ βαλάντιον τοῦ αὐθέντου του, ὅστις ἀντ' αὐτῶν τῶν ἐχορήγει μεγαλοδῶρως δύο τεμάχια ξηροῦ ἄρτου καθ' ἑκάστην, ἀρτυόμενα δι' ἐλαιῶν μὲν ἢ τυροῦ ἀναλόγως τῆς ἡμέρας, δσάκις ὑπελάμβανεν

ἐπαρκῇ τὴν εἰσπραξιν τοῦ μικροῦ Κορινθίου, διὰ ραπισμάτων δὲ καὶ ὕβρεων, δσάκις τῷ ἐφαίνετο γλίσχρον τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας τοῦ παιδός.

Τρία ἔλα ἔτη ἔζησεν οὕτω ὁ ταλαίπωρος Γεώργης πεινῶν καὶ γυμνητεύων, φρικτῶν ὑπὸ ρίγους τὸν χειμῶνα καὶ περιφέρων ἀσκεπῇ τὴν κεφαλὴν του τὸ θέρος ὑπὸ τὸν φλογερὸν ἥλιον τῶν Ἀθηνῶν, κοίτην του ἔχων τὴν γωνίαν ρυπαροῦ ὑπογείου καὶ συντρόφους του νυκτερινούς, πλὴν δύο ἄλλων ὁμοίων του ἀτυχῶν πλασμάτων, ποντικούς ὑπερμεγέθεις, οἵτινες οὐχὶ σπανίως ἀπεθρασύνοντο νὰ τραγάλισωσι τὴν μικρὰν αὐτοῦ πτέρναν, δσάκις ὁ γάτος τοῦ οἴκου εἶχεν ἄλλας ἀσχολίας ἐπὶ τῶν γειτονικῶν ὁροφῶν.

Καὶ δὲν ἤρχεσαν αὐτά. Ἡμέραν τινὰ ὁμηλιχὲς συμπατριώτης νέηλος ἐκ Κορίνθου τοῦ ἔφερε τὴν μαύρην εἶδησιν ὅτι αἱ δύο μικραὶ του ἀδελφαὶ ἀπέθανον αἰφνης ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος ἐξ εὐλογίας καὶ ὅτι ἡ μήτηρ του, παράφρων σχεδὸν ἐκ τῆς λύπης, κατέκειτο βαρέως νοσοῦσα. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ κλαύσῃ τὰς ἀδελφάς του, τὰς ὁποίας τόσον ἡγάπα ὁ πτωχὸς καὶ τοσάκις εἶχε νανουρίσει, ὅταν ἦσαν βρέφη, καὶ νέον ἀπὸ τῆς πατρίδος μήνυμα τοῦ ἀνῆγγειλεν ὅτι κακὴ ὥρα εὔρε τὸν πατέρα του. Διεσκέδαζε, τοῦ εἶπον, Κυριακὴν τινα μετ' ἄλλων συντρόφων τὴν διασκέδασιν παρηκολούθησαν ἔριδες, τὰς ἔριδας πυροβολισμοὶ καὶ μία σφαῖρα τυχαία τὸν εὔρεν εἰς τὸ στήθος. Καὶ ἡ μήτηρ του ; ἠρώτησεν ὁ ἀτυχὴς παῖς. Κατάκοιτος πάντοτε.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐπῆγεν ὁ Γεώργης εἰς τὴν ἀγοράν, οὐδὲ μετεκόμισεν ὀψώνια. Ἐκλαυσεν ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὴν κοίτην του, ἐσπόγγισε τὸ πρῶτὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, διότι δὲν ἐτόλμα νὰ κλαύσῃ πρὸ τοῦ αὐθέντου του, καὶ λαβῶν τὸν κάλαθόν του ἔφυγε μακρὰν εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐκεῖ ἐκάθισε παράμερα καὶ . . . ἐκλαυσεν, ἐκλαυσεν. Ἦξευρεν ὅτι τὸ ἐσπέρας θὰ ἐδέρετο, ἂν ἐπέστρεφε μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Ἄς ἐδέρετο. Τί τὸν ἔμελε ;

Δὲν παρῆλθε καιρὸς πολὺς, καὶ εἶδεν αἰφνης ὁ Γεώργης μίαν πρωϊαν ἐμφανιζομένην ἐνώπιόν του τὴν γραίαν θείαν του, ἀδελφὴν τοῦ πατρὸς του, τὴν κυρὰ Βαγγελὴν.

— Καημένο παιδί ! τοῦ εἶπε, καὶ τὸν περιεπτύχθη καταφιλοῦσα

μετά δακρύων τὴν ἀκτένιστον κεφαλὴν του. Παντάρφανο ἀπομένεις·
πάει κι ἡ μάνα σου!

Καὶ τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλην τόσον, ὥστε ὁ Γεώργης δὲν
εὔρεν ἀναπνοὴν διὰ τὴν κλαύσῃ.

— Ἔλα πᾶμε! προσέθηκε.

— Ποῦ θὰ πάμε, θεία; ἠρώτησεν ὁ ὀρφανός. Στὴν Κόρθο.

Κι ἐσκίρτησεν ἡ καρδιά του.

— Ὅχι, Γεωργάκη μου, θάρρης νὰ καθίσῃς μαζί.

Καὶ στραφεῖσα πρὸς τὸν μισθωτὴν τοῦ παιδός, ὅστις προσέ-
δλεπεν ἀπαθὴς τὰ γενόμενα:

— Τὸ παιδί τὸ παίρνω, εἶπε. Σοῦ χαρίζομε καὶ τὸ νοίκι τῆς
χρονιας, κι ἐξοφλοῦμε.

Διενόηθη ἐκεῖνος πρὸς στιγμὴν νάντιστῃ. Εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ
τὸ γράμμα τοῦ συμβολαίου. Ἡ δουλειὰ τοῦ Γεώργη ἐληγε μετὰ
δύο ἔτη. Ἀλλὰ τί τὸν ἤθελε πλέον, ἐσκέφθη, τὸν ὀρφανόν; Ἡ λύπη
καὶ τὰ κλαύματα δὲν θὰ τοῦ ἄφηναν ὄρεξιν νὰ ἐργάζεται.

Καὶ ἀπήντησε σχεδὸν ἀμέσως:

— Ὅσο γι' αὐτό, χάρη μοῦ κάνεις, κυρά, δὲν εἶναι προκοπὴ
ἀπ' τὸ παιδί. Οὐδὲ τὸ ψωμί του δὲ βγάξει. Ἄς πᾶῃ στὸ καλὸ.

Οὕτω ὁ Γεώργης κατόκησεν ἐπὶ τίνα χρόνον μετὰ τῆς ἀγαθῆς
του θείας, ἣτις περισυναγαγοῦσα τὴν πενιχρὰν κληρονομίαν τοῦ
παιδός, ὅσῃν ἀπετέλεσεν ἡ πώλησις τῶν οἰκιακῶν σκευῶν, ἐνὸς
καχεκτικοῦ ἱππαρίου καὶ ἐνὸς χωλοῦ ὄνου, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας,
νὰ κοιτάξῃ, ὡς ἔλεγε, τὸν ἀνεψιὸν της.

Πλὴν πῶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, πῶς νὰ τὸν θρέψῃ καὶ νὰ τραφῇ
καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν ὀλίγων κερμάτων, ἅτινα ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἐκ
Κορίνθου; Πολὺ περὶ τούτου ἐσκέφθη ἡ θεία, διότι ἦτο φρόνιμος καὶ
νοήμων γυνὴ ἡ κυρὰ Βαγγελῆ. Ἀλλ' ἡ σκέψις τῆς δὲν ἐγέννα
δυστυχῶς χρήματα, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἐκεῖνη μὲν
ἐμισθοῦτο ἐπιστάτρια εἰς σχολὴν κορασίων, ὁ δὲ Γεώργης ὑπηρέτης
παρὰ τῷ κ. Λευκοπούλῳ.

— Ἦθελα, γιέ μου, νὰ σὲ μάθω καὶ λίγα γράμματα, εἶπεν εἰς
αὐτὸν ἡ καλὴ γραῖα, ἀλλὰ ἄς τάφήσωμεν αὐτὰ γιὰ παραπέρα.
τώρα πρέπει νὰ πιάσῃς ἐπάνω σου λίγο κρέας, γιὰ νὰ μὴ . . .

Δὲν κατώρθωσε νὰ περάνῃ τὴν φράσιν της· τὴν ἐπνίξαν οἱ λυγμοὶ καὶ ἀπεχαιρέτησε τὸν ἀνεψιὸν της σπογγίζουσα τοὺς καταπεπονημένους ἐκ τῶν δακρύων ὀφθαλμούς της.

Β'

Ἦτο λοιπὸν ὁ Γεώργης μελαγχολικὸς τὴν παραμονὴν τῆς 1 Ἰανουαρίου διότι ἐνθυμεῖτο τὰ παλαιὰ του : τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του, τὴν πατρικὴν του καλύβην ἐν Κορίνθῳ, τὸν ἀδικοθάνατον πατέρα του, ὅστις τοῦ ἐδίδε πάντοτε αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὴν εὐχὴν του καὶ ἐν ζεῦγος καινουργῶν σκανδαλίων, τὴν ἀγαπητὴν του μητέρα, ἣτις τὸν ἐφίλει, τὸν ἐφίλει τὴν πρωτοχρονιὰν καὶ τὸν ἐσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας της λέγουσα :

— Νὰ μοῦ ζήσης, παιδί μου· νὰ ζήσης πολὺ πολὺ καὶ νὰ μοῦ κλείσουν τὰ χεράκια σου τὰ μάτια μου.

Δὲν τὴν ἤκουσεν ὁ Θεὸς τὴν πτωχήν· τοῦ Γεώργη της τὰ χεράκια ἐκαθάρίζον τὰ λασπωμένα ὑποδήματα τῶν Ἀθηναίων, ὅτ' ἐκείνη ἀπέθνησκεν.

Ἐνθυμεῖτο ἀκόμη τὰς μικράς του ἀδελφάς, μικροτέρας αὐτοῦ, τὰς ὁποίας συνώδευεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ βαθέος ὄρθρου τοῦ νέου ἔτους καὶ ὧν ἐκάστην ἐφίλευεν ἐπιστρέφων ἀνὰ μίαν κουλούραν, ἣν ἠγόραζεν ἐκ τῶν ὀλίγων φιλοδωρημάτων, ἅτινα εἶχε συλλέξει πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος, ψάλλων τὰ χριστούγεννα εἰς τοὺς συγγενεῖς.

Ἐνθυμεῖτο τέλος, καὶ αὕτῃ ἦτο ἡ νεωτάτη του λύπη, τὴν γραῖαν θείαν του, ἣτις ἀπὸ δέκα ἤδη ἡμερῶν κατέκειτο ἀσθενής ἐν τῷ νοσοκομείῳ.

Ἐσπέραν τινὰ βροχερὰν τοῦ χειμῶνος τὴν ἔστειλεν ἡ διευθύντρια νὰ συνοδεύσῃ μίαν τῶν μαθητριῶν, καὶ ἡ ἀσθενὴς γραῖα ἐπανήλθεν εἰς τὸ σχολεῖον πυρέσσουσα.

Τίς εἶχεν ὀρεξιν καὶ καιρὸν καὶ τόπον νὰ τὴν νοσηλεύσῃ ! Τὴν ἔστειλαν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον. Τί νὰ τὴν κάμουν ;

Ὁ Γεώργης ἐνθυμήθη, ὅτι εἶχε τρεῖς ἡμέρας νὰ τὴν ἰδῇ, τὴν θείαν Βαγγελῆν, καὶ λαθὼν ἄδειαν μιᾶς ὥρας παρὰ τῶν κυρίων

του ἔδραμεν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον. Ἦθελε νὰ εὐχηθῇ περαστικὰ καὶ καλὸν χρόνον εἰς τὴν ἀγαθὴν γραῖαν, ἡσθάνετο δὲ ὁ ἔρημος παῖς καὶ τὴν ἀνάγκην θερμῶν τινων φιλημάτων, ἐξ ἐκείνων ἅτινα τόσον ἐδαφίλευεν εἰς αὐτὸν ἡ θεία του.

Τί ἄλλο εἶχε πλέον νὰ τοῦ ἐνθυμίζῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς του, ἢ τὰ φιλήματα καὶ τὰς θωπείας τῆς γραίας;

Γ'

Ἄλλ' ἡ νύξ τῆς παραμονῆς παρήλθεν δολόκληρος καὶ ὁ Γεώργης δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον τῶν κυρίων του.

— Τί νὰ ἔγινε αὐτὸ τὸ παιδί; ἡρώτα ὁ αὐθέντης του.

Καὶ ἡ κυρία, δύσπιστος καὶ καχύποπτος γυνή, ἀπήντα:

— Ποῦ ξέρεις ποῦ θὰ παραλύῃ! Εἰς δλα τὰ καφενεῖα παίζουν ἀπόψε χαρτιά. Κάπου θὰ παίζῃ. Δὲν ἐκοίταξα νὰ μὴ μᾶς λείπῃ καὶ τίποτε.

Ὁ μικρὸς των ὑπηρέτης δὲν ἔπαιξε.

Διὰ τῶν ὀλίγων δεκαλέπτων, ἅτινα ἐκροτάλιζον ἐντὸς τοῦ θυλακίου του, εἶχεν ἀγοράσει καραμέλας διὰ τὴν θείαν του, ἤξευρεν, ὅτι ἔκαμνον καλὸν εἰς τὸν βήχα, καὶ ἡ γραῖα ἔβηχε τόσον ἄσχημα, καὶ τὰς ἔφερεν ἀσθμαίνων εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Κατηυθύνθη εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἤξευρεν ὅτι ἔκειτο ἡ γραῖα, καὶ μόλις εἶχε πνοὴν νὰ ἐρωτήσῃ τὴν νοσοκόμον, ἣν συνήνητησε πρὸ τῆς θύρας:

— Πῶς εἶναι;

— Καλὰ ποῦ ἦλθες, ἀπήντησεν ἐκείνη. Ἡ θεία σου ἐβάρυνε. Ὅλην τὴν ἡμέραν σ' ἐζητοῦσε. Τώρα...

Ὁ Γεώργης δὲν ἤκουσεν ἄλλο. Ἰστατο ἤδη ἀναυδος καὶ τρέμων πρὸ τῆς κλίνης τῆς κυρᾶ Βαγγελῆς, ἥτις τὸν ἐθεώρει μὲν διὰ βλέμματος ἀπλανοῦς, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐβλεπε.

— Ἐγὼ εἶμαι, θείτσα μου! ὁ Γεώργης! Δὲν εἶσαι καλύτερα;... Καλύτερα εἶσαι δὲν βήχεις διόλου.

Καὶ κατεφίλει δακρύων τὴν κρεμαμένην ἔξω τῆς κλίνης λιπόσαρκον χεῖρα τῆς.

Ἀληθῶς ἡ γράϊα δὲν ἔδηχε πλέον διότι... ἔψυχорάγει.

Αἴφνης, ὥσανεὶ τὰ καταλειδόμενα ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς δάκρυα τοῦ παιδὸς μετέδωκαν ἐσχάτην τινὰ θερμὴν εἰς τὴν ἀποψυγομένην καρδίαν τῆς, τὸ βλέμμα τῆς ἀνεξωγογνήθη, καὶ ἡ νεκρουμένη χεὶρ αὐτῆς ἔσφιγγεν ἰσχυρῶς τὴν μικρὰν χεῖρα τοῦ ὄρφανου.

— Καλόστο ! εἶπεν ἀσθενῶς, καλόστο !

Καὶ λαβοῦσα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν τῆς μικρὰν δέσμην παλαιῶν καὶ κιτρινισμένων χαρτίων, περιειλημένων διὰ μελανῆς μεταξίνης κλωστῆς.

— Πάρτ' αὐτά, προσέθηκε, καὶ φύλαξτα, ... εἶναι τοῦ παπποῦ σου. Νὰ μάθῃς γράμματα... νὰ τὰ διαβάσῃς μόνος σου.

Καὶ ἡ τελευταία τῆς γράϊας πνοὴ ἐσφράγισε τὸ πρωτοχρονιάτικο δῶρον τῆς.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Γεώργης ἔφερεν εἰς τὸν κύριόν του τὰ ὑποδήματά του, ἐνῶ ἐσπόγγιζε συνάμα διὰ τῆς παλάμης του τοὺς ἐρυθροὺς ἐκ τῶν δακρύων ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

— Ποῦ ἦσουν χθὲς ὅλην τὴν νύκτα ; ἠρώτησεν ἀποτόμως ὁ κ. Λευκόπουλος.

Καὶ προσέθηκεν εὐθύς, βλέπων τὴν ἡλλοιωμένην μορφήν τοῦ παιδός :

— Διατί κλαίεις ;

— Ἦμουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, αὐθέντη, ἀπήντησε δειλῶς ὁ μικρὸς ὑπηρέτης, ποῦ... ἀπέθανεν ἡ θεία μου.

— Καημένο παιδί !

Καὶ πλησιάσας ὁ κύριός του ἐθώπευσε πατρικῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδός.

Ἦτο ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ αὐθέντης τοῦ Γεώργη, καὶ ὁ Γεώργης τὸ ἠσθάνθη τὴν σιγμὴν ἐκείνην. Τοῦ ἐφάνη, δὲν ἠξέυρω πῶς, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ πατρὸς του κατήρχετο ἀοράτως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ τὸν ἐθώπευεν. Ἡ καρδιά του ἐσκίρτησεν ἐξ ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ θαρρήσας ἀνέβλεψε πρὸς τὸν κύριόν του καὶ τῇ εἶπεν :

— Αὐθέντη, ... ἤθελα νὰ σὰς ζητήσω μίαν χάριν.

- Τί θέλεις, παιδί μου ;
 — Νά μὴ μοῦ δίδετε μισθόν . . .
 — Πῶς ; χάρισμα θὰ μὲ δουλεύης ; Δὲν γίνεται.
 — Ἦθελα νὰ πάγω εἰς τὸ σχολεῖον, ... νὰ μάθω γράμματα, ...
 καὶ νὰ σᾶς ὑπηρετῶ ὅταν εἶμαι εὐκαιρος.
 — Νὰ μάθης γράμματα ; Ἄς εἶναι. Πῶς σοῦ ἤλθε αὐτὴ ἡ
 ἰδέα ;
 — Θέλω νὰ διαβάσω κάτι χαρτιά πού μοῦ ἐχάρισε χθὲς ἡ
 καημένη ἡ θειά μου.
 — Τί χαρτιά ; φέρετα νὰ σοῦ τὰ διαβάσω ἐγώ.
 Ὅ παῖς ἔστη πρὸς στιγμὴν ἀμήχανος.
 Νᾶρνηθῇ εἰς τὸν αὐθέντην του, ὅστις τοῦ ἔδιδεν ἄρτον ;
 Νὰ λησμονήσῃ τὴν ρητὴν παραγγελίαν τῆς θνησκούσης
 θείας του ;
 — Αὐθέντη, εἶπε τέλος, ἡ θεία μου μοῦ παρήγγειλε νὰ τὰ δια-
 δάσω μόνος μου.
 Ὅ κ. Δευκόπουλος ἠτένισε βαθὺ βλέμμα ἐπὶ τὴν μορφὴν τοῦ
 μικροῦ ὑπηρετοῦ καὶ τῷ εἶπεν εὐμενῶς:
 — Καλά, πού παρήγγειλε νὰ πᾶς εἰς τὸ σχολεῖο, παιδί μου, ...
 νὰ πᾶς.

Ε'

Μετὰ ἓνα μῆνα ὁ Γεώργης ἔλυεν ἐν τῷ ὑπερώῳ, ὅπου κατεκλί-
 νετο, τὴν μικρὰν ἐκείνην δέσμεν τῶν κιτρίνων χαρτίων, ἅτινα εἶχε
 δωρήσει εἰς αὐτὸν ἡ θεία του, καὶ προσεπάθει νὰναγνώσῃ τὸ πρῶ-
 τον ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ τὰ γράμματα δὲν ὠμοίαζον δυστυχῶς μ' ἐκεῖνα
 τὰ ὅποια ἐμάνθανεν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκοπίασεν εἰς μάτην.

Ἔδεσε πάλιν τὰ πολύτιμα χαρτιά του καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας
 ἐπανέλαβε τὴν ἀπόπειραν. Κατῶρθωσε κάτι περισσότερον αὐτὴν τὴν
 φοράν, ἐσυλλάβισεν ἐπιπόνως ὀλίγας λέξεις, ἀλλὰ νὰ τὰναγνώσῃ,
 ἀδύνατον.

Ἡ τρίτη ἀπόπειρα ἔγινε μετὰ ἓν ἔτος.

Ἄ ! τώρα ἐτελείωσαν τὰ ψεύματα.

Ὁ Γεώργης ἀνέγνωσε τὰ πολύτιμα ἔγγραφα καὶ τάνεγνωσεν

δλα. Ἐξημερώθη παρὰ τὴν πενιχράν του λυχινάν καὶ ὅτε ἐτελείωνε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τελευταίου, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐχάραζεν ἤδη διὰ τῶν ρωγμῶν τοῦ παραθύρου του.

Ὅλίγα ἐνόησεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παλαιῶν ἐκείνων κιντρινωπῶν χαρτίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἀπεκάλυψαν ἄγνωστον καὶ παράδοξον ὀρίζοντα πρὸ τῆς παιδικῆς του διανοίας.

Ὁ τόπος αὐτός, ὅπου ἔζη, ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα ἐκείνη, ὅπου εἶχε γεννηθῇ, ἡ Κόρινθος, εἶχε πολεμήσει ἐναντίον ἀνθρώπων κακῶν, βαρβάρων, τυράννων, ὥς τοὺς ἔλεγον τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα χαρτία.

Ὁ πάππος του εἶχε πολεμήσει καὶ αὐτός, καὶ εἶχε μάλιστα ἀκουσθῇ τὰ χαρτία τὸ ἔλεγον. Δὲν ἦτο λοιπὸν ἀσήμαντος ἄνθρωπος ὁ πάππος του. Εἶχε προσφέρει εἰς τὴν πατρίδα τὸν βραχίονά του, ὅστις εἶχε κολοβωθῇ ὑπὸ σφαίρας, τὴν οἰκίαν του, τὴν ὅποιαν ἔκαυσαν οἱ Τοῦρκοι, τὴν περιουσίαν του, ἥτις ἐδαπανήθη εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Τὰ παλαιὰ χαρτία τὰ ἔλεγον ὅλ' αὐτά.

Διατί ὅμως, μ' ὅλας αὐτὰς τὰς θυσίας του, εἶχε μείνει ὁ πάππος του ἰδιώτης καὶ ἀπέθανε καλλιεργῶν τοὺς ἀγρούς του διὰ τῆς μιᾶς αὐτοῦ χειρὸς ;

Ὁ Γεώργης ἀμυδρῶς μόλις ἐνθυμεῖτο τὸν γέροντα, ἀλλὰ τὸν ἐνθυμεῖτο κάλλιστα ἀπλοῦν γεωργὸν καὶ μονόχειρα.

Διατί ὁ πατήρ του ἔζησε, καὶ ἐκεῖνος, πτωχὸς γεωργός, καὶ ἀπέθανε χωρὶς νάφήσῃ ἄλλην κληρονομίαν ἢ τὰ κίτρινα αὐτὰ πιστοποιητικά ;

Ὁ ταλαίπωρος παῖς οὐδεμίαν εὑρίσκειν ἐν τῇ διανοίᾳ του ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπορίας του.

Ἀνεμινθήσκειτο καὶ πάλιν τῆς γραίας του θείας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐσχάτης τῆς κλίνης τοῦ ἐκληροδότησε τὰ πολύτιμα αὐτὰ ἐγγραφα· ἐνθυμεῖτο τὴν παραγγελίαν τῆς, νὰ μάθῃ γράμματα, καὶ ἀνελεγίζετο τί ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ὅτε ἐστίλδωνε, γονυπετῶν ἐπὶ τοῦ χώματος, τὰ ὑποδήματα τῶν διαβατῶν, ἀντὶ ἐνὸς πενταλέπτου.

Κόσμος ἰδεῶν νέων κατέκλυσε τὸν μικρὸν αὐτοῦ ἐγκέφαλον καὶ πόθοι παράδοξοι ἀνέδησαν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τῶν δύο του χειρῶν, καὶ ἡ ἀπὸ

τῆς ἀγρυπνίας κόπωσης ἐκάλει ἤδη βαρὺν τὸν ὕπνον ἐπὶ τῶν βλεφάρων του, ὅτε ἀντήχησεν ὀξεῖα μέχρι τοῦ ὑπερώου φωνὴ τοῦ κυρίου του, ζητοῦντος τὸν καφέν του.

Μετὰ τρία ἔτη ὁ Γεώργης ἐτελείωνε τὸ ἐλληνικὸν σχολεῖον καὶ εἰργάζετο ὡς γραφεὺς παρὰ τινι τῶν συμβολαιογράφων τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ ἄλλα τρία κατετάσσετο εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐλάμβανεν ἐξηκοντάδραχμον ὑποτροφίαν πρωτεύων ἐν διαγωνισμῷ.

Μετὰ πέντε δὲ ἄλλα ἦτο ἱατρὸς ἐν τῇ πατρίδι του, καὶ ἀνακομίζων ἐξ Ἀθηνῶν τὰ λείψανα τῆς θείας Βαγγελῆς ἔθαπτεν αὐτὰ ὑπὸ τάφον κοινὸν μετὰ τῶν ὁσίων τοῦ πατρὸς του, τῆς μητρὸς καὶ τῶν δύο του μικρῶν ἀδελφῶν, ἃς τοσάκις εἶχε νανουρίσει, ὅτε ἦσαν βρέφη.

Ἄγγελος Βλάχος.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ὁ ναύτης ὁ βαριόμοιρος ὁ κακοπαθημένος,
 ἂν γιοματίση δὲ δειπνᾷ καὶ ἂν στρώσῃ δὲν κοιμᾶται.
 Κροῖμα στὸ νιὸ τὸν ἄρρωστο στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη,
 μᾶνα δὲν ἔχει νὰ τὸν δῇ, κύρη νὰ τὸν λυπᾶται,
 οὐδ' ἀδερφὸν οὐδ' ἀδερφή, κανένα μὲς στὸν κόσμον.
 Μόνο τοῦ λέει ὁ ναύκληρος μὲ τὸν καραβοκύρη·
 — «Ἐ σήκω ἀπάνω, ναύτη μας καὶ καλογνωριστὴ μας,
 νὰ κομπασάρῃς τὸν καιρὸ, ν'ἄμπωμε σὲ λιμένα».
 — «Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω.
 Γιὰ πιάστε με νὰ σωκωθῶ, βάλτε με νὰ καθίσω·
 σφίξετε τὸ κεφάλι μου μὲ δυνό, μὲ τρία μαντίλια·
 καὶ φέрте μου τὴ χάρτα μου τὴν παντερημασμένη.
 Βλέπετ' ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε,
 πῶλκει ἀνταροῦσα στὴν κορφὴ καὶ καταχνιά στὴ ρίζα;
 πάγει' ἐκεῖ νὰ ράξετε· ἔχει βαθὺ λιμένα.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ σίδερα, ζερβιά τὰ παλαμάρια,
καὶ τὴ μεγάλην ἄγκυρα ρίξετε πρὸς τὸ νότο.
Τὸ ναύκληρο παρακαλῶ καὶ τὸν караβοκύρη,
νὰ μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιὰ μηδὲ σὲ μοναστήρι,
μόνο στὴν ἄκρῃ τοῦ γιालοῦ στὸν ἄμμον ἀποκάτω
ἐκεῖ κι οἱ ναῦτες νᾶρχωνται, νᾶκούγω τὴ φωνή τους.
Ἔχετε γειά, συντρόφοι μου, καὶ σύ, караβοκύρη,
καὶ σύ *ἔγια λέσα* μου γλυκό, γλυκότερο *ἔγια μόλα*». —
Ἐλιωσαν τὰ ματάκια του, ἔλιωσαν καὶ δὲ βλέπει.

(Δημόδοκος).

ΤΟ ΕΑΡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΚΩΝ ΟΡΕΩΝ

Ἐκαστον ἔαρ, ὅταν ἡ χιὼν ἀρχίζῃ νὰ τήκεται ἐπὶ τῶν ὕψη-
λῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἑκτακτος ζωὴ καὶ κίνησις γίνεται εἰς
τὰς ὕψηλὰς ἐκεῖνας ὄρεινὰς τοποθεσίας.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀραιῶς διεσπαρμένων ὄρεινῶν χωρίων ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον μεταναστεύουν τὸ φθινόπωρον καὶ διέρχονται τὸν χει-
μῶνα ἐντὸς τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος, μόνον δ' ὀλίγοι οἰκογένηται
μένουσιν ὡς φύλακες ἐντὸς τῶν ὄρεινῶν χωρίων, ὅπου ἡ ἀφθόνως
πίπτουσα χιὼν τοὺς παραχώνει ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας, ἐνίοτε ἐπὶ
μῆνας δλοκλήρους ἐντὸς τῶν μικρῶν ἀλλὰ στερεῶν οἰκιῶν των.
Ἐκεῖ μακρὰν τῶν ὁμοίων των ἀπομεμονωμένοι πάσης συγκαινωνίας
διέρχονται τὸν χειμῶνα συσπειρωμένοι παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐνῷ ἔξω
βοᾷ ὁ βορρᾶς καὶ ἀναστενάζουσι καὶ βογγοῦσι τὰ πελώρια δένδρα
τῶν δασῶν, σείδμενα καὶ καμπτόμενα ὑπὸ μανιῶδους ἀνέμου. Μετὰ
χαρᾶς χαιρετῶσι τὸν αἴθριον οὐρανὸν καὶ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ Ἀ-
πριλίου, ὅστις τήκει τὸ πολλῶν πήχεων πάχους στρῶμα τῆς χιόνος
καὶ τοὺς ἀπελευθερώνει. Ἐντὸς ὀλίγου φθάνουν ἐκ τῆς πεδιάδος
καὶ οἱ κάτω διαχειμάσαντες συγχωρικοὶ των, αἱ οἰκίαι ἐπισκευά-
ζονται καὶ καθαρίζονται, οἱ περὶ αὐτῶν περίφρακτοι χώροι καλ-

λιεργοῦνται καὶ μεταβάλλονται διὰ πολλῶν περιποιήσεων εἰς θαλεροὺς λαχανοκήπους. Ἄλλοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν φασιόλων καὶ κάπου καὶ τῶν γεωμήλων. Ἡ γεωργία τῶν ὀρέων ἔνεκα τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῆς ὥς ἐκ τοῦτου βραδυτάτης ὥριμάσεως τῶν προϊόντων δὲν εἶναι βεβαίως πολὺ ἐπικερδής, οὐχ ἦττον εἰς μερικοὺς προσηλίους ὄρεινους ἐξώστας, εἰς τινὰς κοιλάδας, ὅπου δὲν εἰσχωροῦσιν οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι, οἱ ὄρεινοὶ καλλιεργοῦσιν ἐπιμόνως τοὺς μικροὺς ἀγρούς των, ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἀφθόνων πηγῶν καὶ ρυάκων πρὸς ἄρδουσιν αὐτῶν. Ἴσως τὸ συναίσθημα τῆς ιδιοκτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν βαρῶν τῆς ἐπιμόρτου καλλιέργειας καθιστᾷ τὴν τέχνην τοῦ γεωργοῦ συμπαθεστέραν εἰς τοὺς καλλιεργητάς.

Πολλοὶ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας δασικὰς καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὰ δάση ὁ πέλεκυς τῶν ὑλοτόμων. Ἀγριοὶ, ὀρμητικοὶ ρύακες καθυποτάσσονται εἰς τοὺς ὑλοτόμους καὶ σχηματίζοντες ἀφρίζοντας καταρράκτας κινοῦσι τὸν νεροπρίονα, ὅστις τέμνει ἐκ τῶν κορμῶν τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατῶν τὰς χονδρὰς ἐκείνας σανίδας αἵτινες φημίζονται, ἂν οὐχὶ διὰ τὴν κομψότητα, τοῦλάχιστον διὰ τὴν στερεότητά των.

Ὁ Ἄσπρος ποταμὸς (Ἀχελῷος), ὅστις διαρρέει τὴν δασώδη ἐκείνην ὄρεινὴν Θεσσαλίαν τὴν καλουμένην ἐξ αὐτοῦ Ἄσπροπόταμον, κυλίων κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν δύο ὑψηλοτέρων σειρῶν τῆς Πίνδου, ἔπειτα διὰ μέσου τῆς Ἀκαρνανίας τὰ ἄγρια ἀφρίζοντα ὕδατά του, μετακομίζει τοὺς ὀγκῶδεις καὶ βρεῖς ὄγκους τῆς παρὰ τὰς ὄχθας του φουμένης δασικῆς ξυλείας μέχρι τῶν ἐκβολῶν του. Ἀραγε τὰ οὐρανομήκη ἐκεῖνα δένδρα, τὰ ὅποια θάλλουσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ρεμβάζουσι χιονοσκεπῇ ἐν τῇ μέσῃ τῶν πάγων κατὰ τοὺς ἀτελευτήτους ὀριμεῖς χειμῶνας ἐντὸς τῶν βουνῶν, φαντάζονται ὅτι οἱ κορμοὶ των θὰ ταξιδεύωσιν ποτε ἐπὶ τῶν ἀφροέντων κυμάτων τοῦ Ἀχελῷου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπου μεταβαλλόμενοι εἰς κομψὰ καθαρώτατα κιβώτια θὰ περιβάλωσι τὴν γλυκεῖαν σταφίδα, τὸ τέκνον τῆς μεσημβρίας, καὶ θὰ ταξιδεύωσιν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὥς σταφιδοκιβώτια ;

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀρέων εἶναι οἱ βλαχοποιμένες κτηνοτρόφοι.

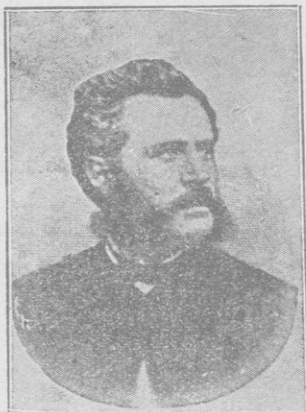
Μόλις τὸ θάλλπος τοῦ ἑαρινοῦ ἡλίου τήξῃ τὴν χιόνα, ἀναφαίνεται ἄφθονος χλόη καὶ πρασινίζουν αἱ κλιτύες καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν. Τότε αἱ νομάδες βλαχοποιμένες ἐγκαταλείπουν τὰς πεδιάδας, ὅπου εἶχον διαχειμάσει τὰ ποίμνιά των, καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ὄρη.

Τὸ πρόβατον, τὸ νυσταλέον καὶ ἀποικισμένον τοῦτο ζῶον, ἀλλάζει καὶ αὐτὸ χαρακτῆρα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνόδου. Γίνεται ζωηρότερον, εὐκίνητότερον, ὑψώνει τὴν κεφαλὴν του, ἀνοίγει τοὺς ρώθωνάς του καὶ μὲ λάμποντα βλέμματα στρέφεται πρὸς τὰ ὄρη, ὅθεν πνέει ἡ ζωογόνος ἑαρινὴ αὔρα, ἐνῷ οἱ τηκόμενοι παγετῶνες φαίνονται ἐκπέμποντες σπινθήρας ὑπὸ τὴν λάμψιν καὶ τὴν φωτεινὴν ἀντανάκλασιν τοῦ ἡλίου. Τὸ ὑπομονητικὸν καὶ εὐκυβέρνητον τοῦτο ζῶον αἰφνης γίνεται ἰσχυρογνώμον καὶ ἀτίθασον. Τὰ ποίμνια αὐτορμήτως προβαίνουν πρὸς τὰ ὄρη. Ἐάν τις ἤθελεν ἐμποδίσει τὴν πορείαν των, θὰ ἐβλεπεν ὅτι ταῦτα εἰς πείσμα τῶν ποιμένων καὶ τῶν κυνῶν θὰ ἐξηκολούθουν προχωροῦντα πρὸς τὰ ἄνω.

Ἐκ τῶν κτηνοτρόφων πολλοὶ δὲν ἔχουσι χωρία μὲ μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνιά των ὡς σκηνῖται. Ἐνοικιάζουσιν ἀπὸ κοινοῦ μεγάλας ὀρεινὰς περιφέρειας καὶ ἐκεῖ ἐμπηγνύουσιν ἕκαστον ἕαρ τὰς σκηνάς των, ἣ κατασκευάζουσι μικρὰς προχείρους καλύδας ἐκ κλάδων ἢ ἐξ ἀκροσανίδων. Εἰς τὰς μικρὰς καλύδας των δίδουσι τὸ λίαν πομπῶδες ὄνομα *κονάκια*. Ὅσοι ἔχουσι ταξιδεύσει ποτὲ ἀνὰ τὰ ὄρη βεβαίως γνωρίζουσιν ἐκ πείρας τὴν φιλοξενίαν τῶν βλαχικῶν κονακίων. Οἱ ἄνθρωποι μὲ ὄλην τὴν ἔνδειάν των θυσιάζουσι χάριν τοῦ μουσαφίρη τὸν καλύτερον ἄμνόν, τὸ ὠραιότερον γάλα, τὴν παχυτέραν *γιαούρη*ν, τοῦ στρώνουν σιδάδα πυκνομάλλων θερμῶν βελεντζῶν πρὸς ὕπνον.

Ρ. Δημητριάδης.

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

Ἀνθηρὰ καὶ ἀειθαλὲς διατηρεῖται πάντοτε ἡ μνήμη τοῦ Κατσαντώνη, πάμπολλοι δὲ τῶν ἐπιβιωσάντων αὐτοῦ ὁμηλικῶν ἐνθυμοῦνται ἀκόμη τὴν ἀνέκφραστον τόλμην τοῦ προσώπου του, τὴν εὐκαμφίαν τῶν μελῶν του καὶ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ὠκύτητά του. Ἀπίστευτα καὶ πολυειδῆ εἶναι τὰ τολμήματα τοῦ κλέφτου τούτου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἔβλεπε πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὡς φάσμα ἐνώπιόν του τὸν ἀτρόμητον ἄθλητήν.

Ὁ Βελη-Γκέκας, Ἀλθανὸς ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σατράπου, ἐπίφοβος εἰς πάντας, τολμητίας καὶ αἰμοδόρος, εἶχεν ἀποκλειστικῶς ἀφιερῶθαι εἰς τὴν καταδρομὴν τοῦ ἀκαταμαχήτου Κατσαντώνη. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔξεν διέφυγε τὸν θάνατον, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἥρωός μας εἰς τὴν ἐν Κρύα Βρύση ἀείμνηστον συμπλοκὴν.

Δύο δημοτικὰ ἄσματα ἀφιερῶθησαν εἰς τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο παρὰ τοῦ ἀνωνύμου καὶ μεγάλου ποιητοῦ ἡμῶν, τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' οὔτε ἤκουσα οὔτε ἀνέγνωσα ἕτερον ἐνθα νὰ ἐξυμνῆται ἄλλος τις τῶν τοσοῦτων τοῦ ἥρωος ἄθλων.

Πολλάκις τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν τὸν ἠνάγκαζε νὰ εἰσέρχεται εἰς Λευκάδα ὡς εἰς ἄσυλον καὶ πολλοὶ τῶν φίλων μου ἐνθυμοῦνται αὐτὸν ἀκόμη καθήμενον ἐπὶ τῆς χλῆξης, ἔχοντα εἰς τὸ πλευρόν

του τὸν πελώριον Λεπενιώτην καὶ περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ λύκων καὶ τίγρεων. Τὰ ὄπλα του ἦσαν πολυτελέστατα, μαύρη ἐκ τῆς πολυχρονίου τριβῆς ἢ φουστανέλα, πανταχοῦ τοῦ σώματός του ἔλαμπεν ὁ χρυσοῦς καὶ ὁ ἄργυρος. Ἀναστήματος μετρίου· τὸ ὄμμα του ἦτο κεραυνός. Μέλας, μακρὸς καὶ δασύς μύσταξ, ὀφρύες νεφελώδεις, γλυκεῖα καὶ ἁρμονικωτάτη ἡ φωνή του.

Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ διαμνημονεύσῃ τις ὅτι κατὰ τὸ 1805 καὶ 1806 συνήλθον εἰς Λευκάδα ἅπαντες οἱ διασημότεροι ἄρματωλοὶ τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας ὑπακούοντες εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνου, οὗτινος ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεφύλευεν ἕκτοτε ἡ ἰδέα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεγέρσεως καὶ ὅστις ἀπῆλαυεν εἴκοσι πέντε περίπου ἔτη μετὰ ταῦτα ἐντὸς ναοῦ ὀρθοδόξου ἐν Ναυπλίῳ βραβεῖον τῆς πρὸς τὸ ἔθνος ἀγάπης του μάχαιραν καὶ μόλυβδον;

Τότε οἱ λεοντοκάρδιοι ἐκεῖνοι ἀνεγνώρισαν ὁμοθυμαδὸν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Κατσαντώνη, ἀνακηρύξαντες αὐτὸν πολέμαρχον καὶ παντὸς ἀνδρείου ἀνδρειότερον. Ὁργανίζετο βεβαίως τότε καὶ ὑπεθάλπετο ὑπ' ἐξόχων ἀνδρῶν κίνημά τι κατὰ τοῦ Ἀλῆ, ὅστις ἐν Πρεβέζῃ, ὥσπερ ἔλλοχῶν, παρεφύλαττε καὶ κατεσκόπευε πάντα τῶν ἄρματωλῶν τὰ κινήματα. Ἀλλ' ὁ Κατσαντώνης, ὅστις δὲν εἶχε μάθει ποτὲ ν' ἀριθμῇ τοὺς ἐχθρούς του, ὥμνυεν ἐπὶ τῆς σπάθης του ὅτι μὲ μόνα τὰ παλικάρια του ἤθελε σύρει αἰχμαλώτους εἰς Λευκάδα τὰς χιλιάδας τῶν Ἀλβανῶν, τὰς ὁποίας ὁ Βεζίρης ἐντρομος ἐπεσώρευσεν ἐν Ἀμβρακίᾳ.

Δυστυχῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας προσεδλήθη ὁ γενναῖος ὑπὸ τῆς φλογιάδος καὶ ἠσθένησε βαρέως. Μόλις εἶχε συνέλθει ὀλίγον, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ πλέον τὴν ἀδράνειαν εἰς τὴν ὁποίαν τὸν κατεδίκαζεν ἡ ἀσθένεια, λάθρα ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γεωργίου, τοῦ ἐπονομαζομένου Χασιώτου, εἰς Ἀγραφα, βέβαιος ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν ρώμην, ἅμα ἤθελεν ἀναπνεύσει τὸν ἐλεύθερον καὶ καθαρὸν ἀέρα τῶν φιλότων αὐτοῦ ὁρέων. Διέμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐντὸς μονῆς θεραπευόμενος καὶ περιθαλπόμενος ὑπὸ τῶν ἀγίων ἐκείνων καλογήρων.

Ἄρματωλοὶ καὶ μοναχοί, ἐλευθερία καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἐχθροὶ τῶν τυράννων καὶ λειτουργοὶ τῆς θεότητος πρότερον καὶ

διαρκούσης τῆς ἐλληνικῆς γιγαντομαχίας ἀπαντῶνται ἀμοιβαίως χειραγωγούμενοι, ἐνθαρρυνόμενοι, βοηθούμενοι.

Ἄλλ' ὁ Κατσαντώνης, ὅστις ἐγνώριζεν ὅτι τὸ πονηρὸν ὄμμα τοῦ ἀδιαλλάκτου ἐχθροῦ του εἰσέδωε πανταχοῦ, φοβούμενος ἴσως προδοσίαν τινά, ἀσθενῆς ἔτι καὶ πυρέσσων παρήτησε τὸ ἄσυλόν του καὶ κατέφυγε μετὰ τοῦ Γεωργίου εἰς τι σπήλαιον ἀπόκρυφον καὶ ἄγνωστον τοῖς πᾶσιν. Εἰς μόνος ἱερεὺς (αἰσχύνομαι ἀναμιμνήσκων τὸ κακούργημά του !) εἰσῆρχετο εἰς τὸ καταφύγιον ἐκεῖνο, προμηθεύων εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ οὗτος ἐπρέδωκε τοὺς δύο ἀδελφούς.

Ἐξήκοντα Ἀλβανοί, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἰουσοῦφ Ἀράπην, αἴφνης περιεκύκλωσαν τὸ σπήλαιον, οὔτε ἤθελον ἀρκέσει ἂν ὁ Κατσαντώνης δὲν ἡσθένει βαρέως. Εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν θέσιν ὁ Γεώργιος ἤρπασεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐξήλθε τοῦ σπηλαίου φονεύων καὶ τραυματίζων ἀνηλεῶς τοὺς πρώτους Ἀλβανούς τοὺς ὁποίους ἀπήντησεν. Ἐδραμε πρὸς τὸ ὄρος φέρων πάντοτε τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο φορτίον καὶ μαχόμενος καὶ ὀπισθοχωρῶν ἐφόνευε καὶ ἄλλους τῶν ἐχθρῶν, μέχρις οὗ ἀσθμαίνων καὶ πληγωμένος ἡχμαλωτίσθη μὴ θελήσας νὰ σωθῇ παραιτῶν τὸν γλυκύτατον αὐτοῦ ἀδελφόν.

Αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη !

Ἐσεῖς ὁποῦ τὸν εἶδετε ψηλὰ στὰ κορφοβούνια, σταυραῖτοί καὶ πέροδικες, ξεφτέρια, χελιδόνια, ἔλατε νὰ τοῦ στήσετε τραγούδι μοιρολόγι.

Τὸν Κατσαντῶν πιάσανε, κλάψτε, πουλιά μου, κλάψτε.

Ἕνας παπὰς τὸν πρόδωκε ! Μαχαίρι νὰ τοῦ γένῃ

ἡ κοινωνία ποὺ τῷ βάψε τ' ἀφορεσμένο στόμα,

θηλιά κι ἀστρίτης στὸ λαιμὸ τ' ἅγιο του πετραχήλι,

νὰ μὴ βρεθῇ πνευματικὸς νὰ τὸν ξεμολογήσῃ

κι ἀγαπημένα δάχτυλα τὰ μάτια νὰ τοῦ κλείσουν !

Τὸ γκαρδιακὸ τ' ἀδέρφι του, ὁ Γιῶργος ὁ Χασιώτης, ἔξυπνος ἀκουρμαίνεται, κοιμᾷτ' ὁ Κατσαντώνης.

Ἡ εὐλογία τὸν ἔψησεν, ἡ θέρμη τὸν ἀνάφτει.

— Ξύπν', ἀδερφέ μου, ξύπνησε στὸν ὦμο νὰ σὲ πάρω·
πλακώσανε οἱ Λιάπηδες καὶ θὰ μᾶς πιάσουν σκλάβους.

— Τρέχ', ἀδερφέ μου, γλίτωσε, μὴ μὲ ψυχοπονιέσαι.
Κι ἂν μ' ἀγαπᾷς καὶ πιθυμᾷς νὰ πάω φχαριστημένος,
κόψε μου τὸ κεφάλι μου, μὴ μοῦ τὸ πάρῃ ὁ Ἀράρης,
καὶ φέροτο πάνω στ' Ἀγραφα, καὶ διάλεξ' ἕνα βράχο
καὶ δῶσε του νὰ τὸ φορῇ, κορφὴ του νὰ τὸ κάμῃ,
νὰ τὸ φορῇ, νὰ τὸ βαστᾷ σὰν περικεφαλαία.
Ἔλ', ἀδερφέ μου, γλήγορα, γλήγορα νὰ μὲ κόψῃς,
νὰ πάω κεῖ ψηλὰ ψηλὰ, νὰ φύγω δῶθε μέσα,
νᾶρχωνται μαῦρα σύγνεφα, νᾶρχωντ' ἀστροπελέκια
νὰ μοῦ θυμᾶνε τὸν καπνὸ, νὰ μοῦ θυμᾶν τὴ λάμψη
τοῦ τουφεκιοῦ μου π' ὄρφανὸ στὰ χέρια σου θὰ μείνῃ.
Νὰ τ' ἀγαπᾷς, νὰ τὸ φιλῇς, νὰ τῷ χῃς σὰν ἀδέρφι.

Ὁ Γιῶργος ἐκατάλαβε πὼς τ' ἀνεβαίν' ἡ θέρμη,
τὸν ἄρπαξε στὸν ὦμο του κι ἅπ' τὴ σπηλιά πετιέται.
Ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο, στὸ ξάγναντο πρόβαίνει,
ἐξήντα βλέπει Τσάμηδες πὺν τὸν ἐκυνηγοῦσαν.
Κάθε φορὰ πὺν σίμωναν, ἔστενε μετερίζι
τοῦ Κατσαντώνη τὸ κορμὶ κι ἄδιαζε τ' ἄρματά του.
Χαρὰ στὴ μάνα πῶκαμε παιδιὰ τέτοια λιοντάρια.
Ἔτσι κυνηγηθήκανε τὰ δυὸ πιστὰ τ' ἀδέρφια,
ὅσο πὺν βγῆκε ὁ αὐγερινὸς κι ἀχνίσανε τ' ἀστέρια.
Τότε λαβώθηκε βαριά ὁ Γιῶργος στὸ ποδάρι
καὶ τοὺς ἐπιάσαν ζωντανούς, στὰ Γιάννινα τοὺς φέραν.

Καὶ μιὰν αὐγὴ στὸν πλάτανο πὺν ἀπὸ μικρὸ κλωνάρι¹
ἐχόντερνε κι ἐπλάτηνε, βυζαίνοντας τὸ αἶμα

1) Ὁ πλάτανος ἦτο ἐν Ἰωαννίνοις ὁ τόπος τῆς καταδίκης καὶ τῶν μαρτυρίων ὁ αἰμοσταγῆς Γολγοθᾶς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδραστηρίστησαν τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἥρωες.

τὴν ὥρα τοὺς τὴν ὕστερη, βαριά σιδερωμένα
 τοῦ Βάλτου, τοῦ Ξερόμερου τὰ δυὸ θεριά προσμένουν.
 Χίλιων λογιῶν σύνεργα, δαυλιά, σφυρὶ κι ἄμόνι
 σκόρπια στὸ χῶμα βρίσκονται κι ἐκεῖνοι τὰ τηρᾶνε.
 Ὁ Γιδῶργος σὰν κι ἐδάκρυσε γιὰ τὸ γλυκὸ τοῦ ἀδέρφου.
 Τοῦ Κατσαντώνη μιὰ ματιά, κι ἐστρέφεψε τὸ δάκρυ.
 Κι ἐκεῖ πού διηγούντανε τῶνα τ' ἀδέρφου στ' ἄλλο
 τὰ περασμένα νιάτα τοὺς, τὴν Κρύα τὴ βρουσοῦλα,
 τὸ φόβο τοῦ Ἀλήπασα, τοῦ Γκέκα τὴ λαχτάρα,
 ἔξαφν' ἀστράφτ' ἓνα σπαθὶ καὶ γέρνει ἓνα κεφάλι.
 «Χριστὸς ἀνέστη, πλάκωσε!» φωνάζ' ὁ Κατσαντώνης,
 κι ἓνα φιλή, στερνὸ φιλή ἀπὸ μακριὰ τοῦ ρίχνει.

Μὲς στὰ κλαριά τοῦ πλάτανου, μὲς στὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
 σὰν νᾶταν στὸ λημέρι της. ἐκρύφτηκ' ἡ ψυχὴ του
 κι ἐκοίταξε τὸν ἀδερφὸ πού τότε μαρτυροῦν.

Δυὸ γύφτοι τὸν ἐστρώσανε δεμένονε στ' ἄμόνι
 κι ἀρχίσανε μὲ τὸ σφυρὶ νὰ τότε πελεκᾶνε.
 Σκλίθρες πετᾶν τὰ κόκαλα, σκορπᾶνε τὰ μελούδια·
 νεῦρα, κομμένα κρέατα σέρνονται σὰν ξεσκλίδια,
 καὶ κειὸς τηράει τὸν οὐρανὸ καὶ γλυκοτραγουδαίει·

Χτυπᾶτε, πελεκᾶτε με·
 σκυλιά, τὸν Κατσαντώνη
 δὲν τὸν τρομάζει Ἀλήπασας,
 φωτιά, σφυρὶ κι ἄμόνι.

Μιὰν ὥρα πελεκούσανε, τὰ χέρια τοὺς δειλιάζουν,
 οἱ γύφτοι βαρεθῆκανε καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ κόβουν.
 Ἀνοιγοκλοῦσ' ὁ λάρυγγας, μαῦρο πετᾷ τὸ αἷμα
 καὶ μὲς στὸν κόκκινό του ἄφρὸ, μὲς στὴ βραχνὴ γαργάρα
 μισοκομμέν' ἀκούονται τοῦ τραγουδιοῦ τὰ λόγια·

Χτυπάτε, πελεκάτε με,
σκυλιά, τὸν Κατσαντώνη
δὲν τὸν τρομάζει Ἀλήπασας,
φωτισ, σφυρὶ κι ἄμόνι.

Ὁ πλάτανος σὰν ἔνοιωσε στὴ ρίζα του τὸ αἷμα,
ἀλαίμαργα τὸ ρούφηξε νὰ μὴ τὸ πιῇ τὸ χῶμα,
κι ἐστοίχισε κι ἐθέρωσε κι ἄπλωσε τὰ κλωνάρια
τόσο χοντρά κι ἀτάραχα καὶ τόσο φουντωμένα,
ποὺ τ'ἄβλεπ' ὁ Ἀλήπασας τὴ νύχτα οὔ' ὄνειρό του
κι ἐφώναζε κι ἐλάμπαζε μὴν ἔλθ' ἐκεῖν' ἡ μέρα
ποὺ τὰ κλαριὰ τοῦ πλάτανου τὴν Πόλη θὰ πλακώσουν.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Παραπονιέται ἡ λιδοριὰ καὶ λέει στὰ δέντρα τ' ἄλλα :
— Τὸ δίκολο τὸν πόνο μου κανεῖς δὲν ἀγοικᾷ ! . . .
Ὁ ἀγέρας μὲ καταφρονεῖ καὶ τῆς δροσιᾶς ἡ στάλα
σὰν τὸ φιλὶ τῆς ὀχεντρας μου καίει τὰ σωθικά.

Ὁ ξυλογόπος ποῦρχεται μὲ τὸ βαρὺν πελέκι
μὲς στὰ βαθιὰ τῆς λαγκαδιᾶς, μόλις ἐμένα δῆ,
σταυροκοπιέται ἀπότολμος κι οὔτε στιγμή δὲ στέκει,
σὰν νᾶναι μαῦρο ξωτικὸ τὸ κάθε μου κλαδί.

Ὡς καὶ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ καὶ ἐκεῖνο σκροτεινιάζει
ἀνάμεσα στὰ φύλλα σου τὰ γύρω ἀγκαθωτά,
στὴν ἔρημή μου τὴν κορφή μηδ' ὄρνιο δὲν κουρνιάζει
καὶ στὰ λιγὰ κλωνάρια μου μηδὲ πουλὶ πετᾷ.

Ἑσεῖς στ' ἀγέρι παίζετε καὶ ἐγὼ στ' ἀγέρι βόγγω
καὶ μέρα νύχτα ἀγιάτρευτος ὁ πόνος μὲ κρατεῖ !
Δὲν εἶμαι δέντρο σὰν ἐσᾶς ; δὲ ζῶ στὸν ἴδιο λόγγο ;
Γιατί τὴν καταφρόνια σας μοῦ δείχνετε, γιατί ;

Καὶ στρέφεται ἡ βελανιδιὰ στεγνὴ καὶ ἀγκαθοφόρα
καὶ ἀπολογιέται μὲ θυμὸ καὶ λέει στὴ λιδοριά :
— Πρώτη ξαδέρφη μου εἶσαι σύ, μὰ ἀνάθεμα τὴν ὥρα
ποὺ βρέθηκα νὰ μοιάζωμε στὰ φύλλα, στὰ κλαριά.

Καταραμένη ! ἐξέχασες τὴ μαύρη ἐκείνη μέρα
ποὺ ξυλοκόπους ἔστειλαν οἱ Ἑβραῖοι οἱ δολεροὶ
καὶ ἀφοῦ τοῦ κάκου ἐγύρισαν τὸ λόγγο πέρα ὡς πέρα,
οὔτ' ἓνα δέντρο εὗρέθηκε νὰ δώσῃ ἓνα κλαρί ;

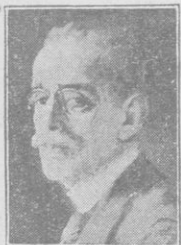
Ζητοῦσαν ξύλα οἱ ἄνομοι, ξύλα γιὰ νὰ σταυρώσουν
ἀπάνω τὸ γλυκύτατο τοῦ κόσμου Λυτρωτή,
καὶ ὅλα τὰ δέντρα ἐκλαίγανε καὶ μόνο ἐσὺ ἐχαιρόσουν
καὶ μόνο ἐσὺ τοὺς ἔδωκες ὅ,τ' ἤθελαν αὐτοί.

Τίμια ξύλα ἐγίνηκαν τὰ ξύλα ποῦχρeis δώσει,
ὅμως ἐσένα, λιδοριά, θὰ σὲ καταφρονοῦν
ὅσοι ζητοῦν τὴ χάρη των παρηγορήτρα, καὶ ὅσοι
τὴ θεϊκὴ των δύναμη μὲ πόθο προσκυνοῦν.

Ἰωάννης Πολέμης.

ΑΛΩΠΗΕ ΜΕ ΤΡΕΙΣ ΠΟΔΑΣ

Μίαν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου ἐξύπνησα ἀργότερον τῆς συνήθους πρωινῆς ὥρας. Ἡ συνήθης δ' αὕτη πρωινὴ ὥρα ἦτο ἡ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐνῷ τὴν πρωΐαν ἐκείνην, ὅταν ἦνοιξα τὰ παραθυρόφυλλα τοῦ δωματίου μου, ὁ ἥλιος, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνατείλας, κατεθάμβωσε τοὺς ἐκ τοῦ μακροῦ ὕπνου βεβαρημένους ὀφθαλμούς μου.

Ἀφοῦ τὰ νέφη τοῦ ὕπνου διελύθησαν μετὰ ραγδαίαν βροχὴν τῆς κεφαλῆς διὰ ψυχροτάτου ὕδατος, ἔλαβον τὸ δίκαννόν μου, τὰς πυριτοβολὰς μου καὶ διηυθύνθην πρὸς τὰ ἀμπέλια.

Κεῖνται δὲ τὰ ἀμπέλια τῶν Γοθῶν ἐγγὺς τοῦ χωρίου καὶ εἶναι ἐλάχιστα τὴν ἑκτασιν καὶ κατάφρακτα διὰ πασσάλων καὶ ἀκανθωτῶν πλεγμάτων. Εὐθὺς μετὰ τὰ ἀμπέλια ἀρχεται τὸ ἐκ πευκῶν μέγα δάσος, οἱ δ' ἐν αὐτῷ φωλεύοντες πολυπληθεῖς κόσσυφοι ὥς ἐκ τῆς γειτονίας ἰδίαν κτήσιν ὑπολαμβάνοντες τὰς σταφυλὰς τῶν πτωχῶν χωρικῶν στιφηδὸν ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῶν, ἀνεξόδως γευόμενοι δις τῆς ἡμέρας καὶ διὰ περιχαρῶν κραυγῶν χαιρετίζοντες πᾶσαν γλυκεῖαν ρᾶγα, ἥτις προσπίπτει εἰς τὸ δξύ αὐτῶν ράμφος.

Μεταξὺ τῶν νάνων ἀμπέλων λυγεραὶ τινες μηλέαι ὑπερηφάνως προέχουσιν ἐπιδεικνύουσαι φιλαρέσκως τὸ κομψόν των ἀνάστημα καὶ τὰ ροδοκόκκινα κάλλη των.

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν διηυθύνθην πρὸς τὰ ἀμπέλια κυρίως οὔτε διὰ μῆλα οὔτε διὰ σταφυλὰς, ἀλλὰ διὰ κοσσύφους. Μὲ τὴν ιδέαν ὅτι θὰ ἔχω τρυγόνας τὴν μεσημβρίαν, δὲν ἐφρόντισα περὶ ἄλλης τροφῆς καὶ ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην ν' ἀντικαταστήσω τοῦλάχιστον τώρα τὰς τρυγόνας διὰ κοσσύφων, ἂν δὲν ἤθελον νὰ προγευματίσω ὥς ἀσκητῆς. Ἄλλως τε φονεύων κοσσύφους εὐηργέτουν καὶ τοὺς καλούς μου ἀγρότας, διότι ἡλαττοῦτο ὀπωσοῦν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀχρείων αὐτῶν κλεπτῶν.

Πρὸς τοῦτο ἐκρυπτόμην ἐν τῷ φυλλώματι σχοίνων μοσχοβολούντων ὡς μαστίχῃ καὶ ἐκείθεν ἐπυροβολοῦν ἀνέτως τοὺς περὶ τοὺς ἄρπαγας τῶν σταφυλῶν, ἰδίως μάλιστα ἐκείνους ὅσοι εἶχον τὴν ἀνοησίαν ν' ἀνέρχονται φλυαροῦντες καὶ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κλάδων τῶν μηλεῶν.

Τὸ κυνήγιον δὲν ἦτο ἀτυχὲς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐντὸς ἡμισείας μόλις ὥρας εἶχον πυροβολήσει ἐπτάκις καὶ ἐκλείον πέντε κοσσύφους ἐν τῷ κυνηγετικῷ σάκκῳ μου, πάντας τρυφερώτατους νεοσσούς, ὡς ἐδήλουν τὰ ἀρτιγενῆ ράμφη αὐτῶν καὶ τὸ νέον πτέρωμα, τὸ κοινῶς κακὸ φτερό καλούμενον. Ἄλλ' αἱ σφήκες, κατὰ τὸ σύνθηρες, ὁσφρανθεῖσαι κρέας καθημαγμένον, μὲ περιστοιχίζον ἤδη πολυπληθεῖς, περιβομβοῦσαι καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων μου περιδιαβάζουσαι καὶ ἀπειλητικὰ προτείνουσαι τὰ κέντρα. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστος ἡ συντροφία αὐτῶν—εἶχον δ' ἄλλως ἐξασφαλίσαι τὸ πρόγευμά μου—ἐξῆλθον τῆς κρύπτῃς μου τρέφας εἰς φυγὴν διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐμφανίσεώς μου εἰκοσάδα κοσσύφων, οἵτινες κατεγίνοντο μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον τοῦ τρυγητοῦ.

Εἶχον ἤδη διασκελίσαι τὸν φράκτην, φέρων τὸ ὄπλον ἀνηρτημένον ἀπὸ τοῦ ὤμου, κρατῶν δ' ἐν τῇ χειρὶ ὀγκώδη σταφυλὴν, ἐκ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου εἶδους, τὸ ὅποιον ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ραγῶν καλοῦσιν αἰτονόχι, ὅποτε τυχαίως ὅλως ἔστρεψα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀμπέλιον τοῦ Νικολοῦ Δελχᾶ, τοῦ ἀλανθάστου ἐκείνου θηρευτοῦ τῶν λαγῶν. Ἄκρα νηνεμία ἐπεκράτει, φύλλον δὲν ἐκινεῖτο· καὶ ὅμως τὰ πρὸς τὸ δάσος δύο τελευταῖα κλήματα συνεταράσσοντο βιαίως. Προσηλώσας ἔτι μᾶλλον τὴν προσοχὴν διέκρινα μέσῳ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος χρῶμά τι οὐχὶ πράσινον ἀλλὰ καστανόν, δορὰν ζώου, βεβαίως σκύλου.

Εἶναι γνωστὸν πόσον οἱ σκύλοι ἀγαπῶσι τὰς σταφυλάς, ἀκριδῶς δὲ πρὸ δύο τριῶν ἡμερῶν πολλοὶ χωρικοὶ παρεπονοῦντο ὅτι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὰς ἀμπέλους των καὶ εἶχον καταφάγει τὰς σταφυλάς των· καὶ διὰ τοῦτο τὴν προτεραίαν ἐσπέραν ὁ κῆρυξ τοῦ χωρίου, ὁ μεθ' ὅλα τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη του ἔχων φωνὴν Ὀμηρικοῦ Στέντορος Μπαρμπασταμάτης, παρήγγειλεν ἀπὸ τῆς πλατείας

τοῦ χωρίου πρὸς πάντας τοὺς ἔχοντας σκύλους λυτοὺς νὰ δέσωσιν αὐτούς.

Μολονότι εἶχον πληρεῖς τὸ δικαίωμα νὰ πυροβολήσω τὸν κλέπτην, τιμωρῶν οὕτω καὶ τὸν ἀπειθῆ αὐθέντην του, ἤρκεσθην μόνον εἰς ἀπλοὺς λιθοβολισμοὺς μετὰ κραυγῶν ἵνα ἀποδιώξω μόνον αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν εἶδον ὅτι τὸ ζῶον δὲν ἐννέει νὰ ὑπακούσῃ, ὀργισθεὶς ἐπήδησα τὸν φράκτην καὶ προεχώρησα ἀνυψώσας τὰς σφύρας τοῦ ὅπλου.

Τὸ ζῶον ἦτο πλησιέστατα τοῦ φράκτου πρὸς τὸ δάσος· εἶχε τρυπώσει μάλιστα τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τοῦ ἀκανθωτοῦ πλέγματος τῶν κλάδων καὶ προσεπάθει ν' ἀνοίξῃ ὁπὴν ἵνα διαφύγῃ. Δὲν ἤρρηξα νὰ ἐννοήσω τὴν πλάνην μου· ἡ θυσανωτὴ ἐκείνη οὐρά, ἣν εἶχον ἰδεῖ καὶ ἄλλοτε εἰς τὰ βάθη τοῦ δάσους, ἐμαρτύρει, ὡς ἄλλη σημαία, τὴν ἐθνικότητα τοῦ πονηροῦ ζώου, τὸ ὅποιον βεβαίως δὲν ἦτο σκύλος, ἀλλ' ἀλώπηξ. Τὴν ἐσκόπευσα καὶ τὴν ἐπυροβόλησα ἐξ ἀποστάσεως εἴκοσι βημάτων· ἐκυλίσθη περὶ ἑαυτὴν στριφογυρίζουσα καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος. Ἦτο τάχα νεκρά; ἢ προσποιεῖτο τὴν νεκράν ἢ παμπόνηρος; Ἐπλησίασα καὶ ἔκυψα ἐπ' αὐτῆς κρατῶν πάντοτε ἐτοίμην τὴν ἀριστερὰν κάννην τοῦ ὅπλου. Ἄλλ' ἀπέσχον νὰ τὴν ἐγγίσω, διότι ἐνθυμούμην τὸ πάθημα πεπειραμένου κυνηγοῦ, ὅστις μοὶ εἶχε διηγηθῇ πῶς μικροῦ δεῖν ἔχανε τὴν χεῖρα ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιστάσει ὑπολαβὼν νεκράν τὴν ὑπ' αὐτοῦ πληγωθεῖσαν ἀλώπεκα.

Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἔτους ἡ δορὰ αὐτῆς οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν, δὲν μ' ἔμελε λοιπὸν ἂν κατεστρέφετο. Χάριν ἀσφαλείας ἐξεκένωσα κατ' αὐτῆς καὶ τὴν ἐτέραν κάννην· δὲν ἐκινήθη. Τὴν ἐλάκτισα δὲς, τίποτε. Ἦτο βεβαίως νεκρά πλέον ἢ πανοῦργος κλέπτρια τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν σταφυλῶν. Τὴν ἔσυρα ἐκ τῆς οὐράς καὶ τὴν ἔρριψα πέραν τοῦ φράκτου καὶ ἐξῆλθον κι ἐγώ. Τότε παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἡ ἀλώπηξ αὐτὴ, ἡ ἀνήκουσα κατὰ τὴν στοιχειωδεστάτην ζωολογίαν εἰς τὰ τετράποδα, παρέβαινε τὸν φυσικὸν αὐτὸν νόμον, διότι εἶχε πόδας... τρεῖς· δύο ὀπισθίους καὶ ἐμπρόσθιον ἓνα. Ὁ ἕτερος ἦν ἀποκεκομμένος ἄνω τοῦ γόνατος, ὡς ἐὰν εἶχεν ὑποστή ἐγχείρησιν. Μὴ δυνάμενος νὰ λύσω τὸ αἰνίγμα

αὐτὸ συνέλαβα καὶ αὐθις τὸ ζῶον ἀπὸ τῆς μαλακῆς οὐρᾶς καὶ τὸ ἔσυρα θριαμβευτικῶς πρὸς τὸ χωρίον. Ἡ κυνηγετικὴ περιφιλαυτία μου εἶχεν ἱκανοποιηθῇ πληρέστατα· δὲν εἶναι τόσοσιν σύνηθες πρᾶγμα νὰ φονεύσῃ κανεὶς ἀλώπεκα! Ἕνα ζῶον ἐκεῖ μέγαν, ἕνα θηρίον σχεδόν! Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὃν συνήντησα ἐν τῷ χωρίῳ ἦτο ὁ Νικολὸς Δελχᾶς· ἤκουσε πυροβολισμοὺς εἰς τὸ ἀμπέλι του καὶ ἤρχετο νὰ ἰδῇ τί τρέχει. Εὐθὺς μοὶ ἐξήγησε τὴν ἔλλειψιν τοῦ ποδὸς τῆς ἀλώπεκος.

— Εἶχα βάνει τὸ σίδερο γιὰ τὰ σκυλιὰ ποὺ πηγαίνουν καὶ κἀνουν ζημιὰ· πῆγε, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ εὐγενία τῆς, πιάστηκε στὸ σίδερο καὶ μὲ τὴ συνηθισμένη πονηράδα τῆς τήραξε πῶς νὰ ξεχωρίσῃ τὸ ποδάρι τῆς καὶ νὰ ξεφύγῃ. Ἄν δὲν τύχαινες ἐσύ, ἀπὸ δῶ πᾶν καὶ οἱ ἄλλοι! . . .

Οὐχὶ ἄνευ λύπης ἤκουσα τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν· τὸ κατόρθωμά μου λοιπὸν δὲν ἦτο τόσοσιν μέγα· ἐφόνευσα ἕνα αἰχμάλωτον καὶ πληγωμένον . . .

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Νικολὸς ἀπέτεινεν ἐν εἴδει ἐπιταφίου λόγους ὑδριστικῆς εἰρωνείας πρὸς τὴν μακαρίτιδα.

— Αἶ, ἀρή, ποῖος ξέρει τί κότες καὶ κοτόπουλα γεύθηκες τῇ νύχτᾳ καὶ μοῦθελες καὶ πωρικὰ ὕστερ' ἀπ' τὸ φαί, σταφυλάκια δροσιστικά!

Ἡ ἀλώπηξ εἶναι τὸ μισητότερον ζῶον τοῦ χωρίου· ἰδίως αἱ γυναῖκες μένεα πνέουσι κατὰ τῶν ἐπιδρομέων αὐτῶν, οἵτινες ἀρπάζουσι κάποτε ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ νυκτὶ ὀλόκληρον ὀρνιθῶνα. Ὅταν λοιπὸν ἔμαθον ὅτι ἡ ἀλώπηξ εἶχε φονευθῇ, συνήχθησαν ὅλοι ἵνα ἐπὶ τοῦ πτώματος ἐκείνου ἐκδικηθῶσιν ὡς ἐκπροσωποῦντος ὀλόκληρον τῶν ἀλωπέκων τὴν γενεάν.

Ἡ μία ἠρκέσθη νὰ πλήξῃ αὐτὴν κατὰ πρόσωπον διὰ τῆς ρόκας τῆς, ἡ ἄλλη νὰ τῆς μαδήσῃ τὸν μύστακα, ἡ τρίτη τῆς ἐξέβαλε διὰ καρφίου τὸν ὀφθαλμόν, ἡ κυρὰ Κρουστάλλω ἤλθε καὶ τῆς ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμὸν τμήμα πλαιιοῦ τενεκέ, προσέδεσεν εἰς τὰ ὠτία τῆς ράκη ὑφάσματος χρωματιστοῦ καὶ λαβοῦσα τὸ ρυπαρὸν ἐκεῖνο πανίον, δι' οὗ ἐκαθάριζε τὸν φούρνόν τῆς, τῆς τὸ ἔτριψεν.

εἰς τὰ μοῦτρα. Ὅλας δὲ τὰς πράξεις τῆς ταύτας ἐδικαιολόγει ἐπιφωνοῦσα :

— Ἐσὺ μοῦφαγες τὸν κόκορα μὲ τὰ χρυσοφτερά του, ἔ ; Ἐσὺ μοῦ πῆρες τὴν κλωσσα μὲ τὰ δέκα πλιά, ἔ ; Ἀχ ! ἀρή, τώρα θὰ βγάλω κι ἐγὼ τὸ ἄχτι μου· θὰ σὲ κάνω ρεζίλι τῶν ἀλεπούδωνε κι ὅλου τοῦ κόσμου.

Εἰς ἐπισφράγισιν τῆς σκηνῆς αὐτῆς, ἥτις μὲ διεσκέδαζε μεγάλως, προσῆλθε τελευταία ἡ γρατα Λαδογιάννενα, στηρίζουσα τὰ ἑκατόν τῆς ἔτη ἐπὶ χόνδρῃς βυκτηρίας.

— Μωρὲ παιδιὰ, ἀνέκραξε καγχάζων ὁ Νικολὸς εἰς τὴν θέαν αὐτῆς, γιὰ δέτε, ἡ ἀλεπού καὶ ἡ θεια-Γιάννενα ποὺ μοιάζουν . . . ἔχουν ἀπὸ τρία ποδάρια ἡ καθεμιά.

Ἡ γρατα δὲν ἤκουσε τὴν σκωπτικὴν ἀστείότητα τοῦ εὐφυοῦς χωρικοῦ, διότι εἶχεν ἀπολέσει πρὸ πολλοῦ τὴν λεπτότητα τῆς ἀκοῆς· ἐπροχώρησε λοιπὸν εὐθὺς πρὸς τὴν ἀνηρτημένην ἀπὸ τῆς πλατάνου ἀλώπεκα, τὴν προσέβλεψεν ἐν κωμικωτάτῃ βλοσυρότητι κατὰ πρόσωπον καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου :

— Φτοῦ σου, κυρά Μαριά ! εἶπε καὶ τῆς ἔστρεψε τὴν ράχιν.

Οἱ παριστάμενοι ἀνελύθησαν εἰς παρατεταμένους καγχασμοὺς καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν, μολονότι δὲν εἶχα ἐννοήσει ἀκριδῶς τὴν σημασίαν τοῦ ἀποδοθέντος τῇ ἀλώπεκι ὀνόματος. Ἀλλ' εἰς χωρικὸς εὐθὺς μοι ἐξήγησεν ὅτι κυρα-Μαριά λέγεται κοινῶς ἡ ἀλώπηξ εἰς τὰ παραμύθια, ὁ δὲ λύκος ὀνομάζεται κυρ Νικολός.

Ἀνῆλθον πάλιν εἰς τὸν πύργον, ἀπέβαλον τὴν κυνηγετικὴν ἀποσκευὴν καί, ἐν ἀναπυτικῇ θέσει κατακλιθεῖς, ἐπεδόθην εἰς τερπνὴν ἀνάγνωσιν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον κρότος βημάτων ἐπὶ τῆς κλίμακος καὶ εἶτα ἐγγύτερον ἐν τῇ προδόμῳ μὲ ἀπέσπασε τῆς ἀναγνώσεως· στρέψας τὴν κεφαλὴν ἵνα ἴδω τίς εἶναι, προσέβλεψα τὴν δροσερὰν καὶ μειδιῶταν ὄψιν χωρικῆς. Ἐκράτει μικρὸν κοφίνιον πλήρες αὐγῶν, ὑπερ ἀπέθηκεν ἐπὶ τοῦ δαπέδου πλησίον μου.

— Τ' εἶν' αὐτά ; ἠρώτησα.

— Εἶναι γιὰ τὴν ἀλεπού καὶ σ' τὰ στέλνουν ὅλες οἱ νοικοκυράδες τοῦ χωριοῦ.

— Γιὰ τὴν ἀλεπού ; Τί ἔχει νὰ κάμῃ ἡ ἀλεπού μὲ τ' αὐγά ;

— Ἔτσι τῶχομ' ἐμεῖς συνήθεια· ἅμα κανέναν σκοτώσῃ ἄλεπού, γυρνᾷ τὰ σπίτια καὶ μαζώνει αὐγά, γιατί μὲ τὸ σκότωμα τῆς ἄλεπούς γλιτώνει τόσες κότες. Σὺν δὲ γυρνᾷς ἐσὺ τὰ σπίτια, σ' τὰ στέλνομε μεις τ' αὐγά τὸ λοιπόν.

Καὶ μὲ τὴν ἀφελῇ ταύτην διήγησιν τοῦ ἐθίμου ἐγένετο ἄφαντος, ἐνῷ ἐγώ, καταλιπὼν τὴν ἀνάγνωσιν, ἠτένιζον ἐπὶ μακρὸν μειδιῶν τὸ κοφίνιον τῶν αὐγῶν, τὸ χαριτωμένον αὐτὸ καὶ τόσον πρωτότυπον ἄθλον τῆς θηρευτικῆς μου ἀνδραγαθίας.

Γεώργιος Δροδίνης.

ΘΡΑΚΩΝ ΑΣΜΑ

Ἀπὸ τὴ Θράκη, βρὲ παιδιά,
ἀπὸ τὴν Πιερία
ἐβγῆκεν ἡ Θρησκεία.

Κ' ἐσῦραν αὔρες τοῦ Θρακιᾶ
ἀπ' τὴ χρυσή της δᾶδα
μιὰ σπῖθα στήν Ἑλλάδα.

Καὶ τὴν ἐσπείρανε κοντὰ
σὴν παλαιὰν Ἀθήνα,
σὴν πρώτην Ἑλευσίνα.

Κι ἐγίνη φῶς στὰ σκοτεινὰ
κι ἐφάνηκε ἐκεῖ κάτω
ὁ Δίας κι ἡ γεννιά του!

Γι' αὐτό, καθεὶς ἅς προσπαθᾷ
τὸ φῶς νὰ φέρῃ τώρα
σὴν πρώτη του τὴ χώρα!

Ἐκ τῆς Ὀράκης, βρὲ παιδιά,
ἀπ' τὸν Ὀρφέα ἐγίνη
ἡ πρώτη ψαλτοσύνη.

Καὶ τῆς Μαρίτσας τὰ νερά
τὴν σῦραν γάλι γάλι
ὥς κάτω στ' ἀρογιάλι.
Καὶ τὴν ἐπῆγαν στὰ νησιὰ
μὲ τὴ δική μας λύρα,
τὴ νιόπανδρη καὶ χήρα.

Κι αὐτὴ πανδρεύθηκε ξανὰ
καὶ γέννησε στὰ ξένα
τραγούδια ξακουσμένα.

Γι' αὐτὸ τὸ μέτωπο ψηλά,
Θρακόπουλα καημένα,
καὶ ψάλλετε μ' ἔμένα !

Γεώργιος Βιζυηνός.

ΑΙ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

Βρέφος ἀρτιγέννητον ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν μικράν του κοιτίδα· ἀφρὸς
πέπλων ἐκλεῦκων περιέβαλλεν αὐτό· ἡρέμα ἀνέπαλλε τὸ ἀπαλὸν
τοῦ στήθος καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων του διεγράφετο
τὸ πρῶτον ἄδολον μεῖδιωμα, τὸ ἀνατέλλον κατὰ
τὴν χαραυγὴν τῆς ζωῆς.

Παρέστησαν τότε ἐκεῖ αἱ πέντε αἰσθήσεις,
ὡς ἡ φύσις ἐδῶρει πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα εἰς
τὸν κόσμον, καὶ ἡτοιμάσθησαν ἕως ἀναλάβῃ
ἐκάστη τὴν τεταγμένην λειτουργίαν.

Πρώτη πασῶν προὔχωρσεν ἡ Ὀρασις,
ἀριστοκρατικὴ καὶ ὑπερόπτις.

— Εἶμαι τὸ πολυτιμότερον δῶρον ἐξ ὧν σοῦ ἐχάρισεν ἡ φύσις,
εἶπεν ἀποτεινομένη πρὸς τὸ βρέφος· εἶμαι ἡ ἡγεμονὶς τῶν αἰσθή-

σεων. Δι' ἐμοῦ θὰ ἰδῇς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως. Εἰς ἐμὲ θὰ κατοπτρίζεται ἡ ψυχὴ σου καὶ δι' ἐμοῦ θὰ διερμηνεύῃς σαφῶς τὰ διὰ τῆς γλώσσης ἀνέκφραστα αἰσθηματικά σου· δι' ἐμοῦ θὰ ἐντυπώσῃς εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ θεάματα, δι' ἐμοῦ θὰ γνωρίσῃς καὶ θὰ ἐκτιμήσῃς τὰ θαυμαστὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης· τόσον θὰ σοῦ εἶμαι προσφιλὴς καὶ τόσον ἀπαραιτήτος, ὥστε ὁ ἱερώτερος ὅρκος σου θ' ἀναφέρηται εἰς τὴν διατήρησίν μου.

Προσῆλθε κατόπιν ἡ Ἀκοή, σοβαρὰ ἐπίσης καὶ ἐπηρμένη.

— Καὶ ἐγὼ δὲν θὰ σοῦ εἶμαι ὀλιγώτερον τῆς ἀδελφῆς μου πολῦτιμος, εἶπεν. Ὁ λόγος, τὸ τιμαλφέστερον διὰ τὸν ἀνθρωπον χάρισμα, θὰ ἦτο ἄνευ ἐμοῦ σχεδὸν ἀνωφελές· ἄνευ ἐμοῦ θὰ ζῇς ὡς ἀναίσθητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους, θὰ σὲ περιβάλλῃ ἄστοργος καὶ θλιβερά μόνωσις. Χάρις εἰς ἐμὲ θ' ἀκούσῃς τὸ ἔσμα τῆς ἀηδόνος καὶ τὸν ψίθυρον τῆς αὔρας καὶ τὸν φλοίσβον τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἔνθεον τῆς μουσικῆς ἁρμονίαν. Χάρις εἰς ἐμὲ θὰ γνωρίσῃς τὴν προσφιλεῖ φωνὴν τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκείων σου.

Εἶτα προέδῃ ἡ Ὀσφρησις, ἰσχνή, νευρική, αἰθερία.

— Εἶμαι ἡ ποιητικώτερα μεταξὺ ὄλων τῶν ἀδελφῶν μου, εἶπε· τὸ κράτος μου εἶναι περιωρισμένον, ἀλλὰ πόσον εἶναι εὐγενές! ἂν ἔλειπον ἐγὼ, τὰ ῥίδια καὶ αἱ ἀκαλήφαι θὰ ἦσαν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ εἰς τὸν κόσμον. Τὸ ἄξρὸν ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὴν μεθυστικὴν ὁσμὴν τῶν βρυτίμων μύρων, τὴν εὐωδίαν ἣτις διαχέεται εἰς τὰς λαμπροστολίστους τῶν φαιδρῶν ἐορτῶν αἰθούσας, τὴν εὐοσμον κνίσσαν, ἣν ἀναδίδουσιν ἐκλεκτὰ ἐδέσματα, ἐγὼ θὰ σὲ κάμω νὰ τ' ἀπολαύσῃς.

Μετ' αὐτὴν ἔλαβε τὸν λόγον ἡ Γεῦσις, ἣτις προυχώρησε μὲ ὄψιν θαλεράν καὶ ηὐχαριστημένην.

— Ἐγὼ ἀπεναντίας, εἶπεν, εἶμαι μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μου ἡ ὕλιστικώτερα· ἐγὼ διατελῶ εἰς ἄμεσον συνάφειαν μὲ τὴν ὕλην· ἐν μόνον θέλω καὶ ἐπιδιώκω, τὴν ἀπόλαυσιν. Ὅσα παράγει τὸ ἀπεραντον βσιλλεῖον τῆς φύσεως πρὸς τροφήν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσα ἐφεῦρεν ἀνέκαθεν ἡ τέχνη τῶν γαστριμάργων, εἰς ἐμὲ θὰ ὑποβληθῶσι πρὸς ἐκτίμησιν. Καὶ ὅταν αἱ ἄλλαι ἡδοναὶ τοῦ βίου θὰ σὲ ἀποχαιρετήσωσιν, ἐγὼ θὰ ἐξακολουθῶ νὰ σὲ παρηγορῶ καὶ νὰ σὲ εὐφραίνω.

Τελευταία προέβη δειλή και συνεσταλμένη ἡ Ἀφή.

Αἱ τέσσαρες αἰσθήσεις ἐγέλασαν, ἰδοῦσαι αὐτήν.

— Ν' ἀκούσωμεν καὶ σὺ τί θὰ τοῦ ὑποσχεθῇς καὶ τί θὰ τοῦ χαρίσῃς ! εἶπον ἐμπαικτικῶς· κανένα κομπολόγι, ἔ ; . . .

— Τίποτε δὲν ἔχω νὰ χαρίσω, εἶπε μετριοφρόνως ἡ Ἀφή, ὑπόσχομαι ὅμως νὰ παραμείνω ἕως τέλους ἡ πιστοτέρα ὄλων ὁμῶν.

Καὶ τὰ ἔτη παρήλθον, παρήλθον, παρήλθον. Τὸ βρέφος βαθμηδὸν ἡλικιώθη· ἐγένετο νέος, ἐγένετο ἀνὴρ. Ἀνῆλθε μὲ πόδα γοργὸν τὴν ἀνάντη ὁδόν, ἣν καταυγάζει ὁ χρυσοῦς φωστὴρ τῆς ἐλπίδος· ἀνῆλθεν ἐντροφῶν εἰς ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς· ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν σφριγῶν καὶ ρωμαλέος, καί, χωρὶς νὰ σταματήσῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, ἤρχισε νὰ καταβαίνει. Καὶ ὅσον κατέβαινε, τόσοι ἡ ὁδὸς καθίστατο σχολιὰ καὶ ἀκανθώδης· ὅσον ἐπροχώρει, τόσοι ὁ ὁρίζων ἐξοφοῦτο· αἱ τέρφεις ἤρχισαν νὰ σπανίζωσιν· οἱ τέως στιβαροὶ ὅμοι τοῦ ἤρχισαν νὰ κυρτῶνται· τὸ γῆρας ἤρχισε νὰ ἐπαργυρῶνῃ τὴν κόμην τοῦ· αἱ ρυτίδες ὑψάκωνον ἤδη τὸ λεινὸν μέτωπόν τοῦ.

Καὶ ἐξηκολούθει νὰ καταβαίνει, νὰ καταβαίνει, ὑπείκων εἰς τὴν πανίσχυρον καὶ ἀδυσώπητον φορὰν τῆς Εἰμαρμένης. Αἱ πρὶν ἀκμαῖαι αἰσθήσεις τοῦ ἤρχισαν νὰ ἐξασθενῶνται, δὲν εὗρισκον πλέον δαφιλῇ τὴν τρυφὴν εἰς τὸν βίον καὶ ἐγόγγυζον.

Πρώτη πασῶν ἀπέκαμιν ἡ Ὅρασις.

— Ἦρχισα νὰ βαρύνωμαι ! εἶπεν. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐβολώθησαν πλέον. Ποῦ εἶναι τὰ θεάματα καὶ αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ διασκεδάσεις ! Ὅλα τὰ βλέπω παρηλλαγμένα· αἱ στερήσεις τοῦ γήρατος δὲν μὲ θέλγουν.

Καὶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ συχνὰς ἐλλείψεις, ἕως οὗτου μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐξηφανίσθη τέλεον.

Ὁ γέρων εὐρέθη αἴφνης ἐν παντελεὶ ζῶψι.

Ἐπειτα ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς Ἀκοῆς.

— Ποῦ ὁ φαίδρὸς θόρυβος τῶν πανηγύρεων, ἔλεγε, ποῦ οἱ κῶμοι καὶ τὰ ἄσματα καὶ αἱ εὐχάριστοι συνδιαλέξεις ! Πολὺ ὀλίγην διάθεσιν ἔχω ν' ἀκούω τώρα τὰς μεμφιμοιρίας τῶν συνομηλίκων τοῦ !

Καὶ τὸν ἐγκατέλειψε καὶ αὐτὴ, ὁ δὲ γέρων εὐρέθη βεβυθισμένος εἰς στυγνὴν μόνωσιν καὶ σιγὴν.

Μετὰ ταῦτα κατεξανέστη ἡ Ὑσφρησις.

— Μ' ἐπνιξεν ὁ γεροντικὸς κατάρρους ! ἔλεγε δυσαναχετοῦσα. Ἄκοῦς ἐκεῖ ὕστερον ἀπὸ τόσας εὐωδίας νὰ καταντήσω εἰς τὸν ταμβάκον

Καὶ ἡ Γεῦσις ὡσαύτως ἦτο ἀπαρηγόρητος.

— Δὲν ἔχει δόντια πλέον ὁ γέρων μαγκούφης ! ἔδῳα θρηνωδῶς. Χυλὸν τοῦ δίδουν νὰ τρώγῃ μοναχά, ἐξαναμωράθη. Ὅρίστε ! ὕστερα ἀπὸ τὰ πλούσια συμπόσια καὶ τὰ ἐκλεκτὰ φαγητά, εὐχαριστήσου μὲ τὸν χυλόν, ἂν ἀγαπᾷς !

Καὶ ἀμφοτέραι αἱ αἰσθήσεις αὗται, ἐξασθενήσασαι βαθμηδόν, κατέστησαν παντελῶς σχεδὸν ἄχρηστοι εἰς τὸν ταλαίπωρον γέροντα.

Ἐν τοσοῦτῃ ἐξηκολούθει αὐτὸς νὰ καταβαίνει πάντοτε, κύπτων ἔτι μᾶλλον ὅσῃ προυχῶρει ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν συμφορῶν.

Ἐφθασεν ἤδη εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς ζωῆς, πέραν τοῦ ὁποῖου χαίνει σκοτεινὸν τὸ χάσμα τοῦ τάφου . . .

*
* *

Μόνος ἐντὸς θαλάμου ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἑδρας του, ἐφ' ἧς πρὸ καιροῦ ἦδη ἔμενεν ἀκίνητος πρεσβύτης.

Λαμπρὸς καὶ ζωογόνος ἥλιος τοῦ ἔαρος ἐφαίδρυνε τὸν θάλαμον, ἀλλὰ τὸ ἀγλαὸν ἐκεῖνο φῶς δὲν ἐφαίδρυνε καὶ τὴν χαύνην καὶ ἄτονον μορφήν τοῦ γέροντος· οἱ ἐσθεσμένοι ὀφθαλμοὶ του δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ τὸ ἴδωσιν !

Ἦκούετο ἀπὸ τοῦ κήπου προερχομένη φαιδροτάτη συναυλία ἐωθινῶν ἁσμάτων πτηνῶν, βόμβου ἐντόμων, χαρμωδῶν κραυγῶν παιδῶν, σκιρτῶντων ἀνὰ μέσον τῶν πρασιῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν τοῦ γέροντος πρὸ καιροῦ ἐσφράγισε σιγὴ τάφου.

Τὸ τερπνὸν ἄρωμα τῶν ἀνθέων τοῦ κήπου εἰσερχόμενον διὰ τῶν ἀνοικτῶν παραθύρων διεχέετο εἰς τὸν θάλαμον· ἀλλ' εἰς τὴν νεναρχωμένην ὕσφρησίν του οὐδεμίαν ἐξήγειρε πλέον εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν.

Ἐπὶ μικρᾷ τραπέζῃ παρέκειτο τὸ πρόγευμα, τὸ ἀπλοῦν ἐκεῖνο

ρόφημα, τὸ μὴ παρέχον αὐτῷ πλέον ἡδονήν, ὅπερ ἐλάμβανεν ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὰ παρατείνειν τὴν ἀθλίαν τοῦ ὑπαρξίν.

Στηρίζων τὴν τρέμουσαν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς ἀδυνάτου παλάμης ὁ πρεσβύτερος, ὁ ξένος ἤδη πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὰ θέλγητρα αὐτῆς, ἐφαίνετο βεθυθισμένος εἰς διαλογισμούς. Ἐκ τοῦ ἐτοιμοθανάτου ἐκείνου σαρκίου μόνη ἡ μνήμη ἔζη, προσπαθοῦσα νὰ διακρίνῃ μέσον τῆς δμίχλης τοῦ παρελθόντος τὰ φάσμα ἀρχαίων εὐτυχῶν ἡμερῶν.

Μικρόν, ξανθόν, εὐειδέστατον κοράσιον ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ θαλάμου. Εἰς τὴν εὐθαλῆ ὄψιν τοῦ καὶ εἰς τὰ γαλανὰ ὄμματά τοῦ εἰκονίζετο ἡ ἀθωότης καὶ ἡ στοργή.

Προυχώρησε μὲ βῆμα ἐλαφρὸν πρὸς τὸν πρεσβύτερον, ἀνερριχήθη ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ, ἐξέτεινε τοὺς μικροὺς βραχίονας καὶ περιέβαλε τὴν πολιάν κεφαλὴν τοῦ, ἔπειτα ἐπλησίασε τὰ μικρὰ ρόδινα χεῖλη ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ μετώπου τοῦ.

Ὁ γέρον ἀνεσκήρτησεν αἰσθανθεὶς τὸν ἐναγκαλισμὸν τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς τοῦ, ἣτις ἤρχετο κατὰ πᾶσαν πρωίαν ν' ἀποτείνῃ αὐτῷ τοιοῦτον φιλόστοργον χαιρετισμὸν. Καὶ ἐνῷ αἱ ἄτονοι χεῖρές τοῦ ἀπειθιθέντο θωπευτικῶς ἐπὶ τῆς ξανθῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου καὶ τ' ἄχροα χεῖλη τοῦ ἠσπάζοντο τὰς ἀγνὰς παρειάς τοῦ, ἄρρητος ἰλαρότης διεχύθη ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ.

Αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη πλέον χαρμονὴ τοῦ βίου τοῦ!

Ἡ Ἀφῇ ἐτῆρει τὴν ὑπόσχεσίν της.

Χαραλάμης Ἀννινός.

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
 ποὺ ἀπὸ χρυσὰ πυργώνομαι δεμάτια
 ἓνα μονάχα μῆνα τῇ χρονιά,
 μὰ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.
 Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά.

Ἐμένα δὲ μὲ χτίζουν μὲ λιθάρια,
μὲ χώματα, μὲ ξύλα, μὲ νερά.
Μὲ στήνουν λυγερὲς καὶ παλικάρια,
μὲ στάχνα, μὲ τραγούδια, μὲ χαρά,
κι ὁ ἰδρὸς μὲ ραίνει μὲ μαργαριτάρια.

Ἐγὼ εἶμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
ποὺ κρύβω τὴν ἀτίμητη τροφή,
ποὺ κάθε χρόνο ἡ μάνα γῆ τοὺς στέλλει
μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα μὲ στοργὴ κρυφὴ,
γλυκύτερην ἀκόμα κι ἀπ' τὸ μέλι.

Λάμπω σὰν ἥλιος, λάμπω σὰν φεγγάρι
καὶ σέρνω σκλάβα ἐμπρὸς μου τὴ Ζωὴ
μὲ τὸ χρυσόξανθό μου τὸ σιτάρι,
ποὺ λαχταροῦν ρηγάδες καὶ λαοὶ
καὶ μὲ λατρεύουν σὰν προσκυνητάρι.

Γεώργιος Στρατήγης.

Ο ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ὁ Γεροσουλιώτης μάζευε τὸν πόνο τοῦ πολὺν καιρό. Σὲ κανέ-
ναν ὅμως δὲν ξεμολογιῶταν τὸ σκοπὸ τοῦ. Χρόνια ἦταν περασμένα,
ποὺ τοὺς ξέρανε τὸ κῶμα τ' ἄδικο τῆς μοίρας τῆς σκληρῆς, στὸ
πράσινο ἀκρογιάλι τῶν Κορφῶν. Κι ἐνῶ οἱ
ἄλλοι μ' ἀνθοδότανα γελοῦσανε τὴν πείνα
καὶ τὴ συφορά τους, κι ἐνῶ βρῖσκανε κά-
ποια παρηγοριὰ στὰ κάλλη τοῦ φιλόξενου
νησιοῦ, ὁ Γεροσουλιώτης εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ
τοῦ. Ὅλημερίς ἀγνάντευε τὰ ξεροδούνια
τ' ἀντικρινά. Κι ὀλονυχτὶς ὁ πόθος τοῦ τὸν
πολεμοῦσε.

Κάποτε, ἓνα βράδυ, γύρισε στὸ σπῆτι
χτυπημένος σὰν ἀπὸ καινούργια συφορά.

— Ὁ ἄμοιρος ἐγώ, εἶπε, τί κατάρρα μ' ἤῤε! Ὁ Θεὸς μ'
ὠργίστηκε!

Ἔκαμε τοὺς ἄλλους νὰ τρομάξουν. Παιδιὰ κι ἐγγόνια τὸν τρι-
γύρισαν. Ὁ γέρος χτύπαγε τὰ στήθια τοῦ.

— Πάει τὸ Σούλι, φωνάζει. Πάει πιά!

Ἔκλαψε, κι ὕστερα σῶπησε, βλοσυρός. Στὰ φιλικὰ τὰ λόγια
οὔτε καὶ πρόσεξε. Οἱ Σουλιῶτες οἱ ἄμοιροι συνήθιζαν μὲ τῆς πατρί-
δας τὸ χαμό. Ἡ ἐλπίδα μοναχὰ περίσσευε ἀπ' τὰ περσμένα τους.
Ὁ γέρος ἔδειξε πῶς ὕστερα νὰ μαλακῶνῃ. Ἐφαγε γελαστός, καὶ
πλάγιασε. Καὶ τὴν αὐγὴ δὲ ἐβρέθηκε στὸ στρῶμά τοῦ.

Μὲ φαροκάϊκο εἶχε περάσει στ' ἀκρογιάλι τὸ στεριανό. Βαστοῦσε
τ' ἄρματά τοῦ, σὰ γιὰ πόλεμο. Ἄδιος ἀπὸ κάθε ἄλλο φόρτωμα.
Νησιτικός, ποῖος ξέρει πόσο πλανήθηκε καὶ ποῦ. Κάποτε νύχτωσε
ὅξω ἀπὸ τὸ Σούλι. Καὶ μπῆκε στὰ χωριὰ ἀθώρητος, ἀν ὑπάρχει κι
ἄλλη ἐκεῖ ζωή. Χαιρετᾷ τὸ Σούλι ὁ γέρος καὶ δὲν ἀντιχαιρετιέται.
Νὰ τὰ σπῆτια τώρα τὰ γειτονικά, ὅλα βουδά! Κι ἄδια καὶ νεκρικά.
Γυμνὲς χάσκουν οἱ θύρες τους καὶ τὰ παράθυρα.

Μισόπνοος καὶ ζαλισμένος ἀπ' τὴν κούραση, ὁ Γεροσουλιώτης θαρρεῖ πὼς βρίσκεται σ' ἄλλο Σούλι, φανταστικό. Στέκεται καὶ φωνάζει κανένα γείτονά του.

— Γειὰ χαρά σου, καπετὰν Λαμπρούση ! Καλῶς σὰς ἡῦρα κι δλους σας!

Ἀπόκριση καμιά. Νὰ καὶ τὸ σπίτι τὸ δικό του ! Νά τος κι ὁ γεροπρίναρος ὁ φουντωτός, νὰ καὶ τὸ ξεροπήγαδο στὴν πέτρινην αὐλή. Ὅμως ἡ θύρα εἶναι κλεισμένη. Ἀνοίγει, βλέπει στὴ γωνιά φωτιὰ ζωντανεμένη. Σὰ νᾶχασε τὸ νοῦ του μὴ στιγμὴ. Ἐπειτα βλα φανήκανε νὰ ξαστερώνουν. Καὶ τὸ ξαστέρωμα ἦταν ἡ τρέλα τοῦ Γεροσουλιώτη. Μ' ἀνοιχτόκαρδη ματιὰ κοιτάζει γύρω. Στρωμένο τὸ παραγώνι, κι ἡ φωτιὰ λαμπρὴ τὸν κράζουν. Κι ἔτοιμο τὸ τραπέζι, τὸ φτωχικό. Κάθεται σταυροπόδι καὶ τοιμάζεται νὰ πέσῃ στὸ φαῖ σὰ θεριὸ δλονήσιτο. Καὶ τότε θόρυβος ἀκούγεται ἀπὸ τὴν αὐλή. Τρεῖς Ἀρβανίτες μπαίνουνε στὸ σπίτι. Στέκονται ξαφνισμένοι. Καὶ κρατοῦνε στὰ χέρια τ' ἄρματα.

— Τ' εἶστε σεῖς ; ρωτᾷ ὁ γέρος ἡσυχά.

Δὲ συλλογιέται τίποτα κακό. Κι ἄξαφνα βλα τὰ φαντάζεται. Κι ὀρθὸς καὶ φοδερὸς σὰ σκιάχτρο, καθὼς εἶχε γίνεαι ἀπὸ τοὺς κόπους κι ἀπ' τοῦ νοῦ του τὸν παρασυρμό, κράζει στοὺς Ἀρβανίτες :

— Ὠρέ, τί θέλετε στὸ Σούλι ἐσεῖς, σκυλιά ; Τὸ Σούλι ψέματα εἶναι πὼς τὸ πήρατε ! Τὸ Σούλι ζῇ !

Κι ὡς νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθί ὁ Γεροσουλιώτης ἔπεσε νεκρός.

Ἰωάννης Βλαχογιάννης.

Η ΣΠΟΡΑ

Ἔρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
 πέρα ξερὰ τ' ἀμπέλια·
 κι ἂν τ' ἄπλερο τραγούδι τους
 σκορποῦν φτωχὰ γαρδέλια.

Γύρω στὸν κάματο σκυφτὸς
 ποὺ σπέρνει ὁ ζευγολάτης,
 ἢ καλιακούδα στὸ βραχνὸ
 τὸ πνίγει ρέκασμά της.

Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνὰ.
 καὶ γύρω ἢ πάχνη ἀπλώνει...
 Καὶ κάπου ἀπὸ τὸ σάβανο
 ποὺ κρύο τὴν περρίζώνει,

ἢ μάνα ἢ γῆς στὸν κόρφο της
 κλώθει βουβὴ τὸ στάρι,
 τοῦ Μάη τὴ χρυσοθάλασσα,
 τῶν κάμπων τὸ καμάρι.

Κωνσταντῖνος Χατζόπουλος.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Εἶναι ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίσῃ ἡ ἀνατολὴ πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς μᾶς ἔκαμε νὰ ἐκκινήσωμεν προώρως.

Διότι ἤδη ἀπὸ τῆς 3ης πρωινῆς ὥρας ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἐπεριδόμενοι ὑπερηφάνως ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν

ὅποιαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ γεωδαιτική ἀποστολή. Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἤδη ἄνω τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μετὰ τὰς γλυκερὰς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον· ἐζητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς παρὰ τὸ κλειστὸν ἤδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου.

Ἔχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ, φαίνεται, ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρωες τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγὸς του τὸν ἀνέθρεψεν ἀντὶ τῆς φαρὶν λακτέ, δίδων εἰς αὐτὸν κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἄλλ' ἤδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς ὡς μίαν ἐξαπίνης ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τῆς Ἡοῦς, εἶδον τὴν χαραυγὴν οὐχὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας ἀπὸ τῆς κλίνης των.

Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς. Ἰσως τοῦτο, διότι οἱ θυμοειδεῖς ἵπποι του, τῶν ὀπλοῶν δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ τὸ σφρίγος, κάμνουν ἄλματα ὑπὸ τὸ πρόσταγμα «βῆμα σημειωτόν», ἴσως καὶ διότι βραδύνει νὰ ἐξαφανισθῇ τῆς Νυκτὸς τὸ ἄρμα κατὰ τὴν ὥραιαν τῶν προγόνων ἡμῶν παράστασιν τοῦ λυκαυγοῦς, ἣν εἶχον ἀποτυπώσει ἐπὶ τοῦ μαρμάρου καὶ εἰς τὰς μετόπας τοῦ Παρθενῶνος.

Καὶ κατ' ἀρχὰς εἶναι τόσο ἀσθενές, τόσο ἀόριστον, τόσο ἀμφίβολον τῆς Ἡοῦς τὸ φῶς εἰς τὸ βάθος τοῦ κελαινοῦ ὀρίζοντος, ὥστε δὲν τὸ βλέπει τις, ἀλλὰ τὸ προαισθάνεται, τὸ μαντεύει.

Μόλις διαφαίνεται ἀδιόρατον, ὡς ἐλαφρὰ ροδίνη δμίχλη, ἐν τῇ μέσῃ τοῦ ὕπνου τοῦ βαθυτάτου, ἐν τῇ μέσῃ τῆς νάρκης τῆς φύσεως. Τὴν βλέπομεν ὀρθὴν ἐπὶ τῶν βράχων μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλ-

μῶν τῆς πίστεως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ἔρχεται, διότι ποθοῦμεν τὴν ἐμφάνισίν της. Οὕτως ἐμφανίζονται καὶ αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι εἰς τινὰς ψυχὰς πρὶν λάμψουν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ οἱ μάγοι ὑπὸ τὸ ὑποτρεμόν φῶς τοῦ ἀστέρος διείδον τοῦ χριστιανισμοῦ τὸν φωτεινὸν ὀρίζοντα.

Ἄλλ' ἤδη πορφυροῦται ὁ ὀρίζων ἄνωθεν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης. Ἦδη ὁ φωτεινὸς δίσκος, ἐρυθρὸς, ἀλαμπής, προβάλλει ἀπὸ τοῦ ἀκυμάντου πελάγους. Ἀλλὰ πόσον βραδέως, πόσον δυσχερῶς εἰσδέχεται τὸ φῶς ἡ φύσις!

Ἐνῷ ἤδη αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ φιλοῦν τοῦ Ὀλύμπου τὰς χιονολεύκους κορυφὰς καὶ τὰς τεφρὰς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγραφῶν, βραδέως ἄτονος ἰσχύρους ἄχνη φωτὸς περιβάλλει τὰς ἀνωτάτας αὐτῶν κλιτύας. Κάτω δέ, πολὺ κάτω ἡμῶν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμῃ σχεδὸν ἐντὸς ἀπολύτου σκότους καὶ τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του, κήτη ὑπνώττοντα ἀκόμῃ, ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμποντας ἔτι τοὺς φανούς των.

Ἦδη ἐκυριάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ, καὶ ἀπολαύω ἀπλήστως τοῦ ἀνεκφράστου θεάματος, σχεδὸν μετὰ συναισθήσεως ὀδύνης, τοῦ ὁποῖου τὴν ψυχολογίαν ἐννοοῦν ὅσοι ἀπέλαυσαν εὐτυχῶν στιγμῶν, στιγμῶν ἐξερχομένων πολὺ τῶν ὥρων τῆς συνήθους ζωῆς, στιγμῶν τῶν ὁποίων αἰσθάνονται τὴν βραχύτητα. Οὕτως ἡ συγκίνησις τοῦ θαυμαστοῦ, τὸ ὁποῖον ἐμπνέουν ἀφορμαὶ ἐφήμεροι, παροδικοί, στιγμιαῖοι, εἶναι ὄντως συναίσθημα ὀδυνηρόν, διότι ὀπισθεν αὐτοῦ ἀκολουθεῖ γοργή ἢ ἐπάνοδος εἰς τοὺς ἀνιέρους ὅρους τῆς πεζότητος καὶ τῆς μονοτονίας τῆς ζωῆς.

Καὶ προσβλέπω πρὸς βορρᾶν τὰς ὑπερῃφάνους, τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ θείου ὄρους, τοῦ ἐνδιαιτήματος τῶν προγονικῶν θεῶν. Χθαμαλώτερον αὐτοῦ ἢ Ὅσσα φαίνεται ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμπου προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Βλέπω πλαγιώτερον τὴν κυματώδη λοφοσειρὰν τῶν παλαιῶν ἡμῶν ὀρίων, λοφοσειρὰν ξένην ἡμῶν πλέον, διότι τὸ 1897, τὸ τρομερὸν ἔτος, μᾶς κατεβίβασεν εἰς τὴν πεδιάδα. Δυσμῶθεν ἡ Πίνδος ἐνοῦται μὲ τὴν μακρὰν ὄροσειρὰν τῶν Ἀγραφῶν. Πρὸς νότον ἡμῶν ἀπλοῦται ἡ Ὄθρυς καὶ ὀπισθεν διαφαίνεται ἡ Οἶτη καὶ ὁ Τυμφρηστὸς καὶ ἀπώτερον μὲ νεφελώδη

καὶ ἄτονα χρώματα ὁ Περνασός. Κάτω ἡμῶν αὐχμηρὰ ἤδη, τεφρά, ἢ ἀτέρμων θαλασσινὴ πεδιάς μὲ τὰ ἀργυρολαμπὴ κάτοπτρα τῶν λιμνῶν τῆς. Νοτιοανατολικῶς εἰς τὴν λευκοκύανον λεκάνην τοῦ Αἰγαίου αἱ Σποράδες καὶ τῆς Φθιώτιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὁρίζοντα ἡ ἀτέρμων ἢ θάλασσα, ἐνῷ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἄθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ αἰτός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φοβήσῃ ἀπὸ τοῦ αἰτοῦ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα.

Καθηλώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανές πέλαγος φυτεῖται εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἔφασιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιπετείας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψῇ πλείοτερον νὰ γνωρίσῃ καὶ ὅσα κρύπτει τοῦ ὁρίζοντος ἡ ἀχλὺς. Ἦδη ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἀκτάς, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσὴ χώρα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἐβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὁρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης.

ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΗ ΝΥΧΤΑ

Πλατιά τὸ χιόνι στρώθηκε
σὲ κάμπους καὶ σὲ δάση,
γυάλινα κάστρα τὰ βουνά,
λευκὸ ὄνειρον ἢ πλάση.

Κι ἀπάνου τους βαθιά, βουβὴ
νυχτιά, παταγωμένη
δὲν ἀναδεύεται κλαδί,
πνοὴ δὲν ἀνασαίνει.

Ούτε προβάτου βέλασμα
οὔτε ἓνα κλάμα γκιώνη,
γύρω παντοῦ ἓνα σάβανο
ἀπλώνεται τὸ χιόνι.

Κι ἀπὸ ψηλὰ στὴν ἄπειρη
κι ἄλλα αὐτὴ κρυάδα
μ' ἀχνὸ φεγγάρι δλότρεμο
Σὰ νεκρικὴ λαμπάδα.

Κωνσταντῖνος Χατζόπουλος.

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΙΚΟΛΑ

Εἶναι τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ὁ Καπετὰν Νικόλας ἔχει τὴν ἐφορτὴν του· δι' αὐτὸ ἠθέλησε νὰ κάμῃ τραπέζι εἰς ὅλους τοὺς υἱοὺς, τὰς κόρας, τοὺς γαμβροὺς, τὰς νύμφας καὶ τὰ ἐγγόνια του· καὶ μὲ τὰ χονδρά του δάκτυλα στρίφει μὲ εὐχαρίστησιν τὰ ἄσπρα τοῦ μουστάκια, ὅταν γυρνᾷ καὶ βλέπῃ τριγύρω του τόσα ἀγαπημένα ὄντα, ἀπὸ τὸν μεγαλύτερόν του υἱόν, ὁ ὁποῖος εἶναι σαράντα ἑτῶν, ἕως εἰς τὸ μικρότερόν του ἐγγονάκι, τὸ ὁποῖον τὸ ἔχουν φασκιωμένον καὶ βυζαίνει. ὦ! τί ὠραῖον πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς πάππος καὶ νὰ τὸν περιτριγυρίζουν τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ ἐγγόνια του, νὰ βλέπῃ τὸ πρόσωπόν του εἰς εἴκοσι πρόσωπα, νὰ νοιώθῃ, τὸ αἷμά του εἰς εἴκοσι σώματα, ὡς ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου τὸν χυμὸν του εἰς εἴκοσι κλαδιά!

Ὁ Καπετὰν Νικόλας κάμνει τόκα τὸ ποτήριόν του μὲ τὰ ποτήρια τῶν υἱῶν του καὶ τῶν κορῶν του καὶ τῶν γαμβρῶν του, οἱ ὅποιοι τοῦ εὗχονται χρόνια πολλά· ὅλοι εἶναι εὐθυμοι· οἱ μεγάλοι θὰ πίνουν ἐν ποτήριον περισσότερον ἀπόψε, τὰ μικρά θὰ φάγουν ἐν γλύκυσμα περισσότερον.

Ὁ Καπετὰν Νικόλας βλέπων τὸν μεγαλύτερόν υἱόν, πλοίαρχον καὶ αὐτὸν μὲ φέσι καὶ γαλάζιαν φούνταν, τοῦ λέγει :

— Ἀρχισαν ν' ἀσπρίζουν τὰ γένια σου, καημένε Σωτήρη!

— Ἄμ' ἐφθασα τὰ σαράντα, ἐπῆρα τὸν κατήφορο πιά κι ἐγώ!

— Πῶς περνοῦν τὰ χρόνια! εἶπε μὲ ἀναστεναγμὸν ὁ Καπετάν Νικόλας, θαρρῶ πῶς εἶναι χθὲς ἀκόμα ποῦ ἐγεννήθηκες· ἔχεις δίκιο· στὰ σαράντα ἓνα ἔπεςα ἔξω καὶ στὰ σαράντα τρία γεννήθηκες σύ, καὶ γι' αὐτὸ σ' ἔβγαλα καὶ Σωτήρη, γιατί ἐσώθηκα.

— Ποῦ ἔπесες ἔξω, παπποῦ, εἶπεν ἐν ἀπὸ τὰ ἐγγόνια του.

— Εἰς τὴν Μαύρη Θάλασσα, παιδί μου.

— Κι ἐκόντεφες νὰ πνιγῇς;

— Ναί! ἔπес' ἔξω τὸ καρδί μου· ἐπνίγηκαν δέκα ναῦταί μου· κι ἐγὼ μόλις ἐγλίττωσα μὲ ἄλλους πέντε.

— Παπποῦ, πέ μας, πέ μας, πῶς ἔπесε ἔξω τὸ καρδί σου! εἶπε τὸ περίεργον ἐγγονάκι του.

Ὁ Καπετάν Νικόλας, ὅπως ὅλοι οἱ γέροι. δὲν δυσηρεστεῖτο νὰ διηγῇται τί ἔπαθεν εἰς τὰ νιάτα του· δι' αὐτό, ἀφοῦ ἤναψε τὸ τσιμπούκι του καὶ ἐρρόφησε δυνατὰ μίαν φορὰν, ἤρχισε τὴν διήγησίν του, ἐνῶ ὅλοι τὸν ἤκουαν μὲ προσοχὴν.

*
**

— Ἦμουν ἀρραβωνιασμένος ἀκέμη μὲ τὴν Κονδύλω, τὴ μάνα σας, καὶ τὴ γιαγιά σας· τὸ θυμᾶσαι, Κονδύλω μου; εἶπε πρὸς τὴν γραιὴν του σύζυγον, ἡ ὁποία ἐκάθητο εἰς τὸ πλάγι του· καὶ ἀφοῦ αὕτὴ ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν της ὅτι τὸ ἐνθυμεῖται, ἐξηκολούθησε: Θὰ ἦμουν ἕως εἰκοσιπέντε χρόνων· ἦμουν νέος διὰ καπετάνιος, ἀλλ' ἀπὸ ἐννέα χρόνων παιδί μὲς στὴ θάλασσα ἐμεγάλωσα καὶ ἤμπορῶσα νὰ πάγω ἕως στὴν Μαρσίλια δίχως πιλότο καὶ τὸ καρδί ἦταν πατρικὸ μου, ἰδικό μου, γιατί ἦμουν μοναχογιός· εἰς τὸ γύρισμα ἐκείνου τοῦ ταξιδιοῦ θὰ γίνονταν ὁ γάμος μας· τὸ θυμᾶσαι, Κονδύλω μου; ἀλλὰ τὸ ταξίδι δὲν ἦταν εὐκόλο· ἔπρεπε νὰ ταξιδεύσωμε εἰς τὴ Μαύρη Θάλασσα, χειμῶνα καιρό· καὶ οἱ ναυτικοὶ ξεύρουν τί ἀνταρχνίλα τοὺς φέρνει μονάχα τὸ ὄνομα Μαύρη θάλασσα! δι' αὐτό, δταν τὰ μεσάνυχτα πρὶν νὰ φύγωμε ἐπῆγα ν' ἀποχαιρετήσω τὴν ἀρραβωνιστικιά μου καὶ τοὺς γονεῖς της, τὴν εἶδα λυπημένη καὶ δακρυσμένη· τὸ θυμᾶσαι, Κονδύλω μου; Κι ἐγὼ ἦμουν σὰν λυπημένος.

ἀλλὰ δὲν ἔδειξα τίποτε, καὶ ὅταν ἐφευγα διὰ τὴν ἡσυχάσω τῆς ἐπαράγγειλα νὰ ἐτοιμασθῇ, διότι ἅμα ἔλθω ἀπὸ τὸ ταξίδι θὰ γίνῃ ὁ γάμος.

Πρὶν νὰ φωτίσῃ ἐσηκωθήκαμε στὰ πανιά· τὸ καράδι μου ἦ «Βαγγελίστρα», ὅκτῳ χιλιάδων κοιλῶν μπάρκο, ἦταν πολὺ καλοθάλασση· γρήγορη σὰν θαλασσοπούλι καὶ νερὰ διόλου· καὶ οἱ ναῦται μου ἓνας κι ἓνας, ὅλα ὕδραιωτάκια· ὁ ναυλὸς μου ἦτο διὰ τὴν Ὀδησσόν, νὰ φορτώσωμε σιτάρι ἐνὸς ἐμπόρου καὶ νὰ τὸ φέρωμε εἰς τὴν Σύραν· ὅλοι ἤμεθα μὲ καρδιά καὶ εἴχαμε φάγει τὴν θάλασσα μὲ τὸ κουτάλι, ποὺ λέγει ὁ λόγος· λοιπὸν οἱ ναῦται ἐτραγωδεύσαν τὰ τραγούδια τοὺς ὅταν ἐμάτιζαν τὰ σχοινιά μὲ τὴν καθίλια καὶ ὅταν ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπαιζε τὸ μπουζούκι ἔβαρουσε τὸ τσάμικο τὴν Κυριακὴ οἱ ἄλλοι ἐχόρευαν ἐπάνω εἰς τὴν κουβέρτα· ἔτσι κατὰ-πριμα, σχεδὸν δίχως βόλτες, ἐδγήκαμεν ἀπὸ τὴν Ἀσπρην Θάλασσαν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ μπουγάζι τῆς Καλλιπόλης· μέσα ἀπ' αὐτὸ εἶναι ἡ θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ, ἡμερὴ θάλασσα ὡσὰν λίμνη, καὶ αἱ δύο τῆς ἀκρογιαλιές, καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρούμελης, εἶναι καταπράσινες ἀπὸ κήπους, χωράφια καὶ ἀμπέλια· νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε ἐφθάσαμε εἰς τὴν Πόλιν· ἀλλὰ δὲν ἐμείναμεν· ἐπεράσαμε τὸ ἄλλο μπουγάζι τοῦ Βοσπόρου· ἐσταθήκαμε μόνον εἰς τὸ Φαναράκι διὰ νὰ πάρωμε κουμπάνια, ψωμί, νερόν, ἄλειμμα διὰ τὸ καράδι, ἐκάναμε τὸν σταυρόν μας καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν.

Ἡ Μαύρη Θάλασσα! εἶπε κατόπιν ἀπὸ ὀλίγην παῦσιν ὁ Καπετὰν Νικόλας· πόσες καρδιὲς ἐμαύρισεν ἕως τώρα, πόσα σπιτία ἐρήμωσε διὰ νὰ γεμίσῃ αὐτὴ μὲ πνιγμένους! Κανεῖς δὲν ἤμπορεῖ νὰ φαντασθῇ, ἂν δὲν τὴν ἐταξίδευσε, τί ἀγριὰδα ἔχουν τὰ κύματά της· εἶναι μαῦρα, μαῦρα, καὶ ὅταν φυσᾷ ὁ ἀέρας τὰ βαθουλώνει ὡσὰν νὰ σκάβῃ τάφους διὰ τοὺς δυστυχισμένους ναύτας· καὶ ὅταν ἀγριεύουν, ὅταν χύνωνται ἀφρισμένα ἐπάνω εἰς τὰ καρίδια δὲν ἠμπορεῖς νὰ πιστεύσῃς πὼς δὲν εἶναι ζωντανά, πὼς δὲν εἶναι ἀγρία θηρία λυσσασμένα ποὺ μουγκρίζουν καὶ θέλουν νὰ σὲ φάγουν. Πόσοι παραχαλισμένοι ἀπὸ τὰ κύματα ὡς ἀστραπὴ μιά στιγμὴ μονάχα προφθαίνουσιν νὰ ἰδοῦν μὲ τὸν νοῦν των τὴν γυναῖκά των καὶ τὰ παιδιά

των και νὰ τ' ἀποχαιρετήσουν, και ὕστερα τοὺς σκεπάζει διὰ πάντα ἡ Μαύρη Θάλασσα ! Πόσα κορμιὰ και σχισμένα πανιά και σπασμένα κατάρτια ξερονῶ εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν ! Ὅποιος ἐβγῇ ἔξω εἰς τὰ χωρία τῆς Μαύρης Θάλασσας και ἰδῇ ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα στολίδια ποῦ εἶχαν εἰς τὴν πρύμνην των μεγάλα και υπερήφανα καράβια μὲ τὸ χρυσωμένον τοὺς ὄνομα, καρφωμένα ἐπάνω ἀπὸ τὰς καπνισμένας θύρας τῶν καφενείων, τοῦ ἐρχονται δάκρυα ὅταν συλλογίζεται πῶς ἐκατάντησαν ἐκεῖ !

Ἡμεῖς ὅμως εἶχαμε τύχην, τότε ἡ θάλασσα ἦταν ἡσυχῇ· ὁ καιρὸς ἦτο Νότος και ἡ «Βαγγελίστρα» μου ἐγλιστροῦσε ἐπάνω εἰς τὰ κύματα· ὅλοι μας εἶχαμεν τὰ μάτια μας δεκατέσσερα μήπως σηκωθῇ ἔξαφνα ἡ φορτοῦνα· κανεῖς πλέον δὲν τραγωδοῦσε· τὸ μπουζούκι ἦταν κρεμασμένο εἰς τὸ καρφί· νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, ἐπεράσαμε τὴν Σωζόπολιν, τὴν Ἀγχίαλον, τὸν Πύργον, τὴν Βάρναν, ἔπειτα ἐμδήκαμε εἰς τὰ Βλάχικα νερά, τέλος ἐπήγαμε εἰς τὴν Ὀδησσό· ἐφορτώσαμεν μὲ καλὸ, και ἐκάναμε πανιά διὰ τὴν Σύραν· ἡ «Βαγγελίστρα» δὲν εἶχε πιά τὴν σβελτοσύνη ποῦ εἶχε ὅταν ἦταν ἄδια, και δὲν ἐγλιστροῦσε πλιά ἐπάνω εἰς τὰ κύματα ὅπως εἰς τ' ἀνέδασμα· ὁ καιρὸς ὅμως ἦτο καλὸς και ἔτσι δίχως κανένα κακὸ κατεδήκαμεν ἕως εἰς τὴν Ἀγαθόπολιν· ἐκεῖ μᾶς ἔπιασε δυνατὸς σιρόκος και μόλις ἐπροφθάσαμε κι ἐχωθήκαμε εἰς τὴν Νιάδαν, ἐν ἀπὸ τὰ καλύτερα λιμάνια τῆς Μαύρης Θάλασσας· ἐμείναμε ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας· ὁ καιρὸς ἐμαλάκωσε και σηκωθήκαμε εἰς τὰ πανιά· τὸ θυμᾶμαι ὡς νὰ εἶναι τώρα· ἐκαθούμων ὁ ἴδιος εἰς τὸ τιμόνι. Ὁ Μπαρμπασταμάτης, γέρος ναύτης, ποῦ τὸν λέγαμε γερολύκο τῆς θάλασσας, ἐρχεται και μοῦ λέγει :

— Δὲν-μ' ἀρέσει ἐκεῖνη ἡ μαυρίλα. Καπετὰν Νικόλα.

Ἐγύρισα και εἶδα και ἀνετρίχισα· ἐκεῖνη ἡ μαυρίλα ἦταν γεμάτη μπόρα. Νὰ ποδίσωμεν πίσω εἰς τὴν Νιάδα οὔτε ἀπὸ τὸν νοῦ μας ἐπερνοῦσε, γιατί ὁ ἀέρας ἦτο βορινὸς και εἶχε θαλασσοῦσι.

— Ἐμπρός, βρὲ παιδιὰ, και εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἅς προφθάσωμε νὰ χωθοῦμε εἰς τὸ λιμανάκι τῆς Μήδειας.

Δὲν πρόφθασα νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου μπρρρρ ! τί μπόρα ἦταν ἐκεῖνη ! ἔξέσπασε· τὰ παιδιὰ ὅλα εἰς τὰ κατάρτια και στὰ

σχοινιά ! Μάϊνα παπαφίγκο ! μάϊνα φλόκο ! μάϊνα γάμπιες ! μάϊνα μάϊστρα ! μάϊνα τρίγκο ! Δλα τὰ μαϊνάρουμε· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος ; ἡ Μαύρη Θάλασσα ἦταν ἀγριεμένη· τὰ κύματά της πότε ἀνοιγαν σὰν νὰ τὴν ἐρρουπούσαν τὴ «Βαγγελίστρα» καὶ ἐδλέπαμε τότε ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ δύο τοίχους ἀπὸ θάλασσα ψηλοὺς ὥς τὸ κατάρτι τῆς «Βαγγελίστρας», καὶ τρέμαμε μὴ σπάσουν καμιὰ στιγμή καὶ μᾶς παραχώσουν διὰ πάντα· πότε μᾶς σήκωναν ψηλὰ ψηλὰ καὶ μᾶς ἐπετοῦσαν σὰν καρυδότσεφλο· μᾶς ἐσκουντοῦσαν πρὸς τὴν στεριά καὶ ἐδλέπαμε τὴν ἀγρία ἀκρογιαλιά μὲ τοὺς βράχου της ποὺ τὴν ἔκαμαν ἀκόμη ἀγριώτερη οἱ μεγάλοι σωροὶ τῶν καρβούνων ποὺ εἶχε εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη διὰ νὰ πάγουν καράδια νὰ φορτώσουν· ἀλλὰ τὸ κακὸν ἦτο ποὺ ἐδράδιαζε· ὅσο εἶναι ἡμέρα κάτι κάμνει κανεῖς· παλεύει ὅσον μπορεῖ· ἀλλὰ τὴν νύκτα ἡ Μαύρη Θάλασσα εἶναι δέκα φορές φοβερώτερη, καὶ ὥσάν νὰ μὴ ἔφθανεν αὐτὸ ἐπιασε καὶ χιόνι· Δὲν βλέπαμε ποῦ πηγαίναμεν· ἡ «Βαγγελίστρα» ἔτριζεν, ἐδογκοῦσεν· ἔξαφνα τὰ κύματα ἀρπάζουν τὴν βάρκα καὶ φεύγουν· Ὁ Μπαρμπασταμάτης τότε ἔρχεται καὶ μοῦ λέγει :

— Ἄν πᾶμε ἔτσι, σὲ μισὴ ὥρα θὰ πᾶμε στὸ φούντο· πρέπει νὰ κάμωμε χύση, Καπετὰν Νικόλα.

— Χύση ! ἐσκέφθηκα· ἦταν χρέος μου νὰ τὸ γλιτώσω τὸ ξένο τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ σὰν βούλιαζε τὸ καράδι θὰ χάνονταν καὶ τὸ σιτάρι καὶ τὸ καράδι καὶ τόσες ψυχὲς ἡμεῖς· ἂν κάμαμε χύση, ἴσως γλιτώναμε καὶ μέρος ἀπὸ τὸ σιτάρι. Ἐπῆρα λοιπὸν τὴν ἀπόφαση.

— Χύση, παιδιά ! φωνάζω· κι οἱ ναῦται ἔσπασαν τὲς μπουκα-πόρτες, ἀνοιξαν τ' ἀμπάρι ὅπου ἦτο χυτὸ τὸ σιτάρι καὶ ἔχυναν κι ἔχυναν μὲ τοὺς κουδάρδες εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ «Βαγγελίστρα» ἐλαφρώθηκε λιγάκι· τὸ καλὸ ἦτο ποὺ δὲν ἔκαμε νερὰ καὶ ἡ σεντίνα ἦσαν ἄδια· ἀλλὰ ἐσκαμπανάβαιρνε· τί σκαμπαναθάρισμα ἦταν ἐκεῖνο, Χριστέ μου ! ἡ θάλασσα ἐγινε πιὸ ἀγρία καὶ τὰ κύματα πιὸ ψηλὰ καὶ μᾶς σκουντοῦσαν ὅλο εἰς τὴν στεριά.

— Παιδιά, δὲν πᾶμε διόλου καλὰ !... εἶπεν ὁ Μπαρμπασταμάτης μὲ ἀναστεναγμόν.

Τὰ κύματα μὲ τέτοια λύσσαν ἔσπαναν εἰς τὴν πρύμνην ὥστε ἐκεῖνον ποὺ κρατοῦσε τὸ τιμόνι τὸν δένανε εἰς τὸ διακί διὰ νὰ μὴ

τὸν ἀρπάξουν· μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ναύτας κονδυλώνοντας καὶ πέφτοντας ἐπήγαιναν ἔως κάτω εἰς τὸ εἰκονοστάσι κι ἄναβαν τὴν κανδίλα τοῦ Ἁι-Νικόλα καὶ τοῦταζαν λαμπάδες ἴσα μὲ τὸ μπόγι των γιὰ νὰ τοὺς γλιτώσῃ. Ἀχ! σὲ τί δουλειὰ θὰ βρίσκονταν ὁ Ἁι-Νικόλας ἐκείνην τὴν βραδιά! μὰ ποῖον νὰ πρωτακούσῃ ὁ μεγαλόχαρος, ποῦ νὰ πρωτοπροφθάσῃ;

— Παιδιά, παιδιά, στ' ἀνοιχτὰ ὅσο μπορεῖτε γιὰτὶ χαθήκαμε! ἐφώναξε μὲ ἀπελπισίαν ὁ Μπαρμπασταμάτης.

— Στ' ἀνοιχτὰ! ἓνας λόγος εἶναι· μ' ἄκουε τιμόνι ἢ «Βαγγελίστρα»; ἦταν σὰν ἄτι ποῦ δὲν ἀκούει χαλινάρι, καὶ τρέχει, τρέχει στὸν κρεμνόν. Ἡ «Βαγγελίστρα»· ἔτρεχε κατὰ πάνω στοὺς βράχους.

Ἐξαφνα βλέπομε ἓνα μαῦρο ἴσκιο ἐμπρὸς μας καὶ πρὶν νὰ νοιώσωμεν τί ἦταν... κράκ!

Ἁι! μιὰ τρομερὴ, μιὰ ἀπηλπισμένη φωνὴ ἐμπήξαμε ὅλοι καὶ εὐρεθήκαμε μέσα στ' ἀφρισμένα κύματα ποῦ μᾶς κουκούλωσαν...

Ἄ! εἶπαν μὲ τρόμον, τὰ δύο ἐγγόνια τοῦ Καπετὰν Νικόλα μὲ πιασμένην ἀναπνοήν.

Ὁ Καπετὰν Νικόλας, ἀνατριχιάσας ἀπὸ συγκίνησιν εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ἔπαυσε μίαν στιγμὴν, ἐγέμισε μὲ σιωπὴν τὸν λουλὰν τοῦ τσιμπουκίου του, ἐφύσησε ὥς νὰ ἐφυσόσῃ τὸν καπνὸν καὶ συγχρόνως νὰ ἐστέναζε, καὶ ἐξηκολούθησεν ἀργὰ ἀργά:

— Ὡσὰν ὄνειρο μοῦ ἐφάνη· πρὶν νὰ προφθάσω νὰ κουνήσω τὰ χέρια μου ἔρχεται ἓνα θεόρατον κύμα μὲ κουδαριάζει, μὲ σηκώνει ψηλὰ ψηλὰ καὶ μὲ πετᾷ ἔξω εἰς τοὺς βράχους· θὰ γίνουμουν κομμάτια· ἀλλ' ἔταν εἶναι γραπτὸ του κανενὸς νὰ ζήσῃ, θὰ ζήσῃ καὶ θὰ γεράσῃ· ἐκεῖ ἀνάμεσα στοὺς βράχους ἦταν τὸ στόμα ἑνὸς ποταμιοῦ· τὸ κύμα μ' ἐπέταξε μέσα στὸ ποτάμι, καὶ ὄχι μόνον ἐμένα ἀλλὰ καὶ τέσσερας ναύτας καὶ τὸν μοῦτσον κατόπι μου, ἀφροὺ τοὺς ἐστριφογύρισε· ἔταν ἦλθα στὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὴν παραζάλην καὶ τοὺς εἶδα, εἶπαμε τὰ ὀνόματά μας καὶ γνωρισθήκαμε μὲ κλάματα.

Τότε ἀρχίσαμε νὰ φωνάζωμε μὲ τὰ ὀνόματά τους καὶ τοὺς ἄλλους συντρόφους μας:

— Γιάννη ! Δημήτρη ! Κωσταντή ! Μιχάλη ! Στρατή ! Μπαρ-
μπασταμάτη ! και τούς άλλους· αλλά τίποτε· καμμιὰ ἀπόκριση !...

Φωνάζομε πάλιν, ξαναφωνάζομε· ὁ μοῦτσος ἄρχισε νὰ κλαίῃ
πικρὰ καὶ νὰ φωνάζῃ τὸν πατέρα του, τὸν Μπαρμπασταμάτη.

Ἄχ ! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν λέγονται μὲ λόγια· βάλετε μὲ
τὸν νοῦν σας ἔξ ἀνθρώπους ἐπάνω εἰς ἓνα βράχον τῆς Μαύρης Θά-
λασσας, Δεκέμβρη μῆνα, σὲ νύκτα χιονισμένη, νὰ γυρεύουν τοὺς
συντρόφους των, νὰ μὴ ξεύρουν : ζοῦν ; πνίγηκαν ; νὰ κάμῃ ἓνα
κρῦο ποῦ νὰ παγώνῃ τὴν ἀναπνοὴν στὰ μουστάκια, καὶ νὰ τουρ-
τουρίζουν καταμουσκεμένοι. Ἄφησε πλέον ἐμένα ποῦ ἐθαμπο-
νοιωθα μέσα στὸ σκοτάδι τὴν «Βαγγελίστρα» μου, σὰν ἱσκιό, νὰ πα-
ραδέρνῃ στὰ λυσσασμένα κτυπήματα τῶν κυμάτων, πλαγιασμένη
στὸν μαῦρον ἐκεῖνο ὄγκο, τὸν ἄγριον βράχον.

Ἄλλὰ πάλιν ἐδόξασα τὸν Θεὸν ποῦ γλίτωσα· εἶναι γλυκιά,
παιδιά, ἡ ζωὴ, καὶ μονάχα αὐτὴ δὲν ξαναγίνεται· κι ἐνῶ στριμω-
χθήκαμε καὶ οἱ ἔξ εἰς μίαν γούβαν τοῦ βράχου καὶ σφιγγόμαστε γιὰ
νὰ ζεσταθοῦμε, ἐγὼ, γιὰ νὰ παρηγορήσω τὸν ἑαυτὸν μου, ἔλεγα μὲ
τὸν νοῦν μου :

— Φθάνει ποῦ ἔζησα· ξανακάνω ἄλλο καράδι. Μὰ αὐτοὺς ποῦ
πνίγηκαν ἀπόψε ποῖς θὰ τοὺς ξανακάνῃ ! . . .

Ὁ μοῦτσος οὐρλιαζε· ἤθελε νὰ πάγῃ νὰ εὗρῃ τὸν πατέρα του·
ἀλλ' εἰς τὸ σκοτάδι ἐκεῖνο θὰ κρημνίζονταν ἀπὸ τὸν βράχον καὶ θὰ
τσακίζονταν, καὶ δὲν τὸν ἄφηκα. Τρεῖς ὥρας ἐμείναμε ἐκεῖ στριμω-
γμένοι ὅσο νὰ φωτίσῃ· ὅταν ἐφώτισε, τότε πιά ἦτο σπαραγμὸς καρ-
διάς· ἐσκαρφαλώσαμε εἰς τὸν βράχο, κατεβήκαμε πρὸς τὸ μέρος τῆς
θάλασσας καὶ τί εἶδαμε ; δέκα κορμιὰ σκορπισμένα εἰς τὰς σχι-
σμάδες τῶν βράχων· ἄλλοι ἦσαν πνιγμένοι καὶ ἄλλοι σκοτωμένοι
γιατὶ τοὺς εἶχε κτυπήσει τὸ κύμα εἰς τὸν βράχον καὶ τοὺς
εἶχε ἀνοίξει τὸ κεφάλι· ὁ Μπαρμπασταμάτης ἐκοίτονταν ἀνά-
σκελὰ εἰς μίαν πέτραν μὲ τὰ μάτια δλάνοικτα· ὁ μοῦτσος ἐπῆγε
καὶ τὸν ἐσκούντησε γιατί ἐνόμισε πὼς ἦταν ζωντανός : Πατέρα !
πατέρα ! σήκω ! Τὸν ἐσήκωσε, ἀλλὰ πάλιν ἔπεσε χάμου καὶ ὁ
μοῦτσος ἔβαλε πάλι τοὺς θρήνους . . . Ἄχ ! οἱ πεθαμένοι δὲν ση-
κώνονται ! ὅπως δὲν ἐσηκώθη ποτὲ πιά καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» μου

πού την είχαν κάνει θρύμματα έως τὸ πρωὶ τὰ κύματα εἰς τὸν βράχον, καὶ τὰ πανιά της, τὰ σχοινιά της, τὰ κατάρτια της, ἡ κάρυνα της ὅλα σχισμένα, λιανοκομμένα, ἦσαν σκόρπια εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Εἴμεθα πιασμένοι ἀπὸ τὸ κρῦο, τὰ ροῦχά μας εἶχαν κοκαλιάσει ἐπάνω μας, καὶ ἀφοῦ ἐτραβήξαμε ἐπάνω τοὺς νεκροὺς διὰ νὰ μὴν πάρουν τὰ κορμιά των τὰ κύματα εἶπα :

— Πάμε εἰς τὴν Μήδεια, παιδιά, νὰ εὐροῦμε τίποτε φορέματα ν' ἀλλάξωμε, καὶ νὰ στείλωμε ἀμάξι νὰ πάρῃ τοὺς πεθαμένους μας, γιὰ νὰ τοὺς θάψωμεν.

Εἶδαμε κι ἐπάθαμε ὅσον νὰ πάμε εἰς τὴν Μήδειαν· ὅπου καὶ ἂν περνούσαμε βάτοι, ἀγκάθια, τριβόλια· φοβερὸς ἀγριότοπος· κι ἡ στεριά σὰν τὴν θάλασσα· ἀλλὰ ἦταν ἀνήμερα τοῦ Ἀι-Νικόλα καὶ τὰ χάνια ἦταν κλειστά, γιὰτὶ ἦσαν ὅλοι εἰς τὴν ἐκκλησιά· τί νὰ κάμωμε ; μπορούσαμε ἡμεῖς νὰ περιμένωμε, ἔτσι πού ἤμασθαν ; θὰ ἐπουντιάξαμε· ἀλλὰ μᾶς εἶδεν ἓνας, τοῦ εἶπαμε τί εἴμεθα κι ἐπῆγε καὶ εἰδοποίησε ἓναν πού εἶχε χάνι καὶ ἤλθε καὶ ἄνοιξε, καὶ γρήγορα γρήγορα ἀναψε ἓνα μεγάλο μαγκάλι· εἰς τὴν στιγμὴν τόμαθαν ὅτι ἤλθαν караδοτσακισμένοι καὶ ἔτρεξαν καὶ ἤλθαν νὰ μᾶς ἰδοῦν· μᾶς ἔφεραν σαγιακένια ροῦχα, σαλδάρια, γοῦνες, φανέλες· οἱ Μήδειάτες εἶναι ναυτικοὶ οἱ περισσότεροι καὶ ὅλοι οἱ ναυτικοὶ λυποῦνται τοὺς ναυτικούς γιὰτὶ ξεύρουν τί θὰ πῇ θάλασσα· ἐκεῖ ἐνῶ ἐκαθόμασταν τριγύρω εἰς τὸ μαγκάλι καὶ ἤρχοντο караδοκῦρηδες, ναῦται, μοῦτσοι, καὶ τὰ παιδιά τοῦ σχολείου ἀκόμη, καὶ μᾶς ἔβλεπαν μὲ περιέργειαν, καὶ ἡμεθα ζεστοὶ ζεστοί, ἐσυλλογιζόμενοι τοὺς ἄτυχους ἐκείνους, πού ἦσαν ξαπλωμένοι πάνω στὸν χιονισμένον βράχον καὶ δὲν θὰ ζεσταίνονταν ποτέ τους πιά, καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐπῆγαιεν ὁ νοῦς μου εἰς τὰς φαμίλιες τους !...

Μᾶς ἔψησαν πόντσια μὲ ρόμι, μᾶς ἐξέσταναν καλά· ἀλλὰ ὅταν ἔμαθα ὅτι ἄνοιξαν κατάλογο εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ καπετὰν Θανάση κι ἔγραφεν ὁ καθένας ὅτι ἤθελε διὰ βοήθειά μας, μὲ πῆρε τὸ παράπονον· ἔως αὐτοῦ κατάντησα ! δὲν τὸ δέχθηκα· ἐπῆγα κι εὐρήκα ἓνα ἀπὸ τοὺς τσορμπατζήδες τῆς Μήδειας, τὸν Καραγεώργη, καὶ τοῦ λέγω :

— Εἰμαι караδοτσακισμένος, ἀλλὰ ἐλεημοσύνη δὲν θέλω· δά-

νείσέ μου διακόσια γρόσια για να ντυθώ, να φάγω με τους ζωντανούς ναύτας μου και να θάψω τους πνιγμένους μου· θα σου τὰ στείλω άμα πάγω εις την Πόλην.

Μοῦδωκε ὁ ἄνθρωπος· ἔπειτα τὰ ἀπόβγαλα μετὰ τὰ ξύλα καὶ τὰ πανιά τῆς «Βαγγελίστρας»· γιὰ διακόσια γρόσια τὴν ἐπούλησα τὴν «Βαγγελίστρα» μου! Ἀλλὰ βάρκα δὲν ἤμποροῦσε νὰ πάγῃ μετέτοιο καιρὸ ἕως εἰς τὸν βράχον καὶ ἐπήγαμε μετὰ δύο ἀμάξια μετὰ βόδια ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ πηγαίνουν τὸ κάρβουνον ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐμαζεύσαμε καὶ τοὺς ἐσωριάσαμε ἐπάνω εἰς δύο ψάθες, πέντε πέντε· ἡμεῖς ἐρχόμεσθαι κατόπιν μετὰ τὰ πόδια... Δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τί κηδεῖα ἦταν ἐκεῖνη! ὅλη ἡ Μήδεια ἦτο εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ παράθυρα· ὅλοι ἐκλαιαν τὴν νεότητά τῶν παλικαριῶν ἐκείνων· ἀλλὰ τὸ πλέον σπαρακτικὸν ἦτο ὅτι δὲν εἶχαν δέκα νεκροκρέβετα νὰ βάλουν τὸν καθένα χωριστά, καὶ τοὺς ἄπλωσαν χάμου εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰς δύο ψάθες καὶ τοὺς ἐδιάβασαν τὰ νεκρώσιμα· ὅλοι, νέοι, γέροι, παιδιὰ, ἐκλαιαν, ὥσάν μωρὰ· ἔσκαψαν δύο μεγάλους τάφους καὶ τοὺς ἔθαψαν.

Ὑστερα ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα ἡ φουρτούνα ἔπεσε· μία ἀλαμάνια ἐπήγαγε μετὰ κάρβουνα εἰς τὴν Πόλιν· ἐμδήκαμε εἰς αὐτὴν καὶ ἐπήγαμε εἰς τὴν Πόλιν· ἐκεῖ εὗρήκαμε ἕνα ὕδραϊκο καράβι καὶ ἤλθκαμε εἰς τὴν Ὑδρα κατὰ τὸν Γενάρη· ἀλλ' ὅσον νὰ ἔλθωμε θρηνησάμενοι καὶ κλαυθμόντες εἰς τὴν Ὑδρα· ὅλοι ἔμαθον ὅτι ἐπνιγθήκαμε· θυμᾶσαι, Κονδύλω μου; ἀλλ' αὐτὰ ἄς σᾶς τὰ πῆ καλύτερα ἢ γιὰ γιὰ σὰς.

*
* *

Ἡ γραῖα Κονδύλω, ὥς νὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὴν συγκίνησιν τὴν ὁποίαν τῆς ἐπροξένησαν αἱ παλαιαὶ ἐκεῖναι ἀναμνήσεις, ἤρχισεν ἀμέσως:

— Ἦταν Τρίτη, εἶπε, τὸ θυμοῦμι ἀκόμη· καὶ ἐκαθόμουν καὶ ἐκεντοῦσα εἰς τὸ τελάρου τὸ τσεμπέρι μου καὶ ἐσυλλογιζόμουν πότε θάλλῃ ὁ Καπετάν Νικόλας· ἔξαφνα ἡ κυρά-Μπίλιω τοῦ Μπαρμπασταμάτη ἀναβαίνει τρεχάτη τὴν σκάλα καὶ βάζει τὰς φωνάς:

— Τῶμαθες; ἄχ, κακὸ ποῦ μᾶς εὗρθηκε! ἔπεσε δὲ τὸ καράβι.

τοῦ Καπετάν Νικόλα στή Μαύρη Θάλασσα κι ἐπνίγηκαν ἔλοι, ἔλοι... ἄχ ! ἡ κακομοίρα, κακὸ ποὺ μ' εὗρήκε ! πάει ὁ ἄνδρας μου, πάει καὶ τὸ παιδί μου ! τί θὰ γίνω τώρα ; τί θὰ γίνουν τὰ παιδιά μου ; Κι ἐκτυποῦσε τὸ κεφάλι της μὲ τὰ χέρια της.

Ἐμένα μου εἶχε παγώσει τὸ αἷμα στὴν καρδιά μου.

— Παιὸς σοῦ τὸ εἶπε ; τῆς φωνάζω, κι ἐτινάχτηκα ἐπάνω κα-
τακίτρινη.

— Τὸ καράβι τοῦ Καπετάν Βώκου μᾶς τῶφερε τὸ κακὸ τὸ μή-
νυμα !

Ἐγὼ ἔμεινα ἔτσι· ἐγύρισα καὶ εἶδα τὸ κέντημά μου· τὸ ἄρπαξα καὶ τὸ πέταξα εἰς μιὰν ἄκρη :

— Φωτιά νὰ κάψῃ καὶ τὰ κεντήματα καὶ τὰ προικιά ! εἶπα, καὶ ἄρχισα κι ἐγὼ τὰ κλάματα· ἔκλεισα τὰ παράθυρα· ἐνδύσα τὸ σπίτι στὰ μαῦρα· ἐνδύθηκα κι ἐγὼ στὰ μαῦρα· μὲ τῇ βία μου ἔδιναν νὰ φάγω· ἐπνίγηκε ὁ Καπετάν Νικόλας μου κι ἐγὼ τί τὴν ἤθελα τὴν ζωὴν ; ἔβαλα ἀπόφαση νὰ πάγω στὸ Μοναστήρι τοῦ Δοκοῦ καὶ νὰ γίνω καλόγρια· ὅλη ἡ Ἰῶρα εἶχε γίνει ἄνω κάτω· ποιά εἶχε τὸν ἄνδρα της, ποιά τὸν υἱό της, ποιά τὸν ἀρραβωνιστικό της, καὶ μάνες, γυναῖκες, παιδιά, ἔτρεχαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι κι ἐρωτοῦσαν ὅσες εἶχαν δικούς των μὲς στὸ καράβι : — Τὸ μάθετε καὶ σεῖς ποὺ ἔπесе ἔξω τὸ καράβι ; ἀλήθεια ἐπνίγηκαν, μὴ εἶναι ψεῦμα ; Τὴν Κυριακὴν τοὺς ἐκάναμε τὸ παραστάσιμο κι ἔφαλαν τὰ νεκρώ-
σιμα σὲ δίσκους μὲ σιτάρι γιὰ τοὺς πνιγμένους μας ποὺ ἔλειπαν !...

Τοὺς ἐκάναμε τὰ ἐννιάμερα καὶ ἐτοιμαζόμασταν νὰ τοὺς κάνωμε καὶ τὰ σαράντα ὅταν ἤλθε τὸ καράβι τοῦ Καπετάν Μπρούσκου· ἐκα-
θόμουν σὲ μία ἄκρα λυπημένη· ἔξαφνα ἀναβαίνει ὁ Μπάθας μὲ
πιασμένη ἀναπνοή ἀπὸ τὴν τρεχάλα :

— Κονδύλω . . . Κονδύλω . . . ὁ Καπετάν Νικόλας δὲν πνίγηκε ..
ἤλθε μὲ τὸ καράβι τοῦ Καπετάν Μπρούσκου !

Ὅλο τὸ αἷμά μου μαζεύθηκε στὸ κεφάλι μου...ἔπеса λιγοθυ-
μημένη καὶ δὲν ξεύρω κι ἐγὼ πόση ὥρα ἔμεινα ἔτσι, ἀλλ' ὅταν
ἤλθῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καὶ ἀνοιξά τὰ μάτια μου εἶδα τὸν Καπε-
τάν Νικόλα εἰς τὸ πλάγι μου καὶ τὸν ἔσφιξα...τὸν ἔσφιξα...καὶ ἔα-
ναλιγοθύμησα...

Ἡ μπάμπω Κονδύλω ἐσιώπησε· δὲν τὴν ἀφηνεν ἡ μεγάλη της συγκίνησις νὰ εἶπῃ περισσότερα· θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ συγκίνησις της αὐτὴ ἦτο ἡ ἰδία τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὥσάν νὰ εἶχε μείνει σαράντα δύο χρόνους κρυμμένη εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας της καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διὰ μιᾶς ἀνέβη καὶ ἐσκορπίσθη εἰς τὸ πρῶτον της ὅπου ἀπήντησε ρυτίδας τώρα ἀντὶ δροσάτα καὶ τριανταφυλλένια κάλλη ἐπὺς τότε.

*
* *

— Πολὺ λυπητερός, εἶπεν ὁ Καπετὰν Νικόλας, ἦταν καὶ ὁ ἐρχομός μας· ἔταν μᾶς ἐβγαζεν ἔξω ἡ βάρκα, μᾶς ἐγνώρισε κάποιος καὶ ἔτρεξε καὶ τὸ εἶπε καὶ μαζεύθηκε πλῆθος πολὺ κάτω εἰς τὴν ἀκρογιαλιά, εἰς τὸ τελωνεῖον· ὁ πατέρας μου, ἡ μητέρα μου, τ' ἀδελφία μου, οἱ φίλοι μου μ' ἀγκάλιαζαν, μ' ἐφιλοῦσαν· τὸ ἴδιο καὶ τοὺς τέσσερας ναύτας· ὁ μοῦτσος ἔπεσε μὲ ἀναφιλητὰ στὴν ἀγκυλιά τῆς μάνας του τῆς Κυρα-Μπίλιως· σπαρακτικαὶ ἦσαν αἱ φωναὶ ἐκείνων ποὺ δὲν εἶδαν καὶ τοὺς ἰδικούς των εἰς τὴν βάρκα· ἄρχισαν νὰ τοὺς κλαῖν μὲ καινούργια λύπη· ἐνόμιζαν πὼς τοὺς ἔχασαν ἄλλη μιὰ φορὰ.

Ἐγὼ ἄρχισα πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν· ἐδανείσθηκα, ἀγόρασα ἓνα καράβι, εἰς ἐνάμισυ ἔτος ἀπόβγαλα τὸ μισὸ χρέος, γιατί ἔκαμα καλούς ναύλους, καὶ τὸν ἴδιον χρόνον ἐστεφανωθήκαμε· ἐδούλευσα, ἐκέρδισα, ἔκαμα πολλὰ καράβια, καὶ τώρα βλέπω τριγύρω μου εὐτυχισμένη τὴν γενεά μου. Δοξασμένος ὁ Θεὸς ποὺ μ' ἄφησε νὰ ζήσω καὶ νὰ κάμω κι ἐγὼ τὸ χρέος μου εἰς τὸν κόσμον.

— Τόχα τώρα! ἐφώναξεν ὁ Σωτήρης, καὶ ὅλοι ἐτοίγκρισαν τὰ ποτήρια των καὶ εὐχήθησαν χρόνια πολλὰ εἰς τὸν παπποῦν καὶ τὴν κυρούλαν.

*
* *

Οἱ ἔγγονοι ἤκουσαν μὲ πολλὴν συγκίνησιν τὴν ἱστορίαν τοῦ πάππου των καὶ ἐσκέφθησαν μὲ τί τρομεροὺς κινδύνους κερδίζουν τὸ ψωμί των οἱ ναῦται, καὶ ἀπεφάσισαν ὁσάκις κάμῃ τρικυμίαν νὰ παρακαλοῦν διὰ τοὺς δυστυχισμένους ναύτας ποὺ θαλασσομαχοῦν,

καὶ ν' ἀγαποῦν τὰ δυστυχισμένα ἐκεῖνα παιδιὰ ἀπὸ τὰ ὅποια ἡ θάλασσα μὲ τόσην σκληρότητα ἀρπάζει τοὺς πατέρας των καὶ τ' ἀφήνει ὀρφανὰ καὶ τὰ βουτᾶ εἰς τὰ μαῦρα !

Ἀριότοτέλης Κουρτιδης.

ΤΙ ΛΕΓΕΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Ὅταν ἡ θάλασσα γλυκὰ
στὴν ἄμμο ψιθυρίζη,
σὰν νὰ τὴν νανουρίζη,
τί τάχα λέγει μυστικά,
τί λέγει στ' ἀκρογιαλί ;
Τοῦ λέγει : — Ἀκρογιαλί,
μὴ ἀπ' τὸν φλοῖβο γελασθῆς
καὶ στῶν νερῶν μου κοιμηθῆς
τὴν ἥσυχην ἀγκάλη.
Μὴ στὴν γαλήνη πιστευθῆς·
θᾶλλθῃ κι ἀνεμοζάλη.

Κι ὅταν ἡ θάλασσα μ' ὀργὴ
κυλᾷ τὰ κύματά της,
κι ἀφρίζουν τὰ βουνά της
καὶ φοβερὰ ἠχολογῇ,
τί λέγει ἄραγε στὴν γῆ
μὲ τὰ μουγκρίσματά της
ἢ ἄγριά της ἢ κραυγὴ ;
Λέγ' ἡ κραυγὴ ἐκεῖνη :
— Τὸν κόσμον θὰ χαλάσω,
ἀλλ' ὅμως θὰ περάσω
καὶ θᾶλλθῃ καὶ γαλήνη.

Δημήτριος Βικέλας.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ

Οἱ βλάχοι μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των ἴσταντο ἔτοιμοι, ἕκαστος ἔξω τῆς καλύβης του, οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ πéριξ χωρίδια εἶχον ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψώματα, νέοι ἀκμάζοντες καὶ ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδιά, γυναῖκες, νέαι καὶ γράται, ὅλοι προσηλωμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου ἐγνώριζον ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ σκοτίους ὑψοῦτο ὑψηλὴ ράχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας θ' ἀνεφαίνετο ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας κηρύσσων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἐλαμπάδιζον εἰς τὰ ὕψη ἐπιρρίπτουσαι ροδόχρουν χροιάν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν καθαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλλουσαι μὲ πολυχρώμους λάμπεις, τὰ πολύτιμα γιορτιάνια καὶ τοὺς ἀργυροὺς παφιάδες τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν. Ἡ καρδιά ὄλων ἔβροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν ἐγγίζουσαν μεγάλην καὶ ιεράν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἄστρον, τὸ ὅποιον προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ράχην, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως καὶ ἀνεκράυγαζον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς :

— Γιά το· ἐφάνηκε !

— Ἀμ' ποῦ ἀκόμη !

— Θ' ἀσπρίσῃ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἴδῃς. . . .

Κι ἐπειράζοντο μεταξύ των καὶ διηγοῦντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς.

— Γιά το, γιά το, ἐκεῖ ἐναι ! ἐφώναξέ τις αἴφνης περιχαρῆς.

Τῶνόντι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος, τρεμοσβήνον εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. Διέσχιζε τὴν σκοτίαν κι ἐπέρριπτε παρήγορον καὶ ἱλαρὰν τὴν λάμπιν τοῦ πéριξ. ὡς ἡ ἰδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει τὴν ὥραν ἐκείνην, διέλυσε τ' ἄγρια σκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη πéριξ συνεκέντρωναν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά ! . . .

Ἡ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὴν ράχην ἔντονος καὶ παρατεταμένη.
Ἀναπαλλομένη ἔφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκροατῶν
θλων καὶ ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιὰ ! . . .

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἔντονωτέρα.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἐκκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμον
τὸν σταυρὸν τῶν.

Ὅλη ἐκείνη ἡ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκεί-
νην εὐρύτατος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὁρὲ παιδιὰ ! . . .

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπά-
δος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυρολίθου καὶ μετὰ μίαν στίγμην διεχύθη ἀνά
τὴν ἔκτασιν βαρὺς βρόμος πυροβόλου. Ὁ ἱερεὺς ὀλίγον διαφέρων
κατὰ τὴν παιδευσιν τῶν πέριξ ἀκροατῶν του, ἀφελῆς ὅπως αὐτοί,
δοξολογῶν τὸν Θεόν του ὅπως καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ ὕλοτόμοι καὶ οἱ
ἀνθρακεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους ἔζησε καὶ ἀνετράφη, ἔδιδεν ἀπ' ἐκεῖ
πρῶτος, μετὰ τὸ ἀγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σύνθημα τῶν πυρο-
βολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὐθὺς ὥσει ὅλη ἐκείνη ἡ ἔκτασις κατείχετο ὑπὸ πολυαριθμοῦ
στρατοῦ, παραμονεύοντος ἢ ἐπιπίπτοντος αἰφνης κατὰ τοῦ ἔχθρου,
πλείστοι ἐξηλθον πυροβολισμοί, φωτίσαντες δι' ἀστραπιαίας ταχύ-
τητος χλοαζούσας ράχεις, λαγκάδια καθκρά, δένδρα καὶ καλύδας,
πρίσματα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἐξάλλῃ ἐνθουσιασμῷ μετέδιδον
πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἶδησιν τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὁρὲ ἀδέρφια !...

— Ἀληθῶς ἀνέστη !... ἀληθινῶς ἀνέστη !...

— Ζῇ καὶ βασιλεῦει, ὁρὲ μπραῖμοι !... ζῇ καὶ βασιλεῦει !...

Ἦδη πολυαριθμὰ μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο κατὰ διαφόρους δι-
ευθύνσεις, τὰ βλαχόπουλα ἐσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρουν εἰς
τοὺς ἄλλους τὸ Ἅγιον φῶς, ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ
ιερέως. Μετ' ὀλίγον ὅλοι αἱ ράχεις, πεπληρωμένοι μικρῶν φῶτων,
ἐφεγγοβόλουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας, ὡς ἀδάμαντες πο-
λυαριθμοί. Ἀπὸ ἐκάστης καλύδης τὰ καριοφίλια καὶ αἱ ἀσημο-
πιστόλαι ἤστραπτον καὶ ἐθρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦντο εἰς

τὰ ὕψη συρρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς τῶν μανδριῶν πρόβατα ἐβέλαζον καὶ ἐπῆδων φοβισμένα ἐκ τῶν κρότων. Οἱ σκύλοι ὑλάκτου, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον καὶ ἔβλη ἢ ἔκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θορύβου.

Ἡ ράχη ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως ἦτο ἤδη κατάφωτος. Εἵκοσιν ἔως εἰκοσιπέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας ἀνημμένην, ἐγονυπέτουν περίξ τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος ὄρθιος ἐκείνει τὴν λαμπάδα τοῦ ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάλλων τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός, ὥς Θεὸς μέσῳ τῶν ἀστραπῶν τοῦ Σινᾶ.

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας.

ΒΑΡΙΑ Τ' ΑΛΕΤΡΙ...

Βαριὰ τ' ἀλέτρι ὀπίσω του τ' ἀφράτο αὐλάκι ἀφήνει
καὶ τ' ἀργοπάτητα ὁ ζευγὰς τὰ βόδια του κεντᾷ
καὶ ἐκεῖνα ποὺ παιδεύονται μὲ τόση καλωσύνη
μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους κοιτάζουνε σκυφτά.

Χαρὰ στ' ἀλέτρι, στὸ ζευγὰ ποὺ τὴ ζωὴ μᾶς δίνουν.
Ὅταν τὰ στάχνα θὰ γενοῦν, τὰ βόδια θ' ἀποστάσουν,
οἱ παραγιοὶ τὶς ἀψηλὲς τὶς θημωνιὲς θὰ στήνουν
καὶ ἐκεῖνα θαῦρουν καλαμιὰ πολλὴ γιὰ νὰ χορτάσουν.

Μέσα στ' ἀλώνια τὰ χρυσά, τ' ἄλογα θὰ γυρνᾷνε
καὶ θὰ σηκώνουν σύγνεφο τὴ σκόνῃ στὸν ἀγέρα
καὶ οἱ λιχνιστάδες παρακεῖ ψηλὰ θενὰ σκορπᾷνε
μαλαματένια κότσαλα μὲς στὸ γαλάζιο αἰθέρα.

Ἀλέκος Φωτιάδης.

Η ΣΗΜΑΙΑ

(1885)

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακεῖον κατεῖχeto ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουράν του.

Ἡ θέσις, ἐν ἣ ἔκειτο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπέχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δέωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ φυλακεῖου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὤρθετο ὁ τουρκικὸς σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Ἐν τῇ ὑψηλῇ ἐκείνῃ θέσει τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ και κατ' αὐτὰς τὰς ἑαρινὰς νύκτας. Οἱ δ' Ἕλληνες στρατιῶται, συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἤκραωντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπῆστραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφοδόγῃς τοῦ ὄπλου του. Αἰφνης κρότος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιόμενων χαλίκων ἠκούσθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε : Τίς εἶ ; Οἱ εὐζῶνοι ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἐσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτημένα ὅπλα.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦν ἤδη λίαν ἐγγύς, καθυσύχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— Ὡρα καλὴ, παιδιὰ ! Εἴμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; Ἡρώτησεν ὁ ὑποδεκανεὺς τεινὼν τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον αὐτῷ ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σὰς λέω . . .

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ ἐκαθέσθη βαρὺς καὶ κάθιδρος παρὰ τῇ πυρᾷ. Ὅλοι προσήλθωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν ἀσθμαίνων ἔτι τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκαν στὸ σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο . . . τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι . . .

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσκήρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὤμίλησαν, καὶ μόνον διεσταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστράπτοντα ὡς λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς των, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκαρεῖ τὸ στρατηγικόν του σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαὶ λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

• Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφονεύετο ὑπὸ εὐζώνου, ὅστις πλησιάζας αὐτὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν κατεκάλυψεν ἐντὸς τῆς δασυμάλλου κάπας, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐκάρφωσε διὰ τῆς ξιφολόγχης. Οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἐξ ἀπροόπτου καταληφθέντες ἐν τῷ ὕπνῳ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφονεύοντο, οἱ τρεῖς ἡχημαλωτίζοντο, καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφευγε τὸν ὄλεθρον πηδήσας ἀπὸ τινος φεγγίτου.

— Τώρα, παιδιά, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό !

Εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν ἔκειτο χωρίον κατοικοῦμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν χριστιανῶν καὶ ἰσαριθμῶν Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἐλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον ἐν στρατηγικῇ τάξει. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἕτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχημαλώτους δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν τριῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἰφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, οὓς ὑπελάμβανον οὐ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου διέταξεν ἵνα προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ἑμμεροί.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὀθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε Φρούραρχο τοῦ χωριοῦ ! ἔκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίναντο τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος Φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτόν του ἔγγραφον : Ὁ Φρούραρχος Ἐλίας πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ . . . Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω τὸ χωριὸν Ἐλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας ὑποδ.

— Θύμιο ! ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων· ἔχεις πόδια ζαρκαδιοῦ. Πάρε τὸ χαρτί καὶ τρέχα στὴ Διοίκηση. Ἀστραπή ! Ἐσεῖς οἱ ἄλλοι, μωρὲ παιδιὰ, μιὰ σημαῖα ἐλληνικὴ δὲν θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά ! . . . πάρετε τὸ γαλάζιον μαντίλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἀπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι . . . κι ἔγινε ! . . . Στὴ σημαῖα δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαῖα εἶναι ! . . .

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος ἐλληνικὴ σημαῖα ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ νυκτερινὴ αὖρα ἡδὺ ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τῇ αὐτῇ στιγμῇ σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἵππων ἐτάραξαν τὴν μόλις ἀποκαταστάσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἱππέων. Τὸ Σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως πρὸς τοῦ φυγᾶδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλλῶν εὐζώνων ἐλοξοδόρησεν ὀλίγον ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλλήνας.

— Παιδιά, εἶπεν ὁ Φρούραρχος, τὸ φρούριόν μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα ὅταν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσῃ : Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ !

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι ἐξώρμων διὰ τῆς ὀπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῶ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἔτι καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον καὶ ἡ φυγὴ ἦν ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα διασκελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ὑψηλὰ ἐκεῖ, οἶονεῖ ἑναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτόπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τῇ σημαίᾳ μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσιν του, γοργός, ἀκράτητος ἐτράπη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινα δισταγμὸν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοίχου εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡὐχαρίσται ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ. Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους, καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκενώθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἵτινες συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ του ἀγωνίᾳ, ὥσπερ ἐχρησιμοποιοῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸ ράκος ἄμωρον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου του αἵματος.

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

«Βασίλη, κάτσε φρόνιμα, νὰ γίνης νοικοκύρης, γιὰ ν' ἀποχτήσης πρόβατα, ζευγάρια καὶ ἀγέλαδες, χωριά καὶ ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν».

— «Μάνα μου, γὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω νοικοκύρης, νὰ κάνω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν, καὶ νᾶμαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν, κοπέλι τῶν σκυλιῶνε. Φέρε μου τὸ βαρὺ σπαθὶ καὶ τ' ἀλαφρὸ τοῦφέκι,

νά πεταχτῶ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
νά πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατήσω λόγκους,
νά βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν, γιὰτάκια καπετάνων·
νά πάω νὰ βρῶ τὸ Μάνταλο, νὰ σμίξω τὸ Μπασντέκη,
ποὺ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκιὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες,
νά μῶ μὲ δαύτους σύντροφος στὰ τούρκικα κεφάλια,
μὲ μιὰ σπαθιά νὰ κόψω τρεῖς, μὲ τὸ τουφέκι πέντε
καὶ μὲ τὸ γιαταγάνι μου σαράντα καὶ πενήντα».

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάνα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέται.

— «Γειά σας, βουνά μὲ τοὺς γκρεμούς, λαγκαδία μὲ τίς πάχνες»

— «Καλῶς το τ' ἄξιο τὸ παιδὶ καὶ τ' ἄξιο παλικάρι».

(Δημῶδες)

Η ΚΑ·Ι·ΝΑΡΤΖΑ

(Ἐκ τοῦ «Μοσκόβ—Σελήμ»)

Εἶχε παρέλθει σχεδὸν τὸ θέρος καὶ ἦτο πρὸς ἐσπέραν. Μετὰ δεκάωρον ἵππασίαν, δι' αὐχμηρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χωρίων, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἔδραν τῆς ὑποδιοικήσεως Β. ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θράκῃ. Ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἀκροπόλεως διεκρίνομεν ἤδη τοὺς μελανοὺς ὄγκους καταπεπτωκότων βυζαντινῶν πύργων, καὶ ὑπερθεν τῶν ἐρυθροσκευῶν οἰκοδομημάτων ὑψοῦντο εὐθυτενεῖς οἱ δύο τρεῖς τῆς πολίχνης μινι-ρέδες, περίλευκοι ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ φωτὸς τοῦ ἡρέμα δύνοντος ἡλίου. Δὲν εἶχομεν νὰ διανύσωμεν εἰμὴ ὀλίγα μόνον χιλιόμετρα ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸ κατέναντι ἡμῶν τέρμα τοῦ ταξιδίου ἐκεῖνου καὶ ἔπρεπε νὰ ποτίσωμεν τοὺς ἵππους, διὰ νὰ χωνεύσουν, κατὰ τὸ λέγειν τῶν ἐντοπίων, τὸ νερόν, πρὶν φθάσουν εἰς τὸν στάβλον.

— Ἐδῶ θὰ ποτίσωμεν; Ἠρώτησα τὸν συνοδεύοντά με, ὅτε διεκρίνα πρὸ ἡμῶν μικρὸν παρὰρρέοντα ρύακα.

— Ὅχι, θὰ ποτίσωμεν εἰς τὴν Καϊνάρτζαν, λιγάκι πάρα πέρα. Δὲν εἶναι ἔλως διόλου πάνω στὸν δρόμον μας, μὰ ὕστερα ἀπὸ τόσον

κόπον ἀξιζει νὰ γνωρίσῃς τὴν Καϊνάρτζαν. Εἶναι ἀθάνατο νερό. Ξεβουρβουλά ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὸν βράχο.

Μετὰ μικρὸν ἐξεκλίναμεν τῆς ὁδοῦ καὶ διὰ σειρᾶς λοφίσκων, κατὰ τὸ πλεῖστον συσκιῶν, ἀνεξαίρετως ὁμως γραφικῶν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ μέρος ὅπερ ὁ συνοδὸς μου ἐπέμενε νὰ γνωρίσω.

Ἀληθῶς ἡ Καϊνάρτζα εἶναι τερπνότατον θέαμα πηγῆς, ὀφείλουσα τὸ τουρκικὸν αὐτῆς ὄνομα εἰς τὸ ὅτι ἀναβλύζουσα παρέχει τὸ θέαμα σφοδρῶς κοχλάζοντος λέβητος. Τὰ χιονόψυχρά της ὕδατα τόσοι διαυγῇ, ὅσον ἡδύνατο νὰ εἶναι ὕδροι ἀδάμαντες, ἀναθρώσκουσι φωσφορίζοντα ἐκ τοῦ βάθους λευκοτάτου τιτανώδους βραχώματος, μετὰ θελκτικῶν μυστηριώδους ψιθύρου, πυκνὰ καὶ γοργὰ καὶ ἀκάματα, ὡς ἐὰν ἦσαν κύματα μαγικῶν ζωοφόρων υποχθονίων πνευμάτων, τὰ ὅποια. Πότνια μήτηρ, ἡ Γῆ μετ' ἀενάου στοργῆς ἐκπέμπει ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῆς, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ περιχυθῶσι καὶ ἀναπτύξωσιν ἐν τῇ εὐρείᾳ πεδιάδι τόσα καὶ τόσα φυτὰ καὶ ἀνθύλλια λιποψυχοῦντα ὑπὸ τὰ ὀλέθρια τοξεύματα τοῦ θερινοῦ ἡλίου.

Καὶ ἔθαλλε λοιπὸν ἐκεῖ κατὰ μήκος τοῦ γλαυκοῦ καὶ λάλου ρεῖθρου ἐκτενὲς χλοερά ὄχσις, ὁμαλὸν ἀποτελοῦσα χωριογράφημα, ἐν ᾧ ἐξέχουσι παρὰ τὰ ὕδατα βαθυπράσινοι βροῦλοι καὶ πάπυροι, ἀγαπητὸν ἐνδιαίτημα τῆς «καλλιπτέρυγος παρθένου» καὶ τόσων ἄλλων ποικιλομόρφων ἐντόμων καὶ χρυσαλλίδων. Βραχύκορμοι καὶ πυκνὸκλαδοὶ ἀγριοιτέαι, καθ' ὁμάδας ἐγειρόμεναι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, παρῆχον, ὡς φαίνεται, ἐσπερινὸν καταφύγιον εἰς σμήνος τρυγόνων. Ἡ ἐσπερινὴ αὖρα ἔφερε μέχρις ἡμῶν τοὺς γλυκεῖς αὐτῶν στόνους, ἐνῷ ἀρπακτικὸς ἰέραξ, ὕψηλά, ἐπὶ ξηροῦ κλάδου κεραυνοπλήκτου τινὸς πλατάνου εὐρισκόμενος, παρεμόνευε τοὺς παιδρούς, τοὺς λιγυφθόγγους κορυδαλλοὺς, σκορπίζοντας τὸ τελευταῖον τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄσμα, ἀφανεὺς εἰς τὰ ὕψη τῶν αἰθέρων.

Οἱ περὶ τὴν ὄασιν ἐκείνην ἀπέραντοι ἀγροὶ εἶχον ἀποδώσει πλέον τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν εἰς τ' ἁλώνια τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐπομένως ἡ ἐξοχή, ἐρ' ὅσον ἐξικνεῖτο ἡ ὄρασις, ἐφαίνετο ἔρημος καὶ ἐγκαταλειμμένη. Μόνον οἱ αὐλοὶ τῶν ποιμένων ἠκούοντο μακρόθεν, ὁδηγούντων τὰ ποιμνία τῶν εἰς τὰς μάνδρας, διὰ τὸ ἐσπερινὸν ἄρμεγμα.

Ὁ καύσων τῆς ἡμέρας ὑπῆρξεν ὑπερβολικὸς καὶ ἐπειδὴ τὰ ἀπὸ

τῶν βορεινῶν κλιτύων ἐκπηγάζοντα ὕδατα ἀποτελματοῦνται κατὰ τὸ ἀνατολικὸν βάθος τοῦ ἀπεράντου τούτου λεκανοπεδίου, ἢ συνήθως ἐγειρομένη κατὰ τε τὴν πρωίαν καὶ τὴν ἐσπέραν ὁμίχλη ἤρχισε νὰ καλύπτῃ τὰς γυμνάς πρὸς τὸν ἐρρίζοντα ἐκτάσεις, συγχέουσα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς.

Γεώργιος Βιζυηνός.

ΤΑ ΔΥΟ ΜΝΗΜΑΤΑ

Δὲν ἔχουν τύχη κι οἱ νεκροί· στὸ κοιμητήρι κάτω
ἐγειτονεῦαν δυὸ κορμιά,
θαμμένα μὲς στὴν ἐρημιά,
στὴ χώρα τοῦ θανάτου.

Στὸ ἓνα μνήμα μύριζαν λουλούδια μυρωμένα·
πράσινη τῶσκιαζεν ἱτιά
καὶ τῶκλαιγαν κάθε νυχτιὰ
δυὸ μάτια ἀγαπημένα.

Στὸ ἄλλο . . . δὲν τοῦ φύτεψαν λουλούδι σὲ μιὰν ἄκρη
οὔτε δεντροάκι φουντωτό·
κανεῖς δὲν ἔκλαψε σ' αὐτό,
ποτὲ δὲν εἶδε δάκρυ . . .

Κι εἶπε τὸ μνήμα μιὰ νυχτιὰ τὸ παραπονεμένο·
στὸ μνήμα τ' ἄλλο τ' ἀνθρό·
— «Γείτονα ποῦσαι στὸ πλευρό,
σπλαχνίσου με τὸ ξένο !

»Ξένο σκεπάζω . . . δώσέ μου τοῦ ἴσκιου σου τὴ χάρη
»νὰ τὸν δροσίσω μιὰ στιγμή·
»γιατὶ στοῦ ξένου τὸ κορμὶ
»δὲ βγάξ' ἢ γῆ χορτάρι . . .».

Τὸ μνῆμα δὲν τοῦ μίλησε, μὰ ἔσκυψε θλιμμένο
 τὸ δέντρο του τὸ δροσερὸ
 καὶ μὲς σὲ φύλλωμ' ἀνθηρὸ
 ἔσκέπασε τὸν ξένο.

Ἀχιλλεὺς Παράδοχος.

ΙΠΠΟΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΟΣ

Βαδίζων πρωΐαν τινὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων συνήντησα ἱερέα
 κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ὅθεν στροφή πρὸς δεξιὰ ἄγει εἰς τὸ πεδῖον
 τοῦ Ἀρεως. Τὸ σῶμά του ἀνεδύετο, ὡς ἀπὸ τῶν κυμάτων ἡ Ἀφρο-
 δίτη, ἐκ μέσου πλαισίου καλὰ θων ὀπωρῶν, δι' ὧν εἶχε περιβάλλει
 τὸν δύσμοιρον ἵππον του.

Οἶκτον βαθὺν ἐνέπνεε τοῦ ἵππου τούτου ἡ θέα. Μὲ τὴν κεφα-
 λὴν σχεδὸν προσφάουσαν τὴν γῆν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐσθεσμένους,
 λιπόσαρκος, μὲ τὰς πλευρὰς μετρούμενας ὑπὸ τὸ δέρμα ὡς νομεῖς
 διερρηγμένου πλοίου, ἔσυρε δυσπνοῶν μετὰ ρόγχου τοὺς τρέμοντας
 πόδας του, ἀδιάφορος πρὸς τὰ περὶ αὐτόν, ἀναίσθητος πρὸς τὰ
 σκληρὰ κτυπήματα, ἅτινα ρυθμικῶς κατῆγε διὰ τῆς ὀζώδους ράβδου
 ἐπὶ τοῦ τραχήλου του, ἐπ' αὐτῆς τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς του, ὁ
 ἱερὸς ἀναδάτης του, ἦτο ἀποτετυπωμένη ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ δυσμοί-
 ρου ζώου ἀδρανῆς ἐγκαρτέρησις, ἣν παρατηρεῖ τις καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες ἔπαυσαν ζῶντες πολὺ πρὶν ἀποθάνωσιν.

Αἰφνης μακρόθεν ἐκ τοῦ βάθους τοῦ πεδίου ἠκούσθησαν ἤχοι
 στρατιωτικοῦ σαλπίσματος. Ὑσχεῖτο ἐκεῖ μία ἵππαρχία. Ἡ σάλπιγξ
 ἐσήμαινε προσβολήν, ἡ δὲ πυκνὴ φάλαγξ ὡς ἐν σῶμα ἔβαινε
 ἀκάθεκτος.

Ὁ κατεσκληκῶς ἵππος ἐστήλωσεν ἀμέσως τοὺς πόδας, ἄμορφοι
 εἰκόνες, ἀναμνήσεις ἄοριστοι περιεδινούντο τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸ
 τῆς κεκμηκυίας μνήμης του. Παρευθὺς αἶγλη τις σφρίγγους καὶ
 στρατιωτικοῦ μένους διεχύθη ἐπὶ τῆς ἐσθεσμένης μορφῆς του, ὕψωσε
 τὴν κεφαλὴν, ἔκαμψεν ὑπερφηάνως τὸν αὐχένα, ὡσφράνθη διὰ τῶν

μυκτῆρων τὸν ἄερα, τανύσας δὲ τοὺς πόδας ἔρρηξε παρατεταμένον χρεμετισμὸν καὶ ὥς βέλος ὥρμησε πρὸς τὴν πεδιάδα χωρὶς ὁ ἀναδάτης του νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Δὲν ἦτο χρεμετισμὸς ἐκεῖνος, ὅχι· ἦτο κραυγὴ ὀδύνης καὶ χαρμόσυνος μουσικῇ ἐνταυτῇ, θρήνος καὶ λυγμός, παραμυθίας δακρύγελως. Τὸν εἶδον ἔπειτα λαμβάνοντα θέσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς φάλαγγος, ὑπερήφανον, σφριγῶντα καὶ μετέχοντα μετὰ σθένους τοῦ φρενιτιώδους καλπασμοῦ.—
 Ὁ μοναχὸς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε διορισθῇ ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἵππου του ἱερὺς τοῦ Συντάγματος.

Ἐγέλων οἱ παρεστῶτες διὰ τὸ πάθημα τοῦ ἱερέως, ἐμοῦ δέ, ὁμολογῶ τοῦτο μεθ' ὅλον τὸν ἀσφαλῇ κίνδυνον τοῦ γελοίου, ἐπληρώθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸν γέροντα ἵππον.

Ταλαίπωρος ἀπόμαχος! Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διήγαγε μετὰ τῶν συντρόφων του τὸν εὐθυμον ἐν κοινῇ βίον τοῦ στρατῶνος, τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν, τῶν τερπνῶν καταυλισμῶν τῆς ἐσπέρας, ὅτε αἱ τρυφεραὶ θωπεῖται τοῦ στρατιώτου τὸν ἀπεξημίουν δαψιλῶς διὰ τοὺς μόχθους τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν πορειῶν. Ὅταν δὲ τὰ ἔτη ἐδάρυναν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν κατέστη ἄχρηστος, δὲν ἔσχον τόσον πρὸς αὐτὸν οἶκτον, ὥστε νὰ φυτεύσωσιν εἰς τὸ ἐντιμον σῶμά του ὀλίγας σφαίρας, ἀλλ' ἀφροῦ διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἐνεκλόαψαν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ στίγμα τῆς ἀχρηστίας, ἄδικον στρατιωτικὴν καθαίρεσιν εἰς τὸν τίμιον στρατιώτην, τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν σφῦραν τῆς δημοπρασίας, ἣτις μετέβαλεν αὐτὸν εἰς ἀχθοφόρον ἐξαγοράζοντα διὰ σκληρῶν μόχθων τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του, μέχρις οὗ μεταπωληθῇ διὰ μόνον τὸ δέρμα του.

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΟΓΟΥ

Σπιθοβολοῦν τὰ πέταλα, θραύοντας τὰ λιθάρια,
 μὲ χάρη ἀνεμοδέρνεται ἡ χαίτη του ἡ σγουρή·
 ξάφνω στηλώνεται μεμιᾶς στὰ πισινὰ ποδάρια
 καὶ πέφτει αἱματοκύλιστο κι ἀφρόπνιχτο, βαρὺ.

Σταλτὸ τὸ βόλι ἀπόμακρα τοῦ ἐπέρασε τὰ στήθια
κι ἐφώλιασε στὰ σπλάχνα του. Κυλιέται, σπαρταρᾷ,
στρέφει θολὰ τὰ μάτια του σὰν νὰ ζητᾷ βοήθεια,
βλέπει τὸν καβαλάρη του νὰ λάμπη ἀπὸ χαρά.

Νᾶνιωσε τάχα τὴ χαρά; Νᾶδε τὴ Νίκη τάχα;
Ποιὸς ξέρει! . . . Ἀνακλαρώθηκε καὶ δίχως βογγητό,
ὠρθάνοιξε τὸ στόμα του, ἀνάσανε μονάχα
καὶ σιγαλὰ ἐξεψύχησε-καλότυχο κι αὐτό!

Ἰωάννης Πολέμης.

Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στῆς μάχης τὸν καπνὸ, ποὺ πνίγει τὸ λαγκάδι, ὁ Σουλιώτης
δλα τᾶχει λησμονήσει, πείνα καὶ δίψα, καὶ τὸ Σούλι πέφτει ξέμακρα,
καὶ σὰ λησμονημένο εἶναι κι ἐκεῖνο, τ'ἄχαρο.

Κι ἐκεῖ ποὺ πολεμᾷ τὸ παλικάρι, ἀγλύκαντο, μέρα καὶ νύχτα,
ἀκούει μιὰ γνώριμη φωνή, ποὺ τὸν ξυπνάει. Λοιπὸν τὸ Σούλι δὲ
χάθηκε καὶ ζῇ; Κι ἦταν ἡ Λάμπη ἡ ἀδελφὴ τοῦ νιοῦ.

— Τί ἰκαλὰ μοῦ φέρνεις; ὀρὴ Λάμπη;

— Ζεστή κουλούρα, ὀρ' ἀδελφέ, ποὺ σοῦ τὴ ζύμωσα μὲ τὰ
χεράκια μου, κι ἡ μάνα τὴν ἔψησε στὴν ἀθρακιά, μονάχη. Ἔλα
νὰ φᾶς μιὰ ψίχα καὶ νὰ ξαποστάσης.

— Δὲ μπορῶ, καημένη, νὰ παρατήσω τὸ ντουφέκι.

— Αὐτὸ εἶν' ἡ συλλογὴ σου, Νάση; Ἔρχομαι γὼ καὶ σοῦ
κρατῶ τὸν τόπο σου... Νὰ σοῦ στρῶσω. Καὶ δὲς μου τὸ ντουφέκι.

Χαμογελαίει ὁ ἀδελφὸς ὁ καπνισμένος. Καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ
μάθῃ τὴν κορασιὰ πῶς πιάνουν τὸ ντουφέκι. Ὁ πόλεμος βρastoῦσε
πάντα. Μὲ χέρι σταθερὸ γιόμιζ' ἐκείνη καὶ σημάδευε. Κι ὁ ἀδελφὸς
τῆς παραπέρα ἔτρωγε ἡσυχος, καὶ μοναχὰ τὴν πεινὰ του ἄκουγε,
τὴ θειεμένη μέσα του.

Κι ὁ πόλεμος βρastoῦσε. Κι ἐκεῖ ἓνα βόλι ἤρθε καὶ πέτυχε κα-
τάστηθα τὴν κορασιὰ. Κι αὐτὴ ἔκανε καρδιά καὶ δὲ μιλοῦσε. Τὸ

αἷμα πλημμύριζε τὸν κόρφο της. Ἡ Λάμπη σημάδευε καὶ ντουφεκοῦσε.

— Ἔφαγες, Νάση ;

— Κοντεῦω, ἀκόμα λίγο, Λάμπη.

Ἡ κόρη ξαναρώτησε δεύτερα καὶ τρίτα. Καὶ τότε μ' ἓνα πήδημα τὸ παλικάρι βρέθηκε κοντά της. Ἀρπαξέ τὸ ντουφέκι, κι ἤσυχο, καθῶς εἶχε τραδηχτή, ξανάρχισε τὸν πόλεμο. Ἀμίλητη ἡ Σουλιωτοπούλα πῆγε παραπίσω κι ἔπεσε.

Κι ὁ πόλεμος βαστοῦσε.

Ἰωάννης Βλαχογιάννης.

Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

Τὸ Μεσολόγγι πιὰ ἦτανε κλεισμένο. Κι ὁ πόλεμος δὲν ἔπαυε, ἄγρυπνος, νύχτα καὶ μέρα. Κι ἡ φωτιά ἔκανε μιὰν ἀλυσίδα, συγκρατητὴ πέρα καὶ πέρα.

Δύσκολα πιὰμποροῦσε βοήθεια νὰ περάσῃ ἀνάμεσα στοὺς Ἀρβανίτες καὶ στὸ Μεσολόγγι νὰ καλωσοριστῇ. Μὰ κάπου, ἐδῶ κι ἐκεῖ χύνονταν καὶ περνοῦσαν, ὅμοιοι στὴν ὁρμὴ μὲ λυκαγέλη, ὅσοι μὲς στὴν καρδιά τους εἶχανε σὰ δίκικοπο μαχαίρι τῶν ἀδερφίων τῇ δυστυχίᾳ καὶ τῷ παράπονῳ.

Καὶ μιὰν αὐγὴ, ἀξημέρωτην ἀκόμα, ἔφτασε στὸ Μεσολόγγι ὁ Γιωτῆ-Γκιώνης, ἀδελφός μὲ τοὺς δικούς του. Καὶ μὲ φῶς τῆς μέρας τῆς χαρούμενης στὶς τόσες ποὺ περνοῦσαν ἄχαρες, Σουλιώτης μὲ Σουλιώτῃ ἀλλάζανε φιλιὰ κι ἔκαναν πανηγύρι.

Τόμαθε κι ἡ Μαλάμαινα, ἡ χήρα ἡ καπετάνισσα, ποὺ βρέθηκε κι αὐτὴ κλεισμένη μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ μοίραζε τῶν ἄλλων τὰ βάσανα μὲ τίς δικές της πίκρες. Ξεσκούφωτη, ἔτρεξε στὸ Γιωτῆ-Γκιώνη.

— ὦρα καλὴ κι εὐλογημένη ποῦρθες ! τοῦ φώναξε ἀπὸ μακριά.

Ὁ γιὸς μου ποῦναι ;

— Τὸν ἄφησα στ' Ἀπόκορο, θειά, μ' ἄλλο μπουλούκι. Ἐχουν ἀνεμικὸ ντουφέκι. Καὶ βαροῦν τοὺς Τούρκους ὅπου τοὺς ἀντέσουν.

Κι ἐσὺ πῶς ἦρθες ; Ἐχεις κανένα δικό σου δῶ στὸ Μισολόγγι ;

— Ὅχι, γιὰ τὴν πατρίδα, θειά Μαλάμainer.

— Λοιπόν, τ' ἀδέλφια του εἶναι δῶ κι αὐτὸς γυρίζει τὰ βουνά ;

Καὶ τὴν πατρίδα δὲν τὴ συλλογᾶται ; Κι ἐμένα μ' ἀφήνει νὰ κοιτάζω σᾶς καὶ νὰ σᾶς ντρέπωμαι ;

Σκληρὴ κι ἀγριεμένη, σήκωσε τὸ χέρι ἀπάνου.

— Μή, θειά, μὴ τὸν καταριέσαι !

— Τὴν κατάρα μου !

Ὅλοι ἔφριξαν. Τρεῖς μέρες πέρασαν καὶ τρεῖς νύχτες μὲ τὸν πόλεμο ποὺ ἀγρίευε. Κι ἓνα πρωί, θεοῦ χαρά, ἔγινε ἀνάπαψη. Ἀρβανίτης βγήκε ἀντίκρι καὶ ζήτησε τὴ γριὰ Μαλάμainer νὰ ἰδῇ καὶ νὰ τῆς μιλήσῃ. Ἐτρεξαν καὶ τὴν ἔφεραν ἀπάνου στὰ προχώματα.

— Γριὰ Μαλάμainer, γυναῖκα τοῦ Γιώργου τοῦ Μαλάμου, φώναξε ὁ Ἀρβανίτης, σὲ χαιρετᾶει ὁ γιόγκας σου ! Ἦρθε νὰ σὲ ἰδῇ !

Κι ὕψωσ' ἓνα κοντάρι, μ' ἓνα κεφάλι ἀνθρώπου στὴν κορφή.

Ἀναταράχτηκε ἡ Μαλάμainer.

— Παιδί μου ! Πίλιο μου ! ἔκραξε στριγγά. Τὴν εὐχή μου νᾶχης· ἔτσι παλικάρι σ' ἤθελα. Κι ἐσύ, ἄπιστε, πρέπει νὰ πληρωθῇς, κι ἐσύ ! Ἀρπαξε ἀπὸ κοντά της ἓνα καριοφίλι. Γονάτισε, σημάδεψε. Κι ὁ Ἀρβανίτης ἔπεσε μαζὶ μὲ τὸ κοντάρι. Ἐπεσε κι ἡ γυναῖκα σωριαστὴ στὸ χῶμα.

Ἰωάννης Βλαχογιάννης.

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
Τὴν πύρη τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβεῖ γλυκὸ ἀγεράκι
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιάλια.

Ἄνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γεροπεῦκος
καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ καὶ ἀχολογáει καὶ τρίζει.
Ἡ βρύση ἢ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
καὶ μ' ἄλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἱσκιώνουν,
τὰ ζάλογγα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
κι οἱ κάμποι γύρου οἱ ἄπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἄπ' ὅξω, ἀπὸ τὰ δργώματα, γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες,
ἡλιοκαμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
καὶ σαλαγοῦν ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
«Ὅω!» φωνάζοντας, «ὁὼ! Μελισσινέ, Λαμπίρη»·
κι ἀργὰ τὰ βόιδια περπατοῦν καὶ ποὺ καὶ ποὺ μουγγρίζουν.
Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγρές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ζαλίκια ἀχ' τὴ λογγιά, μὲ τὰ σκουτιὰ ἀχ' τὸ πλύμα,
μὲ τὲς πλατιές των τὲς ποδιές σφογγίζοντας τὸν ἵδρω·
καὶ σ' ὅποιο δέντρο κι ἂν σταθοῦν, σ' ὅποιο κοντρὶ ἀκουμπήσουν,
εἰς τὸ μουρμούρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴν θωριά τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν·
— «Γεῖα καὶ χαρὰ στὸν κόσμο μας, στὸν ὁμορφὸ μας κόσμο!»

Σὰν τὸ ζαρκάδι ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει τὴν κοπή του
σουρίζει, σαλαγάει ὄι, ὄι! καὶ τήνε ροβολάει
ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρούγγα γιὰ ν' ἀρμέξῃ.
Ἀπὸ στεφάνι, ἀπὸ γκρεμόν, ἀπὸ ραῖδιὸ καὶ λόγγο
καὶ τοῦ γιδάρη ἢ σαλαγὴ στριγγιὰ στριγγιὰ γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του τσάπ τσάπ! ἔι ἔι! βαρώντας.
Κι ἀχολογοῦν βελάσματα κι ἀχολογοῦν κουδούνια.
Ἀπὸ μακριά, ἀχ' τὸ βουκουλιό, ἀκούγεται φλογέρα.
Κάπου βροντáει μιὰ τουφεκιὰ ἢ κυνηγοῦ ἢ δραγάτη
καὶ κάπου κάπου ὁ ἀντίλαλος βραχνὸ τραγοῦδι φέρνει
τοῦ ἀλογολάτη, τοῦ βαλμᾶ, ὁποῦ γυρνáει κι ἐκεῖνος.

Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια τὰ πουλιά γυρνοῦν ἄχ' τὲς βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρον κελαιδισμοὺς μὲς στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν·
σκαλώνει ὁ γκιώνης στὸ κλαρὶ καὶ κλαίει τὸν ἀδερφό του.

Στὰ ρέπια, στὰ χαλάσματα ἡ κουκουβάγια σκούζει·
μέσα σὲ αἰλλάκι, σὲ βαρκό, λαλεῖ ἡ νεροχελώνα,
τ' ἀηδόνη κρύβεται βαθιὰ στ' ἀγκαθερὰ τὰ βῆτα
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδάει μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ του·
κι ἡ νυχτερίδα ἡ μάγισσα, μὲ τὸ φτερούγισμά της,
τὸ γλήγορο καὶ τὸ τρελό, σχίζει τὰ σκότα ἀπάνου
καὶ μὲ τὰ ὁλόχαρα παιδιὰ τοῦ ζευγολάτη παίζει.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισίτες χάρες.

Μὰ πλιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας,
ὄντας ἡμέρα σώνεται καὶ βασιλεὺς ὁ ἥλιος.

Κώστας Κρυδτάλλης.

ΔΥΟ ΜΙΚΡΟΙ

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ δύο μικροὶ ἴστανται. Ἑλικοκῆ εἶναι τὰ
πρόσωπα αὐτῶν καὶ τὰ ἐνδύματά των τετριμμένα. Ἀσκεπεῖς καὶ οἱ
δύο, καὶ ἡ μαύρη κόμη των, ἄτακτος καὶ ἀκτένιστος, μόνη καλύπτει

τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, δασεῖα. Τοῦ αὐτοῦ σχε-
δὸν ἀναστήματος καὶ μ' ὁμοίμορφον περίπου
τὴν πενιχρὰν περιβολήν, ἣν συμπληρῶνει κατα-
πίπτουσα, ἀπὸ τῆς ζώνης μέχρι τῶν γονάτων,
μακρὰ ποδιά. Ὁ εἰς κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας τμήμα
χαρτίου, κατερρακωμένον, κατεσπιλωμένον,
ὕπομέλαν, ἐφ' οὗ διακρίνοντ' ἐξίτηλα τ' ἀπο-
τυπώματα πληθύος δακτύλων, ἀφ' ὧν διήλθε.

Καὶ ὁ ἄλλος, προστριβόμενος εἰς αὐτόν, μὴρὸν
πρὸς μὴρὸν, ἀγκῶνα πρὸς ἀγκῶνα, κλίνει πλαγίως καὶ αὐτὸς τὸ
πρόσωπόν του ἐπὶ τοῦ χαρτίου καὶ ἀκροάζεται μετὰ προσοχῆς

τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γράμματος. Διότι εἶναι γράμμα, καὶ ὁ φά-
κελος αὐτοῦ, ἐρριμμένος, κεῖται πρὸ τῶν ποδῶν, ἐπὶ τοῦ πεζο-
δρομίου, μὲ τὸ εἰκοσάλεπτον ἐρυθρὸν αὐτοῦ σῆμα ἔξωθεν, γράμμα
δι' ἐπιτετηθευμένων καλλιγραφικῶν χαρακτήρων γεγραμμένον, μετ'
ἐπιμελείας, μ' εὐθείας τὰς σειράς, ὥς διὰ χάρακος τεθέντος ὑποκά-
τωθεν ἴσως ἐπὶ τούτῳ ὅπως τὰς σημειοί. Καὶ ἀπευθύνεται, φαίνεται,
πρὸς τὸν ἓνα ἐκ τῶν μικρῶν, ἐκεῖνον ὅστις παρατηρεῖ πλαγίως μετὰ
προσοχῆς, ὥς προσπαθὼν νὰ μαντεύσῃ, κάλλιον ἀντιλαμβανόμενος
αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἄγνωστον αὐτῷ σημασίαν τῶν ἐπὶ
τοῦ χάρτου σημείων, ἅτινα τῷ ἀπαγγέλλει ὁ σύντροφός του, πλέον
γραμματισμένος καθ' ὅλα τὰ διδόμενα ἀπ' αὐτὸν καὶ εἰς ὃν, ὅπως
ἐξάγεται, κατέφυγεν ἵνα τοῦ τ' ἀναγνώσῃ.

*
**

Καὶ ἀναγινώσκει ὁ μικρὸς διερμηνεύς, πράγματι·

— «Καλαμάτα, 27 Μαρτίου 1889. Παιδί μου Γιώργη. Πρῶτον
ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν καλὴν σου ὑγείαν καὶ δεύτερον ἂν
ἐρωτᾷς καὶ δι' ἡμᾶς καλῶς ὑγιαίνομεν. Παιδί μου, σοῦ γράφω καὶ
λέω πῶς ἀφότου ἔφυγες εἶμαι εἰς μεγάλη ἀνησυχία καὶ λαχταρίζω
νύχτα καὶ μέρα, κάθε ὥρα καὶ στιγμή πῶς νὰ βρῖσκεσαι μοναχό σου
σὲ τόσο μεγάλη πολιτεία, ποὺ χάνονται οἱ μεγάλοι καὶ ὄχι
ἐσὺ δέκα χρονῶν παιδί, καὶ τί νὰ γίνεσαι. Τὸ γράμμα σου ἔλαβα
ὅπου μοῦ ἔγραφες πῶς ὁ μπάρμπας σου ὁ Ἀντώνης ἐφρόντισε καὶ
σ' ἔβαλε σ' ἓνα μαγαζί μὲ τριάντα δραχμὲς τὸ μῆνα. Ἐκαμα, παι-
δάκι μου, τὸ σταυρό μου κι ἐπαρακαλέσθηκα στὸ Θεὸ μέρες νὰ
μοῦ κόβῃ καὶ χρόνους νὰν τοῦ τις δίνῃ. Ἐλαβα καὶ τὰ δυὸ τά-
λιρα ποῦ μοῦ ἔστειλες ἀπὸ τὸ μισθό σου μὲ τὸν Παναγιώτη καὶ σὲ
εὐχήθηκα ἡ δυστυχισμένη πέτρα νὰ πιάνῃς καὶ μάλαμα νὰ γίνε-
ται. Τώρα, ἀπὸ τότε ἔχω τρεῖς μῆνες νὰ μάθω γιὰ σένα. Τί κάνεις,
τί γίνεσαι δὲν ἠξέρω. Ἐημερώνει, βραδιάζει, μὲ τὴν ἔννοια σου πέ-
φτω καὶ μὲ τὴν ἔννοια σου ξυπνῶ. Ἡ ἀδελφή σου μοῦ λέει : «Μὰ
μὴ στενοχωριέσαι, τί κάνεις ἔτσι, θ' ἄρρωστήσῃς, καημένη μητέρα!»,
μὰ ἐμένα ὕπνος δὲν μοῦ πάει νὰ συλλογιζώμαι ὁλοένα ποῦ νὰ εἶσαι

καὶ πῶς νὰ περνᾷς. "Όσους ἔρχονται ἀπ' αὐτοῦ πηγαίνω καὶ τοὺς ρωτῶ γιὰ σένα, μὰ ἀριά καὶ ποὺ νὰ βρῶ κανένα νὰ μοῦ πῇ πῶς σὲ εἶδεν. Ἡ ἀδελφή σου μοῦ λέει πάλι : «Μὰ τοῦ νὰν τὸν ἰδοῦνε, μάννα, τόσος κόσμος κεῖ πέρα. . . !», μὰ ἐμένα μοῦ φαίνεται σὰ νὰ σ' ἔχω χαμένο καὶ σένα σὰν τὸν πατέρα σου. . . ».

*
**

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐξακολουθεῖ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου καὶ δι' ἀναλόγων φράσεων, ἀνησυχίαν καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν ἐκδηλοῦσα. Προδήλως, μητρὸς εἶναι τὸ κατερρακωμένο γράμμα, μητρὸς ἀγραμμάτου καὶ πτωχῆς — διὰ ξένης βέβαια χειρὸς γραφέν —, μητρὸς ἣτις θὰ κατέφυγεν ἴσως καὶ αὐτὴ εἰς κανένα γραμματισμένον διὰ νὰ τῆς τὸ γράψῃ, ὑπαγορεύουσα αὐτῇ, ὅπως ὁ υἱὸς τῆς τώρα εἰς τὸν μικρὸν φίλον του διὰ νὰ τοῦ τ' ἀναγνώσῃ. Καὶ ἡ ἀγωνία ἦν ἐκφράζει εἶναι ἡ ἀγωνία τῆς χωρισμένης ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆς αὐτόν, ὃν ἔστειλε, φαίνεται, μακράν, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν πολιτείαν περὶ ἧς ὀμιλεῖ, εἰς τὴν Ἀθήναν, εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀναγκασθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τῆς δυστυχίας, διὰ νὰ εὕρῃ πόρον ζωῆς, καὶ ἀγνοεῖ ἔκτοτε τί γίνεται, καὶ πονεῖ διὰ τὸν χωρισμόν του. Ὁ μικρὸς ἀναγινώσκει ἀργὰ ἀργά, πιστῶς, εὐσυνειδήτως, συλλαβιστά, ἀπομονῶν τὰς λέξεις, διαιρῶν αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν, ὥς νὰ ταῖς ἀποδίδῃ ὑπέροχον ἔννοιαν. Καὶ ὁ ἄλλος ἀκούει, ἐν σοβαρότητι συγκεκινημένος κάπως, παρακολουθῶν τὸ βλέμμα τοῦ φίλου του φερόμενον ἐπὶ τῶν γραμμῶν, διαπορούμενον ἴσως καθ' ἑαυτὸν πῶς τ' ἄψυχα αὐτὰ στοιχεῖα, τὰ κεχαραγμένα διὰ μελάνης ἐπὶ τοῦ χάρτου, νὰ ἡμποροῦν νὰ τῇ φέρουν τὴν φωνὴν τῆς μάνας του, νὰ τῇ φανεράνουν τί σκέπτεται, νὰ τῇ μεταδίδουν πληροφορίας, νὰ τῇ διαβιᾶζουν ἐρωτήσεις, ὥς νὰ τὴν ἔχῃ ἐμπροστίᾳ του καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ τὴν ἰδίαν. Πρὸ τριῶν μηνῶν τὴν ἀφήκεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν πατρίδα των, εἰς τὴν Καλαμάταν, καὶ ἔφυγε, καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας πλησίον τοῦ θεοῦ τοῦ τοῦ Ἀντώνη, διὰ νὰ τὸν βάλῃ εἰς κανένα μαγαζὶ ἢ νὰ τὸν μάθῃ καμμίαν τέχνην. Καὶ ἔκτοτε πλανᾶται τὸ παιδίον ἀνὰ τὴν πρωτεύουσαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν μὲν τοῦ θεοῦ τοῦ πάντοτε, ἀλλ' ἀφειμένον εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, ἐργαζόμενον ὅπως ζήσῃ καὶ ἀμει-

βόμενον διὰ λογαριασμόν του, ὑπηρέτης εἰς ἓνα μαγαζί, εἰς τὸ ὅποτον τὸν ἔβαλε, μικροσκοπικὸς παλαιστῆς τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. Καὶ ἰδοὺ ὁποῦ ἡ πτωχὴ μητέρα του, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν, ὅταν ἐφευγεν, ὅτι τὴν ἔχανε διαπαντός, ἡ ἀπομείνασα ἐκεῖ, εἰς τὸν τόπον των, χήρα μὲ τ' ἄλλα δύο τῆς μικρᾶ, ἀποφασίσασα νὰ τὸν ἐμπιστευθῇ ὥς εἰς ἄλλην μητέρα εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἰς τὴν Ἀθήναν, ὡς τὴν ὀνομάζει, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν πολιτείαν, ἣν μεγαλοποιεῖ ἔτι μᾶλλον ἡ ἐπαρχιωτικὴ φαντασία της, ἰδοὺ ὁποῦ τοῦ γράφει τώρα— περίεργον! ὡς νὰ τοῦ ὁμιλῇ!— ἀπὸ τὴν ἄκραν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί κάμνει καὶ νὰ μάθῃ τί γίνεται! . . .

*
* *

— «Παιδί μου», λέγει, «παιδί μου, νὰ ἔχῃς τὴν εὐχὴν μου, ν' ἀκοῦς τὸν μπάρμπα σου τὸν Ἀντώνη σὲ ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ λέγῃ σάν νὰ εἶμαι ἐγὼ ἡ ἴδια. Νὰ κάνῃς τὴ δουλειὰ σου ἄξια καὶ τίμια γιὰ νὰ γίνῃς καλὸς ἄνθρωπος καὶ νὰ ἰδῶ κι ἐγὼ καὶ τ' ἀδέρφια σου καλὸ ἀπὸ ἐσένα, μιὰ καὶ θέλησε ὁ Θεὸς καὶ μᾶς ἐπῆρε τὸν πατέρα σου καὶ μᾶς ἄφησε στοὺς πέντε δρόμους. Ν' ἀκοῦς τὸν ἀφεντικό σου καὶ νὰ κάνῃς ὅ,τι θελήματα σοῦ λείει. Τὰ λεπτά σου νὰ τὰ φυλάξῃς καὶ νὰ μὴν τὰ σκορπᾷς ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ ἅμα σοῦ περισσεύουν ἢ νὰν τὰ δίνῃς τοῦ μπάρμπα σου νὰ σοῦ τὰ φυλάξῃ ἢ νὰ βρίσκῃς ἄνθρωπον πιστὸν ἀπὸ τοὺς πατριωτῆς μας καὶ νὰ μοῦ τὰ στέλνῃς . . . Μοῦ εἶπαν πῶς αὐτοῦ εἶναι καὶ ἓνα σχολεῖο γιὰ τὰ φτωχὰ παιδιά, τῶν Ἀπόρων, καὶ ἔγραψα καὶ εἰς τὸν μπάρμπα σου νὰ σὲ βάλῃ καὶ ν' ἀρχίσῃς γιὰ νὰ μάθῃς καὶ λίγα γράμματα, γιὰτὶ σήμερον ὅποιοι δὲν ξέρει γράμματα χάνεται . . .»

Τὸν συμβουλεῖ δ' οὕτω ἐπὶ μακρόν, ἐν ἀφελείᾳ μετὰ πόνου ψυχῆς, διὰ κοινοτάτων ἀλλὰ πλήρων ποιήσεως ἐν τῇ πεζότητί των ἐκφράσεων μητρὸς ποθοῦσης νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον τῆς ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐργασίας του ἐν τιμῇ, καὶ βοηθοῦν καὶ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ γινόμενον ἄνδρα τέλειον, καὶ ἀποκαθιστάμενον, καὶ αὐτὸ καὶ τοὺς περὶ αὐτό, ἐν εὐτυχίᾳ. Καὶ τῷ δίδει ἐπὶ πολὺ ἐδηγίας καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων, καὶ τὸν νοθετεῖ, καὶ τὸν ποδηγετεῖ ἡ καλὴ ἐπαρχιώτις,

πῶς πρέπει νὰ βαδίζῃ ἐν τῷ βίῳ, ἀπαρallάκτως, νομίζεις, ὅπως θὰ τὸν ἐποδηγέται ὅταν ἦτο βρέφος καὶ θὰ τὸν ἐμάνθανε πῶς νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐδάφους τοῦ ταπεινοῦ των οἰκίσκου. Καὶ ὁ μικρὸς συγκινεῖται προδῆλως ἐπὶ μᾶλλον ἐφ' ὅσον προβαίνει ἡ ἀνάγνωσις, καὶ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ ἀποτυπῶνται ἑκφρασις ἐνδομύχου ψυχικῆς ἐργασίας, ἣτις τελεῖται, φαίνεται, ἐν αὐτῷ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ γράμματος καὶ τὸ ὄμμα του πλέει ἐνίοτε διὰ μιᾶς ὑγρὸν εἰς αἰφνίδιον δάκρυ. . .

*
**

Ὅμως, ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς, ἀπροσδόκητον νέφος ἐσκίασε τοῦ παιδιοῦ τὴν μορφήν. Τὰς παρειάς του ἀνέρχεται παραδόξως βλαῖον ἐρύθημα καὶ λευκαίνονται τρέμοντα τὰ χεῖλη του. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ μεγεθύνοντ' ἐν ἐκπλήξει καὶ σχεδὸν ἀνοίγει τὸ στόμα ἀποροῦν.

Προβαίνουσα λέγει ἡ ἐπιστολή :

«Παιδί μου Γιώργη, κάποιος ἀπὸ τοὺς πατριῶτες ἦρθε ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐρώτησα καὶ μοῦ εἶπε πῶς εἶσαι κακὸ παιδί, δὲν δουλεύεις τακτικὰ εἰς τὸ μαγαζί καὶ γυρίζεις μὲ τοὺς μπερμπάτες στὰ σοκάκια καὶ ξοδεύεις τὰ λεπτὰ σου ὅπως τύχη. Ἐγώ, παιδί μου, δὲν τὸ ἐπίστεψα, μὰ κοίταξε καλὰ νὰ μὴν τύχη καὶ εἶναι ἀλήθεια, γιὰτὶ δὲν θέλω πιά νὰ σὲ ξέρω γιὰ παιδί μου. . .»

Εἶναι πραγματικῶς διάδοσις ἡ ἀνακοινωθείσα αὐτῇ εἴδησις ἢ εἶναι τέχνασμα τῆς καλῆς μητρὸς ἐπιθυμούσης νὰ δοκιμάσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ ; Ἄδελον. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἀνάγνωσις, ἐπὶ τοσοῦτον κοκκινίζει ἐξ ἀγανακτήσεως κι ἐξαγριοῦται, καὶ μὴ συνέρχόμενος πλέει :

— Ψέματα !, ἀνακράζει αἰφνης ἐν ὀργῇ, εἶναι ψεύτης ! . . .

— Ποιὸς νᾶν' αὐτὸς τάχα ; λέγει διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν ἐρωτηματικῶς ὁ σύντροφός του.

— Τὸν ξέρω κι ἐγὼ τὸν ψεύτη ; . . . , ἀπαντᾷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀργιζόμενος ὁ παῖς.

— «Σὲ φιλῶ. — Ἡ μητέρα σου Ἀγγελικὴ», ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος. Ἐτελείωσεν ἡ ἐπιστολή.

Καὶ οἱ δύο μικροὶ ἀποχωρίζονται. . .

— Πότε θάρθῃς νὰ κάνουμε τὸ γράμμα ποὺ θὰν τῆς στείλω ;
ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος.

— Τὸ βράδυ νὰ μὲ περιμένῃς στὸ μαγαζί.

Δίδουν τὰς χεῖρας ἀποχαιρετιζόμενοι, ὡς μεγάλοι συμφωνοῦντες περὶ σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως. Καὶ ἐνῷ ὁ ἀναγνώστης τοῦ γράμματος ἀπέρχεται ἤδη, ὁ φίλος του ἵσταται ἀκόμη ἐπὶ μακρόν, διπλώνει μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπομέλαν καὶ κατεσπιλωμένον χαρτίον, καὶ ἐνῷ τὸ εἰσάγει εὐλαβῶς καὶ τὸ ἐναποθέτει εἰς τὸν κόλπον του :

— Ψεῦτες, ὑποτονθορῶζει ἐκ νέου μεταξὺ τῶν ὀδόντων του θυμωδῶς, ψεῦτες ! . . .

Μιχαὴλ Μητσόκης

ΥΠΟΘΗΚΑΙ

Ὅπου θαρριέται γιὰ καλὸ,
καὶ δίχως διάκι ἀνοίγεται,
τὸν βρίσκ' ἢ μπόρα στὸ γιαλὸ
καὶ ναυαγεῖ καὶ πνίγεται.

Ὅπου σκαρώνει μιὰ φωλιά
σ' ἐν' ἄστατο κοτρώνι,
πρὶν ἢ καθίσῃ μιὰ σταλιά,
γυρνᾷ καὶ τὸν πλακώνει.

Ὅπου γλιστρήσῃ, ἂν πιασθῇ
στῶν ἄλλονῶν τὴν ἀνθρωπιά,
θὰ τὸν σκουνητήσουν νὰ χαθῇ,
νὰ μὴν ὀρθοπατήσῃ πιά.

Χαράστον, ποὺ δὲν ἀρμενᾷ
κι ἔχει στερεὸ τὸ σπίτι του
κι οὐδὲ τὸν ξένο προσκυνᾷ,
οὐδὲ τὸν συντοπίτη του !

Γεώργιος Βιζυηνός.

ΤΟ ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

✓ Ἡ ἡμέρα κείνη ἦταν πικρὴ κι οἱ Κλέφτες ποὺ χαλάστηκαν πάντα θὰ τὴν θυμῶνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες σήκωσαν τὸν Καπετάνο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπχιθὰ κατεδαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμώντας ἀνηφόρισαν. Κι ἔπιασαν τὸ καταράχι καὶ σταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν τοὺς πήραν τὸν κοντὸ γιατί τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνος τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος ποὺ χρόνια τὸν παρακαλοῦσαν —, ἔκανε τὸ κλάμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νιὸ φοδέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως σώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνο ἀντίκριζαν τὸν ξαπλωμένο, ποὺ δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα κείνη ἦταν πικρὴ! Κι ἡ μοῖρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτὴ.

Ὁ Καπετάνος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωὴ. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρὸς, ὀχτρὸς τοῦ Καπετάνου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνχσείστηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ζωγραφίστηκε.

— Ὁ Ψυχογιὸς μου ποῦναι; εἶπε. Τ' ἄρματά μου. . . πᾶν κι αὐτά; Πόσοι ἀπομείναμε; . . . Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θὰ ζήσῃς! εἶπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλικάρια. Ὅσοι βρέθηκαν, τοὺς πήραμε (ἦταν ψέμα θλιβερό).

— Κι ὁ Ψυχογιὸς; Καὶ τ' ἄρματα;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— . . . Ὅλοι στὸν τόπο;

— Μὴν τὸ λές! Ἐέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ ποὺ πάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε τροχάλισαν ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ Ψυχογιὸς σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνου ὁ ἀκριβός, ποῦχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνου τ' ἄρματα, ὀρθὸς στεκότανε στὸν Καπετάνο ἀντικρὶ, σὰ Χάρος φοδερός καὶ μαῦρος.

— Γειά και χαρά σου, Καπετάνε! φώναξε. Εαγόρασα τὸ αἷμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς βγήκα μπρὸς καρτέρι... Ἄμα σὲ πῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν κρατήθηκα. Στὸ δρόμο τὸν πλατὺ τοῦς βγήκα καὶ τοὺς πέσαμε μὲ τὸ σπαθί. Κ' οἱ Ἀρβανίτες σκόρπισαν. Κι ὁ Ἀλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κούτεται!

— Ὅρέ, σηκώστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνος. Τί λέει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὅρέ, ποῖς σοῦπε νὰ τὸ κάμης; ὁ Καπετάνος ρέκαξε. Ἀφοῦ χαλάστηκα, πῶς θέλησες ἐσὺ νὰ μὲ ντροπιάσῃς; Ὁ Ἀλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι πού κρατᾷς;

— Εἶναι τὸ καριοφίλι του καὶ τ' ἄρματά του... Σοῦ τᾶφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ!... Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα βγάλε τὰ δικά μου, πού δὲ σοῦπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρή... Ἄλλα ἄρματα προτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνο! Ξέρεις ἂν κράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματά σου, κι ἂν τ' ἀτίμησα.

— Κι ὁ Ἀρβανίτης, ἂν σὲ σκότωνε κι ἐσένα, καὶ μοῦ τᾶπαιρνε;

— Δὲν τὰ κρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ δοκίμασα!... Μὰ κεῖνα τοῦ Ἀρβανίτη τάχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὅχι γιὰ μένα, Καπετάνε. Καὶ σοῦ τᾶφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— Ὅποιος ἀπλώσῃ, κρᾶζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα πού φορῶ κανέναν μὴν τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνου τ' ἄρματα!

Ὅλοι προσέχανε στ' ἀγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μὲ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλος καὶ ματόπνιχτος, καὶ φάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ὅρέ, εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ πού ράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου δὲν τὰ καταφρονᾷς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἰμαι ὁ Ψυχογιὸς σου ἐγώ!

Ἐπλωσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο. Κι ἔβγαλε ἕνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὄρέ, τὸν Καπετάνο σας !

Ἰωάννης Βλαχογιάννης.

Η ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ

Ἔρχετ' ἡ ψαρόβαρκα, ἔρχετ' ὁλοῖσια
 πέρ' ἀπ' τὸν Ἀσπρόβραχο κι ἀπ' τὰ Πετρονήσια.
 Σὰ νεράιδ' ἀφρόπλαστη, νύφη φτερωτή,
 τὴ χαϊδεύει ὁ μπάτης·
 μύρια πλούτη ἀτίμητα στὴν ποδιά κρατεῖ
 ζηλευτὰ προικιά της !

Ἔρχετ' ἡ ψαρόβαρκα χρυσοστολισμένη,
 ἔρχετ' ἀσημόζωση καὶ ροδοντυμένη,
 τοῦ πελάου ἀρχόντισσα βεργολυγερή,
 μὲ πολλὰ καμάρια.
 Πλούτη καὶ στολίδια της ἔχει καὶ φορεῖ
 τοῦ γιαλοῦ τὰ ψάρια !

Γεώργιος Δροδίνης.

Η ΛΙΜΝΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Ἐχωρίζετο ἡ λίμνη ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ πλατείας λωρίδος
 γῆς ἀμμόδους καὶ κισσηρώδους. Κατὰ τὴν δυτικὴν ὁμῶς γωνίαν
 τῆς λωρίδος αὐτῆς, ὅπου ἤρχιζε ν' ἀπλοῦται τὸ μήκος τοῦ λιμένος,
 ἡ λωρίς αὕτη ἔβαινε στενουμένη ἕως τὸν ἀνεμόμυλον, ὅστις μὲ τὴν
 ἀενάως στρφοδινουμένην κυκλοτερῆ πτέρυγά του, μὲ τὰ τριγωνικά
 ἱστία, ἐφαίνετο ὡς νὰ προεκάλει τὰ ἐν τῇ λιμένι ἡγκυροβολημένα.

πλοία, λέγων πρὸς αὐτά : «Νὰ ἐγὼ ἄρμενίζω καὶ στή στεριά !». Καὶ ἀντικρὶ ὑφούτο ὁ λιμὴν μὲ τὰς χλοεράς ὄχθας τοῦ ἐλόγυρα, τὰς ἐξαπλούσας εἰς τὸν ἥλιον τὰς πρασινιζούσας κλιτύς των : Δένδρα ἐκόσμου ἐπαρύφως τὰς ὄχθας τὰς ὀρεινάς καὶ τὰς ἀμώδεις, καὶ ἄλλα δένδρα φυτευμένα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστόλιζον τὸ κύμα καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, τὰ ἱστία μὲ τὰ ἐξάρτιά των. Καὶ εἰς τὸ βάθος ἐφαίνοντο πρὸς βορρὰν τεμνόμεναι αἱ δύο τῶν λόφων σειραί, αἱ περιβάλλουσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸν μακρὸν ἀλλ' εὐσύνοπτον εἰς τὸ βλέμμα κάμπον, ἡ μία ἡ ἀνατολική, ὑψηλή, ἐγγυτέρα εἰς τὸν θεατὴν, ἡ ἄλλη, ἡ δυτικὴ λοφία, ἦτο ἡ Πλατάννα, ἀπωτέρα εἰς τὸν θεατὴν, ὑπτία, ἀνακεκλιμένη, βαθμηδὸν ἀνέρπουσα πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφάς, ἥς τὴν ὑπώρειαν περικαλλῶς κοσμεῖ ὁ Πύργος τοῦ Μετοχίου μὲ τὸν ὠραῖον ναύσκον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ὅλη ἡ μακρὰ καὶ πλατεῖα ἀμμουδιὰ ἡ ἀπλουμένη μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ λιμένος δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓνα κόκκον ἄμμου ἀμιγῆ ἀπὸ πριονίδια, οὐδὲ ἓνα χάλικο ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν γειτονίαν πελεκουδίου. Πόσα δάση ἀγριοξύλων μετεμορφώθησαν ἐνταῦθα ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων εἰς σκάφας μὲ κατάρτια ὑψηλά, μὲ μυριάδας ὀργυιῶν σχοινίων καὶ σανίδων, καὶ πόσαι τοιαῦται σκάφαι θὰ ἐκοιμῶντο τὴν πλευράν, εἰς τὰ ρηχά, ἀντικρὺ τοῦ ναυπηγείου, μὲ τὰς σκοληκοδρώτους καὶ μαυρισμένας σανίδας των, μὲ τὰ σκουριασμένα καρφία των καὶ τὰ διέχοντα στραβόξυλα γυμνὰ μαδερίων, δι' ὧν διέρρεεν ἐλευθέρως ἡ θάλασσα, ἐφαίνοντο θλιβερώς μειδιῶντα, μὲ ὀδόντας ἄνευ χειλέων, ὡς νὰ ὤκτειρον βλέποντα ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν τόσῃ μανιώδῃ μέριμναν καὶ μεταλλευτικότητά των ἀνθρώπων. Πόσαι χεῖρες ἀνθρώπων πυρετωδῶς ἐργασθεῖσαι ἄλλοτε ἐδῶ δὲν ἐκείντο ξηραὶ εἰς τὰ βάρη τῆς γῆς, πόσαι κεφαλαὶ δὲν ἔθρεψαν ἀδηφάγα κήτῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου !

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ

Σαράντα μέρες πολεμᾷ ὁ Μωχαμὲτ νὰ πάρῃ
 τὴν Πόλῃ τὴ μεγάλη.
 Σαράντα μέρες ἔκαμεν ὁ γούμενος τὸ ψάρι
 στὰ χεῖλῃ του νὰ βάλλῃ.
 Ἄπ' τὲς σαράντα κι ὕστερα πεθύμησε νὰ φάγῃ
 τηγανισμένο ψάρι.
 — Ἄν μᾶς φυλάγ' ἡ Παναγιά, καθὼς μᾶς ἐφυλάγει,
 τὴν Πόλῃ ποιὸς θὰ πάρῃ ;
 Ρίχτει τὰ δίχτυα στὸ γιολό, τρία ψαράκια πιάνει.
 — Θεὸς νὰ τὰ βλογήσῃ !
 Τὸ λάδι βάλλει στὴ φωτιά μὲς στ' ἀργυρὸ τηγάνι,
 γιὰ νὰ τὰ τηγανίσῃ.
 Τὰ τηγανίζ' ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ πᾶ νὰ τὰ γυρίσῃ
 κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.
 Ὁ παραγιὸς του βιαστικὰ πετᾷ νὰ τοῦ μιλήσῃ,
 καὶ τᾶχασεν ὁ γέρος !
 — Μὴν τηγανίζῃς, γέροντα, καὶ μόσχισε τὸ ψάρι
 στὴν Πόλῃ τὴ μεγάλη !
 Τὴν Πόλῃ τὴν ἑξακουστὴ οἱ Τοῦρκοι ἔχουν πάρει,
 μᾶς κόβουν τὸ κεφάλι !
 — Στὴν Πόλῃ Τούρκου δὲν πατοῦν κι Ἀγαρινοῦ ποδάρια !
 Μὲ φαίνεται σὰν ψεῦμα !
 Μ' ἂν εἶν' ἀλήθεια τὸ κακό, νὰ σηκωθοῦν τὰ ψάρια
 νὰ πέσουν μὲς στὸ ρεῦμα !
 Ἀκόμ' ὁ λόγος βάσταγε, τὰ ψάρι' ἀπ' τὸ τηγάνι,
 τὴ μιὰ μεριὰ ψημένα,
 πηδῆξανε κι ἐπέσανε στῆς λίμνης τὴ λεκάνῃ,
 γερά, ζωντανεμένα.

Ἀκόμ' ὥς τώρα πλέουνε, κόκκιν' ἀπὸ τὸ μέρος,
ὅπου τὰ εἶχε ψήσει.
Φυλάγουν τὸ Βυζάντιο ν' ἀναστηθῇ κι ὁ γέρος
νὰ τ' ἀποτηγανίσῃ.

Γεώργιος Βιζυηνός.

Ο ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ

Καὶ γυρνᾷ ψηλὰ
καὶ τριζοβολᾷ
στ' ἀκρογιαλὶ ὁ μύλος.
Καὶ γοργοπετᾷ
μὲ πανιὰ ἀπλωτὰ
τῶν φτωχῶν ὁ φίλος.

Στρώνοντ' ἐμπροστὰ
πέλαγ' ἀνοικτά.
Ὅταν δῇ καράβι
πέρα νὰ περνᾷ
πιο γοργὸς γυρνᾷ,
ἀπ' τὸ γῦρο ἀνάβει.

Πλοῖα καὶ τὰ δυό.
Τῶνα σὰν θεριὸ
μὲς στὸ κῦμ' ἀφρίζει,

τ' ἄλλο μὲ βοριά
πάνω στὴ στεριά
ὅλο κι ἀρμενίζει.

Καὶ γυρνᾷ τρελὰ
καὶ μουγγροβολᾷ.
Λὲς καὶ μὲ τὸν μπάτη,
ποῦ τονὲ γυρνᾷ,
κάτι σιγανὰ
μουρμουρίζει, κάτι.

Μὲ λευκὰ φτερά
καὶ μὲ μιὰ χαρὰ
καὶ μὲ περηφάνια,
κύκλους ἑλαφρούς,
κύκλους φωτερούς
γράφει μὲς στὰ οὐράνια.

Μ' ἔργον ἱερὸ
χρόνια καὶ καιρὸ
ἢ ζωὴ του ἐδέθη.
Δίνει τὸ ψωμί,
δύναμη κι ὁρμὴ
γιὰ τὸν κόσμο ἀλέθει.

Ὁ βοριάς φυσᾷ,
ὁ τροχὸς λυσσᾷ
καὶ τ' ἀλεύρι ρέει
μέσ' ἀπ' τὸν ἀρμό,
ἄσπρο καὶ θερμὸ
κι εὐλογία πνέει.

Κι εἶναι μιὰ βσθή,
κι εἶναι μιὰ ζωή!
Ὅλα τρέμουν, τρίζουν

ἄσμα μυστικό,
ἄσμα ἔξωτικό
ὅλα μουρμουρίζουν.

Ἄλλὰ μιὰ φορά,
π' ἄλεθε γερά
μὲ πανὶ γεμάτο
ξάφνω χειμωνιά
ξάρτια καὶ πανιά
στρώνει στὴ γῇ κάτω.

Πέρασε καιρός·
λιθαρῶν σωρὸς
ὁ εὐεργέτης μύλος.
Δὲν γυρνᾷ ψηλά,
δὲν τριζοβολᾷ
τῶν φτωχῶν ὁ φίλος.

Μέσα στὴν καρδιά,
π' ὅλη ἦτον φωτιά,
μέσα σὰ συντρίμμια,
κτίζουνε φωλιά
τ' ἄγρια τὰ πουλιά,
βόσκουν τὼρ' ἀγρίμια.

Ἀριότουμένης Προβελέγγιος.

ΝΕΟΙ ΘΕΟΙ

Ὁ Ἐνωματάρχης ἐπεδείκνυε τὸν χειρισμὸν τοῦ ὅπλου, ἔδιδε τὴν ἐπιστημονικὴν του ὀνομασίαν εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν καταρτισμάτων, ὠμίλει περὶ κοχλίου καὶ ὑποφυλακτῆρος, περὶ στοχάστρου καὶ σκοπευτικῆς γραμμῆς, περὶ τροχιῶν καὶ βλημάτων. Οἱ χωρικοί,

ὀλίγοι τὸ κατ' ἀρχάς, ἀκούοντες τὰς στομφώδεις φωνάς του, ἤρχοντο ἤδη πυκνότεροι ἀπὸ τοῦ χοροστασίου. Συγχρόνως ἤνοιξαν δίοδον καὶ προήλθεν ὕψηλόσωμος γέρων, ὑπερεκατοντούτης, μ' ἐξημμένην κάπως τὴν ἀρρενωπὴν μορφήν, ἀναμετρῶν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν αὐτόν.

Ὁ γέρων Χιμάρας ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἱ ὅποιοι διηγήθον τὰ ἔτη τῆς νεότητός των εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ πραγματικότητα ἐφθανε μέχρι τοῦ ἀνεφίκτου ἰδανικοῦ· καθ' ἣν ἐξῆ τις δι' ἓνα ἐπαινον καὶ ἀπέθνησκε δι' ἓνα τραγούδι... Διέπρεψεν εἰς πολλὰς μάχας, εἰς τὴν Ρούμελην καὶ τὸν Μοριάν, εἴτε ὥς ἀκόλουθος εἴτε ὥς μισθοφόρος.

Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου ὁ Χιμάρας ἀπεσύρθη εἰς τὸ ὄρεινόν χωρίον του. Ἐκεῖ ἀποκλεισμένος μετὰ ὁμηλικῶν ἐπουλούντων ἀκόμῃ τὰς πληγὰς τοῦ Ἀγῶνος καὶ προθύμων ν' ἀρχίσωσι νέους, μετὰ νεαρῶν παλικαρίων, ἀνατραφέντων μέσῳ τοῦ κρότου τῶν μαχῶν καὶ ψαλλόντων τοὺς ἡρωικοὺς ᾄθλους των, διῆγε τὰς ἡμέρας του μὲ τὸ παρελθὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του πάντοτε.

Αἱ ἰδέαι τῆς νεωτέρας ζωῆς, τὰ χλιαρὰ αἰσθήματα, οἱ νανώδεις πόθοι, οἱ γαλουχοῦντες καὶ διέποντες ἤδη τὰς νεωτέρας κοινωνίας, δὲν ἐφθανον μέχρι τοῦ ὄρειοῦ χωρίου, ὅπου αἱ ἀρματωλικάι παραδόσεις καὶ αἱ πολεμικαὶ ὀψεις τῶν γερόντων ἡγειρον ἀπροσπέλαστον τεῖχος. Δι' ὃ ὁ γέρων Χιμάρας ὥς ἀκράτητος θαυμαστῆς τῆς ἀνδρείας ἐζήλευε τὸν Ἐνωματάρχην, τὸν ὅποιον ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ζωηρὰ φαντασία τῶν χωρικῶν παρίστανεν ὥς μυθικὸν ἥρωα. Καὶ μόλις ἔμαθεν ὅτι οὗτος κατέλυσε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς Βουνιχώραν ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ αὐτόν.

Αἶφνης ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς, ἄνευ εἰρμοῦ τινος, χωρὶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἐννοήσῃ διατί, μὲ ἐκεῖνο τὸ ἀκούσιον κραύγασμα, τὸ ὅποιον ἀναδίδει μόνῃ της ἡ καρδία πονέσασα αἶφνης, ὁ γέρων ἐφώνησε μετὰ παιδικῆς αὐταρεσκείας :

— Μωρέ, τὸ θαρρεῖς καλύτερο αὐτοῦνε ἀπ' τὸν Ἀι-Γιῶργη μου ;

— Ποῖον Ἀι-Γιῶργη ; ἐψιθύρισεν ὁ Ἐνωματάρχης ἀπορῶν.

— Τὸ καριοφίλι του, ἀπήνητησαν πολλοὶ τῶν χωρικῶν.

Ὁ Ἐνωματάρχης ἐγέλασε θορυβωδῶς διὰ τὸ νέον ἄκουσμα. Καὶ οἱ Βουνιχωρίται χωρικοί, ἀφελεῖς καὶ ἄθῳοι ἄνθρωποι, δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ ἐπὶ τέλους ἐγέλασαν ἀσυνειδήτως καὶ αὐτοὶ πρὸ τῆς συγκρίσεως τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ κάμῃ ὁ γέρων. Οὗτος ὁμως παρωξύνθη ἀκόμη περισσότερο διὰ τοῦτο. Ναὶ ἤθελε τώρα ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτὸν τὸν ξιπασμένον καὶ εἰς τοὺς ἀνισχύρους χωρικούς, τῶν ὁποίων τόσον εὐκολὰ ἐκλονίσθη ἡ πίστις, ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο βάσιμος ὁ ἰσχυρισμὸς του.

— Μωρέ, τὰ παραρίχνουμε ; ἐφώναξε μετὰ πάθους.

— "Αἱ κοιμήσου, γέρο μου, νά. ζήσης, ἀπήντησε μετὰ τόνου οἰκτιρμονος ὁ Ἐνωματάρχης· σὺν καὶ λές νὰ βάλῃς νὰ τρέξῃ τὸ ξεφτέρι μὲ τὸν μποῦφο· ὁλοῦρμε ;

— Στάσου καὶ νὰ ἰδῇς ! . . .

Καὶ χωρὶς ν' ἀκούσῃ ἄλλον λόγον ὁ γέρων, μετὰ ὁρμῆς ἐμπαθοῦς, ἡ ὁποία ἐφανερώνετο ἀπὸ ὅλας τὰς σπασμωδικὰς κινήσεις του, ἀνέβη τὴν μικρὰν ἀνωφέρειαν καὶ ἐχάθη ὀπισθεν μιᾶς φράκτης τοῦ χωρίου.

*
* *

Ὁ Χιμάρης ἔσπευδε μετὰ τάχους εἰς τὸν οἰκίσκον του. Ἡ ψυχὴ του διηγέρθη ὅλη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἐνωματάρχου καὶ δὲν θὰ ἡσύχαζεν ἂν μὴ διέψευδεν αὐτόν. Ἄν δὲν τοῦ ἀπεδείκνυε τίνα ἦσαν τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐνέπαιζεν ἐναγῶς καὶ ἤθελε νὰ φέρῃ ὡς καλύτερον ἐν ὅλῳ ἄδοξον, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἐκαπνίσθη μὲ τῆς μάχης τὸν καπνόν, δὲν ἐδάφη εἰς αἷμα ἐχθρικόν, δὲν ἐξήμεσε βόλι ἐναντίον τοῦ ἄρπαγος τῆς πατρίδος. Διότι αὐτὰ καὶ μόνα ἐθεώρει ἀξία συστατικὰ ἐνὸς ὕπλου ὁ γέρων.

Ὅπως ἔτρεφε μεγάλας ἰδέας περὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του τὰς αὐτὰς ἔτρεφε καὶ περὶ παντὸς ὅ,τι ἐχρησίμευεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν πολύμοχθον ὁ Χιμάρης. Ἡ φαντασία του, ἡ φλογερὰ καὶ ἄδολος, περιέβαλλεν αὐτὰ μὲ μίαν ἰδανικὴν αἴγλην, μὲ ἓνα ὑπερηφάνου ἀφελείας χρωματισμόν, ὅπως οἱ ἄγνωστοι ἐκείνοι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του τ' ἀπεκρυστάλλωσαν εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Καὶ διὰ τοῦτο, ἂν ἤκουέ ποτε καμμίαν τῶν ὁπλῶν ἐκείνων

τελειοποίησιν, διευκολύνουσιν τὴν δρᾶσιν αὐτῶν καὶ τὴν δύναμιν, ἐνέπαιζεν αὐτὴν καὶ τὴν ἀπέρριπτε μετὰ πείσματος. Τὸ αἷμα μὲ τὸ ὅποιον ἐδάφησαν, ὁ καπνὸς μὲ τὸν ὅποιον περιεβλήθησαν κατὰ τὰς μάχας καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαμπον αἴφνης ὡς ἀστραπαὶ ἀπειλητικαὶ μέσῳ καταμαύρου νέφους, ὁ ἀλαλαγμὸς ἐκεῖνος καὶ θόρυβος, οἱ κλαυθμοί, οἱ γόοι, αἱ ἀπειλητικαὶ φωναὶ καὶ αἱ ἐξηγριωμένοι ὕδρεις, μέσῳ τῶν ὁποίων ἔδρων, ἐπίστευεν ὁ Χιμάρης ὅτι προσήψαν εἰς αὐτὰ κάποιοι ἄλλοι δύναμιν, θαυματουργὸν καὶ ἱεράν, ὅπως εἰς τὰ εἰκονίσματα ἢ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαμονὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ θυμιάματα καὶ οἱ ψαλμοὶ τῆς λειτουργίας καθιστῶσιν αὐτὰ ἰσχυροὺς τοῦ οἴκου προστάτας. Ἐνῷ τὰ νέα ὅπλα, τόσον πενιχρὰ καὶ βαρέα καὶ ἀκομψά, δὲν ἦσαν παρὰ ξύλον μόνον καὶ σίδηρος καὶ δὲν ἐπροξένουν καμμίαν εἰς τὴν ψυχὴν του συγκίνησιν. Ὁ γέρων ἐπήδησεν ἤδη εἰς τὸν οἰκίσκον του καὶ ἤρπασε τὸ καριοφίλι ἀπὸ τὸν τοίχον μετὰ βίας, ὥσπερ ἐπρόκειτο νὰ ὑπερασπισθῇ κατὰ τινος ἐχθροῦ.

Ὁ γέρων Χιμάρης ἐφαίνετο ἤδη ἀναδιώσας ὅλως. Δὲν ἐλύγιζε πλέον τὴν ράχιν οὐδ' ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν ὅπως πρὶν ἐν γεροντικῇ καρῳσει, ἀλλ' ἀνωρθοῦτο ὑπερηφάνως καὶ εὐθυτενῆς, μ' ἓνα μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον βάδισμα, μὲ μίαν ἑπαρσιν θριάμβου ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του, τῆς συνωφρυσμένης ὡς λέων ἐρχόμενος ὀργίλως νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς σφαγέντας συντρόφους. Εἶχε τὴν ἰδέαν ὁ γέρων ὅτι εὐθὺς μόλις ἐμφανιζόμενον τὸ ὅπλον του θὰ ἐπέβαλλεν ἐφ' ὅλων τῶν χωρικῶν καὶ χωροφυλάκων τὴν ἀδρανῆ ἐκείνην σιγὴν, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλουν πάντοτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἔκτακτα ἀντικείμενα, καὶ θ' ἀπέσπα τὸν θαυμασμόν τοῦ Ἐνωματάρχου. Εἶχε τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ἀμέσως οὗτος θ' ἀπεκάλυπτε τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου μάρτυρος ἀνεσπέρου δόξης, πρὸ τοῦ ἁγίου ἐκείνου λειψάνου τόσων θριάμβων.

— Ἐλα, μωρέ, ἔκραζε πρὸς τὸν Ἐνωματάρχην ἀνυπομόνως.

— Μά, παππού· μὴ χαλᾷς ἄδικα τὴ ριζά σου· συνεβούλευσεν οὗτος.

Ὁ γέρων ἔγινεν ὁλος φωτιά. Οἱ μυκτῆρες τῆς χονδρῆς ρινὸς του σφοδρῶς ἀνεκινήθησαν, αἱ δασεῖαι ὀφρύες του συνεσφίχθησαν παρὰ τὸ μεσόφρουον καὶ αἱ ἄγριαι τρίχες τῆς λευκῆς κόμης του

άνωρθώθησαν ἀπειλητικά. Κι εὐθὺς δλαι αἱ βίαιαι ἔξεις καὶ ὄρμαι τῶν καπετανέων τῆς ἐποχῆς του, τὰς ὁποίας ἐκ τῆς πολυχρονίου μετ' αὐτῶν διατριβῆς προσέλαβεν, δλον ἐκεῖνο τὸ αἷμα τὸ κοχλάσαν εἰς τόσας μάχας, τὸ θερμανθὲν εἰς τόσους θυμούς, ἀνέδρασεν ἀκράτητον εἰς τὰς φλέβας του.

— Μωρέ, θὰ ρίξης ἢ νὰ στήν ἀνάψω! ἔκραξε παράφορος. Καὶ συγχρόνως ἔστρεψε τὸ ὄπλον ἐναντίον τοῦ στήθους τοῦ Ἐνωματάρχου. Ἐκεῖνος ἀπέμεινεν ἔκπληκτος. Μόλις τώρα ἐννόει ὁποῖον κλονισμόν ἐπέφεραν οἱ λόγοι του εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γέροντος καὶ ποῦ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐτὴ του ἡ παραφορά. Ἐγνώρισε μόνος του τώρα ὅτι δὲν ἐπεδέχετο πλέον ἀστεϊσμούς ἢ συζητήσεις κι ἐσκέφθη διὰ μαλακοῦ τρόπου ν' ἀποφύγῃ τὴν σύγκρισιν.

— Μά, γέρο μου . . . ἠθέλησε ν' ἀρθρώσῃ.

— Τί γέρο μου, μωρέ! . . . θὰ ρίξης, σοῦ λέω; . . .

Ὁ Χιμάρας ἐννόει νὰ λάβῃ ἱκανοποιήσιν ἡ κολοβωθείσα ὑπόληψις τοῦ ὄπλου του. Ἦθελε νὰ γίνῃ ἡ σύγκρισις, νὰ μάθῃ ὁ λοχίας νὰ μὴ καταφρονῇ τὰ ὄπλα μὲ τὰ ὁποῖα ἠλευθερώθῃ ἡ πατρίς του. Ἦ-ἀν ἦτο γραμμένον καὶ τοῦτο—νὰ διαφευσθοῦν πλέον δλαι του αἱ ἐλπίδες! . . . Καὶ ὁ Ἐνωματάρχης ἐκὼν ἄκων ὑπέκυψεν. Ἐθέσε τὸ φυσιγγιον εἰς τὸ ὄπλον του καὶ εἶπεν εἰς τὸν γέροντα ὅτι ἦτο ἕτοιμος διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ ἄφηνεν αὐτὸν νὰ ρίψῃ πρῶτος.

— Ὅχι, ἐσὺ θὰ ρίξης· ἐπέταξεν ὁ γέρων.

— Καλὰ, σὲ πόσα μέτρα;

— Ὅσα θές.

— Νὰ ἐγὼ ἐκεῖ θὰ ρίξω, στὸν κάτω ἔλατο! . . .

Κι ἔδειξε διὰ τῆς χειρὸς ἀπώτατα μικρὸν ἔλατον, εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐτέρου τῆς Βουνιχώρας βουνοῦ, τοῦ Παπαδάκου. Οἱ χωρικοὶ δλοι τὸν προσέβλεψαν ἔκπληκτοι, μὲ κάποιαν δυσπιστίαν διὰ τὸ ἀπώτατον τοῦ σκοποῦ, εὐλογοῦντες ἐνδομύχως τὸν γέροντα Χιμάραν, διότι χάρις εἰς αὐτὸν θὰ ἔδλεπον ἐμπράκτως τοῦ νέου ὄπλου τὴν ἐνέργειαν. Ἐνῷ ὁ γέρων μὲ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη δύσπιστον καὶ ὀφθαλμοὺς ἡμικλείστους ἔδλεπε τὸν Ἐνωματάρχην ὡς διδάσκαλος, σιωπηλῶς παρακολουθῶν τὰ δύσκολα ψελλίσματα τοῦ μαθητοῦ του.

Ὁ Ἐνωματάρχης ὅμως ἐχειρίζετο μετὰ μεγάλης εὐκολίας τὸ ὅπλον, δεικνύων πόσον ἦτο γνώριμος μ' αὐτό. Διὰ μίαν στιγμὴν ἐγονάτισε καθ' ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τακτικῆς, ὕψωσε καταλλήλως τὸ κλισιοσκόπιον, ἐστήριξε τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ ὁμοταγοῦς γόνατος καὶ σκοπεύσας ἐπυροβόλησεν ἄνευ χρονοτριβῆς. — Ἄ! ἐκ τοῦ στόματος ὄλων τῶν χωρικῶν. Ἐν ᾧ! βραχνόν, βαρὺ καὶ υπόκωφον, ἐκφράζον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ βάρους πιέζοντος τὴν καρδίαν καὶ ἐνταυτῷ θαυμασμὸν καὶ ἐκπληξιν καὶ ἀποθάρρυνσιν καὶ χαρὰν ὡς δυσέφικτος προσδοκία πραγματοποιουμένη. Δὲν ἐφλυάρει μόνον ὁ Ἐνωματάρχης, ἀλλὰ καὶ ἐπραττε· δὲν εἶχε μόνον καλὸν ὅπλον, ἀλλὰ καὶ χεῖρα ἄτρομον καὶ ἀλάνθαστον ὀφθαλμόν. Καὶ ἐνῷ ἤδη οἱ χωρικοὶ περιεκύκλουν αὐτόν, διαφοροτρόπως ἐκφράζοντες τὸν θαυμασμόν των, χαίροντες ὡς νὰ μετεῖχον καὶ ἐκεῖνοι τῆς νίκης του, ἀσπαζόμενοι δλοφύχως τοὺς νεωτερισμοὺς του, οἱ πέντε ἐξ γέροντες, οἱ πιστοὶ τοῦ παρελθόντος ὁπαδοί, ἔστρεφον ἐναγώνιον βλέμμα πρὸς τὸν Χιμάραν ὡς νὰ τοῦ ἔλεγον ὅτι πᾶσα ἀπόπειρα ἦτο ματαία πλέον, ὅτι ἔπρεπε νὰ προσπαθῇ εὐσχήμως ὑποχωρῶν νὰ σώσῃ τοῦλάχιστον τοῦ καριοφίλου τὸ παλαιὸν γόητρον.

— Ἡ ἀράδα μου τώρα...

Ὁ γέρων δὲν εἶχε κατὰ νοῦν νὰ ὑποχωρήσῃ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐθαύμασε καὶ τὴν εὐθυβολίαν τοῦ ὁπλου καὶ τοῦ Ἐνωματάρχου τὴν ὀξυδέρκειαν· εἶναι ἀληθὲς ὅτι αὐτὸς δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ ἀπὸ τοιαύτης ἀποστάσεως τὸ καριοφίλι του· ἀλλ' ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο ἰδικόν του ὅπλον, ὅπλον τῆς ἐποχῆς του, ἐδέσποζε τοῦ πνεύματός του ἀπαρασάλευτος. Εἶναι ὁ Χιμάρης αὐτὸς καὶ εἶναι ἰδικόν του τὸ ὅπλον!...

Ὁ γέρων κατέλαβε τὸν τόπον πού εἶχε πρὶν ὁ Ἐνωματάρχης, ἀνῶρθωσε τοὺς φαρὸς μύστακας του ὑπερῃφάνως, ὅπως ὅταν ἤθελε νὰ διηγηθῇ καμμίαν ἐνδοξον σελίδα τῆς ἱστορίας του, καὶ ἔφερε πρὸς τὸν ὦμόν του τὰς πλατείας χειρίδας τοῦ ὑποκαμίσου του, ἔκαμε τὸν σταυρόν του ὅπως συνήθιζον οἱ περισσότεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του πρὸ μεγάλου τινὸς γεγονότος, ἀναθέτοντες εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὴν ἑκδασίν του. Ἡθέλησε νὰ γονατίσῃ, ἀλλ' εὐθὺς μετενόησεν. Ὅχι, εἰς τὴν ἐποχὴν του δὲν ἐγονάτιζον τὰς περισσότερας φορὰς μέσα

εἰς τὴν φοδερωτέραν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, ἐνῷ αἱ σφαῖραι ἐσύριζον ἀπειλητικαὶ τρυγύρων των, οὕτω ὄρθιοι, ἀκλόνητοι ἀντεμετώπιζαν τὸν θάνατον οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖνοι. Οὕτω καὶ τώρα ὁ Χιμάρας ὄρθιος θὰ σταθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν θάνατον, τὸν ἡθικὸν θάνατον ποὺ ἡπέλπει νὰ δώσῃ διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ ὁ Ἐνωματάρχης εἰς αὐτὸν καὶ τὴν μεγάλην ἐποχὴν του. Εἰς τοὺς νέους τὰ γονατίσματα, εἰς τοὺς νέους πρέπουν!... Καὶ προτείνας τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ πλαγιάσας ὀλίγον ἵνα στηριχθῇ ὁλος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἐστάθῃ ἀκίνητος, ἄκαμπτος ὡς ἀνδριάς, ὕψωσε τὸ ὅπλον, ἐκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ἀκτηρίδα, ἐσχόπευσε καὶ ἐπυροβόλησεν.

Πλὴν ὅσοι τῶν χωρικῶν ἤκουσαν ἄλλοτε τὸ καριοφίλι τοῦ Χιμάρα καὶ αὐτὸς ὁ γέρων, ἀπὸ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐκείνην εὐθὺς ἐνόησαν ὅτι τὸ ὅπλον δὲν ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν του. Ὁ ἡχὸς του δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖνος ὁ βαρίδρομος καὶ ἡχήμενος, τὸν ὅποιον διέκρινον οἱ Τουρκαλθανοὶ μέσῳ τῶν ἄλλων ἐκπυρσοκροτήσεων, φρικιῶντες δι' αὐτὸν καὶ μόνον, ὡς νὰ ἤκουον λέοντος βρυχηθμὸν μέσῳ τῆς ἀκινδύνου ὠρυγῆς τσακάλων. Ἦτο κλαυθμηρὸς, σεσυρμένος καὶ ἄτονος, ὡς νὰ ἐξέπεμπε τῆς κἀννης του οὐχὶ βολὴν ἀλλ' ἐκφρασιν δισταγμοῦ διὰ τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν ὅποιον ἐκαλεῖτο, ἀνεπαρκὲς αἰσθανόμενον τὰς δυνάμεις του πλέον.

Καὶ τῶνόντι, οἱ δραμόντες νὰ παρατηρήσουν χωρικοὶ ἔλεγον ὅτι οὔτε ὁ ἔλατος ἐγγίχθη ποὺ οὔτε κἀν πλησίον ἄλλο μέρος. Μειδίσιμα ἤρχισε ν' ἀναφαίνεται εἰς τὰ χεῖλη τῶν παρισταμένων ὄλων, λόγοι ἐρεθιστικοὶ νὰ ἐκφράζωνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐντονώτεροι γενόμενοι, καὶ τὰ βλέμματα ὄλα, μὲ τὴν διαβολικὴν ἐκφρασιν ἐκείνην τῆς χαρεκακίας, προσηλώθησαν πονηρῶς ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ γέροντος· τοῦ γέροντος, ὁ ὅποιος ἔμενεν ἀκόμη ἐκεῖ ὄρθιος μὲ τὸ καριοφίλι εἰς χεῖρας, τὴν κεφαλὴν κάτω νεύουσαν, τεταπεινωμένος, συντετριμμένος καὶ ἄλαλος.

— Νὰ ἐδῶ εἶναι! ἐφώνησέ τις αἰφνης, σπεύδων εἰς λόχμην καπνιζούσης χαμορίγανης.

Καὶ τῶνόντι ἦτο ἡ σφαῖρα τοῦ καριοφίλιου, θερμὴ ἀκόμη, πεπλατυσμένη καὶ παρέκει τὸ χάρτινον πῶμασμα ἀνέπεμπεν ὀλίγον κυανόφαιον καπνόν. Μόλις εἰς τὸ μέσον τῆς τροχιάς ἐφθασεν ἡ

σφαίρα κι έπεσε· δέν ήδυνήθη νά έξακολουθήσῃ τήν πορείαν της!...

— Βλέπεις τα, παππού! είπεν έμπαικτικῶς ὁ Ένωματάρχης.

Καί χωρίς νά στρέψῃ πρὸς τὸν γέροντα, μεθυσθεὶς ἐκ τῆς ἐπιτυχίας καὶ θέλων νά καταπλήξῃ τοὺς χωρικοὺς διὰ τῆς εὐστοχίας του, ἤρχισε νά πυροβολῇ κατὰ τῶν πέριξ ἐλατῶν. Κι ἐνῷ αἱ σφαῖραι συρίζουσαι ἐπέτων πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ οἱ κλώνοι θορυβοῦντες κατήρχοντο ἀναπαλλόμενοι τοῦ βουνοῦ, ἀτυχῇ θύματα τοῦ θριάμβου τοῦ Ένωματάρχου, οὗτος ἐκάγχαζε κι ἐβόα ἐν κομπορήμονι ἀδιαφορία :

— Μέτρα, παππού... μέτρα!...

‘Αλλ’ ὁ Χιμάρας δέν ἤκουεν οὐδ’ ἐβλεπε πλέον. ‘Η ἀπροσεξία τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἐπροθυμοῦντο θορυβοῦντες νά κολακεύσουν τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ Ένωματάρχου, ἔδωκεν εἰς τὸν γέροντα καιρὸν νά φύγῃ ἀπαρατήρητος εἰς τὸν αἰκίσκον του. Μόλις δ’ ἔφθασεν ἐκεῖ ἔρριπεν ἀμελῶς εἰς μίαν γωνίαν τὸ ὄπλον του καὶ ἀφέθη ὠχρὸς καὶ ἐξηντηγμένος ἐπὶ μιᾷ παρατυχοῦσης καλάθου. ‘Ο ἀγὼν αὐτὸς τῶν ὄπλων ἦτο διὰ τὸν Χιμάραν ἀγὼν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, τῆς παρελθούσης γενεᾶς τῆς μεγάλης καὶ θαυμαστῆς καὶ τῆς νέας γενεᾶς, τῆς ὀλως ἀσήμου καὶ ταπεινῆς καὶ παιδαριώδους, ἥ ὁποία μόνον ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς παλαιᾶς ἠδύνατο ν’ ἀνδρωθῇ καὶ νά προκόψῃ. Καὶ ὁμως αὐτὴ ἐνίκησεν ἐκείνην. Τὸ εὐτελὲς ὄπλον ἐνὸς ἀσήμου Ένωματάρχου ἐνίκησε τὸ ἐξακουστὸν ὄπλον τοῦ γέροντος Χιμάρα.

Κι ἔρριπτε βλέμμα ἐσχάτης ἀπογοητεύσεως εἰς τὸ καριοφίλι του· τὸ καριοφίλι του εἰς τὸ ὅποτον δέν εἶχε πίστιν πλέον, δέν εἶχε πεποίησιν.

Αἶφνης ἡ φαντασία τοῦ γέροντος ὑπερθερμανθεῖσα ἤρχισε νά ἐκλαμβάνῃ αὐτὸ ὡσεὶ ἔμψυχον· εὗρισκεν ἐπάνω του μοχθηρὰν ὑπουλόγητα, ἐπίπλαστον ἀγισύνην, διὰ τῆς ὁποίας τὸν ἠπάτα ἐπὶ τόσα ἔτη, ἀνάνδρως!

‘Ωμίλησεν εἰς αὐτὸ ἀποτόμως, τὸ ὕδρισε τραχέως κι αἶφνης ὀρμήσας ἤρπασεν ἀπὸ τῆς τραπέζης σκωριασμένην προδατοφαλίδα καὶ τοῦ ἐπετέθη. Ναί, ἤθελε ν’ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ καριοφίλιου του τὰ κοσμήματα, διότι δέν τοῦ ἔπρεπον πλέον· ν’ ἀποσπάσῃ ἐκεῖνα

τὸ διαφανὲς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων δίκτυον, μὲ τὸ ἐπεῖον τὸ περιέβαλλεν ὡς θρησκομανῆς θαυματουργὸν εἰκόνα, καὶ νὰ τ' ἀφήσῃ γυμνόν, κατησχυμμένον, μὲ τὸ εὐτελὲς ξύλον καὶ τὸν σιδηρὸν μόνον, ὅπως οἱ καπετανέοι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐγύμνωναν τῶν ὅπλων τοὺς δειλοὺς στρατιώτας. Ἐρριψεν αὐτὸ κατὰ γῆς ὁ Χιμάρης, ἐγονάτισεν ἐπάνωθεν τοῦ καὶ μὲ χεῖλη ἀναπαλλόμενα, ὕψιν ἀγρίαν, χεῖρας τρεμούσας ἔκοπτεν ἐν ἐν τὰ κοσμήματα μετὰ μίσους, ὡς νὰ εἶχεν ἄσπονδον ἐχθρὸν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ καὶ τὸν ἐμακελλόκοπτε!

— Νά! . . . νά! . . . νά! . . . ἤρθρωνε παράφορος.

Ἄλλ' αἰφνης ἐστάθη. Ὁ θρηνώδης ἐκεῖνος ἤχος, ποῦ ἀνέδιδε κοπτόμενον διὰ τῆς ψαλίδος τὸ μέταλλον, τὸν ἔφερεν εἰς ἑαυτόν. Ἀφῆκε κατὰ γῆς τὴν ψαλίδα καὶ ἐγερθεὶς ἐκάθισε παρὰ τὴν τράπεζαν, κλῖνας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν τοῦ. Κι ἐνῶ ἔβλεπε τὸ ὅπλον, τὸ ὅπλον ποῦ τόσον ἠγάπησε, κατακείμενον ἤδη χαμαί, μὲ τὰ παφίλια μακρὰν χάσκοντα, τὰ κοσμήματα σκορπισμένα πέριξ, τὸ καριόφιλον πεπιεσμένον ἀσπλάγχχνως, τὸν δικέφαλον ἀετὸν εἰς μίαν γωνίαν ἀδρανῆ ὡς κεραυνόπληκτον, δάκρυα ἀνέδλυσαν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ καὶ ἐκυλίσθησαν καυστικά ἐπὶ τῶν ψυχρῶν παρειῶν τοῦ . . .

— Παππού, ἔ, παππού· ἠκούσθη αἰφνης φωνὴ παιδίου εἰσορμήσαντος ἐν θυρόθῳ εἰς τὸν οἰκίσκον καὶ ριφθέντος ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ· δὲν τὸ θέλω πιά τὸ καριόφιλι σου· νὰ μοῦ πάρῃς ἕνα σὰν τοῦ στρατιώτη . . .

Ὁ Χιμάρης ἔστρεψε καὶ ἠτένισεν αὐτὸ καταπνίγων τοὺς λυγμούς τοῦ. Ὅχι μόνον οἱ συμπατριῶται τοῦ ἤρνοντο τὰς παλαιὰς δοξασίας, ἀφήνοντο ἀπόλεμοι νὰ παρασυρθοῦν εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὲς ὁ μικρὸς ἔγγονός τοῦ, τὸ ἔργον αὐτὸ τῶν ἰδίων τοῦ χειρῶν. Ἀπὸ μικρόν, μικρότατον ὁ γέρον ἐσυνήθισεν αὐτὸ εἰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πατριωτικὰς διηγήσεις. Τοῦ ἔλεγε τὰς περιπετείας καὶ τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Γένους· τοῦ ὠμίλει μετὰ προφητικῆς πεποιθήσεως περὶ τοῦ τελευταίου Βασιλέως, ὁ ὅποιος κοιμᾶται εἰς τὸ σπήλαιόν τοῦ μὲ τὸ σπαθὶ ἀκάμῃ εἰς τὸ χέρι καὶ θὰ ἐξυπνήσῃ μὲ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου νὰ καθίσῃ πάλιν ἐπὶ τοῦ μυριοδοξαμένου θρόνου τοῦ. Ἠρίθμει εἰς αὐτὸ τὰς καταστροφὰς τῶν

Τούρκων, περιέγραφε τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς θριάμβους τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατέληγεν ὑπεραίρων τὴν ἀξίαν τοῦ καριοφίλιου του. Καὶ ὅταν ἔβλεπε τὸν μικρὸν νὰ ζωηρεύεται καὶ νὰ φλυαρῇ ἐν πολεμοχαρεὶ παραφορᾷ, ὁ γέρων κολακευόμενος εἰς τὴν πραγματοποίησιν γλυκοῦ ὀνείρου ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ καριοφίλι του, ὅταν τὸ ἔθνος σύσσωμον ἐξεγερθῇ διὰ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν Πόλιν καὶ μ' αὐτὸ νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα! . . .

Τώρα ὁμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς δὲν τὸ ἤθελεν. Ἄχ, τί τοῦ ἔκαμεν ὁ ἀναθεματισμένος σταυρωτής! . . .

— Ἐ, θὰ μοῦ πάρῃς, παππού; ἐξηκολούθει ὁ μικρὸς.

— Ὅχι! ἐδόθησεν αἴφνης, ὀρθωθεὶς ἐν ἀπειλητικῇ στάσει ὁ Χιμάρας, ὥσπερ τοῦ ἔλεγε ν' ἀπαρνηθῇ τὴν θρησκείαν του.

Ἄλλ' εὐθὺς κατέπεσεν ἄθυμος εἰς τὴν θέσιν του. Οἱ κλαυθμηρισμοὶ τοὺς ὁποίους ἔδαλλε τὸ παιδίον διὰ τὴν ἄρνησίν του ἐκείνην ἐφαίνοντο εἰς τὸν γέροντα κλαυθμηρισμοὶ ὀλοκλήρου γενεᾶς, τῆς ὁποίας ἀπληροῦντο τὴν πρόδον, τοὺς ἀγνώστους κόσμους εἰς τοὺς ὁποίους μοιραίως βαδίζει, θέλοντες νὰ στρέφουν αὐτὴν ὀπίσω, εἰς τὸ παρελθόν. Καὶ κατενύει ἤδη ὅτι ἦτο ἄδικον τοῦτο, ἐντελῶς ἄδικον καὶ μάταιον!. Μόνος αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω, εἰς τὴν ἐποχὴν του ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθη τόσον. Τί εἶχε νὰ κάμῃ εἰς τὸν νέον αὐτὸν κόσμον, τὸν ξένον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς αἰσθήσεις του ὅλας;

— Ἐ, θὰ μοῦ πάρῃς, παππού; ἐπέμεινεν ἐν παρακλητικῷ καὶ θρηγνῶδει τόνῳ τὸ παιδίον.

— Ναί . . . θὰ σοῦ πάρω! . . .

Ἐπιθύρῃσεν ἀφηρημένος.

Κι ἐνῷ ἐσφιγγε τὸν μικρὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἐμακάριζε τοὺς ἀποθανόντας συντρόφους κι ἠύχετο νὰ τοὺς ἐπανεύρῃ ταχέως. Τὸ ἔβλεπε τεθλιμμένος ὁ Χιμάρας, ὅτι δὲν ἦτο θέσις δι' αὐτὸν πλέον εἶδῶ. Νέα ἐποχὴ ἤρχισε, νέα ὀνόματα, νέα ὄπλα . . .

Νέοι θεοὶ κατέβησαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀνδρέας Καραβίτσας.

ΤΑ ΔΥΟ ΛΑΒΑΡΑ.

Τρούπια, σκισμέν' ἀπὸ τὸν ἅγιον ἀγῶνα
καὶ μαυρισμέν' ἀπὸ τῆς δόξας τὸν καπνό,
στῆς δόξας κυματίζουσε τὸν οὐρανὸ
περήφανα. Ἦλθε τὸνα
ἀπ' τῆς Ἀγίας Λαύρας τὸ βωμό,
στεφανωμένο μὲ μιὰ λάμπην αἰωνία.
Καὶ τ' ἄλλο, ἀπ' τοῦ θριάμβου τῇ φωτιά θερμό,
ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἑπειρὸ καὶ τῇ Μακεδονία.

Στ' ἀντίκρισμα, στὸ συναπάντημά των
τὸ βάθος τῶν καιρῶν ἀνοίγει
καὶ κόσμος ἀνατέλλ' ἡρώων ἀθανάτων
καὶ μὲ τοὺς ἥρωας τοὺς νέους σμίγει
σὲ φίλημα, σ' ἀγκάλιασμα,
σὲ οὐράνιον ἀναγάλιασμα.

Καὶ λάμπουνε τριγύρου
στὰ λάβαρα τὰ τιμημένα
τ' ἀστέρια τοῦ Εἰκοσιένα,
τ' ἀστέρια τῆς Ἑπείρου.

Δυὸ λάβαρα, δυὸ δόξες, δυὸ αἰῶνες,
δυὸ μεγαλότολμοι, τροπαιοφόροι Ἀγῶνες !
Τὸ ἓνα τ' ἄλλο μ' ἔκσταση ἀντικρίζει,
τὸνα μὲ τ' ἄλλο ψιθυρίζει.
Ὡ δυὸ αἰώνων ὑψηλὸν ἀντίκρισμα,
ὧ δυὸ μεγάλων γενεῶν ψιθύρισμα,
ποὺ γλῶσσα δὲν τὸ ἐρμηνεύει,
ἀλλ' ἡ καρδιά μας τὸ μαντεύει.

Ἀριτομένης Προβελέγγιος.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργοστόλιον 1852. Ἔργα πεζά: Ἐδῶ κ' ἔκει, Ἀττικαὶ νύκτες, Νίκαι κατὰ βαρβάρων· δραματικά: Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα, Ζητεῖται ὑπερέτης κλπ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν ἔκει 1876. Ἔργα ποιητικά: Στιχουργήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΗΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης 1852· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1896. Ἔργα ποιητικά: Κόδρος, Βοσπορίδες αὔραι, Ἀτθίδες αὔραι· πεζά: διηγήματα, καλλολογικαὶ μελέται.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σύρον 1835· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1908. Ἔργα ποιητικά: Στίχοι· πεζά: Λούκης Λάρας, Διηγήματα, Ἀναμνήσεις, Διαλέξεις, Ἡ ζωὴ μου· ἔμμετροι μεταφράσεις δραμάτων τοῦ Σαικσπήρου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον 1868. Ἔργα πεζά: Ἱστορίαι τοῦ Γιάννη Ἐπαχτίτη, Μεγάλα χρόνια, Προπύλαια (περιέχοντα καὶ ποιήματα), διάφοροι ἱστορικαὶ μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1838. Ἔργα ποιητικά: Ἡώς, Ὠραὶ, Φειδίας καὶ Περικλῆς, Στίχοι, Ἐκ τῶν ἐνότων, Ποιητικά

Μελέται τοῦ Λαμαρτίνου καὶ Τραγούδια τοῦ Χάινε ἑμμέτρως μεταφρασθέντα· δραματικά· κωμωδίαὶ καὶ ἑμμετροὶ μεταφράσεις· Οἰδίπους Τύραννος καὶ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ τοῦ Σοφοκλέους, Νάθαν ὁ σοφὸς τοῦ Λέσιγκ, Κλαβίγιος τοῦ Γκαϊτε καὶ πλεῖστα ἄλλα εἰς πεζὸν λόγον· διάφοροι κριτικαὶ μελέται, μετάφρασις τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ Βαρθόλδη καὶ Μαθημάτων Δραματολογίας τοῦ Γιραρδίνου, Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικόν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης 1862. Ἔργα πεζά· Οἱ Κρητὲς μου καὶ ἄλλα διηγήματα· ποιητικά· Τραγούδια τῆς φυλακῆς.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Σ. ΔΕΛΤΑ

Ἔργα πεζά· Στὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου, Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα, Γιὰ τὴν Πατρίδα, ἡ Καρδιά τῆς Βασιλοπούλας, Παραμῦθια καὶ ἄλλα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859. Ἔργα ποιητικά· Ἰστοὶ Ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντι, Γαλήνη, Φωιερὰ Σκοτάδια, Κλειστὰ Βλέφαρα· πεζά· Διηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικά· Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Διηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πόλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδημος, ἦτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμῦθια, διάφορα ἐγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ 1866. Ἔργα πεζά· Διηγήματα, ἡ Λυγερή, ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιὲς Ἀγάπες, ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην 1861. Ἔργα πεζά· Πατούχας, Ὅταν ἦμουν δάσκαλος, Οἱ Ἀθλοὶ τῶν Ἀθηνῶν, Τὸ 62, Ἐνῶ διέβαινα, μετάφρασις τοῦ Λουκιανοῦ.

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα β'.

9

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης 1858. Ἔργα πεζά : Παιδικὰ διηγήματα, Παιδικοὶ διάλογοι, διάφορα διηγήματα, ἄρθρα, μελέται παιδαγωγικαί, πρωτότυποι καὶ ἐκ μεταφράσεως.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου 1873· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1894. Ἔργα ποιητικά : Αἱ Σκιαὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Καλόγερος, Ἀγροτικά, ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης· πεζά : Πεξογραφήματα, Διηγήματα.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἔργα: Διηγήματα, Ἐντυπώσεις, Μελέται εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον. Ἔργα : Πολυάριθμα διηγήματα ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἥθη τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ 1906. Ἔργα πεζά : Διηγήματα ἐθνικῶν ὑποθέσεων, ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἄλλα περιγράφοντα ἥθη τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον 1838· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1895. Ἔργα ποιητικά : Ἄπαντα, περιλαμβανόμενα εἰς τρεῖς τόμους, Νέα ποιήματα, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα ποιητικά : Ποιήματα, Χειμῶνανθοι, Ἀλάβαστρα, Κεϊμήλια, Ἐξωτικά, τὸ Παλιὸ Βιολί,

Πρῶτα βήματα, Σπασμένα μάρμαρα, Εἰρηνικά, μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου· δραματικά: Ὁ Βασιλιάς Ἀνήλιαγος, ἡ Γυναῖκα.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἔργα ποιητικά: Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὔα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά: ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἐπιστροφὴ τοῦ ἀσώτου, Ἰόλη, Ἐμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαῖτε· πεζά: μετάφρασις τοῦ Λαοκόοντος τοῦ Λέσιγκ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1809· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1892. Ἔργα δραματικά: οἱ Τριάκοντα, Δούκας, Φροσύνη, ἡ Παραμονὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Γάμος τοῦ Κοντρούλη, μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ ξένων· ποιητικά: διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεως, μεταφράσεις τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντη καὶ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τάσου· πεζά: ὁ Αὐθέντης τοῦ Μορέως, ὁ Συμβολαιογράφος Τάπας καὶ ἄλλα διηγήματα, ἀπομνημονεύματα εἰς δύο τόμους, παντοειδείς μελέται καὶ ἄρθρα λογοτεχνικά, ἀρχαιολογικά κλπ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικά: Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπαίρον, οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελῆ, καὶ δλίγματα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ Ἀπαντα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας 1860. Ἔργα ποιητικά: Ροδοδάφναι, Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ, Τὸ νησί μου, Τί λὲν τὰ κύματα· πεζά: διηγήματα, μεταφράσεις δραματικῶν ἔργων.

ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν 1870. Ἔργα ποιητικά: Ἀνοικτὰ μυστικά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργίνιον. Ἔργα ποιητικά: Ἐλεγεία καὶ Εἰδύλλια· πεζά: Στὸ Σκοτάδι, Φθινόπωρο καὶ ἄλλα διηγήματα· ἔμμετροι μεταφράσεις δραματικῶν ἔργων, Φάουστ, Ἡλέκτρας, Ἰφιγενείας κλπ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαραλάμπους Ἀννίνου: Αἱ αἰσθήσεις . . . . . σ.	64
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου: Ὁ Κατσαντώνης . . . . . »	51
Ὁ Κατσαντώνης (ποίημα) . . . . . »	53
Γεωργίου Βιζυνοῦ: Ἡ Ἀγία Σοφία (ποίημα) . . . . . »	12
Θρακῶν ἄσμα (ποίημα) . . . . . »	63
Ἡ Καϊνάρτζα . . . . . »	95
Ὑποθήκαι (ποίημα). . . . . »	109
Τὰ ψάρια τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (ποίημα) . . . . . »	114
Δημητρίου Βικέλα: Τί λέγει ἡ θάλασσα (ποίημα). . . . . »	87
Ἰωάννου Βλαχογιάννη : Ὁ Σουλιώτης. . . . . »	70
Ἡ Σουλιωτοπούλα . . . . . »	100
Ἡ Σουλιώτισσα . . . . . »	101
Τὸ κλεφτόπουλο . . . . . »	110
Ἀγγέλου Βλάχου: Τὸ δῶρον τῆς θείας . . . . . »	38
Ἰωάννου Δαμβέργη: Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας . . . . . »	32
Πηνελόπης Σ. Δέλτα : Ὁ φόρος τῆς δόξας . . . . . »	16
Ραϊνόλδου Δημητριάδου: Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν Θεσσαλικῶν δρέων. . . . . »	48
Δημῶδη ἄσματα: Ὁ θάνατος τοῦ Ναύτη. . . . . »	47
Ὁ κλέφτης . . . . . »	94
Ἰωάννου Δρίσκου: Οἱ καρότσες. . . . . »	21
Γεωργίου Δροσίνη: Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου (ποίημα). . . . . »	6
Ἀλώπηξ-μὲ τρεῖς πόδας . . . . . »	58
Ἡ σημαία . . . . . »	91
Ἡ ψαρόβαρκα. . . . . »	112
Ἀριστοτέλους Κουρτίδου: Τὸ ναυάγιον τοῦ καπετὰν Νικόλα . . . . . »	76
Κώστα Κρυστάλλη: Ὁ τρύγος (ποίημα) . . . . . »	30

Τὸ ἡλιοβασίλεμα (ποίημα)	σ. 102
Ἑμμανουὴλ Δυκούδη : Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πηλίου . . .	72
Ἴππος ἀπόστρατος	99
Μιχαὴλ Μητσάκη : Δύο μικροὶ	104
Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου : Τοῦ Κρούμμου τὸ ποτήρι . .	4
Ἀχιλλέως Παράσχου : Τὰ δύο μνήματα (ποίημα) . . .	97
Ἰωάννου Πολέμη : Τὸ δέντρο τοῦ σταυροῦ (ποίημα) . . .	56
Ὁ θάνατος τοῦ ἀλόγου (ποίημα)	99
Ἀνδρέα Καρναβίτσα : Τὸ πάσχα τῶν ποιμένων	88
Νέοι θεοὶ	115
Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη : Ἡ λίμνη τῆς νήσου . . .	112
Ἀριστομένους Προβελεγγίου : Ὁ Γιακούμος (ποίημα) . .	20
Ἡ Κρήτη πρὸς τὴν Ἑλλάδα (ποίημα)	37
Τὰ δύο λάβαρα (ποίημα)	124
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβῆ : Πυρκαϊά	7
Διονυσίου Σολωμοῦ : Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν . . .	1
Γεωργίου Στρατήγγη : Ἡ θημωνιά (ποίημα)	68
Ἀλέκου Φωτιάδου : Βαριά τ' ἀλέτρι (ποίημα)	90
Κωνσταντίνου Χατζοπούλου : Ἡ Σπορά (ποίημα) . . .	72
Χιονισμένη νύχτα (ποίημα)	75

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Διονύσιος Σολωμός	»	1
Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου	»	4
Γεώργιος Δροσίνης	»	6
Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς	»	7
Γεώργιος Βιζυηνός	»	12
Ἀριστομένης Προβελέγγιος	»	20
Κώστας Κρουστάλλης	»	30
Ἰωάννης Δαμβέργης	»	32
Ἀγγελος Βλάχος	»	38
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	»	51
Ἰωάννης Πολέμης	»	56
Χαραλάμης Ἀννινος	»	64
Γεώργιος Στρατήγης	»	69
Ἰωάννης Βλαχογιάννης	»	70
Ἐμμανουὴλ Λυκούδης	»	73
Μιχαὴλ Μητσάκης	»	104
Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	»	113

ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ὁ Παρθενὼν ἐπὶ Περικλέους	σελ. δ'

Επίσημη Εγξ.
ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΕΑΚΕΙΟΥ
1922

Ἀριθ. Πρωτ. 13075

Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Μαΐου 1919.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΠΡΟΣ

τὸν κ. **Ἰωάννην Πολέμην**, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

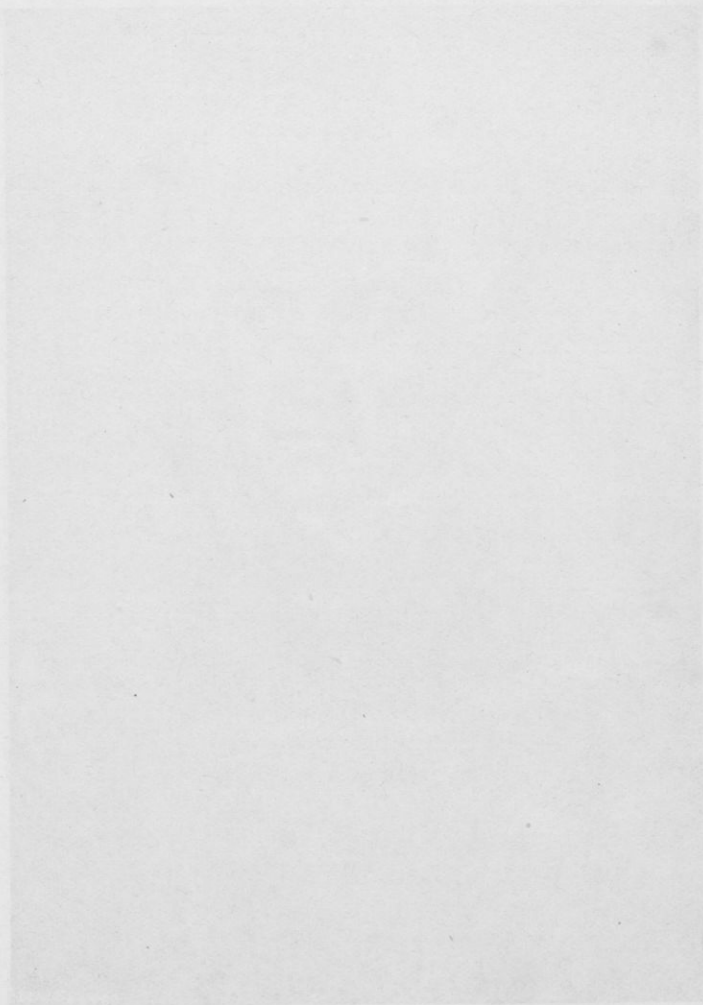
Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ἀποφάσεως τῇ 3ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 19 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 26 φύλλῳ τῆς Ἑφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1919—1920 καὶ ἐφεξῆς τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον «*Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα*», τόμος Δ' διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν τετραταξίων γυμνασίων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως μετὰ τῆς υποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου ὑμῶν τούτου συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ὁ Ὑπουργὸς

ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

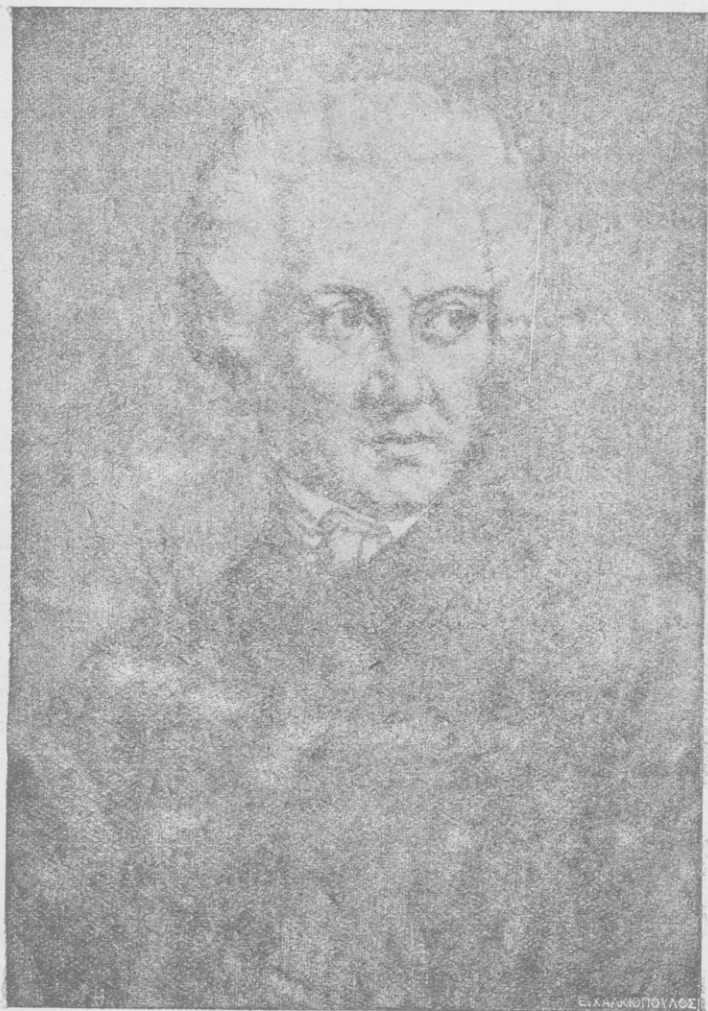
Π. Ζαγανιάρης

Είσιον.

Ε. Β. Ε. Ε.

original

D. Solomon

(Ἐπικολυρικὸν ποίημα).

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
Ἕλα πάλι, νὰ σοῦ πῇ.

Ἀργεῖε ν᾿ἄλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τ᾿ἄσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λῆς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες· πότε, ἅ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλαῖματα θολὸ
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσαση καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

Ἄλλοι, οἰμέ ! στὴ συφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
Σῦρε ναῦρης τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε, ἔλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σάν φτωχοῦ πού θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὁρμή,
πού ἀκατάπανστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἑλευθεριά !

Ἡ καρδιὰ συχνοσπαράζει . . .
Πλὴν τί βλέπω ; σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἡ θεά.

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπη
τρεῖς φορὲς μ' ἀνησυχιά·
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀρχινᾷ·

« Παλικάρια μου ! οἱ πολέμοι
» γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρὰ
» καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
» στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

« Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
» κάθε δύναμη ἐχθρική·
» ἀλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει
» πού τὲς δάφνες σας μαδεῖ.

«Μία, πού ὅταν ὦσάν λύκοι
 »ξαναρχόστενε ζεστοί,
 »κουρασμένοι ἀπὸ τῇ νίκη
 »ἄχ ! τὸ νοῦ σᾶς τυραννεῖ.

«Ἡ Διχόνοια, πού βαστάει
 »ἓνα σκῆπτρο ἡ δολερή,
 »καθενὸς χαμογελάει,
 »**Πάρτο**, λέγοντας, **καὶ σύ.**

«Κεῖο τὸ σκῆπτρο, πού σᾶς δείχνει,
 »ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά·
 »μὴν τὸ πιάττε, γιατί ρίχνει
 »εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

«Ἀπὸ τὸ στόμα, ὅπου φθονάει,
 »παλικάρια, ἃς μὴν πωθῇ
 »πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
 »τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

«Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
 »τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά·
 »**Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,**
 »**δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.**

«Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα·
 »ὅλο τὸ αἷμα, ὅπου χυθῇ
 »γιά θρησκεία καὶ γιά πατρίδα,
 »ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμή.

«Στὸ αἷμα αὐτό, πού δὲν πονεῖτε
 »γιά πατρίδα, γιά θρησκεία,
 »σᾶς ὀρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε
 »σὰν ἀδελφία γκαρδιακά.

«Πόσο λείπει, στοχασθῆτε,
»πόσο ἀκόμη νὰ παρθῇ·
»πάντα ἡ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
»πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῇ.

«ὦ, ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία !
»καταστῆστε ἓνα σταυρὸ
»καὶ φωνάξετε μὲ μία·
»Βασιλεῖς, κοιτάξτε' ἐδῶ.

«Τὸ σημεῖο, ποὺ προσκυνᾶτε,
»εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
»ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
»στὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό.

«Ἀκατάπαυστα τὸ βρίζουν
»τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ πατοῦν
»καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν
»καὶ τὴν πίστη ἀναγελοῦν.

«Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἐχάθη
»αἷμα ἀθῶο χριστιανικό,
»ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
»τῆς γυλτός. *Νὰ ἐκδικηθῶ !*

«Δὲν ἀκοῦτε, ἑσεῖς εἰκόνες
»τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή ;
»τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες
»καὶ δὲν ἔπαψε στιγμή.

«Δὲν ἀκοῦτε ; εἰς κάθε μέρος
»σὰν τοῦ Ἀβὲλ καταβοᾷ·
»δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἄερος,
»ποὺ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

«Τί θὰ κάμετε ; θ' ἀφῆστε
 »νὰ ἀποκτήσωμεν ἑμεῖς
 »Λευθερίαν, ἥ θὰ τὴν λύστε
 »ἔξ αἰτίας πολιτικῆς ;

«Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
 »ἰδοῦ, ἔμπρός σας τὸ Σταυρό·
 »Βασιλεῖς ! ἑλᾶτε, ἑλᾶτε,
 »καὶ κτυπήσετε κι ἐδῶ».

Διονύσιος Σολωμός.

·Ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐξοχικὴ οἰκία ὅπου ἐγράφη
 ὁ Ὑμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν.

Ἐκ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

ΤΟ ΔΑΚΤΥΛΙΔΙ

(Ἐπικολυρικὸν ποίημα).

Ποτὲ τοῦ ἡλίου ἡ εὐμορφία, ποτὲ τῆς γῆς ἡ νιότη
 κι ἡ περηφάνια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντρου ἡ πρασινάδα
 κι ἡ λευτεριά τοῦ ξιφτεριοῦ, ποτὲ τόση γλυκάδα,
 τόση κρυφὴ μοσχοβολιά δὲν ἔχυσαν τριγύρω
 στὸ Διάκο, πού ψυχομαχᾷ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
 τὸν ἐκυλοῦσε ἡ Λιαπουριά. Κεχρὶ παραδομένο
 στὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμμόψιχα ριμμένη
 μὲς τὸ λαρύγγι ἑνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι,
 χλωροκομμένο φρύγανο, πού τῶβοσκειν ἡ φλόγα,
 ὀλόγυρά του ἐκοίταζε, σὰν νᾶθελεν ἀκόμα
 νὰ καταπιῇ μὲ μιὰ ματιά, νὰ κρύψῃ στὴν ψυχὴ του
 τὴν ἔρμη τὴν πατρίδα του κι ἐκεῖ στὸν ἄλλον κόσμον
 νὰ τήνε πάρῃ συντροφία. Ἐπέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του
 φτωχή, κακόγεράματη κι ἡ δύστηνὴ του ἡ μάνα.

μὴν ἔρθη ἡ ὥρα γιὰ ψωμί τὸ χέρι της ν' ἀπλώσῃ
καὶ μὴν πεθάνῃ νησιτικῇ. Ἐπάγωσε ἡ καρδιά του
κι ἓνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὅλα τ' ἀνθη,
ποὺ τρέφ' ὁ κήπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε στὰ χεῖλη.

«Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποὺ ἐδιάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
• τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά, ποὺ βγαίν' ἡ γῆ χορτάρει».

Λὲς κι ἤθελε πρὶν ἀνεβῇ στοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο
τῇ ραγισμένην του καρδιά νὰ σχίσῃ γιὰ νὰ φύγουν
τῆς νιότης του τ' ἀρώματα, ποὺ δὲ χωροῦν στὸ μνήμα.
Τὸν ἐπατοῦσαν τ' ἄλογα κι ἄγρια μεθυσμένα
τόνε δαγκοῦν στὸ πρόσωπο. Τ' ἀγέρι, φορτωμένο
φοβέρες καὶ περίγελα καὶ φλογισμένα χνότα,
τριγύρω του ἐκουφόβραζε. . . Κανένα χελιδόνι
δὲ φαίνεται στὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ. . .
Ὁ δρόμος ἀτελείωτος ! Λεξιὰ, ξερβιά του τοίχους
ἀνταριασμένοι οἱ Γκέκηδες . . . τοὺς ἀνακράζει ὁ Διάκος. . .

«Δὲν εἶν' κανένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἀρβανίτης
νὰ ἐντρέπεται τῇ γύμνια μου, τὴν καταφρόνησίν μου,
νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ στὸ μέτωπο ἓνα βόλι ; . . . »

Βουβοί, δὲν ἐταράχθηκαν, τότε θωροῦν μὲ τρόμο.
Ἐφούσκωνε ὁ κατακλυσμός. . . Στὸ διάβα του ἓνας χτύπος
ἀκούστηκε μικρός . . . μικρός, σὰν νᾶχε ξεροσκάσει
τοῦ λύκου τ' ἀνασήκωμα, σὰ νᾶχε ἀπλώσει χέρι
στοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο. . . Ἀνάμεσ' ἀπὸ τόσους
μήπως ἐξύπνησε κανεὶς, ὁποῦ ἦταν παλικάρι ; . . .
Ξαφνίστηκε ὁ Χαλήμπεης . . .

Σκυλί, ὅποιος κι ἂν εἶσαι,
τὸν ἔχω λάβει χάρισμα . . . εἶναι δικό μου ψῶνι . . .
Μάθε το . . . κάτου τ' ἄρματα . . .

Καὶ σὰν τῇ νυχτερίδα
κολάει τοῦ Διάκου τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
Ἐψώνει πάλ' ὁ θόρυβος. Τρέχουν, πηδοῦνε, σκούζουν
κι ἀποσταμένοι πλακωτοὶ τοῦ ρουπακιοῦ τὸν ἴσκιο
ἀράζουνε καὶ στέκονται. Ἀκίνητος ὁ γύφτος
τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο στὰ χέρια του ἐκρατοῦσε,
τοῦ Χάρου παραβλάσταρο, τοῦ τάφου σηματοῦρι.
Ἐμπρὸς του, πίσω του βαθιά, διχαλωτοὶ δυὸ ψῆστες
μπηγμένοι βρῖσκονται στὴ γῆ. Ὁ πρῶτος στὸ κεφάλι,
ὁ δεύτερος στὴν πόδαριά. Σωρὸς χλωρὰ κλωνάρια
καὶ θράκια πὺν ξεσπίνιζαν . . . Τὸ δέντρο παραστάτης.

«Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Χριστέ ! παράλαβέ^ς με.
Βρέξε στὴ φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴ τὴ στάχτη
ποὺ θὰ ν' ἀφήσῃ τὸ κορμὶ τοῦ δούλου σου, Πατέρα,
νὰ μὴ τὴν πάρῃ ὁ ἄνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα».

Εἶπε καὶ παραδόθηκε Δεμένος στὸ δρομάρι,
ὁ μάρτυρας σιγὰ σιγὰ παρακαλεῖ τὴ φλόγα
μὲ τὸν καπνὸ τῆ σάρκα του, ποῦταν γυμνή, νὰ κρύψῃ.
Γυρίζει ὁ γύφτος τὸ σουβλί . . . Τὸ χέρι του ἀνεμίδι . . .

Κι ὅταν ἐμένανε νεκρά καμιά φορὰ ἀπὸ δαίλια
 τ' ἀφωρεσμένα δάχτυλα καὶ τ' ἀφρυγεν ἡ πύρη,
 τότε ξυλιὲς καὶ σάλαγος, κεντήματα καὶ πέτρες.
 Φωνάζει κι ὁ Χαλήλμπεης...

Παλιόγερε, ἀνδρείεψον!...

Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... γιὰ ἰδέες, ἀνάθεμά το!
 τί γλῶσσες ὁποῦ ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώσει!...
 Θὰ τὸν ρουφήξῃ γρηγόρα... Ταράξου!... μέριασέ το!...

Κι ὅσο κι ἂν ἔσπρωχνε ὁ φονιάς τὸ μυστικὸ τὸ ξύλο,
 τόσο ὁ καπνὸς τὸν ἔπνιγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.
 Διώνει τὸ γύφτο ἡ ἀναλαμπή, κι ὁ κόσμος τρομασμένος
 φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάπτουν τὰ δεμάτια
 ποῦσαν τριγύρω σωριαστά... Τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
 φωτοκαμένα ρεύουνε... Κανένας δὲν ξανοίγει
 ποῦναι τοῦ Διάκου τὸ κορμὶ σ' αὐτὴ τὴν καταβόθρα.

Κατακαθίζουν οἱ φωτιές... τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο...
 Ἄφαντο τ' ἅγιο λείψανο!... Σκαλίζουνε τὴ στάχτη
 μὴν εὔρουν ἓνα κόκαλο, μὴ δοῦν ἓνα σημάδι...
 Τίποτε!... δὲν πιστεύουνε... Σκάφτουνε, ξεδιαλέγουν
 τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε!... χτύπα, κέντα,
 μιὰ σπῖθ' ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ... Σηκώνουνε τὰ μάτια
 καὶ βλέπουν ἓνα φτερωτό, χρυσὸ δακτυλιδάκι,
 ποῦ ἀνέβαινε στὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε
 θὰ νᾶρθῃ πάλε νὰ μᾶς βρῇ καὶ ποιὸς θὰ τὸ φορέσῃ
 τὸ φυλαχτό σου τ' ἀκριβό;... Πότε, Θανάση, πότε;

Ρυάζονται, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ κλεφτὰ κι ὁ γύφτος
 χωνεύει στὴν κουφάλα του. Κανεῖς δὲν ἀπομένει
 παρ' οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ, ποῦ ἀσπάζονται τὸ μνήμα!

*Αριστοτέλης Βαλαωρίτης.

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Ὁρφέως»

Ο ΟΡΦΕΥΣ ΕΝ Τῷ ΑΔΗ

(Ἐπικολυρικὸν ποίημα).

Ἀχανὲς καὶ ἔρημία
περιβάλλουν τὸν Ὁρφέα
καὶ ἀκούεται τραχεῖα
τοῦ Κερβέρου ἡ κραυγή,
ἀντηχοῦσα φορικαλέα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμῶς φῶς βλέπει πλέον,
προχωρεῖ ψηλαφητῇ
καὶ ὁ πόνος αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιὰς διερχομένας.

Πέραν ἢ Ἀχερουσία
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ ὁ Χάρων τὰ πορθμεῖα
ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ·
πλὴν τοῦ Χάρωνος κρατεῖ
ἡ τῆς λύρας ἀρμονία.

Καὶ ἡ κόπη μονοτόνως
 ὕδατα νεκρὰ μερίζει·
 θάνατος πλανᾶται μόνος
 χάους ἄνωθεν ὑγροῦ
 καὶ τὸ κῦμα ψιθυρίζει
 διὰ τόνου θλιβεροῦ.

Τὸν ἀσφοδελὸν λεμῶνα
 ἤδη ὁ Ὀρφεὺς βαδίζει·
 ἂν λευκὸν ὥς τὴν χιόνα
 ἄνθος φύεται ἐκεῖ,
 ἀλλ' οὐδείς ζῶν κατοικεῖ·
 στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει,

Τοῦ Ὀρίωνος θηρεύει
 ἢ σκιά ἐκεῖ πλησίον
 βέλη φέρει· ἐνεδρεύει
 ὑπὸ δένδρα γηραιά,
 καὶ ἐπίσης τὸ θηρίον
 εἶναι, ὥς αὐτός, σκιά.

Καὶ ἀμύθητος γαλήνη,
 ὥς ἡ ἀπειλὴ ἀγρία,
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βαρύνει·
 δένδρα, ζῶα καὶ πτηνὰ,
 ὅλα εἶδωλα κενά,
 ὅλα ἀμανρὰ καὶ κρύα.

Ἄταράχως διαρρέει
 τὸ τῆς λήθης ὕδωρ· στόνον
 δὲν ἐκπέμπει καὶ δὲν κλαίει·
 διαρρέει σκυθρωπὸν
 καὶ δι' ἐλιγμῶν ἀφώνων.
 ὥς ἡ λήθη σιωπῶν.

ὦ ! τὸ ὕδωρ τοῦτο πόσοι
ἐπεζήτησαν ματαίως,
πρὶν ἐδῶ νὰ καταβῶσι !
Πόσους μία του σταγῶν
πόνους φοβερῶν πληγῶν
θὰ ἐκοίμισε ταχέως !

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώττει,
ἀγρυπνεῖ ἡ συμφορὰ,
ὅπου δίκη αὖστηρὰ
κι ἐρινύες συναντῶνται.

Ἐδῶ τοῦ Ταντάλου βλέπει
τὰς φρικώδεις τιμωρίας·
καὶ πικρὰ ἀκούει ἔπη,
καὶ ἀκούει φοβεράν
τοῦ Σισύφου τὴν ἀράν,
καὶ ἀκούει βλασφημίας.

Ἐκεῖ πέραν ὁ Ἰξίων
εἰς τροχὸν προσδεδεμένος
διὰ συστροφῶν μυρίων
βασανίζεται, θρηνεῖ·
καὶ ἡγεῖ τεταραγμένως
ἡ στοὰ ἡ σκοτεινὴ.

Καὶ ἰδοὺ ἡ Περσεφόνη
ἐπὶ θρόνου ἔξ ὀστέων·
ἄπειρος πληθὺς τὴν ζώνει
ὑληκόων σκιωδῶν,
ἐπαιτούντων τὴν σποδὸν
βίου παρελθόντος πλέον.

Τὸν Ὀρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγείρεται ὀργίλῃ.
Πῶς τὸν Ἄδην μυκτηρίζει
καὶ ζῶν ἦλθεν εἰς αὐτόν ;
καὶ ἀμείλιχος ἠπεῖλει
τὸν ἀλάστορα θνητόν.

Τῆς Μεδούσης τὴν ἀργίαν
κεφαλὴν ἐπικαλεῖται
ἀλλὰ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν
ὁ Ὀρφεὺς παρακαλεῖ,
καὶ σιγᾷ ἢ ἀπειλή,
καὶ ὁ Ἄδης συγκινεῖται.

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
εἰς τοὺς ταλαιπωρουμένους
ἀπεδόθη εὐτυχία·
καὶ προσῆλθον εὐμενεῖς
καὶ αὐταὶ αἱ ἔρινυς
μ' ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους.

Ἄρμονία, ἄρμονία,
γλῶσσα πλήρης μυστηρίου,
ποία πάσχουσα καρδία
σ' ἤρπασεν ἐξ οὐρανῶν,
ὥς τὴν φράσιν μαρτυρίου
κι αἰσθημάτων ἀχανῶν ;

Δημήτριος Παπαρηγόπουλος.

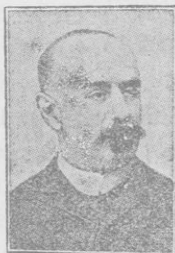

ΕΠΙ ΤΗ, 25ῃ ΜΑΡΤΙΟΥ

(Ρητορικὸς λόγος).

Ἐλθετε, ἄς ἀναδράμωμεν γοργῶ τῷ βήματι πρὸς τὸ παρελθόν. Νῦν, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, εἶναι ἀνάγκη νὰ νευρώσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ μεγάλων παραδειγμάτων, νὰ ἀναπολήσωμεν πῶς ἔζων καὶ πῶς ἀπέθνησκον, ἀλλὰ πρὸ πάντων πῶς ἔζων οἱ ἡμέτεροι πατέρες. Ἐλθετε νὰ ἀναπνεύσωμεν τὴν πυρίτιδα μιᾶς ναυμαχίας, νὰ ἐξαγνίσωμεν τὰ χεῖλη μας, προφέροντες τὰ ὀνόματα τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Γραβιάς καὶ τῆς Ἀραχώδης, καὶ νὰ ρίψωμεν ἄνθη ἐπὶ τῶν τάφων—ὄχι—τάφοι δὲν ὑπάρχουσιν—ἐπὶ τοῦ χώματος τῶν ἡρώων.

Τῶν ἡρώων ! Ἀλλὰ πῶς νὰ τοὺς ἀριθμήσωμεν ; Πόθεν νὰ ἀρχίσωμεν καὶ ποῦ νὰ καταλήξωμεν ; Μετρήσατε τοὺς ἄνδρας—εἶναι οἱ μαχηταί. Μετρήσατε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά—εἶναι οἱ μάρτυρες. Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1821 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1829, ὀκτὼ ὄλα ἔτη, πόσαι μάχαι, πόσα ὀνόματα, πόσα τρόπαια !

«Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν», εἶπεν ὁ Περικλῆς, «πᾶσα γῆ τάφος». Ἡ φῆσις αὕτη, προκειμένου περὶ τοῦ νέου ἀγῶνος, δὲν ἔχει, φεῦ, μόνον μεταφορικὴν, ἀλλὰ καὶ κυριολεκτικὴν ἔννοιαν, διότι σύμπασα ἡ Ἑλλάς, καὶ ὄχι ἡ νῦν, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς τοῦ Πήγᾶ, μετεβλήθη τφόντι εἰς εὐρὺν τάφον. Ἐὰν μετὰ τινὰ μάχην τῆς Πέτρας ἄγγελος Κυρίου ἐσήμαινε τὴν σάλπιγγα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡγείροντο οἱ πεσόντες κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, οἱ ἀπολεσθέντες διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας, καὶ ἠριθμοῦντο νεκροὶ καὶ ζῶντες, θὰ ἔφριτον βλέποντες, πόσοι ἦσαν ἀρχόμενοι καὶ πόσοι ἦσαν τελευτώντες ! Ἴσως οἱ νεκροὶ θὰ ἦσαν πλείότεροι τῶν ζώντων.

Τίνες ὑπερφυεῖς διάνοιαι ἐπελήφθησαν τοιοῦτου τεραστίου ἔργου ; Τίνες γίγαντες ἐθήκαν πρῶτοι τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐπληρμένου ἐκείνου θρόνου, ὃν προσεκύουν οἱ μέγιστοι τῶν δυναστῶν τῆς γῆς, τὸν

ἔσεισαν μετὰ βίας ὡς σεσαθρωμένην δρῦν καὶ τὸν ἡνάγκασαν νὰ
ρίψῃ κατὰ γῆς καὶ κλώνους καὶ φύλλα ; Γίγαντες, ὑπερφυῆ ὄντα ;
"Οχι, τρεῖς, τέσσαρες ἀπόλεμοι ἔμποροι κατοικοῦντες εἰς τὰς ἀκτὰς
τῆς Σκυθικῆς χώρας. Ἄλλ' ἱερὰν τινα νύκτα ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν
ἀνθρώπων τούτων κατέβη ὡς πυρίνη γλῶσσα τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τοῦ
Θεοῦ, ὅπερ ἀνέκαθεν ἀνεζήτει τοὺς ἐκλεκτούς του ἐντὸς τῶν ἐρήμων
καὶ μεταξὺ τῶν ταπεινῶν τῆς γῆς, καὶ οἱ νήπιοι ἡνδρώθησαν, οἱ
ἀγλωσσοὶ ἐλάλησαν γλῶσσαν ἀποπνέουσαν « μένος πυρὸς αἰθεμέ-
νοιο », οἱ ἄτολμοι ἠτένισαν τὸν Γολιάθ κατὰ πρόσωπον. Ἀπὸ τῶν
χρόνων τοῦ μεγάλου δράματος τῆς Γαλιλαίας οὐδέποτε ἄλλοτε
ὕψηλότερον κήρυγμα διεσαλπίσθη ὑπὸ ἀσχημοτέρων κηρύκων. Ἄλλ'
οἱ ἄνθρωποι ἴσταντο καὶ ἤκουον ἀπληστοὶ καὶ βεβακχευμένοι τὸ
δεῦτε εἰς ἐλευθερίαν τῶν νέων ἀποστόλων, ὡς ἤκουσαν τὸ δεῦτε εἰς
αἰωνίαν ζωὴν τῶν ἀλιέων, διότι θεία Πειθὼ ἐκάθητο ἐπὶ τῶν χει-
λέων των καὶ ἄγγελος ἀόρατος, αὐτοὺς ἐκείνος ἴσως, ὅστις εὐηγγελί-
σατο τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως τὴν ἔλευσιν τοῦ
Μεσίου εἰς τὴν Παρθένον, προεπορεύετο λειαινῶν τὴν ὁδόν, αἶρων
τοὺς φραγμοὺς καὶ ἀπαλύνων τοὺς σκληροτραχήλους.

Οἱ συνετοί, οἱ πεπειραμένοι καὶ οἱ προσεῦθται ἀνεκίνουν ὀδυνη-
ρῶς τὴν κεφαλὴν καὶ ἔλεγον ὅτι τὸ ἔργον ἦτο ἀκατόρθωτον, ὅτι
τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ὥριμα. Ἰσως, τῷ ὄντι, δὲν ἦσαν ὥριμα· ἀλλ'
ἡ « Φιλικὴ Ἑταιρεία », μιμηθεῖσα τὴν σώτειραν θρασυτητα τοῦ
Προμηθέως, ἤρπασαν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πεπρωμένου τὸ ἱερὸν πῦρ
καὶ διεσκόρπισεν αὐτὸ εἰς φλογεροὺς σπινθήρας εἰς τὰς τέσσαρας
γωνίας τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ὁ Ρήγας ἀρπάσας ξιθους τὴν λύραν τῶν Κλέφτῶν ἔψαλλε·

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ

Παρὰ σαράντα χρόνια

σκιλαβιά καὶ φυλακή !

Τετρακόσια ἔτη δουλείας ἐλησμονήθησαν ἐν μιᾷ στιγμῇ ὡς ἐκ
θαύματος. Ἀναμνήσεις παρελθούσης δόξης, τεθαμμέναι εἰς αἰσχος
διτχιλίων ἐτῶν, εὐρέθησαν διὰ μιᾶς ἰσπαι καὶ σφριγῶσαι. Ἀνθρω-
ποι ὀρεσίδιοι καὶ γραμμάτων ἄγευστοι ἀντιέγραφον ὡς ἐξ ἐνστίχτου

τὰς ὠραιότερας παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου ἥρωισμοῦ. Ἑκατοντάκις ἀντήχησεν εἰς ἄξεστον καὶ ἀκαλλώπιστον γλῶσσαν τὸ μολῶν λαβὲ τῶν Σπαρτιατῶν καί, ὡς οἱ μαχηταὶ τῶν Θερμοπυλῶν ἐκτενίζοντο πρὸ τῆς μάχης, οἱ μαχηταὶ τῆς Γραβιάς ἐχόρευον πρὸ τῆς τουρκικῆς ἐφόδου. Πόσαι ἄραγε ἀγνωστοὶ μητέρες εἶπον εἰς τὰ τέκνα των τὸ τὰν ἢ ἐπὶ τῆς τῆς ἀρχαίας Λακκαίνης καὶ πόσαι ἀπήντησαν εἰς τὸν ἄγγελον τοῦ θανάτου των «ἐγίνωσκον ὅτι θνητὸν ἐγέννησα» ; Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν προφέρει μετ' εὐλαδίας τὸ ὄνομα τῆς ἡρωοτόκου δεσποίνης, τῆς μητρὸς τῶν Ὑψηλάντων, ἣτις ἐθυσίασεν ἄδικρυς ἐπὶ τὰς εἰς τὸ βωμὸς τῆς πατρίδος καὶ ἀπέθανε Νιόβη ἄτεκνος ἢ καλλίπαις, μηδὲν βλάσφημον εἰποῦσα καὶ τὸν σκοπὸν ὑπέρτερον τῆς θυσίας νομίζουσα ;

Ὁ εἰς ἐκ τῶν ἐπὶ ἐκείνων υἱῶν πρῶτος ἔλαβε καὶ ἀνεστήλωσε διὰ μιᾶς χειρὸς τὸ ἱερὸν λάβαρον, ὅπερ ἔκειτο κατὰ γῆς ἐρυθρὸν ἐκ γενναίου αἵματος, ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἡμέρας καθ' ἣν παρὰ τὴν Πύλιν τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ ἠκούσθη τὸ τελευταῖον ψυχωρράγημα τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας — «Δὲν εὐρίσκεται Χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν κεφαλὴν μου ; ». Δὲν εὐρέθη Χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν κεφαλὴν του, ἀλλὰ μετὰ 400 ἔτη εὐρέθη Χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν σημαίαν του, ἣτις κυματίζει τώρα ἐδῶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως φοινῆς ἀναστάσεως ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, περιμένουσα ν' ἀναστηλῶθῃ ὑπ' ἄλλης χειρὸς, ὅπου τὸ πρῶτον τὸ σύμβολον τοῦτο τοῦ ἔθνισμοῦ ἐστεφανώθη ὡς οἱ καλῶς ἀθλήσαντες διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ ἐνίκησαν ἐν τούτῳ.

Ἐὰν ἔγραφον ἱστορίαν, δὲν ἔπρεπε νὰ παρέλθω ἐν σιωπῇ τὸ ἥρωικὸν δράμα τοῦ Δουναβέως καθαγιαζόμενον ἱσαμύλλως διὰ τοῦ αἵματηροῦ δράματος τοῦ Φαναρίου. Παρὰ τὸν Δούναβιν τὸ Δραγατσάνι καὶ ὁ ἱερὸς Λόχος, ἡ Μονὴ τοῦ Σέχου καὶ ὁ Ὀλυμπος, τὸ Σκουλένι — καὶ ὁ ἐπικήδειος τοῦ ἀγῶνος παρὰ τὸν Βόσπορον αἱ ἀπαυστοὶ κρατομήσεις τοῦ ἀνθους τοῦ γένους, καὶ τὸ κορύφωμα τῶν ἄλλων φόνων, ἡ ἀγχόνη τοῦ ἐθνάρχου καὶ Πατριάρχου, δὲν «ἐρρύσατο Κύριος ἐξ ὕδατων πολλῶν», ὅπως ἀναπαύσῃ ὑπὸ τὸν αἰθέριον οὐρανὸν τῆς Ἀιτικῆς καὶ δώσῃ ἀρραβῶνα καὶ κρητίδα ἀσφαλείας τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ὁ ἀγὼν

τοῦ Δουναβίου ἐχρησίμευσεν ὡς προσίμιον τοῦ μεγάλου ἐπταετοῦς ἀγῶνος, ὑποδείξας ἐν μικρογραφίᾳ εἰς τὴν Εὐρώπῃ ποια θαύματα ἐμελλε νὰ διαπράξῃ τὸ ἔθνος τοῦτο, ὅπερ μόλις ἀποτινάξαν τὰ σάβανα καὶ καταρτίσαν λόχους τινὰς παιδίων ὠπλισμένων δι' ἐνθουσιασμοῦ μᾶλλον ἢ δι' ὅπλων ἐρράπισεν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρειῶν τὴν τουρκικὴν ὑπεροφίαν· ἐχρησίμευσεν ἀκόμη ὅπως δώσῃ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον παράδειγμα τῆς αὐταπαρνήσεως, ἥ· πολλοὶ μετέπειτα ὑπῆρξαν οἱ μιμηταί, παραστήσας ἐκουσίως καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ θρόνου Ἑλληνα ἡγεμόνα ἑκατομμυρίων ψυχῶν καὶ θυσιάζοντα τὸ ἐπίζηλον στέμμα ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς Ἑλληνικῆς ἡγεμονίας· ἐχρησίμευσεν ἐπὶ τέλους ὅπως δώσῃ τὸν πρῶτον τινεγμένον εἰς τὴν κοιμωμένην εὐσπλαγχνίαν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης καὶ ἀνάψῃ τοὺς πρῶτους σπινθῆρας τοῦ φιλελληνισμοῦ, οἵτινες ἤρθησαν μετέπειτα εἰς τὴν λαμπρὰν φλόγα τοῦ Ναυαρίνου.

Ἐπεσε λοιπὸν ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν κατὰ τὸν Δούναβιν· ἀλλ' ἤδη ἐκυμάτιζεν ἡ Ἑλληνικὴ σημαία κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἡ σημαία ἐκείνη, ἣν ἀνεπέτασεν ὁ Γερμανὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας, ἐπιθεδαιώσας λαμπρῶς τὸν παρ' Ἑλλήσι πανάρχαιον καὶ ἄγνωστον ἐν Εὐρώπῃ σύνδεσμον λαοῦ καὶ κλήρου. Εἶχον ἐκλίπει καὶ διακρίσεις γένους καὶ διακρίσεις ἐπιτηδευσμάτων καὶ διακρίσεις ἡλικίας — ὀλίγου δεῖν καὶ διακρίσεις φύλου. Δὲν ὑπῆρχον εὐγενεῖς, δὲν ὑπῆρχον ἱερεῖς, δὲν ὑπῆρχον παιδῖς, δὲν ὑπῆρχον γυναῖκες. Πάντες ἦσαν ἐν καὶ ἐλέγοντο στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Τότε ἐφάνη ὅτι παρήγαγε καὶ τι ἀγαθὸν ὁ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας πίεσας τὸ σιγήθος τῆς Ἑλλάδος ταρτάριος λίθος τῆς δουλείας, πυκνῶσας εἰς μίαν συμπαγῇ καὶ ἀδιαίρετον ὁμάδα πᾶσαν φυλετικὴν ἢ ἐπαρχιακὴν διαίρεσιν καὶ ἀντιζηλίαν καὶ δημιουργήσας, ἀπίστευτον εἰπεῖν, χάριν εἰς τὸς ἀνεξερευνήτους βουλάς τῆς Προνοίας, τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην ἐνότητα, ἣν εἰς μάτην ὠνειρεύθησαν οἱ ἐξοχώτεροι νόες τῆς ἀρχαιότητος. Περισυναχθέντες εἰς τὴν φοδερὰν ἐκείνην κάμινον τῆς δουλείας, ὡς ποικίλα μέταλλα, οἱ διάφοροι τύποι καὶ μορφαὶ τοῦ πολυσχιδοῦς ἐλευθέρου βίου τῶν Ἑλλήνων ἐτάκθησαν, ἀνemίχθησαν καί, ὅτε ἀνέτειλεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα, ἐξεχύθησαν εἰς ὁμοειδές τι καὶ ἀδιάγνωστον ρευ-

στόν, ὅμοιον πρὸς τὸ πολῦτιμον ἐκεῖνο μίγμα τοῦ χρυσοῦ, τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, ὅπερ ἔρρευσε διὰ τῶν ὁδῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν ἐμπρησμὸν τῆς Κορίνθου.

Ποσάκις θὰ κρύψωμεν τὸ πρόσωπον ἐξ ἀπελπισίας, ποσάκις θὰ ἐγειρώμεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν, ποσάκις θὰ χειροκροτήσωμεν ἢ θὰ κλαύσωμεν, ἐὰν παρακολουθήσωμεν κατὰ φαντασίαν τοὺς κλυδωνισμοὺς τῆς σαθρᾶς σανίδος, ἐφ' ἧς ἐπέπλεον τότε αἱ ἐλπίδες τοῦ Γένους. Ἰδέτε ! προχωρεῖ . . . σταματᾷ . . . στροβιλίζεται . . . κατακλύζεται . . . ἐγείρεται . . . πάλιν πίπτει . . . ἐπνίγη . . . ἐσώθη ! Πόση ἀγωνία κατὰ τὰ ἀτελεύτητα ταῦτα ἑπτὰ ἔτη, πόσα πένθη, πόσαι ἀγαλλιᾶσεις ἐξ ὑπαμοιβῆς ! Τὴν ἐπαύριον τῆς πρώτης μάχης καθ' ἣν ὁ Κολοκοτρώνης ἐγκατελείφθη μόνος καὶ εἶπε τὴν ἀξιωματημόνευτον φράσιν «ἐδῶ θὰ μείνω νὰ μὲ φᾶν οἱ κοράκια» τίς ἔλεγεν ὅτι μετὰ μικρὸν θὰ εἰσῆρχετο πορθητὴς εἰς Τριπολιτσάν ; Ὅτε ὁ Δράμαλης διέβη τὸν ἰσθμὸν, τίς ἀνθρωπίνως σκεπτόμενος ἠδύνατο νὰ προμαντεύσῃ ὅτι τὸ ἀμέτρητον ἐκεῖνο πέλαγος τῶν κεφαλῶν ἔμελλε νὰ στηθῇ εἰς οὐρανομήκη πυραμίδα νίκης ; Ὅτε ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον, πόσοι ἄραγε ἦσαν καὶ οἱ παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ πλέον ἀναμένοντες σωτηρίαν ; Ὅτε ὁ Ἰβραήμης διέβη δηρῶν καὶ ἀκαταμάχητος τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἐξήρτησε τὴν τύχην τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ μόνης τῆς πτώσεως τοῦ Ναυπλίου, τίς ἐφαντάζετο ὅτι τότε ἠνοιγετο ἡ ἐνδοξοτάτη σελὶς τοῦ ἀγῶνος, ἡ σελὶς ἡ φέρουσα ἐν κεφαλίδι τὸ ὄνομα τοῦ Καραϊσκάκη ; Ἀλλ' οἱ κίνδυνοι ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο ὡς χειμερινὰ νέφη διωκόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ ὁ ἥλιος ἀνέτελλε πάλιν ραδιῶδες καὶ ἀκτινοβόλος, μέχρις οὗ ἐφώτισε τὴν ἡμέραν τοῦ Ναυαρίνου.

Μεσολόγγιον ! ἡ λέξις αὕτη ἔπρεπε νὰ προφέρηται πάντοτε ἄνευ ἐπιθέτου, ἄνευ σχολίου. Εἶναι ἡ λέξις ἣν ἡ Ἑλλάς ἐκστομίζει μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἰσότητος πρὸς τὰς σκιάς τῶν προπατόρων, καὶ θὰ ἐκστομίξῃ, ἐφ' ὅσον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ ὑπάρχει ἱστορία, πρὸς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ἐκεῖ, εἰς τὴν μάνδραν ἐκείνην, ἐν μέσῳ τῶν ἡλιοκαῶν μαχητῶν, ὀπισθεν τῶν προμαχόνων, οἷτινες βαπτισθέντες δι' ἐνδόξων ὀνομάτων εὖρον τρόπον νὰ προσθέσωσιν εἰς αὐτὰ νέαν εὐκλειαν· ἐκεῖ ὅπου ἡ μαχομένη Ἑλλάς συνήψεν ἀρραβῶνα μετὰ

τῆς ἐνθουσιώδους Εὐρώπης, διὰ τοῦ ἐναγκασμοῦ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Βύρωνος, ἐκεῖ ὁ ἐθνικός μας ἀγὼν ἤρθη εἰς τὸ ὑπατον σημεῖον τῆς μεγαλουργίας καὶ ὑψώθη ὅσον ὑψώθησαν τὰ συντρίμματα τῆς πόλεως τὰ ἀνατιναχθέντα εἰς τὸν ἀέρα. Ἡ ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου ὑπῆρξε τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἀφοῦ δ' ἔπεσεν, ἂν πτώσις λέγεται ὁ ὀλεθρος πόλεως καὶ κατοίκων, ἔπαθεν ἄρρητόν τινα μεταμόρφωσιν, ἐνεφανίσθη ὡς ἐλεγχος καὶ ἰκεσία ἐνώπιον τῶν δυνατῶν τῆς γῆς καὶ ἔκλινεν ὀριστικῶς τὴν πλάσιγγα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει καιρὸς νὰ ἀριθμήσωμεν πάντας τοὺς θριάμβους τοῦ κατὰ ξηρὰν ἀγῶνος. Μᾶς νεύει καὶ μᾶς καλεῖ ἡ θάλασσα. Πῶς βραδύνομεν νὰ προφέρωμεν τὰ ὀνόματα τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Σαχτούρη, τοῦ Τομπάζη, τὰ ὀνόματα τῶν ἡμιθέων, οἵτινες ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀσίαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπέδειξαν θριαμβεύουσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς παράλια, ὅπου δὲν εἶχε κυματίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος; Δὲν ἐπιχειρῶ σχολαστικὰ συζητήσεις, αὐτὸ ἔξετάζω τίνες ὑπῆρξαν τελειοτετέστεροι εἰς τὴν ἀπειλευθέρωσιν τῆς πατρίδος, οἱ κατὰ ξηρὰν ἢ οἱ κατὰ θάλασσαν θρίαμβοι. Ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τὰ ναυτικά τρόπαια, παραβλεπομένου ὅλως τοῦ πρακτικοῦ ζητήματος, ὑπῆρξαν ἀναντιρρήτως τὸ ποιητικώτερον μέρος τοῦ ἀγῶνος. Ἡ μικρὰ ἐκείνη λέμμος, ἡ φέρουσα ὄρθιον καὶ δαυλοφόρον ἐπὶ τῇ; πρύμνῃς τὸν Κανάρη, ὡς παρέστησε τότε τὸν θαλάσσιον ἥρωα ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ποίησις, δὲν κατεπόντισε μόνον χιλιάδας ἐχθρῶν, δὲν ἔστρεψε μόνον εἰς φυγὴν στόλους, δὲν διέλυσε πολιρχίας, ἀλλ' ἐστρατολόγησε διὰ τὸ πρωτοφανὲς καὶ ἔκτακτον τοῦ τολμήματος πλειότερους θαυμαστάς ἐν Εὐρώπῃ ἢ πάντες ὁμοῦ οἱ κατὰ ξηρὰν θρίαμβοι. Ἡ πυρπόλησις τῆς ναυαρχίδος παρὰ τὴν Χίον, ἐφ' ὅσον αἱ ἀνθρώπινοι καρδιαὶ δοιοῦνται ὑπὸ παλμῶν εὐγενοῦς ἐκδικήσεως, θὰ φέρεται διὰ τῶν στομάτων ὡς τὸ θεσπεσιώτερον μεγαλοῦργημα κεραυνώδους Νεμέσεως. Ἀλλὰ μήπως τὴν ἀνδρείαν μόνον τῶν θαλασσομάχων πρέπει τις νὰ θαυμάσῃ; Ἡ ναυτικὴ ἐπιστήμη τῶν αὐτοδιδάκτων ναυάρχων καὶ πλοίαρχων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ σήμερον ἀκόμη κινεῖ τὴν ἐκπληξιν καὶ τὴν ἀπορίαν τῶν εἰδημόνων. Ἡ παράταξις τῶν πλοίων,

ἢ χρησιμοποίησις τῶν ἀνέμων, ἢ τέχνη τῶν ἐλιγμῶν, ὁ χειρισμὸς τῶν ἱστίων, τὰ δυσκολώτερα στρατηγήματα τοῦ ναυτικοῦ πολέμου ἀπεκαλύφθησαν, ὡς ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, εἰς τοὺς ἐμποροναύτας ἐκείνους, ὅπως σπανίως ἀποκαλύπτονται καὶ σήμερον ἔτι, εἰς ἐκλεκτοὺς ναυάρχους, ἐπὶ μακροὺς χρόνους σπουδάζαντας καὶ ἀπὸ νηπίων ἀσκηθέντας.

Ἡ Εὐρώπη ἀπέβλεψε τέλος ἕως καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔργον ἐστεφανώθη. Ἐσχίσθησαν αἱ συνθηκαί, ἐλησμονήθησαν προκλήναι ἀντιζηλῖαι, περιεφρονήθησαν συμφέροντα, ὀλίγου δεῖν ἦναπτεν εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ὅπως πηχθῇ ἐκ χώματος, αἵματος, λιθαρίων καὶ φύλλων πάσης Ἑλληνικῆς γῆς ἢ μικρὰ αὕτη φωλεά, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἡμεῖς ἀναπνέομεν ἐλεύθεροι. Τοσοῦτον ὑπῆρξε τὸ κράτος τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ ἐλέους ὃν ἐνέπνευσαν οἱ ἡμέτεροι πατέρες.

Ἀναστάσιος Βυζάντιος.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

(Ρητορικὸς λόγος).

«Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον» (Ἰωάν. κ.).

Συγχαίρω καὶ ἐγὼ μετ' ἐσᾶς, ὦ θεοὶ μαθηταὶ τοῦ ἀναστάντος Δεσπότου· μάλιστα συγχαίρουσι μετ' ἐσᾶς ὅλοι οἱ Χριστοφόροι λαοὶ ὁποῦ εἶδασιν, τέλος πάντων, τὸ ἀγλαὸν φῶς τῆς λαμπροφάνου Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως. Χαίρει ἄνωθεν ἡ τρισόλβιος πόλις, καὶ περιτριγυρίζοντες τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως τῶν Δυνάμεων ψάλλουσι τὸν ἐπινίκιον ὕμνον οἱ ἄγγελοι τῆς εἰρήνης. Χαίρει κάτωθεν ὁ ἴδιος Ἄδης, καὶ ὅλος ἀστράπτει εἰς τὴν λαμπρὰν παρουσίαν τοῦ ἀνατείλαντος Ἥλιου τῆς δόξης, ὁποῦ φέρει ἀνέσπερον ἡμέραν ζωῆς πρὸς τοὺς λυπημένους προπάτορας. Χαίρει λαμπροφοροῦσα ἡ νόμφη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ τὸν ἐκ τάφου ὡς ἐκ παστάδος προελθόντα θεῖον Νυμφίον εὐφραينوμένη ἀσπάζεται. Ἀλλάξεν ὄψιν ὁ ἴδιος

Γολγοθᾶς, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἦτον ἀξιοθρηνητοῦ τραγωδίας φοβερωτάτῃ σκηνῇ ἐγίνε παγκοσμίου εὐφροσύνης εὐκλεέστατον θέατρον. Ὁ σταυρός, ἡ λόγχη, ὁ ἀκάνθινος στέφανος, ὄργανα σκληρότατα τῶν φρικτῶν παθημάτων, θεοπρεπῶς εὐκοσμοῦσι τὸν θρίαμβον τοῦ θεοῦ νικητοῦ. Ὁ τάφος, ἄχαρι κατοικητήριον τῆς πρώτῃς φθορᾶς, ἐφάνη ζωηφόρος θάλαμος ἀφθαρείας· καὶ αἱ πληγαί, πρόξενοι θανατηφόρου νεκρώσεως, εἶναι πηγαὶ ἀθανάτου ζωῆς. «Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ [ιδόντες τὸν Κύριον]. Ἄς συγχαρῶμεν καὶ ἡμεῖς

καὶ ἂς θαυμάσωμεν σήμερον τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν θεόδοτον χάριν.

Τότε, ὅταν ἐκλείσθῃ ἡ θύρα τοῦ Παραδείσου, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐξωρίσθῃ ὁ ἄνθρωπος, ἡνεώχθῃ εὐθὺς ἡ πύλη τῆς ἁμαρτίας, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον, εἰσῆλθε συντροφιασμένος ἀπὸ τὴν κατάραν καὶ ἀπὸ τὴν φθοράν. Ἐδασίλευσεν ὥσάν τύραννος ἐπάνω εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅπου ἐδάστα ἀθλίως τὸν βαρὺν ζυγὸν μὲ κόπον καὶ μόχθον, καὶ ἐπλήρω-

σαν ἀπαραιτήτως τὸ βαρύτερον χρέος μὲ τὴν ζωὴν. Πλὴν, καθὼς ὁ Ἄδμ πρῶτος ἀπὸ ὧλους τοὺς ἀνθρώπους ἐσφάλεν, ἔτσι ἐπρεπεὶ ὁ Ἄδμ πρῶτος ἀπὸ ὧλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποθάνῃ· καὶ μ' ὅλον τοῦτο πρῶτος ἀπὸ ὧλους, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἄδμ, ἀπέθανεν ὁ δίκαιος καὶ ἄπταιστος Ἀβελ, φονευμένος ἀπὸ τὸν Κάιν, τὸν φθονερὸν ἀδελφόν. Μὰ δὲν ἦτο δίκαιον, καθὼς ἀπὸ τὸν Ἄδμ ἀρχισεν ἡ ἁμαρτία, ἀπὸ τὸν Ἄδμ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ὁ θάνατος; ἄλλ' ἀπὸ τὸν Ἀβελ. Κάθε βασιλεῖον τότε εἶναι μόνιμον καὶ στερεόν, ὅταν εἶναι θεμελιωμένον ἐπάνω εἰς τὸ δίκαιον. Ὅταν βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας εἶναι βεβαία καὶ ἡ διαμονὴ τῆς βασιλείας εἶναι αἰώνιος· ἐξεναντίας, τὸ βασιλεῖον εἶναι πολλὰ ἀδέβαιον, ὅταν εἶναι ἀδικον, καὶ εἶναι πολλὰ ὀλιγοχρόνιον, ὅταν εἶναι βίαιον. Ὅταν ἀρχινᾷ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, ἡ ἀρχὴ τοῦ εἶναι σφαλερά, καὶ ὅταν κρατῇται

μέ την βίαν, εἶναι σιμά εἰς τὸ τέλος· φυσικὰ τὸ ἀδικον δὲν κατορθοῦται, τὸ βίαιον δὲν διαμένει. Τώρα ἰδέτε ἔργον ὑψηλὸν τῆς φιλανθρώπου προνοίας τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς ἐπαραχώρησε καὶ δὲν ἀπέθανε πρῶτος ὁ Ἀδάμ, ὅπου πρῶτος ἤμαρτεν (καθὼς ἦτο δίκαιον), ἀλλ' ἀπέθανε πρῶτος ὁ ἀπταιστος Ἀβελ· ἐδῶ τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου ἄρχισεν ἀπὸ ἀδικίαν, διὰ νὰ ἔχῃ σφαλερὰν τὴν ἀρχήν. Ὅχι μόνον πρῶτος ἀπέθανεν ὁ ἀπταιστος Ἀβελ, ἀλλ' ἀπέθανεν, ὅχι μὲ θάνατον φυσικόν, ἀλλὰ μὲ θάνατον βίαιον, φονευθεὶς ἀπὸ τὸν ἀδελφόν· ἐδῶ τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου, ὅπου ἄρχισε μὲ τὴν ἀδικίαν, εἶχεν ἀκόμη καὶ τὴν βίαν σύντροφον, διὰ νὰ εἶναι σιμά εἰς τὸ τέλος. Ἐβασίλευσε λοιπὸν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος μὲ ἓνα βασίλειον, καὶ ἀδικον, διὰ νὰ εἶναι ἀδέσκιον, καὶ βίαιον, διὰ νὰ εἶναι ὀλιγοχρόνιον, εἶναι νόημα τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου· «Εἰ γὰρ Ἀδὰμ πρῶτος ἐτελεύτησεν, ἰσχυρὰν ὁ θάνατος ἂν τὴν κρηπίδα ἔσχευε, ὡς πρῶτον τὸν ἀμαρτήσαντα δεξιόμενος· ἐπειδὴ δὲ τὸν ἀδίκως ἀνηρημένον πρῶτον ἐδέξατο, σφαλερὸν ἔχει καὶ σαθρὸν αὐτοῦ τὸ βασίλειον». Ἐφάνη εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχήν, πῶς ὁ θάνατος, ἀγκαλὰ καὶ τύραννος, δὲν εἶχεν ἐπάνω εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος αὐτεξούσιον τὴν βασιλείαν. Ἐφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του ὁ Ἐνώχ, ὅπου ζωντανὸς μετετέθη· ἔφυγεν ὁ Ἥλιος, ὅπου μὲ πύρινον ἄρμα ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν· ὁ αὐτὸς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ θανάτου τὸν υἱὸν τῆς Σαραφθείας, καὶ ὁ μαθητὴς του Ἐλισσαῖος τὸν υἱὸν τῆς Σουμανίτιδος. Ἦλθεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ὁ σπαρακωμένος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος τῶν ζώντων καὶ νεκρῶν, ὁ φοδερὸς καθαιρέτης τοῦ θανάτου, καὶ τοῦ ἐδειξε πόσον εἶναι ἀδύνατος. Μὲ ἓνα λόγον τοῦ ἐπῆρε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακείρου, ὅπου ἤδη ἦτον ἀποθαμένη, καὶ τὴν ἀνέστησεν ὡς ἐξ ὕπνου εἰς τὴν ζωὴν· τοῦ ἐπῆρε τὸν υἱὸν τῆς χήρας, ὅπου ἐφέρετο μὲ τὸν κράδατον εἰς τὸν τάφον, καὶ τὸν ἤγειρε μὲ τὴν ἀφήν τῆς χεῖρός· τοῦ ἐπῆρε τὸν Λάζαρον, ὅπου τέσσαρας ἡμέρας ἐκράτει δέσμιον ὁ αἵτης, καὶ μὲ μίαν φωνὴν τὸν ἔσυρεν ἀπὸ τὴν φθοράν· τοῦ ἐπῆρε τόσα σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀποθαμένων, ὅπου ἐκράτει τόσον καιρὸν, τὰ ὅποια ἐβγαλε ζωντανὰ ἀπὸ τοὺς τάφους. Καὶ τέλος πάντων καθεῖλε τὸν τύραννον, ἐθανάτωσε τὸν θάνατον, ἐσύγχυσε τὸ βασίλειόν του, ὅταν τριήμερος ἀνέστη ἐνδόξως ἐκ τῶν νεκρῶν. Ἡμεῖς

οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ εἰμεσθεν ἔλοι ὥσαν πουλιὰ πιασμένοι· εἰς ἐκείνην τὴν δυστυχῇ παγίδα, ὅπου ἐκράτει ἐλωθθεν στημένῃν ὁ θάνατος· εἰς ἴδιαν παγίδα ἐπεσε θεληματικῶς καὶ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἐκουσίως ἀπαθανών· ἀλλ' ἐπεσεν αὐτὸς μὲ τὴν θείαν του δύναμιν, συνέτριψε τὴν παγίδα, ἐπέταξεν αὐτὸς πρῶτος μετὰ τὴν ἐνδοξὸν του Ἀνάστασιν καὶ ἐλύτρωσε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸ κράτος· «ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν, ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου». Ἐρρύσθημεν, ἐρρύσθημεν, δὲν εἰμεσθεν πλέον αἰχμάλωτοι τοῦ θανάτου· ἡμεῖς τὸν βλέπομεν, καὶ πλέον δὲν φοβούμεσθεν τὴν ἀγριωπὴν θέαν. Πρὶν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὁ θάνατος ἦτο φοδερὸς τῷ ἄνθρωπῳ· μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φοδερὸς τῷ θανάτῳ. Ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν θάνατον ὁ ἀναστὰς Ἰησοῦς, τὸν καταφροναῖσι θαρραλέως καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταί. Ἀνάμεισα εἰς τοὺς μάρτυρας μικρὰ παιδία, τρυφεραὶ παρθέναι τὸν περιπαίζουσιν· αὐτὴ εἶναι τοῦ ἀναστάντος Δεσπότητος ἡ δωρεὰ· τοῦτο εἶναι τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως τὸ προνόμιον. Ἀνέστη Χριστός, καὶ ἐνεκρώθη ὁ θάνατος. Ἀνέστη Χριστός, καὶ ἐλύθη ἡ φθορά. Ἀνέστη Χριστός, καὶ ἀνέτειλεν ἡ ἀθανασία. Ἀνέστη Χριστός, καὶ πάλιν ἡνέωκται ὁ Παράδεισος· ποῦ σου, θάνατε, νῦν τὸ κέντρον; ποῦ σου; ἄδῃ, τὸ νίκος; Ἡμεῖς πίπτομεν ὡς θνητοί, μὰ ἡμεῖς ἀνασταίνόμεσθεν ὡς ἀθάνατοι· ἡμεῖς κλειόμεσθεν εἰς φυλακὴν σκοτεινοῦ μνήματος, μὰ ἐκεῖ φθάνει νὰ μᾶς ζωογονήσῃ τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως τὸ μακάριον φῶς· ἡμεῖς ἀναμένομεν θάνατον, μὰ ἡμεῖς προσδοκῶμεν ἀθάνατον ζωὴν, τῆς ἐποίας ἀρραδῶνα μᾶς ἔδωσεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος, Χριστοῦ Ἀνέστη.

Ἑλίας Μηνιάτης.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΥΠΟ ΤΙΤΟΥ

(Ίστοριογράφημα).

Τὰ τρόφιμα εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐκλείπει ἐκ τῆς ἄνω πόλεως καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἐταλαιπωροῦντο καὶ κατετρύχοντο ὑπὸ πείνης ὀδυνηροτάτης. Καὶ οἱ μὲν ἑδραπέτευον ἐκ τῆς πόλεως, ἵνα σωθῶσιν, οἱ δὲ ἐξερχόμενοι ἐξέκλεπτον λαθραίως τῶν ἐχθρῶν τὰ τρόφιμα. Ἄλλ' ὁ ῥωμαῖος στρατηγὸς βaprῶς φέρων τὴν ἐπιμονὴν καὶ τοῦς ἐξονειδισμοὺς τῶν πολιορκουμένων διέταξε νὰ φανεύεται πᾶς ὅστις ἤθελε συλληφθῇ ἐκ τῶν ἐχθρῶν. Διὸ καὶ ἦτο ἐλεεινότατον διὰ τοῦς πολιορκουμένους θέαμα νὰ βλέπωσι καθ' ἑκάστην 500 κατὰ μέσον ὅρον δυστυχεῖς, αἵτινες κλονούμενοι καὶ ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς πείνης ἐξήρχοντο ἐκτὸς τοῦ τείχους, ἵνα συλλέξωσι καὶ καταφάγωσι τὰ πέριξ αὐτοῦ φυόμενα χόρτα, περιφρονοῦντες ἕνεκα τοῦ λιμοῦ τὸν προφανέστατον ἀπὸ τῶν ἐγγύς ἐχθρῶν κίνδυνον. Καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον οἱ πλείστοι αὐτῶν δὲν διέφευγον, συλλαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀπήγοντο καθ' ἑκατοντάδας καὶ ἀνεσταυροῦντο. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἀφόρητος ἦτο ἡ πείνα τῶν ἐν τῇ ναφ̄ ἐγκεκλεισμένων, ὅπου τὰ θύματα αὐτῆς ἠριθμοῦντο κατὰ χιλιάδας ὁσημέραι. Ἐὰν ἐγενιᾶτο καὶ μικρὰ ὑπόνοια, ὅτι ἐν οἰκίᾳ τινὶ ὑπῆρχον κεκρυμμένα τρόφιμα, ἡ οἰκία ἐκείνη ἐπολιορκεῖτο καὶ ἐξεπορθεῖτο. Οἱ ἐπισιτήσιοι φίλοι τότε μετεβάλλοντο εἰς ἀμειλίκτους ἐχθροὺς, καὶ ἐκεῖνοι, αἵτινες κατεσκληκότες καὶ μόλις πλέον σῶζοντες μορφὴν ἀνθρωπίνην, ἐπεριπάτουσιν εἰς τὸν δρόμον κλονούμενοι καὶ καταπίπτοντες πρὸς τὸ ἐλάχιστον πρόσκομμα, ἐξηγγισθόντο καὶ μετεβάλλοντο εἰς λυσσαλέους κύνας, ἐὰν ἐφεύδοντο αἱ περὶ ἀνευρέσεως τροφῆς ἐλπίδες αὐτῶν. Μόνον κατὰ τὸν

Ἰούνιον μῆνα ἀπέθανον ἐκ πείνης ἐντὸς τῶν ἀπαισίων καὶ θανατηφόρων ἐκείνων τειχῶν 115.880 ψυχαί. Καὶ ὅμως τῶν ζηλωτῶν τὸ πείσμα καὶ ἡ ἐπιμονὴ οὐδόλως ἐκ τῶν φρικωδῶν τούτων σκηνῶν κατεβάλλετο καὶ ἡ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου πεποιθήσεις αὐτῶν διετετρεῖτο ἀκμαία καὶ ζωνρά.

Τότε ὁ Τίτος, ἵνα περιζώσῃ πανταχόθεν τὸν ἐχθρὸν καὶ καταστήσῃ ἀναπόφευκτον αὐτοῦ τὸν ὄλεθρον, ἐπεχείρησε καὶ διεξεπεραίωσεν ἔργον γιγάντειον καὶ χαλεπώτατον· περιέζωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τείχους κυκλοτεροῦς, ἔχοντος περιφέρειαν 39 σταδίων, ὑπερδιήκον διὰ μέσου τῆς κάτω, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐαλωκυίας, πόλεως καὶ διασχίζον ἐκατέρωθεν αὐτῆς τὰ τείχη περιέβαλλεν ἀπανταχόθεν ὁλόκληρον τὴν ἐπίλοιπον Ἱερουσαλήμ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐνδόμυχος καὶ ἀμείλικτος τῶν Ἰουδαίων ἐχθρὸς, ἡ πείνα, εἶχεν ἐξαγριωθῇ εἰς τὸ ἐπακρον, ὁ ἔξωθεν ἐχθρὸς ὁ Τίτος ἤρχισε τακτικὴν ἐκπολιορκητικὴν προσβολὴν κατὰ τῆς ἄνω πόλεως, συγκεντρώσας ἰδίως αὐτὴν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως Ἀντωνίας, καθ' ἣς ὕψωσε τέσσαρα πολιορκητικὰ προχώματα. Ἐπὶ τέλους ἀνοίγουσιν εἰς τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ῥήγμα, καὶ εἰσπηδῶσιν ἀμέσως οἱ πολιορκηταὶ εἰς αὐτὸ πλήρεις μένους καὶ ὀρμῆς. ἀλλ' αἰφνης ἀνακαλύπτουσιν, ὅτι ἔσωθεν τοῦ διαρρηχθέντος ἐκείνου τείχους ὑπῆρχεν ἕτερον νέον. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους εἰσπηδῶσι τέλος οἱ Ῥωμαῖοι καὶ εἰς τὴν Ἀντωνίαν. Τότε ἄρχεται μεταξὺ τῆς Ἀντωνίας καὶ τοῦ ναοῦ, εἰς τοῦ ὁποῦ τὸν ἐξώτατον περίβολον εἰσέρχονται οἱ ἐχθροί, φονικώτατος, τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀγὼν· ἐξ οὗ ἀπαυδῆσαντες ἐπὶ τέλους ὑπεχώρησαν ἐκάτεροι, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Ἀντωνίαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν ναόν.

Ὁ αἵματηρὸς λοιπὸν κύκλος περιστάλη νῦν εἰς στενώτατον χώρον, καὶ περιέζωσεν αὐτὸ τὸ ἱερώτατον κέντρον τῶν Ἰουδαίων. Μικρὸν ἀκόμη, καὶ ἡ αἰχμὴ τοῦ θανατηφόρου ξίφους τῆς Ῥώμης, ὑπερλαβόντες εἰς χεῖρα στιβαρὰν οἱ σιδηρόσπλαγχνοὶ τῆς υἱοὶ ἐνέπηξαν εἰς τὴν καρδίαν πάσης ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ χώρας, ἥτις ἀνέπνεεν ἐλευθέρως, καὶ πάσης ἐθνικότητος, ἥτις εἶχε πνοὴν ζωῆς, διελάσασα ἤδη τὸ ἐπίλοιπον σῶμα ἐμελλε νὰ φθάσῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν

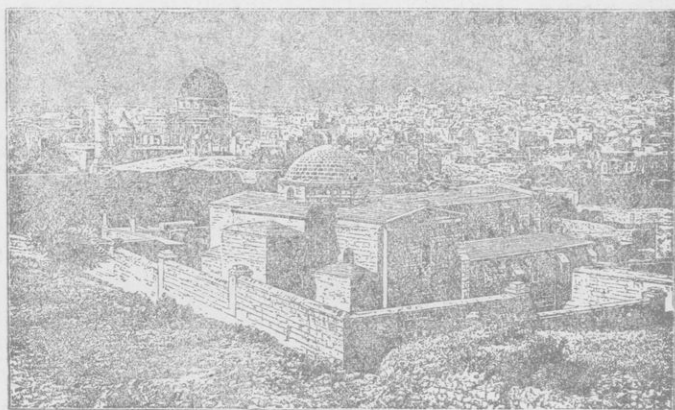
καρδίαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐν ᾗ ἔρρεε θερμὸν ἀκόμη τὸ αἷμα τῶν ὁ-
δεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἤτις ἐπάλλετο ἰσχυρῶς ἐκ τῶν ἱερω-
τάτων παλμῶν, ὅσους διήγειρε καὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως δέκα αἰῶνων
ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ Ἰεχωβά, ἀντηχοῦσα ἀκόμη ἀπὸ τῆς γνοφῶ-
δους κορυφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Μωϋσέως καὶ
τῶν λοιπῶν προφητῶν. Καὶ ἀφοῦ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπόρθησαν τὴν Ἀν-
τωνίαν καὶ περιέζωσαν στενώτατα τὸν ναόν, ἵστατο ὀρθὸν ἀκόμη τὸ
φρόνημα τῶν ζηλωτῶν καὶ ἡ κατὰ τὴν φοδεράν ἐκείνην τοῦ κινδύνου
κορύφωσιν πεισματιώδης τῶν πολιορκουμένων ἐπιμονὴ ἔχει τι τὸ
ἀληθῶς ἐξαλλόν καὶ ὑπεράνθρωπον. Εἰς μάτην ὁ Τίτος προτείνει
συμβιβασμὸν εἰς αὐτοῦς· ὅσῳ μεγαλύτερος καὶ προφανέστερος νῦν
ἦτο ὁ κίνδυνος, τόσῳ μάλλον ἐπίμονος καὶ ἀπόλυτος ὑπῆρξεν αὐτῶν
ἡ ἄρνησις. Ἡ Ἰερουσαλήμ, ὅτερ ἤ· ἐμάχοντο, ἦτο πρὸ πολλοῦ
ἤδη σωρὸς ἐρειπίων καὶ τέφρας· ἀλλὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα ἦσαν λόγος
καὶ ἐπιχείρημα πρὸς ἀπελπίσαν καὶ παράδοσιν εἰς πάντας ἄλλους
ἐκτός ἐκείνων τῶν ὑπὲρ πίστει· ἐνθέων μαχητῶν.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ ἡγέρθησαν τέσσαρα προχώματα,
δι' ὧν περιεζώσθη ὁ ναός. Ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἐξω ἱερὸν ἦτο ἤδη
εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ὅτε ὁ Τίτος διατάσσει νὰ στήσῃσι τὴν ἐλέπο-
λιν ἀπέναντι τῇ· ἐξέδρας τοῦ ἔνδον ἱεροῦ· ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐξ ἡμερῶν
ἂ διάκοπον ἐργασίαν οὐδὲν κατορθοῦται, διότι τὰ τεῖχη ἦσαν στε-
ρεώτατα. Ἄλλοι ἐπεχείρησαν νὰ κρημνίσωσι τὴν βαρεῖαν πύλην,
ἀλλ' εἰς μάτην· ἄλλοι ἀπεπειράθησαν διὰ κλιμάκων ν' ἀναβῶσιν εἰς
τὰς στέγας τῶν στοῶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν κατὰ κράτος. Τότε ὁ
Τίτος διέταξε νὰ ἐμβάλωσι πῦρ εἰς τὴν πύλην, καὶ ὁ ἐμπρησμὸς
τῶντι κατορθοῦται· τὸ πῦρ μεταδίδεται βραδέως, εἰς τὰς παρακειμέ-
νας στοάς, αἵτινες κατακαίονται. Ὁ Τίτος διατάττει τότε νὰ σβέσωσι
τὸ πῦρ καὶ παραμερίσαντες τὰ ἐρείπια νὰ ἀνοίξωσι δρόμον διὰ μέσου
αὐτῶν. Τότε σίφος Ἑβραίων ἐξέρχεται αἰφνιδίως ἐκ τῆς ἀνατολικῆς
πύλης τοῦ ναοῦ καὶ ρίπτεται μανιωδῶς κατὰ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες
ἦσαν ἐν τῷ περιβόλῳ· ἄρχεται δὲ πεισματιώδης καὶ φονικὴ μετὰ
αὐτῶν πάλη· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ἰουδαῖοι ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῷ πλη-
θους νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ ἐγκλεισθῶσι καταδιωχθέντες εἰς τὸν
ναόν. Ἐν τῇ βιαίᾳ δ' ἐκείνῃ καταδιώξει Ῥωμαῖός τις στρατιώτης προ-

φθάσας ἔρριψε διὰ χυροῦ τινος παραθύρου ἀνημμένον δαυλὸν εἰς τὸν νάν, ὅστις καὶ μετ' ὀλίγον πυρπολεῖται. Οἱ ἐν τῷ ναῷ ἰδόντες τὰς φλόγας περινεμομένας τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον οἰκοδόμημα, ἐκυτοῦς δὲ ἀπανταχόθεν περικεκλεισμένους, βάλλουσιν ἀγρίας φωνὰς πένθους καὶ ἀπελπισίας. Ἡ εἰδήσις τῆς πυρπολήσεως ἔκθασεν εἰς τὸν Τίτον, καθ' ἣν στιγμήν διανεπαύετο ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. Ὅργισθεις διὰ τὸν ἄνευ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ ἐμπρησμένον τοῦτον ἠγέρθη διὰ τάχους καὶ ἦλθε δρομαῖος εἰς τὸν περίβολον παρακολουθήσαντος σύμπαντος τοῦ στρατοῦ. Κραυγάζων ἅμα καὶ χειρονομῶν διατάσσει τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ στρατιώτας νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ, ἀλλ' αἱ ἐκ τοῦ ναοῦ κραυγαὶ καὶ ὁ θόρυβος καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ ἡ σύγχυσις ἔξεν ἄφησαν νὰ ἐννοήσωσιν οἱ ἐν τῷ περιβόλῳ τί ἔλεγεν ὁ στρατηγός· οἱ περὶ αὐτὸν ἐπαναλαμβάνουσι τὴν διαταγὴν· ἀλλὰ τοῦτο ἐπαυξάνει μόνον τὴν σύγχυσιν, ἥτις τότε ἐκορυφώθη. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς παμμικτοῦς καὶ φρικώδους ἐκείνης βοῆς καὶ συγχύσεως αἱ ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες ἀκράτητοι πλέον καὶ διπλὴν δίσταν ἔχουσαι, τὴν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς, εἰσορμῶσιν ἄπληστοι ὥς ἀγρία· Ἐρινύες διὰ τῶν φλογῶν καὶ τοῦ καπνοῦ ἀλαλάζοντες, διαρπάζοντες τὰ πολύτιμα κειμήλια τοῦ ναοῦ καὶ φονεύοντες πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν. Ἐξακισχίλιοι ἄοπλοι προέφθασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τινὰ τῶν στοῶν τοῦ ἐκτὸς περιβόλου ζητούντες ἔλεος· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐνέβαλον εἰς τὴν στοὰν ἐκείνην πῦρ, οὗτινος ἐγένοντο ἅπαντες παρανάλωμα. Οἱ δ' ἐν τῷ ναῷ ἱερεῖς, ἄοπλοι μέχρι τοῦδε καὶ ἄμαχοι, ἀρπάζαντες τότε ὅ,τι τεμάχιον σιδήρου εἶδον πρόχειρον καὶ μανιωδῶς μαχόμενοι ἔπεσαν ἅπαντες νεκροὶ περὶ τὸ θυσιαστηρίου, κρατοῦντες ἔτι εἰς τὰς χεῖρας τῶν τὸν ἀμυντικὸν καὶ ἐκδικητήριον σίδηρον. Χιλιάδες νεκρῶν καὶ ἡμιθανῶν κατέκειντο ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους, καὶ ἐκεῖ ἔπου μέχρι τοῦδε ἠκούοντο ψαλμοὶ ἱεροί, ἐδόμβουν νῦν οἱ γόοι καὶ οἱ στεναγμοὶ καὶ αἱ ἀραὶ τῶν ἀποθησκόντων ἢ οἱ ἀλαλαγμοὶ καὶ αἱ βλασφημίαι τῶν νικητῶν. Αἱ δὲ κραυγαὶ αὗται καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ ὁ θόρυβος ἦτο τόσοι μέγας καὶ φοβερός, λέγει ὁ Ἰώσηπος, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις αὐτόν. Ἀποῦ δ' ναὸς ἐλόκληρος ἀπετεφρώθη, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν περίλυπος ὁ Τίτος, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δι' ἀλαλαγμοῦ αἰφνιδίου καὶ φοβεροῦ, ἐπικαλύψαντες τὸν μέχρι

τοῦδε περιβομβοῦντα θόρυβον, ὑπεδέχθησαν τὸν καταμέλανον ἐκ τῆς ἀσβόλης καὶ τοῦ καπνοῦ στρατηγὸν καὶ ἀνεκήρυξαν θριαμβευτικῶς αὐτοκράτορα, τὸ σὺνηθες δεῖγμα καὶ παρακολούθημα μεγίστου τινὸς καὶ ἐκτάκτου ἐν τῷ πολέμῳ κατορθώματος. Προβάντες δὲ ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν πτωμάτων ἤλθον καὶ ἐμπήξαντες τὸν αὐτοκρατορικὸν ἀετὸν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου προσήνεγκαν θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς.

Μετὰ 18 ἡμέρας ἔπεσε καὶ τὸ τελευταῖον ἔρκος τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ Σιών. Οἱ πολιορκηταὶ εἰσώρμησαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀφ’ οὗ

Ἱερουσαλήμ.

διήλασαν ἐν στόματι μαχαίρας πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν, διαρπάσαντες τὴν πόλιν, ἐνέβαλον πῦρ εἰς αὐτήν, ὅπερ καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας καίόμενον τὴν ἀπετέφρωσε. Τότε ὁ Τίτος διέταξε καὶ κατεδαφίσθη ἀπ’ ἄκρου ἕως ἄκρου ὁλόκληρος ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς ἐκτὸς τριῶν τῶν ὑψηλοτάτων πύργων. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ ἀρχαία καὶ ἱερὰ καὶ ἐνδοξος πρωτεύουσα τῆς Ἰουδαίας ἦτο ἀχανὴς ἔκτασις ἐρειπίων καὶ τέφρας, καὶ οὐδ’ ἐλάχιστον ὑπῆρχε σημεῖον ἢ ἵχνος μαρτυροῦν ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἄλλοτε ἡ Ἱερουσαλήμ.

Δ. Βερναρδάκης.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ (1800)

(Ίστοριογράφημα).

Ἡ φοινικίς, ὁ ἀετός, τὸ λάβαρον μὲ τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ ἢ μὲ τὸν ἑλληνικὸν Σταυρὸν παρέρχονται μὲν, ἀλλ' ἀφήνουσιν ἵχνη ἀθανάτου δόξης καὶ κλέους. Ἐπὶ αἰῶνας βρὲν εἶχομεν ἱερὸν σύμβολον στρατιωτικῆς ἐθνικῆς τιμῆς, ἐπὶ αἰῶνας ἐκυμάτιζον εἰς τὰ φρούρια τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀλληλοδιαδόχως ξέναι σημαῖαι, ἐπὶ αἰῶνας ὁ Ἕλλην ἐρρωμένως, ἥρωϊκῶς ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς τιμῆς ξένης σημαίας.

Ἐπὶ 346 ἔτη οὐτεῖς λόγος περὶ σημαίας ἐλευθέρας ἑλληνικῆς πολιτείας.

Τῷ 1799 ἤρχισαν σκέψεις ἢ συζητήσεις περὶ τοῦ χρώματος καὶ τῆς συμβολικῆς ἀπεικονίσεως μιᾶς ἐθνικῆς σημαίας.

Ἡ πρώτη αὐτῇ σκέψις ἔγινεν εἰς τὴν Ἐπτάνησον, εἰς τὴν μικρὰν ἐλευθέραν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει γωνίαν, ἣ ὅποια ἦτο χλοερὰ θάσις ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας τῆς λατικῆς Ἑλλάδος.

*
* *

Οἱ δημοκρατικοὶ Γάλλοι κατέλαβον τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου τῷ 1797, καταργηθείσης τῆς ἐνετοκρατίας. Οἱ Γάλλοι ἐθεωροῦντο ἐλευθερωταὶ καὶ σωτῆρες. Ἀλλὰ τῷ 1799 ὁ ἄγνωμος στόλος τῆς Ρωσίας καὶ Τουρκίας κατέλαβε τὰς νήσους. Τῇ 21 Μαρτίου 1800 συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἀπετέλουν ἐλεύθερον ἀνεξάρτητον πολιτείαν.

Μετὰ τόσους αἰῶνας ὑποταγῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀνεφάνη εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον ἡ πρώτη ἑλληνικὴ πολιτεία, ἣτις συνηριθμήθη μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἀνεγνωρίσθη. Ἐκλήθη ἐπτάνησος πολιτεία.

Μετὰ τὰς γενομένας ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις περὶ τοῦ ὀριστικοῦ τῶν νήσων πολιτεύματος, τὸ ὅποτον ἐγινε δεκτὸν καὶ ὑπὸ τῆς Πύλης, ἔμενε μόνον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς σημαίας, ἣ ὅποια ἔμελλε νὰ εἶνε καὶ τὸ ἐπίσημον σύμβολον τοῦ νέου

κράτους. Διάφοροι αἱ προτάσεις, παντοίαι αἱ γινώμαι. Οἱ ἐπιανήσιοι ἀντιπρόσωποι εὐρίσκοντο, ἐννοεῖται, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔπρεπεν ἐπισήμως νὰ λύσουν τὸ ζήτημα.

Ὁ ὑπὸ τινων προταθεὶς φοῖνιξ ἀναγεννώμενος ἐκ τῆς τέφρας ἀπερρίφθη ὡς σύμβολον ἐπαναστατικόν. Ἡ Γερουσία ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους ν' ἀποφύγουν ἐμβλήματα ἐνθυμίζοντα εἰς τὴν λαὸν δυσαρέστους ἀιαννήσεις.

Τέλος ἐξέλεξαν ὡς ἐθνικὸν σύμβολον τὸν κυτρινωπὸν ἐνετικὸν πτερωτὸν λέοντα τοῦ Ἀγίου Μάρκου διὰ νὰ συνδέσῃσι τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ μέλλοντος.

Οὕτως ἀπεφασίσθη ἡ σημαία ἡ ἐθνικὴ νὰ εἶναι κυανόχρουν βάθος, ἔχουσα ἐν τῇ μέσῳ ὄρθιον τὸν πτερωτὸν κυτρινωπὸν λέοντα,

Ἐθνικὴ σημαία τῆς ἐπτανήσου πολιτείας 1800—1807.

Ἐθνικὴ σημαία τοῦ ἡνωμένου κράτους τῶν ἰονίων νήσων 1817—1864.

βαστάζοντα διὰ τοῦ προσθίου ποδὸς κλειστὸν Εὐαγγέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου Σταυρός, καὶ καθέτως δέσμην ἀκτινωδῶς τεταγμένων ἐπτὰ λογγῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ παρίστων τὰς ἐπτὰ νήσους, ἐξ ὧν ἀποτελεῖτο ἡ ὁμόσπονδος πολιτεία· εἰς δὲ τὰς συνδεούσας τὰς λόγχας ταινίας τὸ ἔτος 1800, πρῶτον ἔτος τῆς ἰδρύσεως τοῦ νεοῦ κράτους.

***

Λυθέντος τοῦ ζητήματος τούτου, ἐπεραιώθη καὶ ἡ ἐντολὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπεσταλμένων. Ἡ πρώτη Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1800 ἦτο ἡ ὁρισθεῖσα ἡμέρα τῆς ἐπισήμου παρουσιάσεως

εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν διὰ νὰ γίνῃ ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ ὁ ἑορτασμός τῆς νεαρᾶς ἑλληνικῆς πολιτείας.

Περὶ μεσημβρίαν τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας ὁ κόμης Ἀντώνιος Μαρίας Καποδίστριας καὶ ὁ κόμης Νικόλαος Γραδενίγος Σιγοῦρος μετέβησαν ἐφιπποὶ ἀπὸ τῆς ἐν Πέρσῃ κατοικίας τῶν εἰς Τοπ Χανέ, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας, τοῦ διερμηνέως καὶ πλείστων οἰκετῶν ἐν στολῇ. Τῆς δὲ ὁλης συνοδείας προηγείτο τιμητικὸς λόχος Γενιτσάρων. Πολυτελὲς λέμβος παρακολουθουμένη ὑπὸ ἄλλων πολλῶν μετέφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Βαχρέ, ὅπου περιέμεναν χρυσοχάλινοι Ἱπποὶ. Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὁ μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης, ὁ ὁποῖος ἀνέμενεν εἰς τὴν εἰσοδόν, ὠδήγησεν αὐτοὺς πρῶτον εἰς τὸν Κεχαγια-Βέην καὶ τὸν Ρεϊζ-Ἐφέντην καὶ ἔπειτα εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ἐπίσημον παρὰ τῷ Μεγάλῳ Βεζύρῳ ἀκρόασιν, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ὁ Καποδίστριας προσεφώνησε καὶ ἀμέσως ἀντεφώνησεν ὁ Μέγας Βεζύρης. Ἐνῶς ζούμπασης ἀκολούθως παρουσιάσθη ἐν τῷ μέσῳ φέρων τὴν ἐθνικὴν σημαίαν τῆς νέας καὶ τῆς πρώτης ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ ἐντὸς ἀργυροποικίλου σάκκου τὸ πολίτευμα μετὰ τοῦ διπλώματος. Ὁ Βεζύρης ἔλαβε τὴν σημαίαν καὶ τὸν σάκκον, τὰ ἡσπάσθη καὶ θέσας αὐτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκλινε τὸ σῶμα μετὰ τῆς ἀνατολικῆς σοδαρότητος καὶ παρέδωκε τῷ Καποδίστρια εὐχηθεὶς τῇ ἑπτανήσῳ πολιτείᾳ αἰωνίαν διάρκειαν καὶ εὐδαιμονίαν.

Μετὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην τελετὴν ὁ Βεζύρης εἰς ἐνδειξιν τιμῆς καὶ εὐνοίας, ἔδωκε δῶρα εἰς τοὺς ἰονίους ἀπεσταλμένους, οἱ ὅποιοι καὶ μετέβησαν εἰς τὴν εὐρείαν τοῦ συμβουλίου αἵθουσαν, ὅπου οἱ συνελθόντες Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ἐχαιρέτισαν τὴν νέαν σημαίαν ζητωκραυγάζοντες.

Ἀκολούθως ἐπορεύθησαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα φέροντες ἀναπεπταμένην καθ' ὁδὸν τὴν ἑπτανήσιον σημαίαν καὶ ἀκολουθούμενοι ὑπὸ πλήθους. Ἐκεῖ ἔξ ἀρχιερεῖς ἐν στολῇ καὶ τέσσαρες ἱερεῖς, κρατοῦντες τὸν Σταυρόν, τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς παρὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Πατριάρχης ὄρθιος παρὰ τὸν δεσποτικὸν θρόνον, φέρων τὴν πατριαρχικὴν στολὴν, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἑπτὰ

συνοδικῶν, ἠυλόγησε τὴν εἰσελθοῦσαν ἐπτανησιακὴν πρεσβείαν καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἔλαβον τὴν ἀνωτέραν τιμητικὴν θέσιν. Μετὰ πομπῶδη ἱεροτελεστείαν ἠυλογήθη καὶ ἡ σημαία. Ἡ πατριαρχικὴ αὐτὴ τελετὴ ἔληξε δι' ὀμιλίας ἐπ' ἁμῶνος ὑπὲρ τῆς νέας πολιτείας. Ἀκολούθως οἱ ἀπεσταλμένοι μετέβησαν εἰς τὰ ἴδια. Ἐνῶ διέπλεον τὸν Κεράτιον κόλπον, τὰ ἐν τῷ λιμένι τουρκικά, ρωσικά καὶ ἀγγλικά πλοῖα καὶ τὸ φρούριον ἐχαιρέτιζον τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Ὁ κόσμος μετὰ χαρᾶς ἐχαιρέτιζε τὴν νέαν σημαίαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα.

* *

Ὁ Λευκόκιλος ἀνήγγειλε διὰ τοῦ διερμηνέως τῆς πρεσβείας τῇ Πύλῃ ὅτι, ὅπως δοθῇ δημοσίᾳ δείγμα σεβασμοῦ πρὸς τὸν Σουλτάνον, πλοῖον ἐπτανησιακὸν φέρον τὴν ἐθνικὴν σημαίαν ἐμελλε νὰ διέλθῃ πρὸ τῶν σεραγίων, ἐζήτει δὲ νὰ μάθῃ, ἂν τοῦτο ἐγκρίνεται παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Τουρκίας, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ ὀρισθῇ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἡ Πύλη ἀπήντησεν ὅτι ἡ αἰτήσις ἐγίνε δεκτὴ καὶ ἡ ὀρισθεῖσα ἡμέρα θὰ ᾔτο ἡ πρῶτῃ τῆς Παρασκευῆς 8 Μαρτίου 1801.

Τὰ ἐπτανησιακὸν πλοῖον «Ἀγία Τριάς», τοῦ ὁποῦ πλοίαρχος ᾔτο ὁ Κεφαλλὴν Γεράσιμος Κοντογούρης, ἐκπλεύσαν ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας Καράκιοι, διηυθύνθη ἀνευ σημαίας πρὸς τὰ ἀσιατικὰ παράλια πλησίον τῆς νήσου τῶν Πριγκήπων. Λέμβος φέρουσα τὸν Λευκόκιλον καὶ παρακολουθουμένη παρ' ἄλλων λέμβων τῶν Ἑπτανησίων μετέβη εἰς συνάντησιν τοῦ πλοίου.

Ἀνελθόντων ἀπάντων ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ τούτου πλοίου, ἐψάλη ὁ ἀγιασμός καὶ ἐπισήμως εὐλογηθεῖσα ἡ σημαία ὑψώθη ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ἐν μέσῳ τῶν κανονισμοῦ τοῦ ἰδίου πλοίου. Ἀπὸ αὖριον ἀνεμον ὠθαύμενον τὸ πλοῖον ἐπλεε πλησιόσιον καὶ ἐχαιρέτιζε δι' ἐνός καὶ εἰκοσι κανονισμοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν παρέκαμπε τὸ ἀκρωτήριο ὅπου ἔκειντο τὰ ἀρχαῖα βυζαντινὰ ἀνάκτορα. Ἐπειτα στραφὲν διηυθύνθη εἰς Τοπ-Χανέ, ὅπου ἐχαιρέτισε καὶ ἀντεχαιρέτισθη ὑπὸ τοῦ φρουρίου. Ὁ Σουλτάνος ἐκ τοῦ παραθύρου ἐθεώρει διὰ τηλεσκοπίου τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Τὰ ἐκεῖ ἐλλιμενισμένα πλοῖα διαφόρων ἐθνῶν ὕψωσαν τὰς σημαίας

των. Ἦσαν ἐκεῖ καὶ τέσσαρα ἐπιταγησιακὰ πλοῖα, τὰ ἑποῖα ἀνεπέ-
τασαν τὴν ἐθνικὴν σημαίαν των.

Ἀποβιβαζομένου τοῦ Λευκοκίλου, τὸ πλοῖον ἐκανονικοδόμησεν
ἐπτάκις, οἱ δὲ ναῦται ἀναδάντες εἰς τὰς κεφαλὰς ἐζητωκραύγασαν
τρὶς. Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ πλοῖον κατεβίβασε τὴν σημαίαν
κανονικοβόλῃ καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐθνικὴ ἐορτή.

Ἐπειτα ἀπὸ 347 χρόνια ἠθέλησεν ἡ Θεία Πρόνοια εἰς τὴν
πρωτεύουσάν των βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων νὰ εὐλογηθῇ ὑπὸ τοῦ
ἰδίου Πατριάρχου καὶ νὰ ἰδῇ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἡ σημαία τοῦ
πρώτου ἐλληνικοῦ κράτους, χαίρειζομένη τὸ πρῶτον ἀπὸ βυζαντινὰ
φρούρια καὶ κυματίζουσα εἰς τὴν βυζαντινὴν θάλασσαν.

* *

Ἡ Γερουσία ὥρισε τὴν 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1801, πρώτην τοῦ
ἔτους καὶ τοῦ αἰῶνος κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ὥπως ἐγ-
καινιασθῇ τὸ νέον κράτος καί, καταβιβαζομένων τῶν σημαίων τῶν
συμμάχων Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ἀναπετασθῇ ἐπὶ τῆς κερκυραϊκῆς
ἀκροπόλεως ἡ ἐθνικὴ τῶν νήσων σημαία.

Σπυρίδων Δὲ Βιδζης.

Ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ»

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΣ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

(Ἐπικὸν ποίημα).

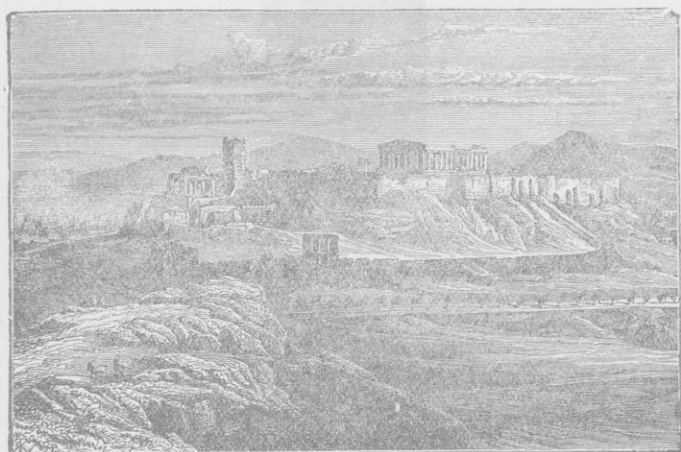
—Βλέπω· εἶναι πάτημα στρατοῦ, βλέπω, εἶναι λάμψη ἀρμάτων.
Σταυροὶ καὶ αἰτοὶ καὶ λάβαρα καὶ λόγχες καὶ σκουτιάτρια,
καὶ ἀπὸ τὸ σύγνεφο θεὸς ὁμηρικὸς δὲ βγαίνει.
Τὸ σύγνεφο εἶναι κουρνιαχτός, πόδια πεζῶν καὶ ἀλόγων.
τὸ ὑφαίνουσι, ὅλο ὑψώνεται καὶ ἀριεῦει καὶ πυκνώνει
καὶ ἄντρες τυλίγει καὶ στοῦ ἡλιοῦ τὸ τρύπημα φεγγαρίζει.

Χίλιωνε δρόμων ὁ ἵδρωτας σταλάζει ἀπ' τὰ κορμιά τους,
μὲς στὶς ματιές του οἱ φωτιὲς χίλιων πολέμων καῖνε,
δυσκολομέτρητος λαὸς καὶ ἀπόκοτος, καὶ δείχνει
πὼς δὲν ὀρμᾷ πρὸς τὰ γραφτὰ ξολοθρεμῶν κι αἱμάτων,
μὰ φτάνει ἔδῳ χαρούμενα καὶ πομπικὰ μὲ κάποιο
θρησκευτικὸ προσκύνημα καὶ μέγα πανηγύρι,
καὶ τρέμει καὶ βουλιάζει ἡ γῆ, καθὼς πετᾷ. Καὶ βλέπω. . .

Ὁδηγητὴς του ἀλύγιτος γίγαντας καβαλάρης,
καὶ ξεχωρίζει ἀνάμεσα σὲ ὅλους, καὶ κοστίζει
ἓνας γιὰ ὅλους. Πέστε μου, γύρω οὐρανοὶ καὶ κόσμοι,
ποιὸς εἶν' ὁ μέγας καὶ ἀπὸ ποῦ ; βασιλικιὰ ἢ στολή του
κι ἄλλοι στὸ πλάϊ του σὰν αὐτὸς βασιλικά ντυμένοι,
μὰ τὴ μεγαλωσύνη του δὲν τὴ φορεῖ κανένας
γύρω πολλοὶ βασιλικοί, μὰ ὁ βασιλιάς εἶν' ἓνας.
Ἀρχοντικὰ εἶν' ἡ ὄψη του καὶ τῆς ψυχῆς του εἰκόνα
λάμπ' ἢ χαρὰ στὰ μάτια του, κι εἶναι τὸ κοίταμά τους
ἴσο, καθάριο, καὶ χτυπᾷ, καὶ μέσα τους δὲ στέκει
τὸ κρύψιμο τοῦ πονηροῦ, τὸ θόλωμα τοῦ χαύνου,
καὶ σεῖ τὸ γέλιο του πλατὺ κι ὅλο τ' ἄδρό του σῶμα,
καὶ μέσ' ἀπὸ τοῦ ξάστερου μέτωπου τὴν καμάρια
κυβερνήτης ὁ Στοχασμός, κριτὴς ἢ Περηφάνια
κι εἶναι φεγγαροπρόσωπος, κι ὁ καλοστυλωμένος
λαιμός του ὁμορφοκάθεται στοὺς ὦμους· καὶ εἶναι πύργος
χορταριασμένος, καὶ δασὰ στὸ πρόσωπό του ἡ τρίχα,

κύκλος τὰ γένια του πυκνὸς ἀσημοχρυσωμένος,
 καὶ κάθε πού θυμοῦ σεισμὸς τῇ σκέψῃ του ταράζει
 τὸ χέρι ὑψώνεται σ' αὐτὰ μὲ βία καὶ τὰ φουχτώνει,
 σὰ νὰ ζητᾷ παλεύοντας νὰ κρατηθῇ ἀπὸ κάπου.
 Τὸ στῆθός του τετράγωνο κοντρί, καὶ τὸ κορμί του,
 τὸ βλέπω ἐγώ, δὲν ἔγινε γιὰ πεζοδρόμου στράτες.
 Τέτοιο κορμί, γιὰ τὸ ρυθμὸ καὶ τὴν ὀρμὴ τοῦ ἀλόγου.
 Στ' ἄλογο ἀπάνου, ἀσύγκριτος, καί, καβαλάρης, ἕνας
 Ἄρχαϊος, καὶ σὰν πελεκητὸς ἀπὸ νὰ πλάστη πὺν ὅλο
 τὸ ψῆλος χύνει ἀμέτρητο στὸ μετρημένο του ἔργο.

Ἐρείπια τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

Στὰ κατηφόρια ὁλόισος καὶ στ' ἀνηφόρια ὁλόρθος,
 ὁ ἴδιος πάντα γιὰ ὑψωθῇ γιὰ κατεβῇ μὲ τ' ἄτι,
 καὶ ἀργοπατώντας, τρέχοντας, ὀρμώντας, ἴδιος πάντα,
 καὶ ὅλο σὰ ν' ἀγωνίζεται μὲ καῖνο νὰ πετάξῃ.
 Κι ἂν, οὐρανοὶ καὶ κόσμοι ἐσεῖς, δὲ μοῦ μιλάτε, ἀφῆστε,
 ἀφῆστε Ὀλύμπιο νὰ τὸν πῶ, νὰ κράξω : « Ἐσύ σαι ὁ Ἄρης ! »
 Νὰ κράξω : « Ὁ Ἄρης εἶσ' ἐσύ, καὶ ἄς ἔρχεσαι ἀπὸ τόπους
 ἄγριους καὶ ξένους, βάρβαρος καὶ ἄς δείχνεσαι· δὲν εἶσαι.

Χίλιωνε δρόμων ὁ ἰδρωτας σταλάζει ἀπ' τὸ κορμί σου,
 χίλιων πολέμων οἱ φωτιές μὲς στὶς ματιές σου καίνε,
 κι ἄς ἄλλαξες κι ἄς ἔρχεσαι μ' ἄλλο ὄνομα, κι ἄς πῆρες
 γλῶσσα ἄλλη, πολεμόχαρε. Σὲ μάντεψα· ἦρθες, ὁ Ἄρης.
 Ὁ Ἄρης εἶσαι κι ἔρχεσαι καὶ κλεῖς μὲς στὴν καρδιά σου
 μὲ μιὰ καινούργια δύναμη τὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα.

Κ. Παλαμάς.

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

(Θρυλικὸν ποίημα).

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες
 τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι·
 ὀλημερεῖς ἐκτίζανε κι ἀπὸ βράδυ γκρεμνιέται.
 Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες·
 «Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρῖμα στὶς δούλεψές μας,
 ὀλημερεῖς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμνιέται».
 Καὶ τὸ στοιχιὸ ἀποκρίθηκεν ἀπ' τὴ δεξιὰ καμάρα :
 «Ἄν δὲ στοιχιώσῃς ἄνθρωπο τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
 καὶ μὴ στοιχιώσῃς ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὥρια τὴ γυναῖκα,
 πόρχετ' ἀργὰ τ' ἀποταχιά, πόρχετ' ἀργὰ στὸ γιόμα».
 Τ' ἀκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει,
 κάνει γραφὴ καὶ στέλνει τὴν μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι·
 «Ἀργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχθῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ στὸ γιόμα,
 ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
 Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι ἄλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε·
 «Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς στὸ γιόμα,
 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
 Νά τῆγε κι ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα
 τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζει· ἡ καρδιά του.

Ἐκ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ μακριὰ τοὺς λέει·
 «Γεῖά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 μὰ τ' ἔχει ὁ πρωτομάστορας καὶ εἶν' ἔτσι χολιασμένος ; »
 «Τὸ δακτυλίδι τῷ πεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 καὶ ποῖός νὰ μπῇ καὶ ποῖός νὰ βγῇ τὸ δακτυλίδι ναῦρη ; »
 «Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, καὶ ἐγὼ νὰ πάω στὸ φέρω·
 ἐγὼ νὰ μπῶ καὶ ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δακτυλίδι ναῦρω».

Ἡ γέφυρα τῆς Ἀρτας.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέσῃ ἐπῆγε·
 «Τράβα, καλέ μ', τὴν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 τί ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγυρα καὶ τίποτες δὲν ἤῤῥα».
 Ἕνας πιχάει μὲ τὸ μυστρί καὶ ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει καὶ ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο·
 «Ἀλίμονο στὴ μοῖρά μας, κρῖμα στὸ ριζικό μας,
 τρεῖς ἀδελφάδες ἤμασταν καὶ οἱ τρεῖς κακογραμμένες
 ἢ μιὰ ἔχτισε τὸ Δούναβη καὶ ἡ ἄλλη τὸν Αὐλῶνα
 καὶ ἐγὼ ἢ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.

Καθὼς τρέμ᾽ ἡ καρδούλα μου νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ὥς πέφτουν τὰ μαλάκια μου νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες».
 «Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρρα δῶσε,
 πῶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».
 Κι αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρρα δίνει·
 «Σίδερον ἡ καρδούλα μου, σίδερο τὸ γιοφύρι,
 σίδερο τὰ μαλάκια μου, σίδερο κι οἱ διαβάτες·
 τὶ ἔχω ἀδερφό στὴν ξενιτιά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».
 (Δημῶδες).

Ο ΝΕΡΑ-Ι·ΔΟΚΗΠΟΣ

(Θρυλικὸν ποίημα).

Στοῦ βουνοῦ τὸν νεραϊδόκηπο
 δὲν πηγαίνει μονοπάτι·
 πόδι ἀνθρώπου δὲν τὸν πάτησε,
 δὲν τὸν εἶδ' ἀνθρώπου μάτι.
 Κάθε νύχτα, τὰ μεσάνυχτα
 ξάφνω πάνανθος προβάλλει·
 μὲ τοῦ πετεινοῦ τὸ λάλημα
 τὴν αὐγὴ χάνεται πάλι.
 Τὰ κλαδιά, τὰ φύλλα, τ' ἄνθη του,
 μαρμαρόλευκα σὰν κρίνα,
 δὲ μετροῦν χειμῶνα κι ἄνοιξη·
 πάντ' ἀμάραντα εἶν' ἐκεῖνα.
 Κι οἱ ξανθὲς Νεράϊδες σμίγοντας
 τὸ χορὸ μὲ τὴ λαλιά τους
 κάθε νύχτα κόβουν τ' ἄνθη του
 καὶ τὰ πλέκουν στὰ μαλλιά τους.

Γεώργιος Δροσίνης.

Η ΑΕΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΙΕΖΩΤΗ

(Ιστορική ήθογραφία).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν — τὸ 1847 — ὁ Κριεζώτης εἶχεν ἐπα-
ναστατήσῃ κατὰ τοῦ Ὁθωνος.

Δυσηρεστημένος ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν ἐναντίον τῆς κρατοῦσης
ἀρχῆς εἶχε προστεθῇ ἀπὸ καιροῦ εἰς τὸ περὶ τὸν Μαυροκορδάτον
ἐχθρικῶς διακείμενον πρὸς τὴν τότε κυβέρνησιν κόμμα, κηρυχθεὶς
ἐκ τῶν ἐπιθυμούντων τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος. Πρὸς ἐκδή-
λωσιν ὅμως τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ τούτων δὲν εἶχεν ἐπιχειρήσει
βιαίον τι κίνημα. οὔτε ἐσκόπει ἴσως νὰ προδῇ, ὅτε ἡ κυβέρνησις
διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Εὐ-
βοίας καὶ τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Χαλκίδος
κάθειρξίν του.

Τοῦτο ἐξηγῆρῳσεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸν καὶ
ἄλλως εὐερέθιστον Κριεζώτην, ἀπεφάσισε δὲ νὰ
ρίψῃ τὸν κύβον, ἐγείρων στάσιν κατὰ τῆς βα-
σιλείας, κατὰ τὰ εἰθισμένα τότε καὶ ἐπὶ τοῖς
ἐλαχίστοις παρὰ τοῖς δυσουποτάκτοις ὀπλαρχη-
γοῖς τοῦ ἀγῶνος, αἵτινες μόλις ἐξεληθόντες

πλήρεις δόξης καὶ ἡγερωχίας ἀπὸ τοῦ ἐπταετοῦς φρικτοῦ πολέ-
μου πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἀρτισυστάτου Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἔβλεπαν
ἑαυτοὺς κινδυνεύοντας νὰ περιπέσωσιν αἰρνης ὑπὸ τὸν νεότευκτον
ζυγὸν τῆς Βαυαροκρατίας ἢ μειούμενα τὰ προνόμια, ἅτινα δικαίως
ἡξίουσαν, ὑπὸ τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας ἐν τῇ κανονικῇ διοικήσει
τοῦ κράτους πολιτικῶν μερίδων, ἀναλόγως τῆς δεξιότητος ἐκάστης.
Διό, μετ' ὀλίγον, μεθύσας ἐπιτηδείως τὸν φυλάσσοντα αὐτὸν Λά-
κωνα ἀξιωματικὸν Καθάκον, μεθ' οὗ συνέτρωγε, καὶ ἀφαιρέσας
ἀπ' αὐτοῦ τὰς κλεῖς ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τοῦ φρουρίου διὰ διδούσης
πρὸς τὴν θάλασσαν πορτοπούλας, ἔξωθεν τῆς ὁποίας, κατὰ τὸ μέ-
ρος τῶν ἀμπελιῶν, ἐντὸς τοῦ ὕδατος, διότι ρηχὰ ἐκεῖ τὰ νερά, ἀνέ-
μεναν ἐκ προηγηθείσης συνεννοήσεως πρὸς τοὺς ἐν Χαλκίδι φί-
λους ἐπισεσκαγμένους καὶ ἔτοιμος ὁ ἵππος του, ἀπήρχετο δὲ εἰς τὰ

ἐνδότερα τῇ νήσου ἀφῆνων τὸν μὲν Καδάκον νὰ χωνεύσῃ ὡς ἡδύ-
νατο τὸν ποθέντα οἶνον, τὴν δὲ κυβέρνησιν νὰ τρίβῃ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς διὰ τὸ συμβάν.

Ἡ ἐν Εὐβοίᾳ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἀπελευθερωθέντος ἐννοεῖται εἰκο-
θεν ὅτι κατέστη τὸ σύνθημα γενικῆς ἐξεγέρσεως, μετὰ παρέλευσιν
δὲ μόλις ἡμερῶν τινων ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν ἐτάσσοντο
ὕπὸ τὴν σημαίαν του, οὓς ἄγων ἐνεφανίζετο ἐξωθεν τῆς Χαλκίδος.

Ἐκεῖ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἔστησεν εἰς τὰ περιβόλια, κατε-
σκεύασε δὲ τὰ δέοντα ὀχυρώματα καὶ παρέταξε τὸν στρατὸν του,
ἤρξατο δὲ πολιορκῶν τὴν πόλιν, ὑπὲρ ἧς ἡμύνετο ἔσωθεν κεκλει-
σμένος ἐντὸς αὐτῆς ὁ κυβερνητικὸς Γαρδικιώτης, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ Εὐ-
βοϊκοῦ κόλπου, ἡγχυροβολημένον ἐν αὐτῷ, εἰς θέσιν Ἀφράτι βα-
πόρι πολεμικὸν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλὲν ἐκ Πειραιῶς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας
ἐκανονοδόλει τὴν ἀνταρτικὴν ὁρδὴν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἣ τε προσβολὴ καὶ ἡ ἄμυνα ἐκατέρωθεν
μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν ἦσαν ὑπὲρ ποτε σφοδραί. Οἱ στρα-
τιῶται τοῦ ἐπαναστάτου, κεκλιμένοι ὀπίσω τῶν προχείρων ὀχυρω-
μάτων των, διηύθυνον τὸ ἀδιάκοπον πῦρ αὐτῶν κατὰ τῆς πόλεως,
ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων αὐτῆς ὀρμητικῶς ἀνταπεκρίνοντο οἱ κεκλεισμένοι,
ἀπὸ τὸ Ἀφράτι δὲ τὸ πολεμικὸν λυσσώδεις ἐβαλλε τῶν κανονίων
του τὰς ἀπαύστους καὶ βαρυήχους βολάς. Ὁ Κριεζώτης ἐπεθεώρει
τὰ ὀχυρώματα τοῦ στρατοπέδου του, μόνος ὄρθιος ὑπὲρ αὐτὰ μετα-
ξὺ τῶν κεκλιμένων στρατιωτῶν του, ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς γύρω συρι-
ζούσας σφαίρας καὶ ἐκθέτων πανταχόθεν ὀρατῶν τὸ ὑπερύψηλον αὐ-
τοῦ ἀνάστημα καὶ τὸν γιγαντώδη κορμὸν εἰς τὰ ἐχθρικά βλήματα.
Ὁ ἄγων διεξήγετο ἀγρίως, ἐμαίνετο ἐν βρυγμῷ ἀμφίρροπος, τὸ πεί-
σμα τῶν ἐμφυλίων συγκρούσεων ἐξέκαειν αὐτόν, ἀποφαστικὸν δὲ
προεμνηνύετο τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πάλης
διήρχετο οὕτω διὰ τῶν στοίχων τῶν μαχομένων, ἀπαθῶς, ὑπὲρ τὴν
ὥραν ἤδη, ἱστάμενος κατὰ διαλείμματα, παροτρύνων αὐτοὺς εἰς τὴν
μάχην, κανονίζων τὸ κατ'αὐτήν, ἣ ἀπλῶς παρατηρῶν τὰ γινόμενα.

Ἐκ τῆς πόλεως πρέπει νὰ τὸν ἔβλεπαν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἀτμο-
πλοίου, διότι ὅπου ἐτύχαινε νὰ σταθῇ, εὐθὺς πρὸς τὰ ἐκεῖ, ὡς ἐκ
μουσικῆς συνεννοήσεως, κατεπέμποντο πυκνότεραι καὶ αἰ ἀπ' ἐκεῖ-

νης σφαίραι καὶ οἱ ὄλμοι οἱ ἅπ' αὐτοῦ. Τοῦτο ὁμως δὲν ἐμπόδιζε τὸν περίπατόν του, ἐλάχιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ τὸν ἠνώχλει, ἐνόμιζες ὅτι δὲν ἔκρινεν ἄξιον τοῦ κόπου νὰ προφυλαχθῇ ἔστω καὶ μικρόν, συχνὰ δὲ ἤγειρε τὴν χεῖρα δίδων διατεγκὰς ἢ δεικνύων ἀπέναντι σημεῖα πρὸς ἐπίθεσιν.

Αἰφνης, τὴν φορὰν αὐτὴν, ὡς ἔτεινε τὸν βραχίονα ἵνα δείξῃ πάλιν τι ἀντίκρι, βολὴ κανονίου ριφθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου πλήττει αὐτὸν ἀκριδῶς ἀνὰ μέσον τὸν καρπὸν τῆς δεξιᾶς.

Ὁ πληγθεὶς εἶδε τὸ τραῦμα παρευθὺς, καὶ ἐγείρων ταυτοχρόνως σχεδὸν τὴν φουστανέλαν τοῦ ἔκρυψε μεταξὺ τῶν πτυχῶν αὐτῆς τὸ παθὸν μέλος ἐν σπουδῇ, χωρὶς οὔτε σταγῶν αἵματος νὰ πέσῃ εἰς τὸ χῶμα, διὰ νὰ μὴ προφθάσῃ ἄλλος καὶ ἀντιληφθῇ τυχὸν τι ἔγινεν. Οἱ ἑγγὺς ὁμως εὐρισκόμενοι εἶχον ἤδη παρατηρήσει τὸ γεγονός καὶ συνεπαράσσοντο ἐπιστρεφόμενοι καὶ διέκοπτον τὸ πῦρ. Ἄλλ' ἐκεῖνος, βλοσυρῶς ἀποδλέπων πρὸς αὐτοὺς ὀργίλως διότι ἐφωράθη.

— Τί κοιτᾶτε, μωρέ ; . . . , λέγει τρυχέως. Τῇ δουλειᾷ σας, τῇ δουλειᾷ σας σεῖς !

Καὶ κατερχόμενος τοῦ ὀχυρώματος, βραδέως βαίνων, διευθύνεται ἡσύχως πρὸς τὴν σκηνὴν του.

Ἐκεῖ ἐσῆκωσε τὸν πληγέντα βραχίονα καὶ ἐκοίταξεν αὐτόν, εἶδε δὲ ὅτι ἡ χεὶρ, ἀποκεκομμένη σχεδὸν ἐντελῶς τοῦ καρποῦ ὑπὸ τοῦ βλήματος μόλις ἐκρέματο ἀπ' αὐτοῦ διὰ λεπτοῦ νεύρου.

Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν παριστάμενον ὀπλίτην :

— Βρέ, λέγει αὐτῷ, βγάλ' τὸ μαχαίρι σου καὶ κόψτο !...

— Ἄ, καπατάνις !... ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος ἀποσυρόμενος, ἔμφορος καὶ συγκεχυμένος.

— Οὐ νὰ χαθῇς !...

Καὶ ἀπλώσας ἀνασπᾷ ὁ ἴδιος τὸ μαχαίρι ἀπὸ τοῦ σελαχίου τοῦ ὀπλίτου καὶ κόπτει διὰ μιᾶς αὐτὸς τὸ νεῦρον. Ἡ χεὶρ, ἀποσπασθεῖσα ὀλοκλήρως, ἐδόνησε καταπεσοῦσα βαρεῖα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, λίμνη δὲ αἵματος ἐσχηματίσθη κύκλῳ τῆς ἀμέσως.

— Βράστε τώρα ἕνα τσουκάλι κατράμι !... ἐπέταξε βιαίως.

Δύο τρεῖς ἐχύθησαν εὐθὺς ἔξω τῆς σκηνῆς, μετὰ μικρὸν δὲ χύτρα πλήρης πίσης ἐκομίζετο καὶ ἐναπετίθετο ἐπὶ αὐτοστιγμῇ

ἑτοιμασθείσης μεγάλης πυρᾶς, ἥς αἱ φλόγες περιετόλιξαν αὐτὴν πανταχόθεν ἐν ὁρμῇ.

Ὑπὸ τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς τὸ κατράμι ἤρξατο ἀναλυόμενον καὶ σίζον, ἐντὸς ὀλίγου δὲ ἤχνησε καὶ ἐκόχλασεν, ἐνῶ ἡ ὀριμεῖα ὀσμή τοῦ βράζοντος ἐπλήρου τὴν σκηνήν.

Ὁ ἀρχηγὸς ἐπλησίασεν εἰς τὴν χύτραν, ἐκοίταξεν ἐντὸς, καὶ ἰδὼν τὴν ἀσφαλτον ἀναλυθείσαν καὶ καπνίζουσαν ἐδόθισεν ἀστραπιαίως τὴν αἰμάσσουσαν χεῖρα ἐν αὐτῇ.

Πρὸς τὴν ἐπαφὴν τῆς ζεοῦσης πίσης ἡ πληγωμένη σὰρξ ἔκριξεν, ἔτριξε, συνεστάλη, διεστάλη, ἀνεπάλθη, ἔφριξε, μετὰ λεπτά τινα δὲ πρὸς τὴν ὀσμήν τῆς πίσης συνανεμίγνυτο καὶ ὡς ὀξεῖα ἀπόπνοια φηγομένου κρέατος, ἀλλ' οὔτε μὲς τοῦ ἄλλου σώματος τοῦ ἀνδρὸς ἐρρίγησεν.

Ἀφῆκεν αὐτὴν οὕτως ἐπὶ ἐν τέταρτον περίπου, ἄλλου βλέπων καὶ συνομιλῶν πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀνακινῶν δ' αὐτὴν ἐνίοτε ἐντὸς τῆς χύτρας καὶ ἀναμοχλεύων τὸ κατράμι δ' οὕτως, μεθ' οὗ τὴν ἐξήγαγεν ἡρέμα. Ἡ αἱμορραγία εἶχε σταματήσει ἐντελῶς, τὸ τραῦμα εἶχε καυτηριασθῇ βαθύτατα, ἀποπετρωμένος δὲ καὶ μαῦρος παρίστατο ὁ βραχίων, ὡς καεῖς κλάδος ρωμαλέου δένδρου. Τοιοῦτον ἐτόλιξεν αὐτὸν δις ἢ τρίς ἐντὸς εὐρέος μανδηλίου ὕπερ ἐξέβαλεν ἀπὸ τῆς ζώνης του, ἔδεσε τὰς δύο ἄκρας τοῦτου ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀνήρτησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ στήθους.

Τότε, κύπτων πρὸς τὴν γῆν, λαμβάνει ἀπὸ τοῦ δαπέδου διὰ τῆς ὀγχοῦς χειρὸς τὴν ἄλλην, τὸ ἀποκεκομμένον τμήμα τῆς σαρκὸς ὕπερ ἔκειτο χαμαί, πλέον ἐν τῇ λύθρῃ—πλατεῖαν χεῖρα κολοσσοῦ ἥς αἱ ἀρτηρίαι ἐξέχεον ἀκόμῃ αἵματος κρουνοῦς—, τὴν ὑψώνει αἰμόφυρτον καὶ παλλομένην, τὴν παρατηρεῖ ἐπὶ μικρόν, καὶ ζυγίζων αὐτὴν ἐν τῇ παλάμῃ.

— Βρὲ βάρος ποῦ τῷ χει! . . . ἐπιλέγει.

Μιχαὴλ Μητσόκης.

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟΝ ΕΠΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

(Ίστορική ήθογραφία).

Τὸ Ναύπλιον, πόλις ὅλως τουρκικὴ, τὰς μὲν ἑδοὺς εἶχε στενάς, ἀνωμάλους καὶ βορβορώδεις, τὰς δὲ οἰκίας ξυλοκτίστους, πολυθύρους, σεσαθρωμένας καὶ πάντῃ ἀρρώθμους. «Θελήσας», γράφει ἐκ Ναυπλίου ὁ Κόδριγκτον τὸ 1827, «ν' ἀποδώσω τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην διέβην ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ μέρους ὅπου συνήλθεν ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἵνα μὲ ὑποδεχθῇ, μεταξὺ διπλῆς σειρᾶς ἐνόπλου λαοῦ. Ἡ ξυλίνη κλίμαξ δι' ἧς ἀνέβην μόλις ὑπεβάσταζε τὸ βάρος μου· ἀλλ' οὔτε τὸ ἔδαφος ἦτο στερεώτερον. Ὁ θάλαμος ἐστειρεῖτο στέγης καὶ χελιδόνες ἐπέτοντο μεταξὺ τῶν δο-

κῶν». Τοιοῦτου δὲ ὄντος τοῦ Κυβερνητηρίου, ὅποια ἄρα ἦσαν αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι; Ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων ὁ βίος ἦν, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἀσιατικὸς. Ἀσιατικὸν δὲ λέγων δὲν ἐννοῶ τρυφλόν, διότι ὅπου λείπει ἡ ἐπιούσιος τροφή, ἐκεῖ ἡ τρυφὴ ἄγνωστος, ἀλλ' ὅτι, πλὴν τῆς ἐλληνομόρφου φουστανέλας, πάντα τὰ λοιπὰ ἐγίνοντο ὡς καὶ ἐπὶ Τουρκίας. Ἐν ταῖς ἐργαστηρίοις οἱ πω-

ληταί, καθήμενοι διεσταυρωμένοι τοὺς πόδας χαμαὶ καὶ ἀναμένοντες εἰς μάτην ἀγοραστάς, ἐμύζων κατηφεῖς τὴν ἄκραν τοῦ τοίμπουκίου αὐτῶν. Ἐπώλουν δὲ πέτρας πυροδόλων, πυρειδόλα, σπάγγον, βελόνας, ράμμα, θειάφιον, πέτρας τῆς κολάσεως καὶ τὰ τοιαῦτα, πάντα ἄσημα καὶ εὐτελῆ. Παρέκειντο δὲ καὶ ἄλλα ἐργαστήρια, ὅλον παντοπωλεῖα, ραφεῖα καὶ καφενεῖα, πολυτιμότερα καὶ ποικιλώτερα περιέχοντα ἐξ ἀνάγκης ἐμπορεύματα καὶ πλείονας φοιτητάς, διότι, πλὴν τῶν πανταχόθεν μετοικησάντων εἰς Ναύπλιον ἔνεκεν ἀσφαλείας καὶ τῶν κηφόνων ἔσοι σιτηνὰ μὲν καὶ βαρύτιμα πιστόλια φέροντες

εἰς τὴν ζώνην, καρδίαν δὲ φιλόρπαγος ἢ λαγωῦ κρύπτοντος εἰς τὰ στήθη «καθάπερ αἱ τευθίδες αἱ μάχαιραν μὲν ἔχουσαι, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχουσαι», κατέκλυζον τὴν πόλιν γαυριῶντες καὶ σειόμενοι, συνέρρευσαν διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ πλήθος ἀγωνιστῶν προτεινόντων ἀπαιτήσεις καὶ δικαιώματα, καθὼς καὶ ἄλλοι ἀδικηθέντες ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ ἐπικαλούμενοι δικαιοσύνην. Ἐκ δὲ τῶν καφενείων δύο ἢ τρία ἐφημίζοντο ἐπὶ πολυτελείᾳ, τὰ κατὰ τὴν πλατείαν τοῦ Πλατάνου, ὡς προσφέροντα, πλὴν τοῦ μόνου πο-

Τὸ Ναύπλιον.

τοῦ, ἔπερ ὡς πάντα τὰ λοιπὰ ἔκαιε τὰ χεῖλη καὶ ἐπίκραινε τοὺς λάρυγγας, καὶ ποῦντοι καὶ ναργιλέν, διὸ καὶ πολὺς ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς ταῦτα προσερχομένων. Καί, ὅτε ἐκόπαζε τῶν ἀναρροφούντων χειλέων ὁ πάταγος, αἱ γλῶσσαι, διασπῶσαι τοὺς χαλινούς, ἐκκλάδουν μεγαλαυχεῖς τ' ἀνδραγαθήματα τῶν μηδέποτε ἀνδραγαθησάντων ἢ καὶ ἡγωνίζοντο νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἀξίαν τῶν ἀληθῶν ἀνδραγαθημάτων. Ἐνεκα δὲ τούτου ἡ ἔρις, ἀναφυομένη ζωηρὰ τὸ κατ' ἀρχάς, ἐξημίζετο μετ' οὐ πολὺ ὡς καπνὸς τῶν ναργιλέων.

Καθωρόμizε δὲ τὰ περίξ τῆς πλατείας καὶ ἕτερόν τι πνευματικώτερον, ἢ παρουσία λέγω ἀναφορογράφων, εἴτινες, κατασκηνοῦντες

περὶ τὴν σκιερὰν Πλάτανον, ἠκραῶντο ἡγεμονικῶς τοὺς προσερχομένους καὶ ἔγραφον, στηρίζοντες τὴν χάρτην ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος, ἀναφορὰς καὶ ἄλλα ἔγγραφον.

Διεκρίνετο δὲ ὑπὲρ ποτε τὸ 1827 ἡ ὄψις τῆς πόλεως· διότι, ἐνῶ ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Ἰβραὴμ ἔθουε καὶ ἀπώλλυεν, ἐνῶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, ἔκαμπτε καὶ αὖθις τὴν τράχηλον ὑπὸ τὸν ζυγόν, στρατὸς δὲ ἑλληνικὸς οὐκ ἠκούετο καὶ πεποίθησις ἐπεκράτει ὅτι ἐγκατελείφθημεν ὑπὸ τῆς Δύσεως, ὁ ἐν Ναυπλίῳ λαὸς ἐπεδίδετο ἄφροντις εἰς πότους, γάμους, ἄσματα, πυρσοκροτήματα καὶ διηνεκὴ εὐθυμίαν. Καὶ ποτε σταθεὶς παρὰ τὴν θύραν καλύδης, ἥ ὀρθότερον φωλεᾷς, ἐνθα ἐτελεῖτο γάμος, εἶδον τὸν ἄγνωστόν μοι νυμφίον σπεύσαντα πρὸς με καὶ «Καλῶς ὦρισε, ἀνακράξαντα· εἶσαι Φράγκος καὶ θὰ μὲ φέρῃς εὐτυχίαν, διότι βλέπεις ὅτι μόνον μὲ τέσσαρα τάλιρα ὑπανδρεύομαι».

— Μὲ τέσσαρα τάλιρα ! ἀνεφώνησα ἀπορῶν.

— Μήπως θὰ ζήσωμεν πολὺ ; ἀπεκρίθη στρέφων ἡγεμονικῶς τὰς δύο ἄκρας τοῦ μύστακος αὐτοῦ. Δὲν βλέπεις ὅτι οἱ Φράγκοι ἐγέμισαν τὰ στρατόπεδα τοῦ Ἰβραὴμ ;

Καὶ ἐτέρου δὲ παραπλησίου συνοικιστοῦ ἐγενόμην μάρτυς μετὰ τινας ἡμέρας. Ἡ πλύντριά μου, ὀρφανὴ κόρη ἐκ Τριπόλεως, ἐλθοῦσα παρεκάλεσέ με νὰ στεφανώσω αὐτήν, ἐρωτήσαντος δέ μου τίς ὁ νυμφίος καὶ ἂν ἔχῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀπήντησεν ὅτι κατὰγεται ἐξ Ἰταλίας, ὅτι φαίνεται ἄπορος καὶ ὅτι αὐτὴ φέρει προῖκα δώδεκα τάλιρα ἅτινα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τῆς μητρός. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀκούσας ἀπεπειράθην ν' ἀποτρέψω αὐτήν, ἡ νέα ἐρυθριάσασα·

— Μὴ μ' ἐμποδίζῃς, εἶπε, κύριε.

— Τὸν ἀγαπᾷς λοιπόν ;

— Διόλου, ἀφοῦ ὅμως ὁ κόσμος ὅλος βεδαιώνει ὅτι θὰ χαθῶμεν, ὥς μὴ ὑπάγω παραπαινεμένη ὅτι ἔμεινα ἐλεύθερη.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν τοῦ γάμου, ἐπισκεφθεὶς τοὺς νεονύμφους, εὔρον καθήμενους χαμαὶ παρὰ κιθώτιον μετεσκευασμένον εἰς τράπεζαν, ἐφ' ἧς ἔστιλβον τὰ γαμήλια δειπνα, τυρὸς λέγω καὶ ἄρτος, καὶ ἀνταλλάσσοντας τὰς ιδέας διὰ νευμάτων.

Καὶ ἡ κατ' οἶκον δὲ διαίτα μετείχε τῶν πάλαι ἔξεων. Τὰ ἐπι-

πλα ἦσαν σοφάδες, σιλτέδες, κουλτούκια, ἐφ' ὧν τὴν μὲν ἡμέραν ἐκάθηντο, τὴν δὲ νύκτα κατεκλίνοντο οἱ τε οἰκοδεσπόται καὶ οἱ φιλοξενούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν εὐάριθμοι ἦσαν οἱ πλουτοῦντες, οἱ πολλοὶ δὲ ἀνάκλιντρον, κλίνην, προσκεφάλαιον καὶ σκέπασμα εἶχομεν τὴν ἀχώριστον καπόταν μετὰ τῶν ἀχωρίστων αὐτῆς συγκατοίκων. Τινὲς δ' ἐπλούτουν καὶ σοφρᾷ γευόμενοι. Καὶ ρόφημα μὲν σπανίως παρτίθετο, παρατιθέμενον δ' ἐνίοτε ἐκ φασήλων, ἐρεβίνθων ἢ φακῆς κατεδρόχθιζον οἱ συνδαιτυμόνες οὐχὶ μετακενοῦντες εἰς ἰδιαίτερα τρυβλία, ἀλλ' ἐμβάπτοντες τὰ ξύλινα κοχλιάρια εἰς τὴν περιέχουσαν αὐτὰ πινάκαν. Ἐνίοτε δέ, δι' ἑλλειψιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κοχλιαρίων, διεπορθεύοντο τὰ ὑπάρχοντα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Αἱ δὲ καθ' ἡμᾶς καθέδραι ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι καὶ μόνον ὅτε ἀποκατέστημεν ἐν Ναυπλίῳ κατεσκεύασάν τινες χάριν τῶν φραγγοφορεμένων ξύλινα σκαμνία. Ὅτε δέ, τὸ 1831, Ἰθακήσιός τις πλοίαρχος, ἀρχαῖος φίλος τοῦ ἐμοῦ πατρός, ἐλθὼν ἐξ Ἑνετίας καὶ ἰδὼν τὴν γυμνότητα τῆς οἰκίας ἡμῶν, παρεχώρησεν αὐτῷ ἀντὶ μετρίας τιμῆς ἐξ ψιθίνους καθέδρας, ἢ φήμη τῆς πολυτελείας διεδόθη πολύθρους ἀνὰ πᾶσαν τὴν πρωτεύουσαν καὶ φθονοῦντες συνέρρεον πολλοὶ ἵνα θαυμάσωσιν αὐτάς.

Νικόλαος Δραγούμης.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

Ἦταν Κυριακή, μέρα μαγιάτικη, μὲ γλυκὸν ἥλιο καὶ καταγάλαζο καὶ ξάστερο οὐρανό, κι ἂν σὲ καμιὰ ἄκρη ἀνάθελλε, ψηλὰ πὸ τὲς κορφές τῶν βουνῶν, κανένα συνεφάκι ἄσπρο ἄσπρο, σὰ χιόνι καὶ ξάντιο ξάντιο, σὰ μακριόκλωνο ροῦντο μαλλί, ἢ σὰ φύσημά του μαλακὸ καὶ τ' ἄπλωνε τ' ἄπλωνε στὸν διάπλατο οὐράνιο κάμπο ὅσο πὺδ ἀφάνιζε καὶ δὲ φαίνονταν τίποτε ἀπ' αὐτό.

Τὸ Σούλι, πὺδ δὲν τὸ γνῶριζε τότες ἀκόμα ἢ Ἱστορία, καὶ τ' ὄνομά του δὲν εἶχε γίνεи κοσμοξακουσμένο, οὔτε ὁ Ἀλὴ Πασὰς εἶχε βγῆ ἀπὸ τὴ θεοκατάρατη κοιλιὰ τῆς Χάκμω, τὸ Σούλι τὸ

λεβεντόχωρο ἀχολογοῦσε ὅλο ἀπὸ τὰ ντουφέκια κι ἀπὸ τ' ἄργανα, γιὰ τὴν ὅλην ἢ λεβεντιά, ἀντρίκια καὶ γυναῖκια, χόρευε στὸ μεσοχώρι ντυμένη στὴ φουστανέλα τὴ χιονάτη καὶ στὰ πασκαλιάτικα καὶ πνιμένη στ' ἄρματα, στ' ἀσήμια καὶ στὰ φλωριά.

Γίνονταν γάμος.

Γίνονταν γάμος καὶ παντρεύονταν ὁ Σπύρος, ἓνα πὸ τὰ πλιὸ λεβέντικα καπετανόπουλα τοῦ Σουλιοῦ, λιονταρόπουλο δεκαοχτὼ χρονῶν, πρωτόπαιδο τοῦ σπιτιοῦ καὶ πρῶτο στὸ ντουφέκι, στὸ λιθάρι, στὲς τρεῖς, στὴν ὁμορφιά, στὸ τραγούδι, στὸ χορὸ καὶ στὸ περδάνημα, ποὺ εἶχε σαράντα βλάμηδες στὸ βαγγέλιο κι ἔκοβε τὸ μολύδι στὸν ἀέρα μὲ τὸ γιαταγάνι. Παντρεύονταν ὁ χιλιόζηλε-
 μένος Σπύρος ἀπὸ τὸ Σούλι καὶ ἔπαιρνε τὴ νεραϊδόκορμη, φτερο-

πόδαρη καὶ πεντάμορφη Χάιδω ἀπὸ τὴν Κιάφα, ποὺ δὲν τὴ ξεπερνοῦσε καμιὰ τοιοῦπρα σὲ ὅλα τὰ Σούλια καὶ τὰ Παρασούλια σὲ τίποτε. Δὲν εἶχε μείνει ἄνθρωπος, πού, ἀκούοντας τ' ἀρραδωνίσια τοῦ Σπύρου καὶ τῆς Χάιδως νὰ μὴν πῇ μέσα πὸ τὴν καρδιά του «Χαρὰ στὸ ταιριασμένο τ' ἀντρίγγο!». Ὁ αἰτὸς ἔπαιρνε περιστέρα καὶ ἡ περιστέρα αὐτό. Τέτοια νύφη μόνον ἡ Κιάφα μποροῦσε νὰ δώκῃ στὸ Σούλι

καὶ τέτοιο γαμπρὸ μόνον τὸ Σούλι μποροῦσε νὰ δώσῃ στὴν Κιάφα.

Ξεκίνησε τὸ φλάμπουρο μὲ τὸν Ἀι-Γιώργη στὴ μέση καὶ μὲ τὸ σταυρὸ στὴν κορυφή, ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, στὰ χέρια τοῦ νεώτερου βλάμη, καὶ στὸ ξεκίνημά του ἔπεσαν ἑκατὸ ντουφεκιᾶς μονομιᾶς. Δύθηκε στὴ στιγμή ὁ χορὸς τοῦ μεσοχωριοῦ κι ἔτρεξαν οἱ χορευτᾶδες πίσω ἀπὸ τὸ φλάμπουρο ντουφεκοβολώντας καὶ τραγουδώντας. Ὡς δέκα δρασκελιᾶς πίσω ἀπὸ τὸ φλάμπουρο ἔρχονταν οἱ νεώτεροι, εἴτε ἄντρες εἴτε γυναῖκες, τραγουδώντας τραγούδια τοῦ γάμου, ὅλοι πεζοὶ κι ἄρματωμένοι. Στὴ μέση ἦταν ὁ χρυσοντυμένος γαμπρός, καθάλα σ' ὁμορφο καὶ χυτοκάπουλο βουνίσιο ἄλογο, περικυκλωμένος ἀπὸ τὲς ὁμορφώτερες νυφᾶδες, ποὺ τραγουδοῦσαν τὰ γαμπριάτικα τραγούδια, γλυκὰ γλυκὰ, σὰν ἄγγελοι οὐρανοκατέδατοι, καὶ παραπίσω ἔρχονταν οἱ γεροντότεροι ὅλοι

ἀρματωμένοι καὶ ὅλοι καθάλα σὲ βουνίσια μουλάρια ἢ κι ἄλογα, ποὺ περδατοῦσαν στὰ πετρωτὰ μονοπάτια σὰ νὰ ἦταν ἀγριόγριδα.

Ἦταν ἐκεῖ ὅλοι οἱ καπιταναρέοι τοῦ Σουλιοῦ, Κουτσουνίκας, Μπότσιαρης, Μαλάμος, Μάρας, Τζαδέλλας, Δράκος, Ζέρβας καὶ λοιποί. Ἀλλὰ τὸ ψίχι ἦταν στὴ διάτα τοῦ Τζαδέλλα.

Σὲ μιὰ ὥρα μέσα τὸ ψίχι ἦταν μπροστὰ στὴν Κιάφα. Ὅλη ἡ Κιάφα ἦταν στὸ ποδᾶρι, περήφανη γιὰ τὴ νύφη ποὺ ἔδινε καὶ τρισπερήφανη γιὰ τὸ γαμπρὸ ποὺ ἔκανε. Τὰ ντουφέκια τοῦ Σουλιοῦ καὶ τῆς Κιάφας βροντοῦσαν ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ ἀδερφωμένα, σὰν πῶς βροντοῦσαν ἀδερφωμένα στοὺς πολέμους μέσα στὰ ριζοδούνια καὶ τὲς ρεματιές τῆς Λάκας, τῆς Παραμυθιάς καὶ τῆς Λάμαρης, τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ θάσμιγαν τὰ δυὸ συμπεθεριά ὅξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ νὰ πιᾶσουν χέρι, ἓνα μεγάλο φίδι διόδηκε ἀνάμεσά τους, τρέχοντας ἀπὸ τὸ δῦσμα κατὰ ἡλιοῦ, σιουρίζοντας, σὰν πιστικός. «Φίδι, φίδι!» ἀκούστηκαν νὰ λένε, κι ὅσοι παράτυχαν μπροστὰ, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τῶν συμπεθερικών τὸ ντουφέκισαν, ἀλλὰ κανένα μολόδι δὲν τῶπιασε. Μπήκε μέσα σ' ἓνα παλιότοιχο κι ἔγινεν ἄφαντο. Ὅλονων τὰ μοῦτρα κατσούφιασαν γιὰτὶ τὸ φίδι θέλει μεγάλο κακό, ὅταν κόβῃ τὸ δρόμο. Στὴ στιγμὴ ἔπαψαν τὰ ντουφέκια καὶ μιὰ μεγάλη λύπη ζωγραφίστηκε σ' ὅλονων τὸ πρόσωπο.

— Φτοῦ! καταραμένο πρᾶμα! εἰπ' ὁ Μπότσιαρης καὶ σταυροκοπήθηκε τρεῖς φορές, καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι του ὀπίσω εἶπε στὸ Ζέρβα:

— Τί λὲς ἐσύ, βλάμη;

— Τί νὰ πῶ; τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ζέρβας ξέκαρδα. Δὲν τὸ ξέρεις ἐσύ τάχα τί θέλει τὸ φίδι, ὅταν σοῦ κόβῃ τὸ δρόμο;

— Σκοτωμό; Ἔ; ξαναρώτησε ὁ Μπότσιαρης κρύα κρύα.

— Μιὰ φορὰ καὶ δυὸ τὸ γευτήκαμεν αὐτὸ τὸ σημάδι; Τοῦ ξαναεἶπεν ὁ Ζέρβας. . .

— Ἔτσι εἶναι, βλάμη, ματάειπε ὁ Μπότσιαρης καὶ ματάκανε τὸ σταυρό του.

Ὁ Δράκος, ποὺ ἄκουσε τὴν κουδέντα τῶν δύο βλάμηδων, χτύπησε τὸ μουλᾶρι καὶ ζύγωσε.

— Σκιάζομαι, ὁρᾷ ἀδέρφια, τοὺς εἶπε, μὴ βροῦμε τὸ Σούλι κα-
μένο στὸ γόρισμα. Συναχτήκαμεν ὅλοι ἐδῶ κι ἀφήκαμε τὰ σπί-
τια μας ἔρημα. Δὲν εἶναι καθόλου παράξενο νὰ τὸ ἀπείκασαν οἱ
Τσάμηδες καὶ νᾶρθουν νὰ πατήσουν τὸ χωριό . . . 1

— Ἄιντε, καί μένε ἀξάδερφε, τοῦ εἶπε ὁ Μάρας, ποῦ ἦταν
μπροστὰ πὸ τοὺς δύο βλάμηδες, κι οἱ γυναϊκές μας, ποῦ εἶναι τες
ἐκεῖ, θὰ βγοῦν νὰ τοὺς δεχτοῦν μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα; Τὸ φίδι
δὲ δείχνει γιὰ μᾶς, δείχνει γιὰ τοὺς συμπεθερούς, γιατί πρὸς τὸ μέ-
ρος τους πάει καὶ τρύπωσε.

Εἶχαν τελειώσει αὐτὰς οἱ κουθέντες ὅταν ὅλο τὸ ψίχι βρέθηκε
στὸ χωριὸ τῆς Κιάφας. Ἀπὸ λίγο λίγο εἶχε ξεχαστῇ τὸ φίδι καὶ
τὰ τραγούδια καὶ τὰ ντουφέκια πάγαιναν ὀργιό. Ζυγώνοντας τὸ
φλάμπουρο στὸ σπίτι τῆς νύφης ὁ γαμπρὸς ἄρχισε νὰ προσκυνᾷ
ταπεινὰ ταπεινά, ψηλὰ πὸ τ' ἄλογό του, ἔχοντας τὰ μάτια κατε-
δασμένα κι ὅταν μπήκε στὸν αὐλόγυρο τῶν πεθερικῶν ξεπέζεψε
ὁμορφα ὁμορφα. Στὴ στιγμή δύο βλάμηδες μπήκαν ὁ ἓνας ἀπὸ τὰ
δεξιὰ κι ὁ ἄλλος ἀπὸ τὰ ξερὰ, καὶ τὸν πῆγαν στὴ θύρα τοῦ σπι-
τιοῦ, ὅπου στέκονταν παραμπροστὰ ὁ πεθερὸς καὶ παραπίσω ἡ πε-
θερά, κι ἀφοῦ τοὺς προσκύνησε τρεῖς φορές καὶ τοὺς δυὸ στὴν
ἄράδα καὶ τοὺς φίλησε τὸ χέρι, τὸν φίλησαν κι ἐκεῖνοι στὰ μάτια
καὶ τὸν ἔμπασαν σὲ χωριστὸ δωμάτιο, μὲ ὅλους τοὺς βλάμηδές του
καὶ τὸ φλαμπουριάρη, γιὰ νὰ φᾶν χώρια ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ ψίχι αὐγὰ
τηγανισμένα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς πεθερᾶς.

Δυὸ ὥρες βάσταξε τὸ φαγοπότι στὸ συμπεθερικό, κι ἀφοῦ
τραγοῦδησαν καὶ χόρεψαν μὲ τὸ παραπάνω, ὁ Τζαδέλλας, ὡς ἀρ-
χηγὸς τοῦ ψικιοῦ, φώναξε τὸν πατέρα τῆς νύφης καὶ τοῦ εἶπε :

— Σ' εὐχαριστοῦμε πολὺ, κυρ συμπέθερε, γιὰ τὰ καλὰ φαγητά
σου καὶ τὰ καλὰ πιотά σου, ἀλλὰ τέτοια εἴχαμε καὶ στὰ σπίτια
μας, κι ὁ ἐρχομός μας δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς δώκῃς τὸν ἄν-
θρωπό μας καὶ νὰ φύγωμε.

— Μετὰ χαρὰς, συμπέθερε, ἀπολογήθηκεν ὁ πατέρας τῆς νύ-
φης, ἔτοιμη εἶναι ἡ νύφη.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὅλοι σήκωσαν τίς πλόσκες κι ἔπιαν στὴν
ὕγειά τοῦ συμπεθεριοῦ, τοῦ πατέρα τῆς νύφης, κι οἱ νυφάδες, ποῦ

τὴν ἀρμάτωναν, ἄρχισαν νὰ τραγουδᾶνε σὲ ἄλλο δωμάτιο τὰ φορέματά της, ποὺ τῆς τὰ ἔδιναν νὰ τὰ φορῇ ἓνα ἓνα. Ἡ νύφη ἔκλαιε κάτω ἀπὸ τὸ μπουλῶμα γιατί ἄφηγε τὸ σπῖτι ποὺ γεννήθηκε, τοὺς γονεὺς της, τ' ἀδελφοῦς-ἀδερφά της, τὴ γειτονιά της καὶ τὸ χωριό της, γιὰ νὰ πάη νὰ βρῇ ἄλλο χωριό, ἄλλη γειτονιά, ἄλλα ἀδερφοῦς-ἀδελφά, ἄλλους γονεὺς, ἄλλο σπῖτι, γιὰ ἓνα αἰταίρι ποὺ δὲν εἶχαν τὰ γονικά της.

Ἐκλαιε ἡ νύφη, ἔκλαιε καὶ τὰ κλάματά της ἀκούονταν σ' ὅλο τὸ σπῖτι, κι οἱ φυλαχτάδες της, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἦσαν ἐτοιμοὶ στὸ ποδόρι. Βγήκε τὸ ψίκι ὅλο στὴν αὐλή, μαζὶ μὲ τὸν γαμπρὸ ποὺ ἦταν περικυκλωμένος ἀπὸ τὲς τραγουδίστρες τοῦ κι ἀπὸ τοὺς βλάμηδες τοῦ, καὶ περίμεναν τὴ νύφη. Τὴ στιγμὴ ἐκείνῃ δύο κοράκια περνοῦσαν ψηλὰ πὸ τὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ κρακακίζοντας «κράαα-κράαα κράαα», καὶ τόσο χαμήλωσαν, διαβαίνοντας ψηλὰ πὸ τὸ σπῖτι, ὥστε νόμιζε κανεὶς ὅτι ἦταν κάποιο φοφίμι καὶ χαμήλωσαν, νὰ κάτσουν νὰ φᾶν. Βλέποντας αὐτὰ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ψικιοῦ ὁ Τζαβέλλας φώναξε :

— Σκοτῶστέ τα, μωρὲ παιδιὰ, τὰ ἔρημα ! . . .

Σαράντα πενήντα ντουφέκια ἄδισαν ἀπάνω τους, ἀλλὰ οὔτε φτερὸ τοὺς γκρέμισαν. Τὰ δύο συμπεθεριὰ δάγκασαν τὰ χεῖλια τους, καὶ τ' ἄργανα, ὁ χορὸς, τὰ τραγούδια καὶ οἱ ντουφεκιὲς ἔπαψαν, κι ἔγινε μεγάλη σιωπὴ, σὰ νὰ ἦταν ξόδι ὅλη ἐκείνῃ ἡ μάζωξη.

Ὁ Τζαβέλλας ἀγκουσεύτηκε πολὺ κι εἶπε τοῦ συμπεθεροῦ νὰ βγάλῃ τὴ νύφη γλίστρα, γιὰ νὰ φύγουν. Ὁ συμπεθερὸς μπήκε μέσα, οἱ τραγουδίστρες ἄρχισαν τό :

«Κίνα, θύγω, μ' κίνα . . .» τὸ ὕστερον τραγούδι, κι ἡ νύφη ξεκίνησε ἀπὸ μέσα περικυκλωμένη ἀπὸ σαράντα πρωτόκαλλες νυφάδες ποὺ τῆς τραγουδοῦσαν τὸ ὕστερόν της τραγούδι, τ' ἄργανα, ὁ χορὸς, τὰ τραγούδια κι οἱ ντουφεκιὲς ξανάρχισαν καί, τὴ στιγμὴ ποὺ πάτησε ἡ νύφη τὸ κατώφλι τῆς θύρας γιὰ νὰ δείξῃ τὴν κυπαρισσένια της κορμωστικιά στὸ ψίκι, ποὺ τὴν καρτεροῦσε μὲ στόμα ἀνοιχτό, κι ἔπεφταν τὰ ντουφέκια σὰ χαλάζι, ἔμπηξε ἓνα ξεφωνητιὸ μεγάλο, σωριάστηκε κατὰ γῆς, κι ἓνα μαυρὸ αἷμα σὰν αὐλάκι πετάχτηκε ἀπὸ τὰ στήθια της ψηλὰ στὴν κάτωσπρη κι ὠρί-

πλουμὴ φορεσιά της. Τοῦ θανάτου τὸ χρῶμα χύθηκε ἀπάνου της καὶ τὸ πρόσωπό της φαίνονταν σὰν σπασμένος καθρέπτης, σὰ μαρμαμένο τριαντάφυλλο, σὰ στειρεμένη βρύση, σὰ σθημένη λαμπάδα, σὰν ἀχὲς γλυκοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ τὸν παίρνει ὁ ἀγέρας.

Τὸ φίκι, βλέποντας αὐτὸ τὸ ἀνήκουστο κι ἀνεπάντεχο κακὸ, πρόντισε σὰν κοπάδι, ποὺ ρίχνεται μέσα του λυκολακινιά, ἀνεμοσύρθηκε κι ἀνεμοσκορπίστηκε γιὰ τὸ Σούλι, μὲ τ' ἄρματα κάτω καὶ μὲ τὲς φλοκάτες κατσιούλα, κι ὁ φλαμπουριάρης τσάκισε τὸ φλάμπουρο, ἔσκισε τὰ μαντίλια, σκόρπισε τὰ πορτοκάλλια καὶ τὰ ἐλιόφορτα κλαδιά, ποὺ εἶχε στὴν κορφή μὲ τὸ σταυρό, κι' ἔγινε κι αὐτὸς ἀφαντος μὲ τοὺς πολλούς. Ἡ χαρὰ πέταξε, σὰν πουλὶ φυλακωμένο, ποὺ ξεφεύγει μέσα πὸ τὸ κλουδί, κι ἐκεῖ πού, πρὶν μιὰ στιγμή, βαροῦσαν τ' ἄργανα, βροντοῦσαν τὰ ντουφέκια, γοργοδιπλώνονταν ὁ χορὸς, ἀντηχοῦσαν τὰ τραγούδια, γίνονταν γάμος καὶ χαίρονταν ἀγκαλιασμένα τὸ Σούλι καὶ ἡ Κιάφα, ἀκούστηκαν μαῦρα μοιρολόγια, ἔτρεχαν δάκρυα σὰν ποτάμια, ξάπλωνε ἡ λύπη τὰ κατάμαυρα φτερά της, ὁ γάμος ἔγινε ξόδι, τὸ σήμαντρο τῆς κλησιᾶς ἄρχισε νὰ βαρῇ ἀργὰ ἀργὰ «γκλάν γκλάν γκλάν» κι ἓνα μαῦρο μνημεῖο ἀνοίγονταν στὴ γῆς γιὰ νὰ δεχτῇ γιὰ πάντα στὴν κατάμαυρη καὶ κατασκότεινη ἀγκαλιά του τὴ Χάϊδω τὴν πεντάμορφη, τὴ φτεροπόδαρη, τὴ νεραϊδόκορμη, τὴν πλιὸ ὁμορφή καπετανοπούλα, τὸ πιὸ ζηλεμένο λουλούδι, ποὺ εἶπε φυτρώσει ψηλά στὶς ἄγριες πέτρες τῶν Σουλιῶν καὶ Παρασουλιῶν!

Σκόρπισο καὶ ἀλαλο γύρισε ὅλο τὸ φίκι στὸ Σούλι μὲ δακρυσμένους μάτια καὶ μὲ βαριά καὶ ἀτάραχη λύπη στὰ στήθια του. Μόνον ὁ γαμπρὸς ὁ Σπύρος, τὸ λεδεντότερο καπετανόπουλο τοῦ Σουλιοῦ, ποὺ ἦταν πρῶτος στὸ ρίξιμο τοῦ ντουφεκιοῦ, στὴν ὁμορφιά, στὸ τραγούδι, στὸ χορὸ καὶ στὸ περδάτημα, ποὺ εἶχε σαράντα βλάμηνδες στὸ Βαγγέλιο κι ἔκοβε τὸ μολύδι στὸν ἀγέρα μὲ τὸ γιγαντάκι, δὲ γύρισε στὸ σπίτι του. Δὲ φάνηκε πουθενά. Κανεὶς δὲν τὸν εἶδε ποῦ εἶχε κάνει. Κανεὶς δὲν τὸν λόγιασε τί δρόμο εἶχε πάρει. Τ' ἀλογό του γύρισε μονάχο στὸ σπίτι του, χωρὶς καθαλάρη καὶ μὲ τὰ χιλινάρια σδάρνα. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θὰ ἔπεσε στὸ ποτάμι καὶ πνίγηκε, ἄλλοι ὅτι θὰ τρύπωνε σὲ καμιὰ σπηλιά κι ἐκεῖ

πέθανε ἀπὸ τὴν πίκρα του, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῇ κανεὶς, κι ἄλλοι ὅτι ἐπῆρε τῶν ὀμματιῶν του. Τὸ Σούλι τὸν ἔχασε, τὸ σπίτι του τὸν ξέγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανούς κι ἔκανε τὰ μνημόσυνά του !

Ὅπως ἡ λύπη τρώγει τὴ χαρά, ἔτσι κι ὁ καιρὸς τρώγει τὴ λύπη, σὰν ποὺ τρώγει κι ὅλα τὰ πράματα. Πέρασαν χρόνια πολλὰ καὶ ξεχάστηκε ὁ νυφιάτικος θάνατος τῆς Χάιδως ἀπὸ τὴν Κιάφα κι ὁ γαμπριάτικος χαμὸς τοῦ Σπύρου ἀπὸ τὸ Σούλι.

Μιά μέρα, ὕστερα πὸ σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ σκοτομὸ τῆς Χάιδως καὶ τὸν ξαφανισμὸ τοῦ Σπύρου, λίγους μῆνες ὕστερα πὸ τὸν πρῶτο πόλεμο, ποὺ ἔχουν κάνει οἱ Σουλιῶτες μὲ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, φανίστηκε ἓνας καλόγηρος ξηντάρης ἀπάνω κάτω στὴν ἡλικία φηλὰ στὸ μοναστήρι τοῦ Σουλιοῦ, τὸ ἀθάνατο Κούγκι. Ἐρχοῦνταν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος κι ἤξερε πολλὰς γλώσσες, καὶ τὰ ρούσικα. Ἐφερε σταυροὺς γιὰ τὰς γυναῖκες καὶ τὰ παληκάρια, καὶ κομπολόγια γιὰ τοὺς γέροντας καὶ τίς γρηές. Κανένας δὲν τὸν εἶχεν ἰδεῖ ποτὲ οὔτε εἶχε μάθει ποῦθε κρατοῦσεν ἡ γενιά του. Ἦταν πάντα κατσουφιασμένος, κι ἔταν τὸν ρωτοῦσαν ποῦθε εἶναι ἄλλαζε κουδέντα καὶ δὲν ἀπολογιόνταν. Σὲ λίγο λίγο ἐκέρδιζε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Σουλιῶτων, ἔγινε γοῦμενος, πνευματικὸς καὶ δάσκαλος ὅλων τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν. Ὁμιλοῦν ὅλοι στ' ὄνομά του, καὶ δὲν ἦταν κρίση καὶ φιλονικία, ποὺ νὰ μὴν τὴν πᾶν σ' αὐτόν. Ὅ,τι ἔλεγε ἦταν καλῶς εἰπωμένο, κι ὅ,τι ἔκανε καλῶς καμωμένο, κι ὅλοι τὸν ἔλεγα Ἅι Καλόγερο.

Τὸ ψυχασάδδατο συνήθιζαν οἱ Σουλιῶτες νὰ κάνουν μνημόσυνα στὸ μοναστήρι τοῦ Κουγκιοῦ. Ὁ Ἅι Καλόγερος μνημόνευε τὰ πεθαμένα ὀνόματα ὅλων τῶν Σπητιῶν τοῦ Σουλιοῦ. Κοντὰ στοὺς ἄλλους ἔδωκε τὴ φυλλάδα τῶν πεθαμένων καὶ ὁ Φῶτος, ὁ μικρότερος ἀδερφὸς τοῦ ξαφανισμένου γαμπροῦ Σπύρου, γιὰ νὰ τοὺς μνημονεύσῃ. Ὁ γοῦμενος ἄρχισε νὰ μνημονεύῃ τὰ ὀνόματα φηλὰ στές σκουτέλες ποὺ ἦταν γεμάτες κέλλυδα, καὶ ἀντὶ νὰ μνημονεύσῃ τὸ ὄνομα «Σπύρος», ποὺ ἦταν γραμμένο στὴ φυλλάδα, μνημόνευε «Χάιδω» ποὺ δὲν ἦταν γραμμένο. Ὁ Φῶτος, ποὺ εἶχε τ' αὐτιά του ἐκεῖ, τὸ κατάλαβε, κι εἶπε τοῦ γουμένου :

— Σπύρο, δέσποτά μου, κι ὅχι Χάιδω !

Ὁ γούμενος ξεροκατάπιε δυὸ τρεῖς φορές, μὴ μπορώντας νὰ ξεστομίσῃ τ' ὄνομα τοῦ Σπύρου, ἀλλ' ὁ Φῶτος τοῦ μετάειπε :

— Μνημόνεψε, Ἄγιε γούμενε, τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου μου !

Στὴ στιγμὴ τοῦ γούμενου τὰ μάτια ξεχείλισαν ἀπὸ τὰ δάκρυα, κι ὅπως ἦταν γιεροφορεμένος μὲ τὸ θυμιατήρι στὸ δεξιὸ καὶ μὲ τὴ φυλλάδα στὸ ζερβὶ ἀγκάλιασε τὸ Φῶτο καὶ τοῦ εἶπε κλαίγοντας :

— Ἡ Χάϊδω, Φῶτό μου, θέλει μνημόνευμα ! Ὁ Σπύρος ζῇ κι εἶναι μπροστά σου !

Ξαπόρεσαν ἔλοι ὅσοι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Κουγκιου, μαθόντας ὅτι ὁ ἄγνωστος γούμενος ἦταν ὁ γαμπροχαμένος Σπύρος, κι ἀπὸ τότε τὸν ὠνόμασαν, ἀπὸ Ἀι-Καλόγερο, ποῦ τὸν ἔλεγαν, Καπετὰν Καλόγερο, καὶ σ' ἔλους τοὺς πολέμους, ποῦ ἔκανε τὸ Σούλι μὲ τὸν Ἀλη-Πασά, ἦταν πρῶτος καὶ πάντα χρησίμευε νὰ καταπαύῃ τὰς διχόνοιες, ποῦ φύτρωναν ἀνάμεσα σιτοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Σουλίου.

Στὰς 18 Ἀντριῶς τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα πὸ τὸν πρῶτο χαλασμό τοῦ Σουλίου ὁ Καπετὰν Καλόγερος μὴ θέλοντας νὰ παραδώκῃ στὰ χέρια τοῦ τυράννου τὸν ἑαυτὸ του, τοὺς δώδεκα συντρόφους του καὶ τ' ἀγαπημένο του τὸ Κούγκι, ἀφοῦ περικυκλώθηκε ἀπὸ χιλιάδες ὀχτροὺς καὶ δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς σκοτώσῃ, κι ἀφοῦ μετέλαβε τοὺς συντρόφους του, ἔρριξε μιά πιστολιὰ μέσα στὸ ὑπόγειο τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ βρίσκονταν ἑκατὸ βαρέλια γεμάτα μπαροῦτι, καὶ στὴ στιγμὴ γούμενος, σύντροφοι, Κούγκι καὶ ὀχτροὶ ἀνατινάχθησαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μὲ φωτιά, καπνὸ, ἄρματα, πέτρες, ξύλα, αἷματα, βόγγους, κλάματα, λαχτάρια καὶ κουρνιαχτό, κι ἡ Ἱστορία στὸ πλάι τοῦ Σουλίου ἔγραψε μὲ ἄσβεστα χρυσὰ γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ Καπετὰν Καλόγερου «Σαμουήλης» !

Χρῆστος Χριστοβασίλης.

ΝΟΤΗΣ ΓΙΑΚΟΣ Ἡ ΚΟΥΤΣΟΣ

Ὁ Νότης ἦτο ὁ μόνος υἱὸς τῆς χήρας τοῦ καπετὰν Γιάκου, ναυτικὸς καθὼς ὁ πατέρας του, τρελὸς διὰ τὴν θάλασσαν, δελφίνοι καὶ ὄχι ἄνθρωπος, πρὸς ἀπελπισίαν τῆς μητρός του. Εἶχεν ἰδεῖ ἢ κακότυχος τὸν καπετὰν Γιάκο νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰς Σπέτσας χωρὶς τὸ δεξιὸ πόδι· ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ πάππος τοῦ Νότη δὲν εἶχε πάθει τὸ αὐτὸ καὶ τὸ παρωνύμιον Κουτσὸς δὲν εἶχε κάμει νὰ λησμονηθῇ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα ; Καὶ ἔλεγαν τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὸν πρόπαππον. « Ἐφοῦ τοὺς ἦτο λοιπὸν γραπτὸ νὰ χά-
νουν τὰ ποδάρια τους, τί τὴν ᾔθελαν τὴ θάλασσα ; Μήπως εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ χρήματα ; Ἀλλὰ ποῦ ; Ἀρθανίτικα κεφάλια ! » Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ κυρὰ Γιάκενα· διὰ τοὺς ἀδιαφόρους τὸ πρᾶγμα ἦτο καὶ ὀλίγον ἄστοιχον.

Οἱ δεξιοὶ πόδες τῶν Γιάκων εἶχον ἀπο-
λεσθῇ εἰς δύο λυσσώδεις ἐκ τοῦ συστάδην
συμπλοκάς ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡγάπα
τόσον τὸ ἱστιοφόρον ναυτικὸν καὶ τὰς ὠνόμαζε τράκους. Ὁ γέρον-
Γιάκος εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ μακρὸν ὡς ἀξιωματικὸς ἐπὶ τῆς « Ἀθηνᾶς
τοῦ Βουρᾶ » τῆς ναυαρχίδος τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, διὰ ν' ἀφήσῃ
τέλος τὸ πόδι του μεταξὺ Καφηρέως καὶ Ἀνδρου κατὰ τὴν περιλά-
λητον ἐκείνην διπλὴν μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν Γενίτσαροι καὶ Ἕλλη-
νες, διὰ νὰ μὴ χάνωνται εἰς τὸν ἄερα τὰ βλήματά των, ἐταπείνουν
μέχρις ἐδάφους τὰ τρομπόνια των, συντρίβοντες περισσοτέρας κνήμας
παρὰ θερίζοντες κεφαλὰς. Ὁ υἱός, δηλαδὴ ὁ πατὴρ τοῦ Νότη, δὲν
εἶχε τὴν εὐκαιρίαν τοιαύτης δόξης. Δὲν συνεκρούσθη ἢ πρὸς ἀθλίους
πειρατὰς. Ἐπαναπλέων, ἄρκετὰ ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπὸ
τὴν Ἰσπανίαν εἶχεν ᾗδῃ διαπλεύσει τὸ στενὸν τῆς Μεσίνης, ὅτε
ἐνόησεν ὅτι παρακολουθεῖται ἀπὸ ὑποπτον σκάφος, τὸ ὅποιον
παρὰ τὸ εἰρηνικὸν ἐξωτερικόν του ἦτο κακόδουλον ἀλγερινὸν σεβέκι.
Τὸ ἐλληνικὸν σκάφος, θαυμάσιος δρομεύς, ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν

μάχην καὶ τοῦτο προέκρινε. Τηλεβόλου ὅμως βολὴ τὸ ἔκαμε ν' ἀλλάξῃ τὰς ἰδέας του· ἀναρπάσασα τὴν σημαίαν του κατέστησε τὸν πλοίαρχόν του πελιδνὸν ἐκ τῆς ὀργῆς. Ἀνεκώχευσε ἀναμένον, ἐνῷ τὰ πυροβόλα του ἐπληροῦντο μέχρι στομίου. Εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἀναλαμβάνει τὴν πορείαν του, ἀναστρέφει, διέρχεται ὑπὸ τὴν πρύμναν τοῦ θορυβεθέντος πειρατοῦ, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι βαίνει ἤδη ἐπὶ λείαν ἀσφαλὴ, καὶ φιλοδωρεῖ αὐτὸν ἐξ ἀποστάσεως βολῆς πιστολίου ἀποτόμως ἀποκαλύψας ἀπροσδόκητον τηλεβολοστοιχίαν, διὰ συμπυρσοκροτήσεως, ἣτις ἐσάρωσεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ κατὰστρωμα αὐτοῦ. Ἐπωφελούμενος τότε ὁ Γιάκος τῆς συγχύσεως τοῦ ἐχθρικοῦ πληρώματος ρίπτεται διὰ νέας διαδρομῆς ἐπὶ τοῦ σεδικίου καὶ ἐκτελεῖ τὴν εἰσπήδησιν μετ' εὐχερείας τὴν ὁποίαν ἐπέτρεπε τὸ ὑψηλότερον τοῦ σκάφους του. Τεσσαράκοντα παλαιοὶ ναῦται, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν τὰ τρομπόνια τῶν ἐπὶ τῶν Ἀλγερίνων, ἐπιτίπτουν κατ' αὐτῶν μὲ τοὺς πελέκει, μὲ τὰ ναυμάχα δόρατα, μὲ τὰς μακρὰς ἀμφιστόμους μαχαίρας. Τὸ κατὰστρωμα καλύπτεται ὑπὸ τῶν πτωμάτων καὶ τὸ αἷμα ρεεῖ διὰ τῶν ὑδρορροῶν. Οὐδεὶς διέφυγε τὸν θάνατον. Δὲν ὑπολείπεται πλέον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἢ ὁ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ σεδικίου εἰς τὸ σκάφος τῶν μεταφορᾶς ἐξελληνισμὸς παντὸς κινητοῦ καὶ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι διεξήχθη τὸ ἔργον τοῦτο μετ' ἀκριθείας, ταχύτητος καὶ δεξιότητος, τὰς ὁποίας θὰ ἐφθόνηι, ἂν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ, τὸ ἄπνουν κατακείμενον πειρατικὸν πλήρωμα. Καὶ εἶχον τί νὰ σκυλεύσουν· οἱ λησταὶ δὲν εἶχον χάσει τὸν καιρὸν τῶν εἰς μάτην, περιτρέχοντες τὰς θαλάσσας. Ὁ καπετὰν Γιάκος ἐπανέπλεεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ δις πλουσιώτερος, ἐνῷ τὸ σεδὲκὶ κατήρχετο βραδέως εἰς τὰς ἀβύσσους. Εἶχον ἀναλάβει τὴν περὶ τούτου φροντίδα τὰ κατάλληλα τρύπανα. Τὸ ἐλληνικὸν πλοῖον ἐν τούτοις δὲν ἄφηνε τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἄνευ ἀπωλειῶν. Εἶχεν ἀποβάλει ἐπὶ ἄνδρας καὶ τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ πλοίαρχου του. Δεκαπέντε ἄλλοι ναῦται κατέκειντο τραυματαῖι.

Ὑπαγε τώρα, ἂν θέλῃς νὰ πείσῃς τὸν ναυαϊκὸν ὄχλον ὅτι τὰ δεξιὰ πόδια τῶν Καπετάν Κουτσῶν δὲν ἦσαν ἀνωθεν προγεγραμμένα. Γενικὴ ἀπορία ἦτο ἐν Σπέτσαις πῶς ὁ Νότης εἶχεν ἀκόμη καὶ τοὺς δύο τοῦ πόδας. Καὶ εἶχεν ἄριστον μάλιστα τὸν δεξιὸν πόδα ὁ Νότης.

Ἦτο παιδί ἀκόμη ὅταν διὰ δύο θαυμασίων λακτισμάτων του κατρεκύλισεν εἰς τὴν θάλασσαν δύο κακοήθεις συνομηλικούς του, ἐννοοῦντας νὰ διασκεδάζουν ταράττοντες διὰ λιθοβολημάτων τὴν ἡσυχίαν τοῦ γερο Γαρμπῆ, τοῦ πιστοῦ φρουροῦ τοῦ πάρωνος τῶν Γιάκων, ὅστις εἶχεν ἀπολέσει ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν τὴν φωνὴν του ὕλακτῶν ἀπαύστως ἀπὸ τῆς πρύμνης τὸ «φύλακες, γρηγορεῖτε!» Ἄ, τοῦ τὸ ἐπλήρωσαν ὅμως ἀκριδὰ τοῦ Νότη τὸ ἀκούσιον ἐκεῖνο λουτρὸν διὰ τὸ παλιόσκυλον. «Ὡς πότε θὰ ἰδῇς ἀκόμα τὸ κατηραμένο ποδᾶρι, ποῦ βράς, μωρέ!» Αὕτῃ ἦτο πληρωμὴ, ἥς ἐγίνωσκον καλῶς τὴν ἄξιαν. Ὅχι μίαν λοιπόν, ὅχι δύο, δέκα φορές τὴν ἐσφεδόνισαν κατὰ κεφαλῆς τοῦ δυστυχοῦς Νότη ἀπὸ τὴν ἐγγὺς ὁρμύσαν σακολέδαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγον. Ἀπτότης αὐτὸς ἤθελε γελάσει, ἂν μὴ ἐδλεπεν ἐρχομένην τὴν μητέρα του ὠχρὰν ὡς φύλλον θησκούσης λεμονέας. Τὰ εἶχεν ἀκούσει· ἡ καρδιά της ἐτινάχθη, ἐπερύγισεν, ἠπείλησε νὰ διαρρήξῃ τὰ στέρνα της. Ἀναυδός, κλονιζομένη, ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Νότην της καὶ ἔφυγε νὰ μὴ ἀκούῃ.

Δέκα ἔτη εἶχον ἔκτοτε διαρρεύσει. Ὁ Νότης ἀνδρωθεὶς, ἔχων πάντοτε τοὺς δύο πόδας του, εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν τοῦ πατρικοῦ σκάφους, παρὰ τὰς συμβουλὰς, παρὰ τὰς ἰκεσίας τῆς μητρός του. Δὲν ἠρέσκετο νὰ εἶναι μόνον ἐφοπλιστής, κλεισμένος εἰς τὰς Σπέτσας, ροφῶν μετὰ τῶν γερόντων προκρίτων τὸν ναυργιλέν του. Ἐπιθὰς διέπλευσε πολλάκις τὴν Μεσόγειον, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Εὐξείνιον, ἐξέπλευσεν εἰς τὸν Ὀκεανόν, μόλις διεσώθη ἐκ φοβεροῦ κλύδωνος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βισκαῖας, διέφυγε δις τοὺς Βαρδαρέσους πρὸ τῶν Βελεαρίδων, ἐπανῆλθε πάντοτε ἐπὶ τῶν δύο ποδῶν του νὰ σφίγῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν μητέρα του. Αὐτῆς ὁ πόθος ἦτο τώρα νὰ τοῦ εὕρῃ μίαν καλὴν νόμφν. Ὅσάκις ὅμως ἔθιγε τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅλοι ἀπὸ συμφώνου ἤλλαζαν θέμα ἐμιλίας. Τίς ἐκ τῶν προκρίτων ἀπεφάσιζε νὰ δώσῃ τὴν κόρην του εἰς τὸν ὑποψήφιον τοῦτον χωλόν; Ἡ ὥραία ὅμως Μπέλιω ἐτόλμησε νὰ ψιθυρίσῃ μίαν ἡμέραν μεταξὺ τῶν ὁδόντων της, πὼς τί εἶχε νὰ κάνῃ, ἓνας κουτσὸς δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι λαμπρὸς ἄνδρας τᾶχατες;

Εὐρίσκοντο εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ Σπεισιώται ἀπέκλειον τὴν Μονεμβασίαν καὶ ὁ Νότης δὲν μετείχε τοῦ

ἀποκλεισμοῦ· οἱ Σπετσιῶται διεδρόμουν ἔναντι τοῦ Ναυπλίου καὶ ὁ Νότης ἐκάθευδεν εἰς τὰς Σπέτσας· οἱ Σπετσιῶται ἐκυρίευσον μίαν κορδέταν καὶ ἐν βρίκιον ἐν Μήλῳ καὶ ὁ Νότης δὲν ἦτο ἐκεῖ. Δὲν ἐκρεμάτο λοιπὸν καλύτερα! Σκυθρωπός, ἀμίλητος, μὲ τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν δύο χειρῶν ἠγρύπνει συλλογισμένος μιὰ νύκτα. Ἐξαίφνης τρία ἑλαφρὰ κτυπήματα ἀκούονται εἰς τὴν θύραν του. Ἀνοίγει ἐπὶ τοῦ κατωφλίου Ἰστατο ἡ Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα.

— Γιάκο, τοῦ λέγει, ἔλα μαζί μου.

Βαίνοντες διὰ τῶν σιγγλῶν ὁδῶν ἔφθασαν εἰς τὸν λιμένα. Κέλης ἀνέμενε, μὲ πτερωμένας τὰς κώπας. Ἐξ ῥωμαλέοι νεανῖαι — σκύμνοι λεόντων — ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν σελμάτων κρατοῦντες τὰ ἐγχειρίδια τῶν κωπῶν, ἐνῷ ὁ ἐκ τῆς νήσου πνέων λεπτὸς ἀπόγειος θωπευτικῶς ἀνέσειε τὰς μέχρις ὤμων κατερχομένας ξανθοποικιλίους χαίτας των, ὡς νὰ διεδίδαξε πρὸς αὐτοὺς τὰ τελευταῖα φιλήματα τοσοῦτων προσφιλῶν ὑπάρξεων, τὰς ὁποίας δὲν ἤξευρον ἂν θὰ ἐπανάβλεπον πλέον. Ὁ λέμβαρχος ἀναμένων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς μὲ τὸν φανὸν εἰς τὴν χεῖρα προηγῆθη τοῦ πλοιάρχου τοῦ Νότη. Οὕτως, πρὶν κατέλθῃ εἰς τὸ ἐφόλκιον, κύψας ἐφίλησε δακρύων τὴν χεῖρα τῆς Μπουμπουλίνας...

Ἐλύγισαν αἱ κώπαι ὑπὸ τοὺς νευρώδεις βραχίονας τῶν ἑρετῶν, καὶ ὁ ἑλαφρὸς κέλης ἐξετινάχθη ὡς βέλος εἰς τὸ ἀνοικτὰ, ὅπου ἐσάλευεν ὑπερήφανος ὁ «Βριάρεως», τὸ θαυμάσιον τρίστιον, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐνγληκτικότητος τοῦ Νότη εἶχεν ἀντικαταστήσει τὸν γηραιὸν πάρων τῶν Κουτρῶν. Ἦστραπτεν ἐκ καθαριότητος τὸ σκάφος, εἰκοσιτέσσαρα δὲ πυροβόλα ἐδείκνυσαν ἀπειλητικὰ τὰ στόμια αὐτῶν διὰ τῶν κανονιοθυρίδων. Ὅταν ἐπάτησε τὸ κατὰστρωμά του ὁ Νότης, ἔγινε τόσος καὶ ἄλλος τόσος. Ἐγύρισε τὰ μάτια του μὲ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ σπῖτι τῆς Μπουμπουλίνας, ἔπειτα μὲ κάποιαν τρυφερὰν συγκίνησιν κατὰ τὴν Ντάπια ὅπου τὸ σπῖτι τῆς μάνας του καὶ τὸ σπῖτι τῆς Μπίλιως καὶ διέταξε νὰ σαλπάρουν.

Ὁ σπετσιωτικὸς στόλος εἶχεν ἀπὸ τῆς προτεραίας καταπλεύσει εἰς Ὑδραν, σημεῖον συγκεντρώσεως διὰ τὴν προσεχῆ ἐκστρατείαν. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωί, ὁ καπετὰν Κουτσὸς συνήντα δλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν στόλον ἐξελαιστόμενον διὰ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Ἀργολικὸν

κόλπον και παρευθὺς ἐξήτει θέσιν εἰς τὴν παράταξιν. Ὁ ἀρχηγὸς ἐσήμανεν, εὐκρινῶς παραγγέλλων αὐτὸν νὰ προηγηθῇ τῆς φάλαγ-
γος. Ὅποια ἀπροσδόκητος τιμὴ δι' ἓνα στρατιώτην τῆς ἐνδεκάτης
ῥας ! Περιχαρὴς βαδίζων ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου διέταξε τὸν πρὸς ἐκ-
τέλεσιν τῶν παραγγελλέντων κατάλληλον χειρισμόν. Κατόπιν δι-
πλῆς διαδρομῆς εἰσῆλθεν εὐστόχως εἰς τὴν βραδυποροῦσαν παρά-
ταξιν, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν κατελάμβανε τὴν θέσιν τοῦ τέως πρωτό-
πλου ἐχαιρετίσθη ὑπ' αὐτοῦ δι' ὀμοθύμου ζητωκραυγῆς : « πάντα
πρίμα ! ζήτω τοῦ καπετὰν Γιάκου », εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κυβερνήτης
τοῦ « Βριάρεω » ἀπήντησε διὰ τοῦ τηλεῶα : « ζήτω ἡ πίστις καὶ ἡ
πατρίς ». Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ νεαροῦ πλοιάρχου ἀνωμολογεῖτο ἐν τῇ
στόλῃ ἀνεπιφυλάκτως. Ὁ Νότης Γιάκος ἡ Κουτσὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη
τότε ὑπερβῆ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τὸ μέτριον
ἀλλὰ σύμμετρον καὶ κομψὸν ἀνάστημά του, ὁ λεπτότατος μέλας μύ-
σταξ ὁ μόλις σκιαζων τὸ ἄνω χεῖλος, τὰ ἄδρά τῶν παρειῶν του χρώ-
ματα, τὰ ὅποια θὰ ἐξήλευον καὶ αἱ ἀνθηρόταται τῶν Σπετσῶν κό-
ραι, ἡ ἄδρά τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐπιδερμὶς, μία
σιγανὴ καὶ θωπευτικὴ φωνή, δὲν προέδιδον πολὺ τὸν ὑποκρυπτό-
μενον θαλάσσιον λύκον. Διὰ τὸν ἡσυχημένον ὅμως ὀφθαλμόν ὁ ἰσχυ-
ρὸς αὐτοῦ τράχηλος, τὸ εὐρὺ αὐτοῦ στέρνον καὶ τὸ τοσαύτην ἀπό-
φασιν ἐνδείκνυον ἡρεμὸν βλέμμα του θὰ ἤρχουν νὰ φανερώσουν τὸν
ἀνθρώπον τῆς ζύμης τοῦ Κατσῶνη καὶ τοῦ Μητρομάρα.

Εἰς τὰς Σπέτσας ἡ Μπουμπουλίνα ἠθέλησε νὰ παρηγορήσῃ τὴν
χήραν. Οἱ ἀκατάπαυστοι ὅμως θρήνοι τῆς τὴν ἐξήψαν : « Σώπα,
μωρή, γιατί σὲ κόβω ! Παιδιά χάθεσαι καὶ μοῦ κλαῖς ἀφοῦ χάνεται
ἡ Πατρίδα ! » Καὶ ἀποτόμως ἐγερθεῖσα ἀπεμακρύνθη ταχεῖα ἡ
ἡρώς, διὰ νὰ κρύψῃ δύο δάκρυα ἅτινα ἀνέβλυσαν καὶ εἰς αὐτῆς
τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν ἀναλογισμὸν ὅτι ὅλοι οἱ ἰδιόκοι τῆς, ὁ ἀγα-
πητὸς τῆς Γιάννουζας, εὐρίσκοντο πιθανῶς ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς
τὸ πῦρ.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως διέρρευσαν ἐν μέσῳ ἀδιακό-
πων τοῦ ναυτικοῦ θριάμβων. Ὁ Νότης κατέπλευσε δις κατὰ τὸ
διάστημα τοῦτο εἰς Σπέτσας, πάντοτε δ' ἐβαίνειν ἐπὶ τῶν δύο αὐτοῦ
ποδῶν, ἀποτελῶν σχεδὸν εἶδος κοινοῦ σκανδάλου. Τοῦτο ἐνέπνευσεν

εἰς τὴν Μπίλιω τὴν παράτολμον ἀπόφασιν νὰ εἴπῃ : «τέλος πάντων νὰ ποῦ ὁ καπετὰν Κουτσὸς δὲν ἔχασε τὸ πόδι του». Τῆς ἀπήντησαν ὁμοῦς ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμῃ. Καὶ ὄντως φοδερὰ γεγονότα παρесеκευάζοντο. Τὰ αἰγυπτιακὸν ναυτικὸν εἰσῆρχετο μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ἀγῶνα. Δεινὰ συγκρούσεις ἐπηκολούθησαν. Ὁ Ἰσραὴμ ἠγνώνει ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ ρίψῃ τὰ τάγματά του ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν. Διὰ τὸ ναυτικὸν δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ οὐδὲ μία στιγμή ἀναπαύσεως. Ἐφθείρετο δὲ καὶ ἡλαττοῦτο τοῦτο καθ' ἑκάστην χωρὶς νὰ ὑπάρχουν πλέον καὶ τὰ μέσα τῆς συμπληρώσεως τῶν κενῶν. Οἱ θησαυροὶ τῶν προκρίτων εἶχον ἐξαντληθῇ. Ὁ «Βριάρεως» ἐσπευδεν ὅπου οἱ μέγιστοι ἠπειλοῦντο τῶν κινδύνων, μεταξὺ δὲ δύο ναυμαχιῶν πάντοτε ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ γίνεταί λόγος περὶ τῶν προφανοῦς τόλμης καταδρομῶν αὐτοῦ. Δὲν ἦτο ὁμοῦς πλέον τὸ λαμποκοποῦν ἐκεῖνο σκάφος. Ἡ μανία τῶν στοιχείων καὶ τὸ πῦρ τῶν μαχῶν εἶχον ἀλλοιωθεῖ πάντα τὰ σκεῦη τοῦ πλοίου καὶ ἀμαυρώσει τὰ χρυσὰ ποικίλματα τῆς ὑψηλῆς του πρύμνης· τὰ βλήματα τοῦ πολεμίου εἶχον πολλαχοῦ διατρυπήσει τὴν ἐπιδερμίδα του, ἀποκόψει καὶ αὐτὸ τὸ ἀκρόπρωρον καὶ εἶχε καταπέσει ἡ φιγούρα, ὁ κατάχρυσος γίγας μὲ τοὺς μυῶδεις βραχίονας, ὅστις εἶχε στοιχίσει εἰς τὸν Νότιον ἑκατὸν ἰσπανικὰ τάλιρα. Αἱ πρόχειροι καὶ ἐν μέσῳ πελάγει ἐπισκευαὶ εἶχον συντελεῖν εἰς τὸ νὰ παραμορφώσουν ἐτι μᾶλλον τὸ ὥρατον σκάφος. Πρὸς σπουδαίας ἄλλως ἐπισκευὰς δὲν ἐξήρχε πλέον τὸ ταμεῖον τῆς οἰκογενείας Κουτσοῦ. Εἰς τὴν ἐν Σπέτσαις πατρικὴν οἰκίαν τὸ χρηματοκιβώτιον εἶχε μείνει ἐντελῶς κενόν, εἶχε δὲ μεταβληθῇ εἰς νόμισμα καὶ τὸ τελευταῖον τῆς μητρὸς τοῦ πλοιαρχοῦ μας κόσμημα, τὰ βραχιόλια, τὰ σκουλαρίκια, «ἡ διαμαντένια καρφίτσα ποῦ τῆς εἶχε χαρίσει ὁ πατέρας», ὅπως τραφεῖ τὸ πικνὸν τοῦ «Βριάρεως» πλήρωμα, ὅπως ἀγορασθεῖν σφαῖραι καὶ πυρίτις. Εἰς τὴν δυστυχῇ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἀπομείνει ἢ τὸ γυμνωθὲν εὐρὺ μέγαρόν της, ἑλλείπει, ἐννοεῖται, ἀγοραστοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατηφῆς περιεπλανᾶτο. Χωρὶς πλέον ψυχοκόρες, ἀπὸ πολλοῦ ἀποκλειστικῶς φυτοφαγοῦσα, μὴ θέλουσα δ' ἐξ ὑπερηφανείας εἰς οὐδένα νὰ ὁμολογήσῃ τὰς στερήσεις αὐτῆς, κατέπεσε τέλος βαρέως ἀσθενῆς καὶ δὲν θὰ ἐσώζετο ἄνευ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς

Μπίλιως. Αὕτη ἀπολέσασα τὸν πατέρα της, φονευθέντα ἐνώπιον τῆς Σάμου, χάσασα τὴν μητέρα της ἐκ τῆς λύπης καταβληθεῖσαν, περι-
 συάξασα ὅσα τῇ ὑπελείποντο συγκατόκησε μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ
 Νότῃ. Ὅταν αὕτη ἀνέρρωσεν, ὁ γάμος ἀπεφασίσθη νὰ μὴ ἀναβληθῇ
 ἐπὶ πλέον. Οἱ μῆνες ἐντούτοις παρήρχοντο χωρὶς ὁ Νότῃς νὰ ἐμ-
 φανίζεται. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀπὸ μηνῶν οὐδὲν τῶν πλοίων τοῦ
 στόλου εἶχε καταπλεύσει εἰς Σπέτσας. Αἱ συμπλοκαὶ πυκναὶ ἐξη-
 κολούθουν. Δὲν εἶχον πλέον τώρα νὰ παλαίσουν μόνον μὲ τὸν Τοπαλ-
 πασὰν καὶ εἶχαν ἀπέναντί τους ἀξιωματικοὺς καθὼς τὸν Ἰσμαήλ
 Γιβραλτάρ καὶ τὸν Λετσελιέ. Εἰς μίαν αὐτῶν τῶν συμπλοκῶν ὁ «Βριά-
 ρεως» διετάχθη νὰ προασπίσῃ τὰ πυρπολικά ἐπιπλέοντα κατὰ τοῦ
 πολεμίου. Προηγηθεὶς αὐτῶν μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ὁρμῆς ὑπε-
 ρέβη ταχέως, ἐπωφελούμενος τοῦ ἀνέμου, τὴν ἐχθρικήν γραμμὴν
 καὶ καταθρουδίσας αὐτὴν διὰ τῶν πυροβολισμῶν τοῦ ἔδωκε καιρὸν
 εἰς μέγα πυρπολικὸν νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον τυνησιακῆς κορβέτας. Αἱ
 φλόγες ἐξήφθησαν ταχέως μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, ἐνῶ ὁ «Βριά-
 ρεως» παρατόλμως ἀνακωχεύσας παρελάμβανε τὸ φεῦγον πλήρωμα
 τοῦ πυρπολικοῦ. Οἱ γενναῖοι ἐντούτοις Τουνεζῖνοι κατορθοῦν ν'
 ἀποκόψουν τὰς ἀρπάγας τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ ὁ ἄνεμος τὸ ἐξωθεῖ
 πυριφλεγὲς κατὰ τοῦ «Βριάρεως», ὅστις ματαίως τὸ σφαιροβολεῖ
 ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ τὸ καταδυθῇ πρὶν τὸν φθάσῃ. Μετ' ὀλίγον ὁμως
 γιγαντιαία πυρίνη ἀγκάλῃ τὸν περιβάλλει. Τὰ ἄρμενα αὐτοῦ κατα-
 φλέγονται, οἱ δὲ σφαιροβόλοι σίφωνες ἐξεμοῦν ἐπὶ τοῦ καταστρώ-
 ματος αὐτοῦ φλεγούσας σφαιροεἰδεῖς ἐξ ἐμπρηστικῶν ὑλῶν μάζας,
 αἵτινες ἐδῶ³ καὶ ἐκεῖ κυλιόμεναι ἐνσπείρουν πανταχοῦ τὴν φρίκην καὶ
 τὸν ὀλεθρον.

Εὐτυχῶς ὁλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς στόλος εἶχε πλησιάσει, οἱ δὲ
 Τοῦρκοι ἔφευγον. Πληθὺς ἐφοκίων ριφθέντα εἰς τὴν θάλασσαν
 κατῴρθωσαν ν' ἀπαλλάξουν τὸν «Βριάρεως» τῆς καταστρεπτικῆς
 περιπτύξεως τοῦ πυρπολικοῦ. Ἡ πυρκαϊὰ ὁμως ἤδη εἶχεν ἐξαφθῇ
 ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐχρειάσθη ὁ ὑπεράνθρωπος ὄντως ἀγὼν τοῦ πληρώ-
 ματος ὅπως κατασβεσθῇ. Ἀλλ' ὅταν ἐγένετο καὶ τοῦτο, πρόχειρος
 ἐξέτασις τοῦ σκάφους ἐπεισε τὸν Νότῃν ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ
 μετάσχῃ τῆς παρατάξεως. Μετ' ὀλίγον διετάσσεται νὰ παραδώσῃ

τὸ ἄχρηστον σκάφος εἰς τοὺς πυρπολητάς. «Γενναιότατε καπετὰν Νότη τοῦ Κουτσοῦ», ἔλεγεν ἡ διαταγή, «μὲ πολλή λύπη ἐρχόμεθα νὰ σὲ διατάξουμε νὰ παραδώσῃς τὸ καράβι στὸν καπετὰν Κωνσταντῇ Νικόδημο, Ψαριανό, μηχανικὸ πυροτεχνίτη, διὰ νὰ φτιάξῃ μπουρλότο καὶ χρησιμεύσῃ ἀκόμη μὲ τὴν βοήθεια τῆς παναγίας Τριάδος κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Μὲ τὸ παρὸν σὲ πληροφοροῦμε ἀκόμη, ὅτι τὰ χαρτιά σου θὰ πᾶνε στὴ σεβαστὴ Διοίκησιν καὶ ἀντίγραφον στὴν καγκελλαρία, διὰ νὰ εἶναι διὰ τὸ κάθε ἐνδεχόμενο τῆς ἀποζημιώσεως ὅταν ἐλευθερωθῇ τὸ Γένος καὶ διὰ τὸ ἀριστεῖο ὅταν γίνῃ. Ὁ ναύαρχος τῆς νήσου Σπετσῶν». Ἀπεχαιρέτησε συντετριμμένος τὸν παλαιὸν τοῦ σύντροφον· ἐσπόγγισεν ἐντούτοις τὰ δάκρυά του καὶ ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἦτο ἕτοιμος καὶ ὡς ἀπλοῦς ὀπλίτης νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀγωνιζόμενος. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ ἐξεκάρφωσεν ἀπὸ τὴν πρύμνην καὶ ἐπῆρε μαζί του τὸ εἰκόνημα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἐπέρασεν εἰς τὴν στερεὰν μὴ ἔχων πλέον τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ σπεθὶ του, τὸ κανοκιάλι του καὶ τὰς δύο ἀσημοκαπνισμένας πιστόλας του. Ὑπηρετήσεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὰ στρατόπεδα, κατόπιν μὲ τοὺς φιλέλληνας ἐπὶ τοῦ «Σωτήρος» τοῦ πλοιάρχου Θωμᾶ, ὡς γνωρίζων τὰ ἰταλικά· ὅταν δὲ κατέπλευσεν ἡ «Καρτερία» καὶ ὁ Ἀστιγὲς ἐζήτει δι' αὐτὴν τοὺς ἀρίστους τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν ἐδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν θέσιν τοῦ ὑπάρχου εἰς τὸ πρῶτον τῶν πολεμικῶν ἀτμηλάτων, εἰς ὀλίγον χρόνον θαυμασίως ἀντιληφθεὶς τὰ τοῦ νεοφανοῦς πυροβολικοῦ τοῦ σκάφους. Τὰς νέας γνώσεις του ἐφήρμοσε λαμπρῶς πρὸ τῆς Σιάλας τῶν Σαλῶνων. Τὸ πυροβολικὸν τῆς «Καρτερίας» ἦτο τὸ ἀριστοῦργημα τῆς ἐποχῆς. Εἶχεν ὅκτὼ μεγάλα πυροβόλα τῶν ἐξηνταοκτὼ λιτρῶν, ρίπτοντα βλήματα γεμάτα ρηκτικὸν γέμισμα. Ἦτο τότε μία νέα ἐπινόησις, ἡ ὁποία ἐμελλε βραδύτερον νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῶν στόλων. Ὁ Νότης ἔμαθεν εὐθὺς νὰ χειρίζεται τὰ νέα πυροβόλα μὲ μεγάλην δεξιότητα· περίφημα δὲ διηύθυνε τοὺς ναύτας νὰ πυρακτώνουν τοὺς μύδρους εἰς τὸν «ἀναστρεψίφλογον κλίβανον», ὅπως τὸν λέγουν οἱ ἐπλοσταιοῖται. Ἔργασία πολὺ λεπτή. Ὁ Ἀστιγὲς ἦτο μαγευμένος μαζί του. Τὸν ἐδέχετο πάντα μὲ γέλια εἰς τὸν θάλαμόν του, ἀφήνων νὰ φαίνεται τὸ μεγάλο του δόντι, τὸ ὅποιον δίκην χαυλιδόδον-

τος ἐκρέματο ἀπὸ τὸ ἄνω γυμνὸν τοῦ οὐλον, καὶ κτυπὼν φιλικῶς εἰς τὸν ὦμον τοῦ ἔλεγε : «πρῶτο πρῶτο μπομπαρδιέρο !». Μετὰ τὴν ἀνατίναξιν τῶν πρώτων τουρκικῶν σκαφῶν εἰς τὴν Σκάλαν τῶν Σαλῶνων ὁ Ἄστιγξ ἀρπάσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς ζώνης — ἐξαιρετικὴ τιμὴ — ἐφώνησε μὲ στεντορείαν φωνὴν «ἔπ, ἔπ, ἔπ, οὐρρα κάπτεν Κουτσό», τὸ ὁποῖον μετὰ φρενιτιῶδους ἐνθουσιασμοῦ τρεῖς ἐπανέλαβε τὸ πλήρωμα.

Τὸ πολεμικὸν ἐν τούτοις στάδιον τοῦ Νότη δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐτελείωσε μὲ τὴν ζητωκραυγὴν αὐτὴν ὡς μὲ μίαν ἄλλην εἶχεν ἀρχίσει. Μετασχὼν τῶν τελευταίων πρὸ τοῦ Μεσολογγίου ἔργων τοῦ Ἄστιγξος ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ. Τὴν 10 Μαΐου 1828 δύο πυροβολεῖα τεσσάρων πυροδόλων καὶ τεσσάρων βλμων καὶ δύο συστοιχίαι κογκρεδιανῶν πυραύλων ἤνοιξαν τὸ πῦρ κατὰ τῆς πόλεως ἀπὸ ξηρᾶς καὶ δέκα μικροὶ κανονιοφόροι ἀπὸ θαλάσσης. Μετὰ τετράωρον ἀδιάκοπον πυροβολισμὸν τὰ ἐφόλκικα παραλαβόντα τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Εὐμορφοπούλου καὶ λόχον φιλελλήνων εἶχον φθάσει εἰς ἀπόστασιν διακοσίων μέτρων ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅταν ἄκατος φέρουσα ἐμπρηστικοὺς πυραύλους ἦναψε καὶ ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ βλοῖ ἐσταμάτησαν. Ὁ Ἄστιγξ τότε ἀρπάσας τὸ διοικητικὸν τοῦ σῆμα ρίπτεται εἰς τὴν πρώτην λέμβον καὶ προπλέει παρασύρων τοὺς πάντας εἰς προσβολήν. Αἰφνης πίπτει θανατηφόρως πληγωμένος. Ὁ στρατηγὸς Εὐμορφόπουλος πληγώνεται εἰς τὴν κεφαλὴν, ὁ πλοίαρχος Παπαπάνος φονεύεται. Μία ὁδὸς κατακερματίζει τὸν ταγματάρχην κόμητα Μπρόλιο. Τρεῖς κυβερνήται κανονιοφόρων τραυματίζονται, ἐπίσης ὁ Στέλδαχ, ὁ Γκίμπεν καὶ πλείστοι ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἡριθμεῖτο καὶ ὁ ἰδικὸς μας ἥρωας Μοίραρχος καὶ ἀξιωματικοὶ μετεφέρθησαν εἰς Ζάκυνθον πρὸς θεραπείαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἀπέθανε. Μετὰ μακρὰν νοσηλείαν ὁ Νότης Γιάκος ἐπανήρχετο εἰς Σπέτσας χωλός. Ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι, ἀφοῦ τέλος ἐπληγώθη, ἔπρεπε νὰ πληγῶθῃ εἰς τὸν δεξιὸν πόδα ; Ἡ μήτηρ του, ἡ ὁποία ὁλόκληρον ἔτος δὲν εἶχε περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, εἶχε πολλάκις εἰπεῖ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της : «Παναγία μου, νὰ ἰδῶ τὸ παιδί μου καὶ ἂς τὸ ἰδῶ καὶ κουτσό». Τὴν στιγμὴν

ἐν τούτοις καθ' ἣν εἶδε τὸ εὐμορφο παλικάρι νὰ σύρεται μὲ τὰ δεκανίκια παρ' ὀλίγον νὰ τρελαθῇ. Εὐτυχῶς δ' ἄγγελος τῆς παρηγορίας, ἡ Μπίλιω, ἦτο ἐκεῖ. Ἀμέσως ἤρχισεν ἐπιδεικτικῶς τὰς παρασκευὰς τοῦ γάμου καὶ ἄς τῆς ἔλεγον αἱ καλοθελήτριαι : «Μὲ τὰ σωστά σου, Μπίλιω, ἓνα κουτσὸ θὰ πάργῃ ;».

Ἡ ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ὠρίσθη. Ἀπὸ ἐνωρὶς τὸ συγγενολογί τῆς νύμφης συνεκεντρώθη πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Ἀρμάτας. Ὅλοι οἱ ναυτικοί, ὅλα τὰ παλικάρια τῶν Σπετσῶν, ὅσοι εἶχαν περισσεύσει ἀπὸ τὸν ἅγιον ἀγῶνα, συνήχθησαν εἰς τοῦ παλαιοῦ των συναγωνιστοῦ. Ἐξεκίνησαν. Μετ' ὀλίγον ἀκούονται ὑπὸ τῶν πρὸ τῆς ἐκκλησίας οἱ πυροβολισμοὶ τῆς χαρᾶς καὶ τὸ πλῆθος ἐπιφαίνεται. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ γαμβρός ; Πάντες οἱ ἐρχόμενοι βαίνουν ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν ποδῶν, λυγιστοί, καμαρωτοί, μὲ τὰς καινούργιες βράκες, μὲ τὰ βελουδένια γελέκια, μὲ τὰ μεταξωτὰ μαντίλια κρεμασμένα. Ἡ Μπίλιω προφανῶς ἄρχεται ν' ἀνησυχῇ. Τοῦ συνέδη τίποτε λοιπόν ; Ἡ συνοδία προβαίνει. Ἐν τῇ μέσῃ αὐτῆς διακρίνεται τὸ κομψὸν ἀνάστημα λαμπροστολίστου καπετάνιου. «Σὰν νᾶναι αὐτός, μὰ πῶς . . . δὲν εἶναι πιὰ κουτσός ;» καὶ ἡ νύμφη πίπτει λιπόθυμος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ καπετάνιου τῆς. Αἱ γυναῖκες κλαίουں ἐκ συγκινήσεως· οἱ ἄνδρες . . . Μὰ τί θέλετε, καὶ οἱ παλαίμαχοι αὐτοὶ νὰ ἐκδηλώσουν μὲ δάκρυα τὴν συγκίνησίν των ; Μπραάμ ! Διακόσια πιστόλαι κροτοῦν εἰς τὴν ἀέρα : «Θὰ τὸ καίμε τὸ Πέτσα ἀπόψε ! » . . .

Καλὰ λοιπὸν τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ὁ φιλέλλην δόκτωρ Τράϊμπερ, «μὴ φοβᾶσαι, καπετάνιο ! γρήγορα θὰ πετάξῃς τὰς πατερλίτσες».

Κωνσταντῖνος Ράδος.

Η ΘΥΣΙΑ

(Λιγόνημα ιστορικόν πατριωτικόν).

— Μή, ὀρέ! . . .

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἔδγαλε στὸν ὕπνο του σπαρχιτικὴ κραυγὴ. Καὶ σύγκαιρα ἐπήδησε ὀρθὸς μὲ τὰ μαλλιά σηχωμένα, τὸ πρόσωπο χλομό, ἄδραξε τὸ γιαιαγάνι κι ἔρριξε τὸ φονικὸ βλέμμα γύρω, ζητώντας νὰ χτυπήσῃ ἐπίβουλον ὀχτρό. Μὰ τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἡσυχα μέσα στὴ σκηνή. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο, σφιχτοδεμένο στὴ γῇ καὶ μόλις ἐτάραξε ἀπὸ τὰ σφοδρὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοὶ του ὀχτῶ δέκα Γκέκηδες, ὅλοι κοιμῶντουςαν βαθιά, τυλιγμένοι στὶς φλοκάτες καὶ δίπλα τ' ἄρματά τους, γιαιαγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύτατα· χαρμπιὰ καὶ ἄρμούτια καὶ πιστόλες ἄλλα φλωροκαπνισμένα καὶ ἄλλα φτωχικὰ, ἔμοικζαν τοὺς δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὕπνο τοῦ βεσιλόπουλου. Ὁ Γούναρης ἐστάθηκε ἀκίνητος. Συνήρθε ἡ ψυχὴ, μὰ ἡ σάρκα ἐσπαρτάριζε ἀκόμη καὶ ἡ καρδιά χτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκάλων ἦταν παγωμένο ἀπὸ τ' ὄνειρο.

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμέρ Βριόνη. Ἦταν κυνηγὸς του. Στὰ Γιάννινα ἐπλούτιζε συχνὰ τὸ τραπέζι τοῦ Πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουνου καὶ τ' ἄλαφιου, μὲ τ' ἄδρα στηθούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα μέσα στοῦ στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωὴ τὸν ἔτρεφε μὲ λαγούς καὶ ἀγριοπούλια, ὅσα δὲν ἔδωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἡ ταραχὴ καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σάλαγος. Μὰ ὁ Τοῦρκος, γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστὸν τοῦ δουλευτῆ μέσα στὴν τόση ἀπιστία τῶν ραγιαδῶν, ἐκράτησε στὴν Ἄρτα τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τρία του παιδιὰ. Ἡ γραμματαλλαγὴ δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ πολεμικὸ ἀσκέρι, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἠπειρο στὸ

Μεσολόγγι, σὺν γοργοπόταμο ἐσάρωσεμπροστιά του κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικό. Τὰ πρωτάτα ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν καταχτητὴ· τὰ χωριὰ καήκαν· ὅσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί· ὅσοι δειλοὶ ἐχώθηκαν στοῦ δάσου τίς κρυψώγες καὶ τῶν θεριῶν τίς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς ἔχει ἀμπόδιστα τίς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια καὶ τῇ γραμματαλλαγῇ του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἡσυχος.

Ὅμως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνον ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἷμα τῶν ἀντρείων τοῦ ρουφᾶ δὲν τὸ κρατεῖ ἐγώιστὴς στὰ σπλάχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρασε—μῆνες τρεῖς—καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάστασι καὶ ἀντρεῖουσιν τοὺς δειλοὺς. Οἱ Χασαπέοι γυρίζουν στὸ Ἐτηρόμερο ἐκδικητὲς καὶ προστάτες. Κρατεῖ τὸ Βάλτο ὁ Μαλεσάδας σὺν ἄγγελος πυρφόρον τὴν πύλῃ τοῦ Παραδείσου. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράσσεται πάλι ἀπὸ τοὺς διαβόλους τοῦ μύθου καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξέγνοιαστος. Ὅχι τροφές καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. Ἀπελπισία καὶ ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα· πείνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες χιλίων εἰδῶν βασανίζουν τὸ δόλιο ἄσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μὴ τὴν δέρνει ἀνοχὴ, ἡ ἔλλειψη εἰδήσεων. Πῶς νὰ βρισκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερά, εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ θέρισε τῆς ἀρρώστιας ἡ λύσσα ἢ τὰ σκότισε τῶν ἀλλοθρήσκων τὸ μῖσος ; Ὑπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. Νυχτόσημα τὸν τυραννεῖ ἡ ἀβεβαιότης. Ἀπόψε, μόλις ἔγυρε στὸ ἀχερόστρωμά του ὄνειρο κακὸ ἦρθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωὴ. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρῶνε καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφанта ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρά τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὺν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά εὐφραίνεται στὸ πλάνο θέαμα. Ὑποφέρει ὅ,τι υποφέρει αὐτός, ἄς ζοῦν τοῦλάχιστον εὐτυχισμένα τὰ μικρά του ! . . . Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τῇ γωνιά ! Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του ὀλέ-

θριες τινάζουν σπίθες, τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα του χάσκει μέγα νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται δισταχτικό· μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ, μὰ δὲ μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. Ὅμως στὸν ἄφευκτο κίνδυνο ρίχνει κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μή, ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ πρὸς σωτηρίᾳ τους. Μὰ τώρα στὴ γαλήνῃ ποῦ ἀπλώνεται γύρω μένει παραγμένος, ἀκίνητος σὰν φάντασμα στὴ θέσῃ του. Πιάνει τὸ καταιδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀδάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται ἀπελπισμένος.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου· ψιθυρίζει.

— Τ' ἔχεις, μωρὲ μπράτιμε, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκοιμημένη.

Ὁ Ἀλῆ-ἄγας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς μάγγας ποῦ κοιμῶταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐχτύπησε κανὲν ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

— Ἀχ! εἴνορο γέ τρόμαξε· εἴνορο κακό! ἀπήντησε παραζαλισμένος ἐκεῖνος.

Ἐδιπλοκάθισε στὸ ἀχερόστρωμά του ὁ ἀρβανίτης, ἐπλάγιασε κοντὰ ὁ κυνηγός, βγάλανε καπνὸ, ἀναψαν μὲ τὸ πυρόβολο τίς τσιμπούκῆς τους κι ὁ Γούναρης μὲ ἀνατριχίλα τοῦ διηγῆθηκε τ' ὄνειρο.

Ἦταν πολὺν καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι κι οἱ δύο. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ Βριόνῃ στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο, ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ καὶ τοὺς πόθους. Ἐδοῦλευαν γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τίς φαμίλιες τους. Τίποτ' ἄλλο. Ὅπως κι ἂν ἦρθαν οἱ καιροὶ κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν χωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι κι ἀπαράλλαχτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μὲ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι τῆς δὲν ἄφηκε νὰ μαντεύσουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ πάθος τοῦ χτήνους ποῦ βαρὺ καθότανε μέσα τους δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες ποῦ σηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητώντας ἀνοιχτὸν αἰθέρα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαδιὰ καὶ τὴ βαρβαρότητα. Ἐφτανε τοῦ ἐνὸς πῶς

ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς πολεμοῦσε καὶ χόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσανε κι οἱ δυὸ τῇ ζωῇ ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὔριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά ποῦ ἀκολουθοῦν τοῦ ζευγολάτη θέλημα.

— Μὴ φοῶσαι, μπράτιμε· εἶπε ὁ ἀρδανίτης σὰν ἄκουσε καλὰ τ' ὄνειρο. Τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι φίλος εἶναι· τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοῶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι δυσκολόπιστος.

— Τί φίλος ποῦ πῆγε νὰ χάψῃ, ἀγά μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὡς τὸ κόκαλο.

— Σώπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γλίγορα. Αὔριο μεθαῦριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γρίκα τὸ μυστικό. Πάψανε πιά τὰ φόματα· τὰ καπάκια τῶν ρωμιῶν δὲν περνᾶν στοὺς ἀρδανίτες. Τὸ εἶπαμε ὀρθὰ κοφθὰ στοὺς πασάδες. Ἡ παίρνουμε σύνορα τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβουμε. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλικαριά τῆς Γκεκαριᾶς. Ὅχι!

Ἀγαναχτισμένος ἔφτυσε δυὸ τρεῖς φορές χάμω κι ἔπειτα ἐξακολούθησε, μὲ τῆς φυλῆς του τὴ χαρακτηριστικὴ ἐλευθεροστομία καὶ τὸ θυμὸ.

— Μεθαῦριο θαμπὰ κάνουμε τὸ γιουρούσι. Ἐχετε Χριστοῦγεννα ἔσεῖς κι οἱ ραγιαδες θὰ βρίσκωνται οὔλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶν' ἀφύλαχτο καὶ τὸ παίρνουμε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλικαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς ἀρδανίτες. Μὰ οἱ πασάδες τὸ θέν' τί νὰ γένῃ;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένον, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ ἢ δισταγμὸ στὰ λόγια του, ἐχτύπησε ἀλαφρὰ τὸν ὦμό του κι εἶπε χαμογελώντας:

— Σὲ λίγες μεροῦλες, μπράτιμε — ἄκου ποῦ στὸ λέω γώ! — μαζὶ θὰ τὸ χαροῦμε τ' ἀσκέρι μας.

Ὁ ἥλιος ἀνέτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὁλονοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ κι ἐκεῖνος τοῦ ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συγγεφροσκαπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παρα-

πονεμένη έκφραση σὲ ὅλα τ' ἄψυχ' ἀντικείμενα : στὴ γῇ καὶ τῇ θάλασσᾳ, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ τῆς πόλης τὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδερη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ στῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσδα μαυροκόκκινη θεξιά· ὁ Ζυγὸς ἀντίκρι σπανὸς καὶ καφαλισμένος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τὴν ἐπιρροή καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητοῦ· τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ διπλὰ προσκυνημένα καὶ πίσω ὁ Μοριάς ἄχαρος, ἀστέλιστος, βουδός, στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχυνόμενα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράδια τοῦ Γιουσούφ-πασᾶ κι ἐκεῖ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιᾶς φαίνονται ἀδερφωμένοι γίγαντες, ἔτοιμοι νὰ σφίξουν τὰ σιδερένια στέρνα τους ὥστε νὰ ξεψυχήσῃ τὴν πόλιν.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυχτόμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια στράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυχτόμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τίς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦνε στάχτη καὶ χόβολη τὰ σωθέματα καὶ τοὺς κατοίκους. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν ἄψυχα τὰ κορμιά. Τὰ γιαταγάνια ξεσκίζουν τὰ τεῖχη, θρυμματίζουν τίς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ τὸν πηλὸ· τὰ οὐρλιάσματα λαμπάζουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κάνουν νὰ κρυφθῇ βαθιά στὰ ἔγκατα τοῦ ἀπείρου χαμένη καὶ διβούλη. Μὰ ἡ πόλις χαλκώστερνη στέκει στὴ γῇ τῆς, ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ ὄχτροῦ καὶ τοῦ χάρου τῆς σαῖτες. Καὶ σὰν δέση στοιχειωμένη, ποῦ κρατεῖ τοῦ ποταμοῦ τὸ ξεχείλισμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λείει στὸ Μοριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόβουλα βλαστάρια. Μέσα της ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη· μέσα της τὸ Γρίθα καὶ τοὺς Μοραῖτες ἀπαραρχηγούς.— "Ἡ τρόπαιος νίκης ἢ νεκροκρέβατο ἐδῶ ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ὄχτροῦ. Καὶ τὸ κάμανε ὡς σήμερα. Τί θὰ γίνῃ αὐριο, ποιός τὸ ξέρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲ σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσσαρα. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦ ἔδωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατό-

πεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τὴν ψυχὴ ἐδιώξε τὴ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιὰ πλαγιασμένος, ζωσμένος τὰ μπαρουτόκαχα, μὲ τὸ σακούλι στὸν ὦμο, βγήκε νὰ κυνηγήσῃ γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφους, δρασκελᾷ κορμόδεντρα, ἀνεδαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας—δῶρο ἀτίμητο τοῦ πασᾶ τοῦ Μπερατιοῦ στὸ Βριόνη—πολλὲς φορές γαυγίσανε γιὰ νὰ κράξουν τὴν προσοχὴ του. Πολλὲς φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμοκλάδια· πολλὲς φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὸν κήννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ διαβήκανε κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Μὰ δὲ γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὄρεξι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρὴ πέτεται μακριά, στῆς Ἄρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει ναῦρῃ τὴ φτωχὴ φαμίλια τοῦ ἴσως νεκρῆ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ βάσκανο μάτι τοῦ δράκοντα. Ὡ! νὰ! πολὺ καλὰ τὸ γνωρίζει. Δράκοντας εἶν' ὁ Τοῦρκος, ποὺ τὴν κρατεῖ ἐνέχυρο στὰ νύχια του. Ἴσως δὲν τὴν ἐπινίξε ἀκόμη, δὲν τὴν κακμεταχειρίστηκε· μὰ μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Φτάνει μόνον νὰ ὑποφιαστῇ.

— Ἀχ καὶ νὰ τελείωνε! ἐπιθύρισε μὲ βαρὺ στεναγμό, στέλνοντας τὰ λόγια προσευχὴ στὸν πλάστη του.

Ναί, νὰ τελείωνε μιὰ ὥρ' ἀρχύτερα τὸ βάσανο! Νὰ παίρνανε τὸ κάστρο οἱ ὀχτροί! Ὁ πασὰς θὰ γυρίσῃ νικητὴς στὴν Ἡπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμελιά του. Ἡ καρδιά τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ πλημμύρησε ἀπὸ ἀγαλλίαση σ' αὐτὴ τὴ σκέψη. Μιὰ στιγμή ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἕνα ἕνα τοὺς τόπους ποὺ θὰ διάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισοῦρα· τώρα τὰ Γεφύρια τοῦ Ἀλέμπετη· τώρα τὸ Βραχώρι. Ὁ Ἄσπρος στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεδοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλαχτο τοὺς δέχεται στὰ ὁμορφα δάση του. Νά την ἢ Ἄρτα! πόλῃ τῶν πόθων καὶ ὀνείρων του, μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς στάβλους τῶν μπέδων! Ἀχ! νὰ κι ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά!

για ἰδὲς πῶς τρέχουν νὰ κολήσουν ἀπάνω του, σὰν τ' ἀρνάκια στὸ μαστάρι τῆς μάνας τους.

— Μπάμ! . . . ἐδρόντηξε τὸ ντουφέκι του, ξυπνώντας τὴν ἡχώ τῆς λαγκαδιᾶς.

Ἐνα ζευγάρι ξυλόκοτες πέσανε, σερνικὸ καὶ θηλυκὸ, πλάϊ πλάϊ, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἔτρεξε, τὰ σήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ πάχος τους. Κι ἐνῷ σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰώνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν γιὰ νὰ ρουφίζουν στερνὸν ἀέρα στὰ φλογισμένα σωθηκά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακοῦλι του. Ἐπειτα χαρούμενος τρέχει νὰ ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέματα ποὺ θὰ πάρῃ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του. Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴ χαρὰ του ἀπότομα. Καμπάνες κλαγγὴ χύθηκε, γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάστηκε· γύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, τὰ μάτια, τὴν ψυχὴ, ζητώντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ρχότανε. Πρώτη φορὰ τὴν ἄκουε. Ὁ καταχτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα εἶχεν ἀρνηθῇ στοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐκκλησίας τῇ φωνῇ, νὰ μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιά οὐράνια παρηγοριὰ κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. Ἔσπασε τίς καμπάνες λιανὰ κομματια· γκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. Μόνο δυὸ ξύλα τοὺς ἄφηκε, στρεβλὰ σὰν τὴν ψυχὴ του καὶ σὰν τὴ δύναμὴ του βάνασα. Ὅπου κι ἂν γύριζε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτείες, καμπάνα δὲ γνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικὸ, ποὺ πέρασε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ξαφνίστηκε τώρα στὸν ἦχο σὰν βαρυκαμισμένος πολεμιστῆς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνετρίχιασε· ἀναταράχθηκε ἡ καρδιά· ἡ ψυχὴ του βυθίστηκε σὲ χλιαρὴ ἀπόλαυση. "Α, ναί· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλη μέσα.

"Ἄγρυπνοι πολεμοῦν οἱ ὄχτροι στερεὰ καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ δόλια, τὴ μαπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ κείνη ἀκόμη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. Ὅσοι νεκροί, θάφτονται βαθιὰ στὸ χῶμά τους. Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλά τοῦ ἡλίου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθεροι, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; Σήκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβρα τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· στύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τους σήμαντρα στῆς ἐκκλησίας τὸ βωμὸ καὶ

πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τοὺς λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, ποὺ ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἀτόμου γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου. Ὁ Γούναρης χαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ πρὸς τὴν πόλη ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μωυσή, ποὺ ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ Χορίβ τὴ γῆ τῆς Ἑπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσειζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντὰ λιβάδια καὶ τ' ἀργυρὰ νερά κι ἔχτιζε πόλεις καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικίᾳ τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρίζει πιά τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Βλέπει τὴν ἑλληνικὴ γῆ πέρα πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι τὸ στέμμα ὁ δὶδικέφαλος αὐτός· ἀναστημένος φοῖνικας ἀπὸ τὴν τέφρα του. Κι εἶναι ἡ σημαία ἡ γαλανόλευκη, ἐλαιοφόρο καὶ πάνταγγο σύμβολο. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεοὶ χαίρουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεούς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, χιτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμάται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτὴς τρυγᾷ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζὶ μὲ τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιάς καὶ λιθανιοῦ μοσχοβολάδα, καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τὴ δροσιά. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύσῃ κι ἐκεῖνος τὴ ζωὴ ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα τῆς;

— "Αχ, πότε! . . . ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

✕ Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ὀχτρῶν μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δέντρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀνθισεν ἀκόμη ἐκεῖ· φυτεύτηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὁφίς κακὸς παρεμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστώσῃ βούλεται νὰ τὸ μαράνη. "Α! εἶναι ἀπαίσιο τοῦ ὀχτροῦ τὸ θέλημα! Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀληγάς. Αὔριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ Τοῦρκος.

— "Αν τὸ ἤξεραν! ἐπιθύρισε συλλογισμένους.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν νὰ μὴν ἀφήκουν ἀφύλαχτα τὰ τείχη. "Αν

τὸ γινώριζαν νὰ μὴν πᾶνε στὶς ἐκκλησιῆς παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κεριὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν ψάλλουν τροπάρια στὸ Χριστό, μὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἄρη, τὸν πατρογονικὸ θεὸ τους! Οἱ ἐκκλησιῆς εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ εἰ στουρνάροπαιτρες. Ἄχ! νὰ τὸ ἤξεραν.

— Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ;

Ναί, ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχεῖν καὶ τὰ κεμέρια τινάζουν ἀνυπόμονοι στὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Κι ἐκεῖνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος; Τὸ εἶναι του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τῇ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφῇ Τρισεύγενῃ, τὰ παιδιὰ του τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπρω, τ' ἀγγελούδια του. Ἐκεῖνα μόνον μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἱσκιο του μεγαλώνουν.

Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἱσκιο ὁ πατέρας!

— ὦχ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλιν καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδεντρα, ἀνεδαίνει ράχες, κατεδαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του· νὰ μὴ βλέπῃ τὴν πόλιν, νὰ μὴν ἀκούσῃ ποτὲ τὴ χάλκινῃ λαλιά, νὰ δαῶνῃ ἀπὸ τὸ νοῦ του τὸν ἔνοχο συλλογισμό. Μὰ ἡ κλαγγὴ ἀκολουθεῖ τὸ βημά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ:

— Γκλάν γκλάν!... γκλάν γκλάν!... γκλάν γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἐρρίχτηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς στὰ μάτια του δὲν ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναῖκά του. Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη ἀπλώνεται τριγύρω του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κουρσεύονται ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουνε τὰ σπίτια, σέρνονται εἰκόνες στὸν αἱματόδρεχτο πηλό. Στάδλοι μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιῆς· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων, οἱ ποδιές τῆς Ἁγίας Τράπεζας ἀλόγων σαῦματα, τ' ἄμφια στολίδια τῆς χανοῦμισσας, ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὸ Τετραδάγγελο σημάδι στὰ ντουφέκια τῆς

ἀρδανιτιάς. Λαχτάρα παντοῦ καὶ θρήνος, τρόμος καὶ χαμός. Οἱ ἄντρες κοίτονται στὸ αἷμά τους, οἱ γυναῖκες σέρονται στὰ κρεβάτια τῶν ἀγαρινῶν. Παιδιὰ ὠρφανεμένα γυρίζουνε στοὺς δρόμους ξυπόλυτα, ζητοῦν τὰ γονικά τους καὶ ἀντικρίζουνε τοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ εἴτε τὸ χαρέμι του. Στους πύργους χάσκουνε τὰ μισοφέγγαρα καὶ ἀνεμίζουν τὰ τούγια μὲ λύσσα καὶ θρίαβο. Κι ἡ ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ λέει ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς. Ἐκεῖνος ποὺ στάθηκε πατέρας, μὰ ὄχι χριστιανὸς κι Ἕλληνας.

— Γκλάν γκλάν! . . . γκλάν γκλάν! . . . γκλάν γκλάν! . . . ἀντηχεῖ καὶ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

Ὁ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ μπορεῖ ὅλα τοῦ ὀχτροῦ τὰ σχέδια νὰ ματαιώσῃ, ψεύτρᾳ νὰ δείξῃ τὴν εἰκόνα τοῦ χαμοῦ.

— Ἀ, ναί, εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνον πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμη σπρωγμένος, ὤρμησε κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ καθρέφτιζε τῆς δύσης τὰ πανώρια χρώματα.

Τὸ ἐπίβουλο στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδάρι. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ κάμπου ἡ ζωὴ αἷμα μυρίζεται καὶ ἀναβράζει. Γνωρίζανε θρασίμι τὰ κοράκια καὶ ἐτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἄντρες ντύνονται βιαστικοί, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φουσέκια καὶ στουρναρόπετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ χαρμπιοῦ καὶ τοῦ ἀπελατικιοῦ τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ τὸ πρῶτο χτύπημα, τῶν καριοφιλιῶν οἱ φωτιές ψηλαφοῦνται. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχονται, μὲ τὰ χέρια σμιχτὰ στὰ σκέλια τους, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοδαροί, φαίνονται βυθισμένοι στὸν ἀπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἄν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ περάσουν γοργὰ τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦνε τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου καὶ τὰ δροσοστάλαχτα οὐροί. Ἄν ζήσουν, νὰ γυρίζουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφυρα. Οἱ δερβίσηδες μὲ τοὺς τζουμπέδες καὶ τὰ πράσινα σαρίκια, τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, φωνάζοντες τὴν προσευχὴ καὶ παρακι-

νώντας τούς πιστούς στή μάχη : « Ένας θεός μέγας, ὁ Ἀλλάχ, καί Μωάμεθ ὁ προφήτης αὐτοῦ ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους, θρίαμβος στὸ Ἰσλάμ ! ». Οἱ πασάδες καὶ οἱ μπέηδες τάζουνε γρόσια καὶ φλωριά, καφτάνια καὶ στολίδια : Χίλια γρόσια σὲ κείνον ποὺ θὰ πρωτανεδῇ στὸ κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κείνους ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὸ χάντακα καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. Ἄτι χρυσοχάλινο στὸν ἄγά, γιαταγάνι διαμαντοκόλητο στὸ μπέη, στὸ δερβίση φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχήδες, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια κατάργυρα ! τὰ πλούτη τῶν ἀπίστων στὰ παλικάρια, ἡ γῆ στὸν Ἀλλάχ.

Ἡ νύχτα βουδῇ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα γιὰ νὰ χαρίσῃ τὸ φῶς του στὴν ἐτοιμασία τους. Μπροστὰ μὲν ξεχωρίζει τὸ κάστρο, σκόπελος ταπεινὸς ποὺ μέλλει νὰ δεχτῇ τοῦ πελάγου τὴν πλημμύρα. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοδα, σὰν ν' ἀγναντεύουν ἄλλους κόσμους ἀγγελικούς, ἀφοῦ στὴ γῆ μας ἤϋραν τόση ἀπονιά. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἐτοιμὸς, μὲ τίς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

« Ὁ Γούνερης, ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι ἄθυμη τὴν ψυχή. Ὁχτακόσιοι ἀρβανίτες, διαλεχτοὶ ὅλοι, ὁρμητικοὶ σὰν δρόλαπας, βγήκανε μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κοίτονται κρυμμένοι στίς βουρλιές, δίπλα στὸ χάντακα, ὀργιές μὲν μακριὰ ἀπὸ τὰ τείχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα, καὶ τότε θὰ τιναχτοῦν σαττόφιδες νὰ κολήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦνε τάχα ἐκεῖ τούς χριστιανούς ; Τὸν πίστεψε ὁ γραμματικὸς ; Κάτω στὸ περιγιάλι ποὺ γύριζε εἶδε ἔξαφνα ἓνα πριάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ κατέδαινε ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγαλε τὸ μαντίλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ πλησιάσῃ, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέδαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πῶς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς Πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ ξεμυστηρεύτηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὔτε « γιὰ σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Κι εἶχε δίκιο· τὸ γνῶριζε πῶς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετήσῃ ὁ πολεμιστὴς ὁμόφυλο, ποὺ βρίσκεται τέτοιες ἡμέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ὀχτροῦ ! Μὲ τί καρδιά νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ

Πασά, εκείνου που έρχεται να πνίξη την πατρίδα στο αίμα και τη σκλαδιά ;

— 'Αλίμονο αν με πίστεψε !... αλίμονο !... έφθύρισε ταπεινός και δακρυσμένος.

Μά εξαφνα ή πατρική συνείδηση εξύπνησε μεγαλοδύναμη κι έστέρειφε πάραυτα τις βρύσες των ματιών του. Καλύτερα να μην έπίστεψε, καλύτερα να μέινουν ξένοιαστοι οι Έλληνες. Χάνονται εκείνοι ναί, μά ζουνε τα παιδιά του. Τα παιδιά και ή γυναϊκά του. Τί έπαθε και δέν τὸ συλλογίσθηκε καλά πρίν ! Ποιός δαίμονας τοῦ σήκωσε τὰ μυαλά ! Μήπως αν εῦρουں αντίσταση οι Τουρκοι δὲ θὰ υποψιασθούν πρώτα εκείνον ! Και τότε, ὦχ, αλίμονο ! Γοργός δ Τάταρης θὰ φύγη ἀπὸ τὸ στρατόπεδο στήν Ἄρτα. Τὰ τρυφερά κορμιά τους στοὺς σκύλους θὰ ριχτοῦν και τὰ κεφάλια τους μπημένα στὰ παλούκια, θὰ γίνουν στοὺς ραγιάδες φριχτὸ παράδειγμα. Ἀρμονική γαλήνη θὰ κάθεται στὰ νεκρά τους πρόσωπα, μά πίσω ἀπὸ τὴ γαλήνη πόση μελαγχολία και τί παράπονο γιά τὴ ζωὴ που χάσανε ! Καλύτερα που δέν τὸ πίστεψαν.

— Γκλάν γκλάν !... γκλάν γκλάν !... γκλάν γκλάν !...

Ἡ κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στή μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησι῏ς ἀνοίξανε τις πόρτες τους· τρέχουν τώρα να λειτουργηθοῦν οι πιστοί. Μά δ ὀχιτὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατό ἀκούστηκε. Και σὺγκαιρα τρανός ἀλαλαγμός και κανονοβολὴ τάρáξανε τὴ γῆ κι ἐφώτισαν τὸ στερέωμα. Οἱ Τουρκοι ὤρμησαν στὰ τείχη. Ὁ Γούναρης τινάχτηκε· ἔξω δίδουλος. Τί θελε να γίνη κι αὐτὸς δέν ἤξερε. Εἰάστερη ἐλπίδα δέν εἶχε μέσα του. Ἦθελε και τὰ δύο· δέν ἤθελε κανένα. Ἡ συνείδησή του, παραιτημένη στὸ πεπρωμένο, ἦταν ἔτοιμη ν' ἀκολουθήσῃ τὸ γενομένο. Μά σὺγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τείχη και ντουφέκια χίλια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια πέσανε χαλάζι στὸ στρατόπεδο.

— Δόξα σοι ὁ Θεός ! ἐστέναξε ὁ κυνηγός, κάνοντας τὸ σταυρό του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα, ὄγκος ἀδρανῆς ἀνάμεσα στήν ταραχὴ τοῦ πολέμου. Ὁ λόγος του πιστεύτηκε. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκάνονισε τὰ πάντα. Ἐσήμαιναν οι καμπάνες, μά ἦταν γέλασμα μόνον.

Οἱ ἐκκλησιᾶς εἶναι σφαλισμένους κι οἱ πολεμιστὲς μένουν στὲς θέσεις τους. Χίλια διακόσια παλικάρια ἔχουν τὸ ἀνατολικὸ πλευρό. Ἐξακόσιοι Καλαβρυτινοὶ κι Ἀντελικιώτες στέκονται στ' ἀριστερό. Ὁ Μαρκο Μπότσαρης μὲ τὸ Λόντο εἶναι στὴ Μεγάλῃ Τάπια καὶ δίπλα ὁ Πορφύριος ἀρματοζωσμένος ἐτοιμάζει ἐκατόμβη στὸ βωμὸ τοῦ θεοῦ του. Τώρα πικρὸ μολύδι θερίζει τὴν ἀρβανιτιά. Τ' ἄλλα τῶν σπαχήδων πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα πρὶν φέρουν τοὺς καθαλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μόλις προφτάσουν νὰ μπήξουν τίς σημαίες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζονται μαζὶ στὰ θολὰ νερά τοῦ χάντακα. Πηδοὺν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ὀχτροί, μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετοκόδουν οἱ Ἕλληνες. Δὲν ἔχουν μόνο ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἔχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ σπιλάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Ὅ,τι βρεθῇ στὰ χέρια τους γίνεται σιδερόξυλο, ρομφαία πύρινη τοῦ Ἰσραὴλ ποὺ στέλνει τὸν ἀλλόφυλο στὸν Ποθητὸ Παράδεισο. Δὲν εἶναι μόνο πολεμοθρεμμένοι ἄντρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἀντρωμένες τώρα μὲ τὴν προγανικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν ξεσκισμένες τίς σάρκες τους, σκοτωμένους συγγενεῖς, ἄντρες καὶ παιδιὰ τους, ἀδερφοὺς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδερο γύρω τους. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν. Αἱματοπότῃς λύκος ὥρμησε στὸ μαντρί καὶ πρέπει νὰ φύγῃ γιὰ νὰ ξανασάνουν τὰ ζωντανά.

Ὁ Γούναρης στέκει βουδὸς κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πείσμα τοῦ ὀχτροῦ καὶ τὴ δύναμη. Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τείχη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημύρα, ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἀξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψη τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχήδες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καθαλάραι σατανάδες μπροστὰ στὸ πείσμα τοῦ Ἀρχαγγέλου.

Γύρισε ἀριστερὰ τὸ ἴδιο θέαμα. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἡλίου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπὸ τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἱματοδαμμένη φουστανέλα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ὀχτρούς. Φεύγουν οἱ Σκιπετάριδες χλομοὶ μπροστὰ στὸ θάνατο! Πιστόλες βροντοῦν τρίγυρα, λάμπουν σπα-

θιά, κεφάλια κυλούν στα πόδια του, κορμιά κοίτονται στη γη. «Ράι» αντηχούν κι αλαλαγμοί και συριγμάτα. Κι ανάμεσα στην άγρια βουή ακούεται ή κλαγγή σάν φωνή ουρανόπλαστη :

— Γκλάν γκλάν ! ... γκλάν γκλάν ! ... γκλάν γκλάν ! ...

‘Ο Γούναρης εδάκρυσε κι έκαμε τὸ σταυρό του.

— “Α ! μωρέ προδότη ! χαίρεσαι τώρα ! ... βρόντηξε άξαφνα κοντά του φωνή λυσασμένη.

Κι εφάνηκε άγριοπρόσωπος ὁ ‘Αλή-άγας, ὁ φίλος του. Τὸ βόδι τὸ μονὸ έσπερνε άκόμη τ’ άλέτρι με τὸ ζυγὸ στὸν τράχηλο, βπού τὸν έσπρωχνε ή βουκέντρα τοῦ ζευγολάτη. “Ενοιωσε πὼς δὲν άκούθοῦσε ὁ σύντροφος, πὼς άλλαξεν άπότομα τὸ δρόμο του σὲ άλλα χωράφια πὶὸ τροφαντά κι έλπιδοφόρα. Τόνοιωσε και ρίχτηκε νά τὸν κερατίση. Μά ὁ ραγιάς με τήν έθνική συνείδηση άναστημένη μέσα του έχύθηκε επάνω, τὸν έσφιξε στὰ μπράτσα του και κυλίστηκε μαζί του χάμω.

Κι ένφ ὁ ‘Αρβανίτης έκπληχτος γιὰ τή δύναμη τοῦ ταπεινοῦ σταυραδερφοῦ έλάχιτιζε τή γή κι έμόλυνε τὸν άέρα με τίς βλαστήμιες, γοργῶς ὁ Γούναρης τοῦ ξεκόλησε τὸ γιαταγάκι και τὸ βύθισε στὰ στήθη του.

“Απιστο σκυλί, ὡς πότε ! ... έβρυχήθηκε.

Κι έριξε με περιφρόνηση στὸ έχτρικό στρατόπεδο τὸ κεφάλι τοῦ ‘Αλή-άγá, σάν νάρριχνε κάτι παράσιτο άπό τή σάρκα του.

‘Ανδρέας Καρναβίτσας.

ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

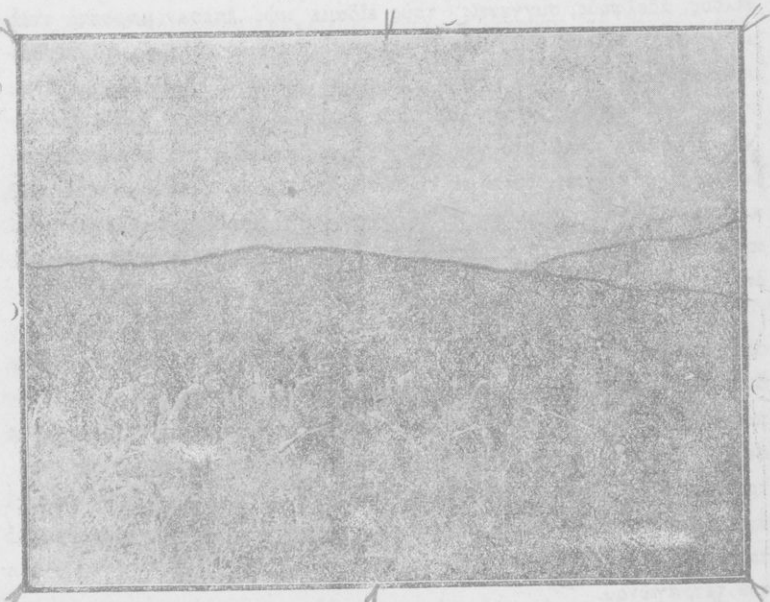
Mene

(Διήγημα ιστορικόν πατριωτικόν).

Τὸ άπόγευμα εκείνης τῆς Κυριακῆς, ποῦ ή μεραρχία έμεινεν έν άναμονή βορείως τῆς Λάσνιτσας, παρατηρήθη άπό τοὺς στρατιώτας τοῦ πρώτου συντάγματος μία κίνησις άσυνήθιστη γύρω άπό τή σκηνή τοῦ διοικητοῦ. “Εμαζεύθησαν μέσα στή σκηνή οί τρεῖς διοικηταὶ τῶν ταγμάτων. “Επειτα έκλήθη ὁ παπάς. Καὶ πρὶν περάσουν

πέντε λεπτά οί ύπαξιωματικοί τοῦ γραφείου τοῦ συντάγματος, ποὺ ξαπλωμένοι στὴ πολύανθη χλόη ἔγραφαν ἐπάνω σὲ χονδρὰ κατὰ-
στιχα ἐκουμβισμένα στὰ γόνατά των, ἐσηκώθηκαν, ἐκρυψαν τὰ
χαρτιά των μέσα στὴ σκηνή των καὶ ὕστερα ἄρχισαν νὰ συνομιλοῦν
ζωηρά.

Οἱ ταγματάρχαι κατόπιν ἐκάλεσαν τοὺς συνδέσμους των καὶ
τοὺς ἔστειλαν εἰς τοὺς λόχους των μὲ κάποια διαταγή. Οἱ διμοιρί-

● Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐν ἐκστρατείᾳ.

ται ἔβαλαν στὴ γραμμὴ τῆς διμοιρίας των, καὶ οἱ ἀξιωματικοί, μὲ
τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ σκεπτικοί, ἐπηγαινοήρχοντο μπροστὰ στὴν
παράταξη τῶν λόχων των.

— Τί τρέχει; γιατί μᾶς ἔβαλαν στὴ γραμμὴ χωρὶς παλάσκες
καὶ ὅπλα; ἐρωτοῦσαν οἱ φαντᾶροι ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ κανεὶς δὲν
ἤξευρε τί νὰ φαντασθῇ.

Ὁ λοχαγεύων ἑνὸς λόχου ἐσταμάτησεν ἑξαφνα ἀπότομα τὸν

στοχαστικόν του περίπατον, ἐσήκωσε σοβαρὰ τὰ μάτια πρὸς τὴν παράταξιν τῶν ἐρωτηματικῶν ἐκείνων ζευγαριῶν τῶν ματιῶν ποὺ τὸν ἀντίκριζαν καὶ εἶπε μὲ φωνὴ χαμηλότερη ἀπὸ τὴν συνηθισμένην του :

— Ὁ Διοικητὴς μας διέταξε νὰ γίνῃ μνημόσυνο γιὰ ὅσους ἔπεσαν ἕως τώρα σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο. Ὅλοι σας—ὅλοι μας δηλαδὴ (καὶ ἡ φωνὴ του ἐγίνε χαμηλότερη)—ἐχάσαμε καλοὺς συναδέλφους, φίλους, ἀδελφούς, συγγενεῖς· τοὺς εἶδαμε πῶς ἔπεσαν μπροστὰ στὰ μάτια μας· ἄλλους τοὺς εἶδαμε νεκροὺς ξαφνικά... Ἐμεῖς αὖριο θὰ συναντήσουμε πάλι τὸν ἐχθρό. Σήμερα, σὲ λίγο, θὰ κάμουμε ἕνα σταυρὸ γιὰ κείνους ποὺ μᾶς τοὺς ἐπῆρε ἡ Πατρίδα καὶ ὁ Θεός. Νὰ τὸ βάλετε καλὰ στὸ νοῦ σας : ὅποιος πεθαίνει γιὰ τὴν πατρίδα του εἶναι σὰν ἅγιος, διατὶ μὲ τὴ θυσία του ζοῦνε οἱ ἄλλοι ἐλεύθεροι καὶ μὲ τιμὴ. Οἱ διμοιρῖται νὰ ἐδηγήσουν τίς διμοιρίες των κανονικά πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ κ. Διοικητοῦ. Κύριε ἀνθυπολοχαγέ, μῆτε ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ λόχου !

Ὁ λόχος ἐξεκίνησε βουδὸς πρὸς τὸ πλάτωμα, ποὺ τὸ ἐπλαισίωνε βαθὺς ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς παράταξιν κατὰ διμοιρίας στὴν ἐλαφροκύμαντη πρασινάδα τῆς χλόης. Στὸ πλái του παρετάχθησαν οἱ ἄλλοι λόχοι τοῦ τάγματος καὶ ἔταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι ὅλων τῶν ταγμάτων τοῦ συντάγματος ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευρὲς μεγάλου τετραγώνου. Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ σύνδεσμοι ἀπὸ πίσω των μαζὶ μὲ τὸ προσωπικὸν τοῦ γραφεῖου τοῦ συντάγματος καὶ τοὺς τραυματιοφορεῖς ἐσχημάτισαν τὴν τετάρτην πλευρὰν τοῦ τετραγώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητὴς· γύρω του, ἀμίλητοι, οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπακιστὴς του, ὁ γιατρός. Ὁ παπὰς ἐπροχώρησε τότε στὸν Διοικητὴν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶτες, οἱ φάλτες τῶν ὑπαιθρίων αὐτῶν ἱεροτελεστιῶν. Ὁ παπὰς ἐξεδίπλωσεν ἀργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασε στὸ λαιμὸ του.

Ἐθγάλε τὸν κοῦκόν του τὸν καλογερίστικο μὲ τὸ μαῦρο τὸ καταυχένιον καὶ μὲ τὸ δεξιὸν τοῦ χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά του ξεπλεγμένα στοὺς ὤμους του· ἔπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ

τὴν ἀνατολὴν στὸν οὐρανόν, πέρ' ἀπὸ τοὺς δροσεροὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν, καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τὸ τετράγωνο, ποὺ ἀνάσαινε γύρω του βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπὴ, εἶπε :

Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχὴ στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν ἐκείνων ποὺ ἔπεσαν ἕως τώρα. Προσοχὴ λοιπόν, γιατί ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένους ἐκκλησίες γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴ δέησὴ μας· «Καρδίαν καθαράν» θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὡραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὄπλα τῆς γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσουμε· μὲ τὸ Θεὸ ποὺ μᾶς παραστέκει θὰ κάμουμε ὅλοι ὅ,τι μπορούμε· «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει» ἔλεγαν οἱ παλαιοί· θὰ πῇ δηλαδή «κάμε τὸ σταυρὸ σου κι ἔχε τὸ μάνλιχερ στ' ἀντίχερό σου». Ὁ Θεὸς θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ταπεινώσουμε τὸν δόλιον ἐχθρόν μας, ὅταν ἐξακολουθοῦμε νὰ τραβᾶμε μπροστά, χωρὶς νὰ λογαριάζουμε τὸ θάνατο· ἡ ζωὴ μας ἢ ἀληθινὴ δὲν εἶναι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο· εἶναι στὸν ἄλλο· κι ὅποιος πᾶσῃ γιὰ τὴν Πατρίδα του ἐκείνος ζῇ ἀληθινὰ καὶ αἰώνια ! Προσοχὴ λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλὴ κιὰ σας !

Μία γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγυραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαδητικά, τὰ μέτωπα ποὺ ἀντίκριζαν ξάστερα καὶ περήφανα στίς μάχες τὸ θάνατο.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθηκεν ὁ Διοικητὴς καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα. Ἕνα πουλὶ ἐκελαηδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος· ἀπὸ μακρύτερα ἔφθασε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μηχανήματος κάποιου βοδίου, ποὺ θὰ ἔβρασκε στὰ ἡλιοφώτιστα λιβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο· μεγάλες πράσινες ἀκρίδες ἐπηδοῦσαν μὲ δύναμη στὰ χόρτα καὶ κάπου κάπου ἐκάθηντο στὴν πλάτη τῶν ἀκινήτων στρατιωτῶν. Ἀθελα ἐθυμότουν κανεῖς τὸ εἰρηνικὸ χωριὸ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου μὲς στὴ Φύσῃ τὴν ἱερή, κάτω ἀπὸ τὴν ἀτάραχη γαλήνη τῶν μεγάλων ματιῶν τῶν ὑπομονητικῶν βοδιῶν μέσα σὲ μιὰ φάτινη,

μια Μητέρα έχομε γελοῦσε ἀγγελικά με τὸ πᾶν γνο μέτωπο γερμένο πρὸς τὸ θεῖο της βρέφος.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἥρεμα καὶ μ' εὐλάβειαν ἐκστατικὴν τὴς προσευχῆς ποὺ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. . .». Ἄλλ' ἐπαίρναν τώρα οἱ προσευχῆς αὐτὲς μὴ νέα ἐξαιρετικὴ σημασία· σὺν γὰρ τὴς ἀκουσαν τ' αὐτιά μας πρώτη φορά κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο τὸ καταστάλαγμα τῶν στὴς διάπλευτες καρδιῆς τῶν μαχητῶν, ποὺ εὖριο θὰ ἐτρίχυμιζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ ἀκαταγώνιστο κάλεσμα τῆς Νίκης στὸν ἀνεμοστροβίλο τῶν ἐφόδων, στὸν ἀκράτητο χορὸ τοῦ θανάτου. . .

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου. . .», ἐψαλμῶν τώρα μελωδικὰ οἱ δύο στρατιῶτες ποὺ ἐπαράσταναν δεξιὰ κι ἀριστερὰ τὸν παπᾶ με τὰ λυμένα μαλλιά. Ὁ Διοικητὴς ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἐλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο, γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἐνοιθε πῶς ἦταν ἄξιος τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ Βουλγάρων θωρούμενος. . .».

Ἀστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουδὴν εὐγλωττίαν· τρεῖς φορές βαφτισμένο τὸ ἅγιοσμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδυναμῆς θελήσεως λαμποκοπᾷ σὲ κάθε ματιά τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ φιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον ἐλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ σοβαρὴ καὶ ὑποβλητικὴ μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμῶδων.

«... Καὶ κατὰταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἁγίων, Κύριε. . .».

Ἀσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίαι φωτίζονται ὥσάν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων συντρόφων, ποὺ ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς Ἑλληνικῆς ἀναμνήσεως, στὴ δόξα τοῦ θρόνου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἕνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλούσια μαῦρα μαλλιά ποὺ τὰ ἡλιοκαμένα του τὰ μάγουλα μέλι, σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς ἡδῆς του» ἡ ἀδρὰ ἀνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιά στὴν κορυφὴ ἑνὸς δένδρου ποὺ ἀργολιχνίζεται στὸ πέρασμα τῆς αὔρας. Ἕνας ἄλλος, μὲ γένια πυ-

κνά, με την έκφραση την άπλοϊκή των νησιωτών του Αιγαίου που λάμπει από τίμιαν ἐγκαρδιότητα, έχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπὰ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοσύνη· ἓνας ταγματάρχης, ἀκίνητος εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν ἑκφρασιν βαθιάς περισυλλογῆς στὸ αὐστηρὸ τὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη... αἰωνία ἡ μνήμη... αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη...» φάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζί με τὸν παπὰ.

— Αἰωνία των ἡ μνήμη—ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

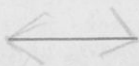
Ὁ παπὰς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρῦβει μέσα στὸν κοδὸ τοῦ τὸν καλογερίστικο. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά!—λέγει ὁ παπὰς—μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας ποὺ σκοτώθηκαν νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγον βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσία του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι ὅτι θὰ τῷ καμὲ χωρὶς κακία· ὅλοι μας ἔχουμε μπροστὰ μας ἓνα καθήκον· καθένας σύμφωνα μὲ τὸ βαθμὸ του, μὲ τὴν εὐθύνῃ του· καὶ ἂν κανένας ἀπ'αὐτοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐδεγηθήκαμε τώρα, σᾶς εἶχε πικράνει, νὰ τὸ ξέρετε πῶς ἦταν ἀπὸ τὴ μεγάλη του τὴν ἐπιθυμία γιὰ νὰ κάμουμε ὅλοι μας τελειότερα τὸ καθήκον μας· Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινά, χωρέστε τους!

— Θεὸς σχωρέστους... ἀντήχησε σὰν ψίθυρος δλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθηκαν στὸ ἀντίκρισμα τοῦ θανάτου, ἔγυραν ἀπὸ κάτι ποὺ τὰ ἔκαιγε...

Ἐπειτα ὁ παπὰς ἔδγαλε τὸ πετραχήλι του. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του, οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των· μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα· ἓνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τίς ψυχὰς σὲ μιὰ καὶ μόνῃ καὶ κάθε καρδιά ἄκουγε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ὅλων τῶν ἄλλων.

Νικόλαος Καρβούνης.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΣΤΕΓΗΝ

Α'.

Διηρχόμεν μετὰ δύο φίλων τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης χαράδρας, τὴν ὅποιαν ἐδημιούργησε τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὅσσης ὁ αἰώνιος ἀποχωρισμός, ἀφῆνων ἐδὼν πλάτους μόνις ἐπιτρέποντος τὴν δίοδον ἀμάξης, διέρρεεν ἀφοψητί, ἐλαίου δίκην, ὁ Πηνειός. Ἡ πολυύμνητος Πηνειὸς δάφνη, τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός τὸ ποιητικὸν σύμβολον, προσκλίνουσα τοὺς κλάδους τῆς ἐξ ἑκατέρας τῶν ὄχθων ἐλούετο εἰς τὰ σκιερὰ τοῦ ποταμοῦ νάματα. Καὶ ἡ λοιπὴ βλάστησις δαφιλῆς, ποικίλῃ εἰς δένδρα, εἰς θάμνους, εἰς ἄνθη, ἐπυκνοῦτο ἐν συμφυρμῷ ἀγρίῳ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Πολλαχοῦ τοῦ μήκους τῆς στενῆς κοιλάδος αἱ ἑκατέρωθεν πλάτανοι συμπλεκόμεναι ἀπετέλουν πρασίλους θόλους, τοὺς ὁποίους ἐκόσμει δαφιλῆς ποικιλία ἀναρριχητικῶν πεντοειδεῖς περιπλοκάδες καὶ ἀγριάμπελοι καὶ ῥοδαὶ ποικιλοχρῶμων ἀγρίων ῥόδων καὶ κισσοὶ καὶ πλεῖστα ἄλλα φυτὰ, ἐκ τῶν μὴ δυναμένων νὰ ὑπάρξουν χωρὶς νὰ στηρίξουν ἐπὶ ἄλλων τὴν παρασιτικὴν αὐτῶν ὑπαρξιν. Ἀπὸ τῶν ῥωγμῶν τῶν βράχων ἐξώρμων τῆς Ὅσσης γοργά, μετὰ πατάγου, κρυστάλλινα νάματα, σπεύδοντα πρὸς τοῦ Πηνειοῦ τὰς ὄχθας, θησαυροὶ ἄχρηστοι ἐκχυνόμενοι μετὰ ὀλίγων μιλίων περιπλάνησιν εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου. Μουσικὴ ἀτελεύτητος ἀφανῶν πτερωτῶν ἀοιδῶν ἐπλήρου τὸ θυμῆρες περιβάλλον, ἐκυριάρχει δὲ τῆς ἁρμονίας ταύτης ἡ ὀξεῖα, ἡ διάτορος τοῦ χαραδριοῦ φωνή, ἀντηχοῦσα ὡς σάλπισμα διὰ μέσου τῶν ἀπορρώγων βράχων.

Ὅταν διελθόντες τὴν γέφυραν τῆς Περαταριαῖς ἐφθάσαμεν εἰς τὸ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τσαγέζι στόμιον τῆς χαράδρας, εὗρομεν ἐκεῖ οἰκογένειαν Ἀγγλων περιγηγῆτων, οἵτινες ἐφ' ἀμάξης καὶ αὐτοὶ διηυθύνοντο πρὸς τὸ Τσαγέζι. Πατήρ, μήτηρ, δύο θυγατέρες καὶ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀμαξηλάτου ὁ ὁδηγὸς διεσταύρωνον συγχρόνως ἐπιφωνήσεις θαυμασμοῦ πρὸ τοῦ ἐκπάγλου θεάματος, τὸ ὅποιον ἐξετίλιστο ἐνώπιον ἡμῶν.

Δεξιόθεν ἡ Ὅσσα ἡ ὀλομανὴς μετ' τὴν πλουσιωτάτην αὐτῆς βλά-

στησιν, ἀριστερὰ δὲ μικρὸς Ὀλυμπος μὲ τὴν γραφικὴν κωμόπολιν τῆς Ραψάνης, τὰ χωρία Νιχτερὲμ καὶ Πυργετὸν καὶ ἀπώτερον δὲ Ὀλυμπος δὲ γηραιὸς μὲ τὰς ἀπαστραπτούσας ἐκ λευκότητος κορυφάς. Ἐν τῷ μέσῳ ἡ πεδιάς, δι' ἣς ὀροσειδῶς διέρρει πρὸς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ νωχελῶς δὲ Πηνειός.

Αἱ ἄμαξαι, ἡ τῶν Ἀγγλων περιγηγῆτων καὶ ἡ ἡμετέρα ὀπισθεν, ἔβαινον βραδέως πρὸς τὸ χωρίον Λασποχώρι, ὅπου θὰ ἐγίνετο μικρὰ ἐνάγκυλα. Ἡ ἡμέρα ἐκλινεν ἤδη καὶ ὁ ἥλιος κρυπτόμενος ὀπισθεν τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἀγράφων ἔστελλε πρὸς τὰ ὄρη τῆς Χαλκιδικῆς, ἅτινα ὡς νεφέλωμα τεφρὸν διηγράφοντο πρὸ ἡμῶν δεξιὰ τοῦ κυανοῦ καθρέπτου τοῦ Θερμαϊκοῦ, τὰ τελευταῖα αὐτοῦ φιλήματα.

Προσέβλεπον τοὺς ξένους τούτους, ἰδίως τὰς φαιδράς νεάνιδας μετὰ ζηλοτύπου βλέμματος. Διέβλεπον εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ βίου τῶν εὐτυχῶν τούτων ἀνθρώπων, παραπλησίον πρὸς τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ, τὴν ἀληθὴ μορφήν τῆς εὐτυχίας.

Τί εἶναι τὸ ζῆν, εἰμὴ ὑπαμοιβὴ ἐντυπώσεων καὶ ποῖα μακρότερα καὶ πλεον εὐφρόσυνος ζωὴ ἐκείνης καθ' ἣν ἐναλλάσσονται αἱ εἰκόνες καὶ αἱ ἀντιλήψεις διὰ τῶν περιπλανήσεων τὰς ὁποίας οὐδεμία ἐπιβάλλει ἀνάγκη, ἀλλ' ὥθει πρὸς ταύτας μόνον ὁ πόθος ἀγνώστων ἐντυπώσεων καὶ ἡ τούτων ἡδονή; Αὐτοὶ ζοῦν, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, ἐνῷ ἡ ζωὴ ἡ μονότονος τῶν βιοπαλαιστῶν, ἡ ζωὴ τοῦ μόχθου καὶ τοῦ ὁμοιομόρφου καμάτου, καθ' ἣν αἱ ἡμέραι διαρρέουν μονότονοι, ἀνικαί, πανομοιότυποι, ἐκφεύγει χωρὶς νὰ προφθάσῃ τις νὰ τὴν ἀντιληφθῇ καὶ ὅταν ἔρχεται τὸ γῆρας ἔρωτ' ἡ τις μετ' ἀλγεινῆς ἀπορίας τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ἀν' ὁποῖως ἔζησε καὶ πότε.

Καὶ εἰς κορύφωσιν τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τοὺς εὐτυχεῖς τούτους περιγηγῆτας ἔβλεπον ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ γεωργοὺς κύπτοντας καθύδρους ὀπισθεν τοῦ ἀράτρου καὶ ἀκολουθοῦντας τὸ βαρὺ ἐκ τοῦ καμάτου βῆμα τῶν ἀροτῆρων ἐπὶ τῶν νεοσκαφῶν αὐλάκων. Καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν ἰσοβίων θεραπόντων τῆς γῆς, οἵτινες κύπτουν ἐπ' αὐτῆς, μετὰ υἱικῆς στοργῆς, μέχρις οὗ τοὺς περιβάλλῃ διὰ τῆς θερμῆς αὐτῆς ἀγκάλης, ἐλλαπλασιάζετο κύκλῳ μου μέχρι τῶν ἀπωτέρων τῆς πεδιάδος ἐσχατιῶν, ὅπου ἀροτῆρες, ἄροτρα καὶ γεωργοὶ ἐφαίνοντο ὡς μικρὰ ἀθύρματα, καὶ ἀπώτερον ὡς ἀπροσδιόριστα στίγματα.

B'.

Ἦδη αἱ σκιαὶ ἤρχισαν νὰ ἐκτείνουν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τὰς τεφρὰς αὐτῶν πτέρυγας. Προσεγγίζομεν εἰς τὸ χωρίον, ὅτε εἶδομεν εἰσερχόμενον ἐκ πλαγίου ἄγρου εἰς τὴν ὁδὸν ἕνα ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τούτων τῆς γῆς τῆς ἀσκεποῦς, τῶν Θεσσαλῶν θητῶν, τῶν ὁποίων ὁ βίος ὅλος διακρῖνεται μὲ ἀποκλειστικὸν προορισμόν, νὰ ἀνοίγουν τῆς γῆς τὰ στέρνα, κύπτοντες ἐπὶ τοῦ ἀρότρου καὶ νὰ ῥίπτουν ὅσον δύνανται μακράν, μὲ τὸ τραγικόν, τὸ ἐπώδυνον κίνημα τῆς χειρὸς τοῦ σπαρέως, τὸν ἀμητὸν τοῦ μέλλοντος.

Τὸν προσέβλεπον μετ' ἀρρήτου συμπαθείας. Ἦτο πολὺ γέρον καὶ πολὺ κυφός. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ γῆ πρὸς τὴν ὁποίαν, ἀφ' ἧς εἶδε τὸ φῶς, εἶχεν ἀφοσιωθῇ, τὸν εἶλκε πρὸς ἑαυτήν, ὅτι ἐξήτει τὴν ἐπάνοδον τοῦ τέκνου τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς τοὺς μητρικοὺς, ὅτι ἀπῆγει παρ' αὐτοῦ ἐπιμόνως τὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν μετουσίωσιν τῆς σαρκὸς τὴν ὁποίαν τῷ εἶχε δωρήσει.

Τὸ βῆμά του ἐκλονίζετο καὶ αἱ χεῖρες αἱ κρατοῦσαι τὸ μακρὸν βούκεντρον ἔτρεμον. Ῥάκη ἐκάλυπτον τὸ ρικνὸν σῶμά του καὶ τὸ βλέμμα του εἶχε τὸν χαρακτηριστικὸν ἐκείνον κάματον τῶν ἀνθρώπων, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὁποίων διήλθεν ἡδὴ ἡ σκιά τῆς πτέρυγος τοῦ θανάτου. Τὸ ὅλον τῆς εἰκόνης τῆς συνοδείας ταύτης τοῦ καμάτου καὶ τῆς ἐξαντλήσεως ἦτο ἀρρήτως μελαγχολικόν. Ἀροτῆρες, ὑποζύγιον μὲ τὸν φόρτον τοῦ ἀρότρου, γεωργός.

Ἐνῷ ἐδάδιζε παρὰ τὴν ἄμαξαν ἡμῶν, τὸν εἶδον νὰ σταθῇ ὥπως ἀναπνεύσῃ βαθύτερον. Καὶ εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς στεναγμὸν ὁδόνης ἢ ἀναπνοὴ αὐτῆς. Καὶ συγχρόνως ὥς ἀπῆχῃσιν σαρκασμοῦ, τοῦ σαρκασμοῦ τῆς ἀντιθέσεως, ὅστις δὲν παύει νὰ εἶναι τραγικὸς ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι ἀκούσιος, ἤκουσα ἡχηροὺς φαιδροὺς γέλωτας ἐκ τῆς ἀμάξης τῶν ξένων.

Ἦτο ὥραία, ἀφράστως γλυκεῖα, ἡ μυστηριώδης ἐκείνη ὥρα τοῦ λυκόφωτος. Ἄλλ' αἱ ψυχαὶ τῶν δυστυχῶν τούτων εἶναι ξέναι καὶ πρὸς τὴν μόνην χαρὰν τὴν ὁποίαν δωρεὰν τοῖς παρέχει τὸ περιβάλλον, πρὸς τῆς ἀγροίκου φύσεως τὰς καλλονάς. Ἡ γοητεία τῆς ἐρημίας ἐκείνης, ἡ ἔκτασις τῆς γολήθης τῆς ἀνεκφράστου, τὴν ὁποίαν εἰσέπνεον ἐν τῷ

μέσῳ τῆς μεγαλοπρεποὺς ταύτης φύσεως τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ μυστηρίου, δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἀνταύγειαν ἐπὶ τῆς ἐπωδύνου ἐκείνης τοῦ γέροντος μορφῆς, τῆς ὁποίας πᾶσα τῶν ρυτίδων πτυχὴ ἦτο ἔκφρασις ἄλλους καὶ καμάρου.

Εἰσηρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ πτωχὸν χωρίον τὸ ἀπλούμενον ἐπὶ τοῦ πηλοῦ τῆς ὕγρας πεδιάδος, ἀληθὲς λασποχώρι. Οἱ τοίχοι τῶν ταπεινῶν οἰκίσκων ἐκ πλίνθων ἦσαν μελανόφαιοι ἐκ τῆς ὕγρασίας καὶ τὰς παλαιὰς κεράμους τῶν χθαμαλῶν στεγῶν ἐκάλυπτε πράσινος εὐρώς.

Εἰς τινὰς ἀπὸ τῆς τρώγλης ταύτης εἶδε τὸ φῶς, ἔζησε καὶ θὰ ἀποθάνῃ ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ἐσκέφθην. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὡς οὗτοι ἐδῶ, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν πῶς νὰ σκορπίσουν εἰς τὰς πέντε ἡπείρους τὰς προσόδους τῶν ἐκατομμυρίων τῶν καὶ ὅμως, ὡς οὗτοι, ἔχει καὶ αὐτός, εἰς τὸν ὅποιον ἡ τύχη ἀρνεῖται πᾶσαν χάραν, ἴσα δικαιώματα ἐπὶ τῆς ζωῆς.

Γ'.

Ἄλλ' ἐνφ' αἱ σκέψεις αὗται ἐπείζον τὴν ψυχὴν μου, ἱκανὰ βήματα μακρὰν μίαν τῶν καλυπθῶν τούτων εἶδον νὰ τρέχουν πρὸς αὐτὸν μὲ ἀναφωνήσεις χαρᾶς ἀνεκφράστου, μὲ σκιρτήματα, μὲ φῶς οἰογνωμίας, ἐφ' ὧν ἐκυριάρχει ἡ φαιδράτης, τρία παῖδια, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον θὰ ἦτο μόλις δεκαετής, ὡχρὰ ὡς αὐτὲς μὲ στολὴν ῥακῶν ὡς αὐτός.

Καὶ τὸν ἐνηγχαλίζοντο καὶ ἀνηρτῶντο ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῶν φιλημάτων τῶν ἠκούοντο αἱ φράσεις : Καλὲ παπποῦ, γλυκὲ παπποῦ, μᾶς ἄργησες, παπποῦ !

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ γέροντος, οἱ ἐσθεσμένοι ἐλαμψαν ἐκ χαρᾶς καὶ αὐτὸ τὸ σῶμά του τὸ κεκυφός, τὸ καταπονημένον, ὠρθοῦτο ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς δροσοδόλου ταύτης ἀγάπης τῶν μικρῶν βλαστῶν, οἱ ὅποιοι ἐφύσησαν παρὰ τὸν νεκρούμενον κορμὸν του.

Καὶ στρέφων πρὸς ἡμᾶς μὲ μειδίαμα ἀνεκφράστου ἀγαθότητος μᾶς ἐκάλεσε «στὸ φτωχικό του, ἔτσι γιὰ νὰ ξεμουδιάσουμε λίγο καὶ νὰ πάρουμε ἓνα οὔζο».

Ἐδέχθημεν εὐχαρίστως καὶ ἐξήλθομεν τῆς ἐμάξεως πρὸ τῆς θύρας

του, ἐνῷ ἡ ἄμαξα τῶν περιηγητῶν ἐξηφανίζετο εἰς τινὰ καμπὴν τῆς ὁδοῦ.

Ἐκεῖ αἱ αὐταὶ ἐνδείξεις ἀγάπης ἐκ μέρους τῆς θυγατρὸς του, νεαρᾶς χωρικῆς, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος ἔλειπεν ἀπὸ τῆς προτεραίας εἰς τὴν ἐμπορικὴν πανήγυριν τῆς Λαρίσης. Τὰ αὐτὰ παράπονα, ὅτι ἄργησε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λειώνῃ ἔτσι στὰ ποδάρια, γέρος ἀνθρώπος ὀργώνοντας ὡς στὰ σουρπώματα.

Ἐρριψα βλέμμα ἱταστικὸν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου, ἐνῷ ὁ γέρο-Νασούλας μετέβη εἰς τὸν ἀχυρῶνα νὰ κλείσῃ τοὺς ἀροτῆράς του καὶ ἡ κόρη του ἡ Μαρῖω μᾶς προσέφερε τὸ οὔζον.

Τὸ ἀμυδρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἐφώτιζε τὸ πενιχρὸν δωμάτιον, ἦτο τὸ φῶς τῆς κανδήλας, ἣτις ἔκατε πρὸ δύο σθητοδρώτων εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐκεῖ ἐξ ἀμνημονεύτου καὶ εἶχον τεθῆ ἐπὶ τοῦ στήθους δλων τῶν νεκρῶν προηγουμένων γενεῶν. Καὶ τὸ μέγα κιθώτιον μὲ τοὺς ἐσθεσμένους χρωματισμούς, ὅπου ἐφυλάσσοντο τῆς Μαρῖως τὰ προικιά, ἐφρούρησε τὴν πρεῖκα μητρός, μάμμη, προμάμμη. Καὶ ὁ νταβλάς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέδλεπον λαϊμάργως τὰ μικρὰ τὴν μπομπόταν καὶ τὰς ἐλαίας, μετεδιδάσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἀπελθόντων γεννητόρων. Ἡ αὐτὴ πενία, τὸ αὐτὸ πρόγραμμα μονοτόνου βίου, μόχθων καὶ στερήσεων, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τήσεως φαιδρότητος εἰσῆρχοντο τὰ μικρὰ, διὰ νὰ συνεχίσουν τοὺς μόχθους καὶ τὰς στερήσεις ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι ἀναπαύονται ὀπισθεν τοῦ ἡρεπωμένου τοίχου τῆς αὐλῆς τοῦ παρεκκλησίου.

Ἄλλ' ἐκεῖ μέσα ἐδασίλευεν ἡ γαλήνη· ἐκεῖ δὲν εἰσῆλθον ποτὲ πόθοι ἀναπλήρωτοι· ἐκεῖ δὲν ἐπενεμήθη ποτὲ τὰς ψυχὰς ἡ δίψα μεταβολῆς βίου. Ἐκεῖ αἱ ἀνάγκαι αἱ αὔξουσαι, αἱ γεννῶμεναι, αἱ πολλαπλασιαζόμεναι, αἱ παρακολουθοῦσαι τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἐξέλιξιν εἶναι ἀγνώστοι. Γνωρίζουν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πᾶν ὅ,τι προσπίπτει εἰς τὴν ἀκτίνα τοῦ χωρίου των. Γεννῶνται, ζοῦν, θνήσκουν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην. Καὶ ἡ αὐτάρκεια ἐν τῷ μέσῳ καὶ αὐτῶν τῶν στερήσεων εἶναι ὁ ἀληθής, ὁ πραγματικὸς τῆς εὐτυχίας εἰσηγητής. Αὐτὰ τὰ πενιχρά, τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα, τοῦ παρελθόντος ἡ κληροδοσία, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς γνωρίζει ποτὲ εἰσῆλθον ἐκεῖ, οὐδεὶς εἶδε τὰς χεῖρας αἱ ὁποῖαι τὰ ἐτοποθέτησαν, εἶναι καὶ ταῦτα φρουρὸς τῆς αὐτάρκειας εὐτυχίας τῶν πτωχῶν τούτων ἀνθρώπων, οἱ ἄφωνοι οὗτοι φίλοι τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων. Καὶ τί

πρὸς τοῦτο ἂν ἡ ζωὴ των διαρρέει χωρὶς πόθους, χωρὶς ὄνειρα, χωρὶς ἐλπίδας, χωρὶς ἰδεώδη ; Ἄλλὰ καὶ πότε πόθοι καὶ ὄνειρα λαμβάνουσι τῆς πραγματικότητος τὴν σάρκα καὶ πότε κατασιγάζεται ἡ δίψα τῶν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι τείνουν, πρὸς ὅλα ταῦτα τὰ ἀσύλληπτα, τὰ ξηρὰ χεῖλη των ;

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων τοῦτων καὶ ὅταν ἀκόμη φθάνουν τὸν αἰῶνα εἶναι βραχύς ! Ὅταν ἔρχεται ἡ νύξ ἡ ἀνευ χαραυγῆς, εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ μονότονοι ἀναμνήσεις τοῦ βίου των, ἀναμνήσεις μιᾶς ἡμέρας, τὴν ὁποίαν ἀντέγραψαν ὅλοι αἱ λοιπαί, συνωθεῦνται οὕτως, ὥστε εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας νομίζουν ὅτι μόλις χθὲς ἦσαν νέοι σφριγῶντες. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ πρωία, ἡ μεσημβρία, ἡ ἑσπέρα τοῦ βίου των διήλθον ὡς αἱ ὥραι μιᾶς μόνης ἡμέρας. Ἄλλ' εἶναι ἄρά γε τοῦτο δυστυχία ;

Ταῦτα διελογιζόμεν πρὸ τοῦ κατωφλίου τῆς καλύβης ταύτης, ἐνῶ ἐπλατάγιζον οἱ ὀδόντες τῶν χαρωπῶν μικρῶν μασσόντων τὸν σκληρὸν ἐξ ἀρπυρίτου ἄρτον, καὶ ἐνῶ, ἐν τῇ ἀπολύτῃ σιγῇ τῆς νυκτός, ἔφθανε μέχρις ἐμοῦ ὁ ἀσθενὴς κρότος τῶν τροχῶν τῆς ἀμάξης τῶν Ἀγγλῶν περιηγητῶν, οἱ ὁποῖοι μετέβαινον εἰς τὸ Τσαόγεζι.

Δ Ε Ξ Ι Λ Ε Ω Σ

(Λυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

Ἐμὲ μὲ λὲν Δεξίλεον. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθῆνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ' ἀγένιο παλικάρι.
Μ' ἀνάθρεψαν τὰ βροντερὰ τραγοῦδια τοῦ Τυρταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου.
Ἐξω στὸ δρόμο, σιτὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἄερα
μοῦθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τ' ἄνοιξε σὰν ἄνθος
καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ θεὸς ὁποῦ βοηθάει τὰ νιάτα
μοῦ τόπλασεν ἁρμονικά, σφιχτό, χυτὸ καὶ ὠραῖο.
Κι ἐγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους πρῶτος
συντρόφεψα τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς καράβι.

κι ἔλεγα : βάλε μου, θεά, τρανή καρδιά στὰ στήθη,
 δῶσε φτερά στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια
 νὰ πάω κι ἐγὼ ν' ἀγωνισθῶ καὶ νικητὴς νὰ λάμψω
 στὸ πῆδημα, στὸ πάλεμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι,
 γιατί δὲν εἶναι πὺδ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
 παρὰ καρδιά ἀπὸ σίδερο σὲ φτερωμένο σῶμα.
 Κι ἐγὼ ὠνειρεύθηκα κι ἐγὼ τῆς δόξας τὴ λαχτάρα,
 ἄρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω,
 στὸ θέατρον ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω,
 κι ἐγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουσθῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
 ἀστροπελέκι στοὺς κακοὺς, καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
 ἐκεῖ πού τρέχει ὁ Ἰλισσὸς γλυκὰ κι ὁπού ξαπλώνει
 δροσάτον ἴσκιο ὁ πλάτανος κι ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
 τὰ μυστικὰ τῆς πλάσεως καὶ τῆς ψυχῆς τὰ σκότη.
 Ἄλλ' ἓνας ἀγαθὸς Θεός, ὁπού ποτὲ τὰ μάτια
 δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
 αὐτὸς διώρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πὺδ μεγάλη :
 Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ πάω νὰ πολεμήσω !
 καὶ νά ! σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἦχο,
 κι ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
 ξυπνάει γοργά, ἀντρεϊέεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ της,
 γαλήνια κόρη καὶ μαζί Πρόμαχος θεωριμένη.
 Ἡ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει ἡ Σπάρτη !
 Θυμήθηκα τὸν ὄρκο μου καὶ ἄρματωμένος τρέχω
 σὲ κυματόπλαστο ἄλλογο θεσσαλικὸν ὀλῶχει
 χαρὰ τὸν πόλεμο καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
 Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι,
 θαρρῶ πὼς μέσα μου ἡ καρδιά βροντοχτυπᾷ τοῦ Κόδρου,
 θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντος ψηλὸ τ' ἀνάστημά μου,
 θαρρῶ, τὸ δρόμο ἓνας Θεὸς μοῦ δείχνει καὶ κανένας,
 ναί ! καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ κόψῃ τὴν ὁρμή μου.
 Μὲ τὸν ἐχθρὸν ἐσμίξαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου,
 ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι ἀκράτητος Σπαρτιάτης,
 βοριάς χυμᾷ ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.

Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν.
 Τῆς Σπάρτης ἄντρας εἶς· ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας·
 Βοηθᾷτέ μ' ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων!
 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ξερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
 σὰ φλόγα τ' ἄλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
 τ' ὀλόμακρο κοντάρι μου, κατὰστηθα τὸν βρίσκω.
 Στὰ πόδια ἔμπρὸς τοῦ ἁλόγου μου κατακυλάει καὶ πέφτει,
 πέφτει, κι ἐκεῖ ποῦ τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω·
 χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ὁρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλῃ,
 πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.
 Ἐμὲ μὲ λὲν Δεξιλέο, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας,
 πολέμησα καὶ νίκησα κι ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα.
 Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὀρμάει κι ἀλύπητα κι ἐμένα
 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτὴ, μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμο.
 Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα, δὲν μ' ἄφησε στὸν Ἄδη,
 μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
 στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης·
 ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμο
 καὶ πέφτουν καὶ μαθαίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 Κι ἐγὼ ἐδῶ πέρα ἀσάλευτος κι ἀμάραντος προβάλλω
 καὶ τῆς πατρίδας τὸν ἐχθρὸ στὰ πόδια μου τὸν ἔχω,
 ὦ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία,
 στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης!

Κωστής Παλαμᾶς.

Ο ΛΙΠΟΤΑΧΤΗΣ

(Δυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

Ἕνας μονάχα ἐλιποτάχτησε,
 πέταξε κάπου τὸ τουφέκι,
 στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι μπλέκει,
 τρέμει ὅπως θάτρεμε στὸν ἄνεμο
 πρὶν σβήσῃ ἡ λάμψη τοῦ κεραιοῦ...
 Πέρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

— Ποιὸς κρούει τὴ θύρα;

— Ἀνοιξε, μάνα μου,

δὲν εἶνε κλέφτης μήτε ξένος,
ὁ γιός σου κρούει καταδιωγμένος·
ἄνοιξε, μάνα μου. Μ' ἐβράχνιασεν
ὁ τρόμος, μ' ἐπνίξε ὁ ἰδρώς,
μ' ἐβάλ' ὁ θάνατος ἐμπρός.

— Ἐμένα ὁ γιός μου εἶναι στὸν πόλεμο,
νά το τὸ ξέστρωτο κρεβάτι·
τῇ θύρα ἐλάθειψες, διαβάτη.
Ἐμένα ὁ γιός μου εἶναι στὸν πόλεμο
κι ἴσως ποτὲ δὲ θὰ τὸν δῶ.
Δὲν εἶσαι σύ· φύγε ἀπ' ἐδῶ.

Ἰωάννης Πολέμης.

ΤΟΥ ΦΑΒΙΕΡΟΥ ΕΞΑΚΟΣΟΙ...

Πρὸς τὸ Κάστρο ποιά συνοδιά ἀνεβαίνει
μὲ τὸ κρύο σεληνόφωτο σκοτάδι ;
Νεκροὶ τῆς μάχης βρυνκολακισμένοι
γυρνοῦν στὴ μάχη πάλι ἀπὸ τὸν Ἄδη ;

Νεκροὶ ἂν δὲν εἶστε, πῶς δὲν ἀνασαίνει
κανένας ; Ποῦ πηγαίνετε ὅλοι ὁμάδι ;
Καὶ πῶς περνᾶτε σὰν ἀεροπλασμένοι,
χωρὶς ν' ἀφήνετε στὴ γῇ σημάδι ;

Ζωντανοὶ εἶστε καὶ τὸ Χάρο ἀψηφᾶτε·
σκυφτοὶ σκυφτοί, μ' ἓνα φορτιὸ στὸν ὄμο,
τῆς δόξας ἀνεβαίνοντας τὸ δρόμο.

Τοῦ κλεισμένου Κάστρου βοήθεια πᾶτε,
βοήθεια, κρῖμα ! ποῦ δὲ θὰ τὸ σώση . . .
Σᾶς γνωρίζω, τοῦ Φαβιέρου ἐξακόσοι !

Γεώργιος Δροσίνης.

Α Ι Μ Α !

X (Δυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

Αἶμα τρισάγιο, πόσο χύνεσαι
κι ἀκόμα τελειωμὸ δὲν ἔχεις !
Ποτάμι θεριωμένο ἐγίνηκες
καὶ στὰ λαγκάδια τρέχεις, τρέχεις . . .

Ἔχεις πηγὲς κορμιὰ πού κοιτώνται
στὴν ἄγρια στρώση ξαπλωμένα,
καρδιὲς πού σ' ἓνα βόλι ἐπάγωσαν,
κουφάρια στήθη τρυπημένα.

Ἐσὺ δὲ βγῆκες ἀπὸ σπήλαιο,
τὰ σύνεφα δὲ σ' ἔχουν κάμει . . .
Στὰ στήθη τὰ γεμάτα ἔβαψες
κι ἐβούζες γιὰ νὰ βγῆς ποτάμι !

Κι ἀνήσυχο τὴ φλέβα ἐχτύπαγες
καὶ τὸ μπαροῦτι ἐλαχταροῦσες,
στὸ Χάρο ἐμπρὸς τὰ νιάτα ἔσπρωχνες,
θύρα νὰ βγῆς κρυφοζητοῦσες.

Καὶ νά ! τὸ πυρωμένο σίδερο,
λαχτάρια σπέρνοντας καὶ τρόμο,
τὰ παλικάρια κάτω ξάπλωσε
καὶ σοῦ ἄνοιξε ποιά μὲ δρόμο !

Στὸν ἔρχομό σου φεύγουν, χάνονται
τοῦ λόγγου τὰ νερὰ σκιαγμένα,
τὰ διψασμένα τ' ἀγριοχόρταρα
πίνουν, χορταίνουν ἀπὸ σένα.

Κάθε σταλιά σου κατακόκκινη,
ποῦ δάφνες πάει γιὰ νὰ φυτρώσῃ,
πόσο δὲν εἶναι μαῦρα δάκρυα,
πόση δὲν εἶναι δόξα, πόση !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου.

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

(Λυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

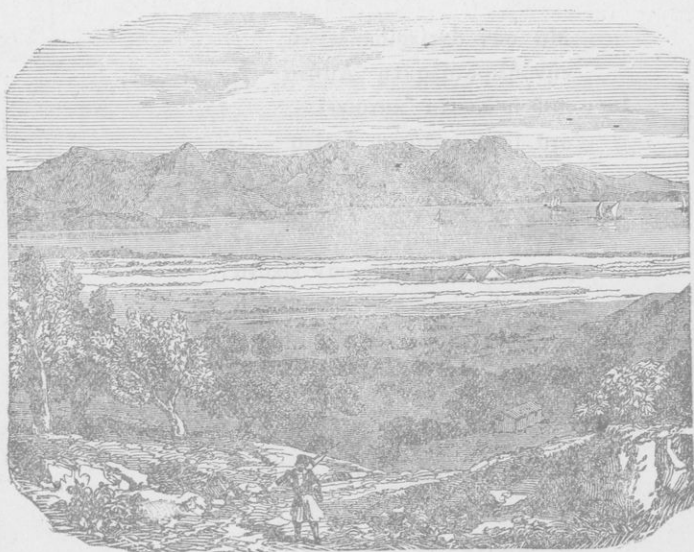
Μέσ' ἀπ' τῆς νίκης τὴν κραυγὴ
ἐκεῖ κατὰ τὸ Μαραθῶνα,
μέσ' ἀπ' τῆς νίκης τὴν αὐγὴ
ποῦ ἀνέτειλεν ἀπ' τὸν ἀγῶνα
στὴ δοξασμένη ἐκείνῃ γῇ.

Μέσ' ἀπ' τὴ φλογερὴ στιγμὴ
ποῦ ἡ ἀθανασία γενιέται
ἀπ' τὴν ἀνδρεία καὶ τιμὴ,
ῥωαῖος σὰν Ἑρμῆς πετιέται
ἓνας ὀπλίτης μὲ ὀρμὴ.

Καὶ τρέχει, τρέχει, πηλαλᾷ
κι ἔχει σιὸ νοῦ του τὴν Ἀθῆνα,
ποῦ μαρμαρόκτιστη γελᾷ
στοῦ ἡλίου τὴ χρυσὴ ἀκτῖνα,
καὶ ροβολᾷ καὶ ροβολᾷ.

Στὰ πόδια του ἔχει ἀστραπή,
ἔχει λαχτάρα στὴν καρδιά του,
πρῶτος νὰ φθάσῃ νὰ εἰπῇ·
νὰ φέρῃ πρῶτος ἐκεῖ κάτω
τὴν εἶδηση τῇ χαροπῇ.

Μ α ρ α θ ώ ν.

Στὸ σιδερένιο του κορμὶ
βροντοκοποῦνε τ' ἄρματά του,
καὶ εἰς τοῦ δρόμου τὴν ὁρμὴ
τὴν ἄπιαστη, ὀλόγυρά του
σφυρίζ' ἢ αὖρα ἢ θερμὴ.

Οὔτε τὸ δένδρο τὸν βασιᾶ
ποὺ ἀπλώνει δροσερὰ κλωνάρια,
οὔτε ἡ πηγὴ ποὺ σκεπαστὰ
κυλάει καὶ βρέχει τὰ χοιτάρια·
ὅλο ἐμπρὸς κι ἐμπρὸς πετᾷ.

Ἔτσι πετᾶ κι ἔτσι περνᾶ
 βουνά, λαγκάδια πίσω μένουν,
 φθάνουν σιμὰ τὰ μακρινά,
 τὰ κοντινὰ εὐθὺς μακραίνουν
 καὶ φεύγουν πίσω του ξανά.

Μὰ σὰν ἀντίκρισε λευκὴ
 τὴν ἡλιοστάλακτη Ἀθήνα
 ποὺ ἡ Σοφία κατοικεῖ
 στὰ ἱερὰ παλάτια ἐκεῖνα
 καὶ ἡ ὁμορφιὰ ἡ θεϊκὴ.

Σὰν εἶδε ἐμπρὸς του νὰ φανῇ
 μακρὰ στὰ βάθῃ σὰν εἰκόνα
 τὴν πόλῃ ἐκεῖνῃ τὴν τρανὴ
 ποὺ ἐγέννησε τοῦ Μαραθῶνα
 τὴ δόξα τὴν παντοτινὴ.

Τότε μὲς στὴ βαθιὰ σιγὴ
 ἀπ' τὰ λαχταριστά του στήθῃ
 ἀντήχησε χαρᾶς κραυγὴ,
 κι ὥρμησε, ἐπέταξεν, ἐχύθη
 μὲ γλιγοράδα πὶὸ γοργή.

Κι ἐκεῖνοι ὁποὺ καρτεροῦν
 κι ἀπὸ τὰ τείχῃ ἀγναντεύουν,
 τὸν διακρίνουν, τὸν θωροῦν,
 κι ἀνατριχιάζουνε, μαντεύουν,
 καὶ τρέχουνε καὶ λαχταροῦν.

Ἀγόρια ὠραῖα, γελαστά,
 κόρες μὲ κάλλῃ μαρμαρένια,
 μὲ πρόσωπα ζωγραφιστά,
 γέροι, ἱερεῖς μὲ τ' ἄσπρα γένια
 στὰ στήθῃ ἐπάνω ἀπλωτά.

«Νίκη ! » φωνάζει κι ἡ φωνὴ
ἀντιλαλεῖ σὲ μύρια στήθη
καὶ μύρια στήθη συγκινεῖ·
εἰς κάθε ὄψη φῶς ἐχύθη,
εἰς κάθε στήθος ἡδονή.

«Νίκη !» — τοῦ κόβει· ἡ λαλιὰ
καὶ γέρνει τὸ νεκρὸ κεφάλι
μὲς στῆς χαρᾶς τὴν ἀγκαλιά,
μὲς στῆς γιορτῆς τῇ θεΐᾳ ζάλῃ,
μὲς στοῦ θριάμβου τὰ φιλιὰ.

Τὸ σῶμά του πέφτει στὴ γῆ
ποὺ ἐλεύθερη, μὲ περηφάνεια
τὸ ἀγκαλιάζει, τὸ εὐλογεῖ·
τὸ πνεῦμά του εἰς τὰ οὐράνια
πάει μὲ τῆς νίκης τὴν κραυγὴ.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος.

Εἰς τὴν Ἰωνίαν

(Λυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

Τίς τὴν ψυχὴν μου θὰ ἡμερώσῃ,
τίς εἰς τὸν πόθον μου θέλει δώσῃ
πτερὰ Ζεφύρου ;

Τίς εἰς τοὺς τόπους θὲ νὰ μὲ φέρῃ
ὅπου ὁ Μέλῃς στυλπνὸς μαρμαίρει
ὥς πλάξ ἀργύρου ;

Ἐκεῖ γλυκεῖαι πνέουσιν αὖραι,
καὶ εἰς τὸ κῆμα δονοῦνται μαῦραι
σκιαί πλατάνων.

Ἐκεῖ εὐώδης θάλλει μυρσίνη,
καὶ ὅλα εἶναι τέρψις, γαλήνη,
πλὴν τῶν τυράννων !

Οὗτοι τὴν φρίκην παντοῦ ἐνσπείρουν,
καὶ τῆς ὥραίας φύσεως φθείρουν
τὴν ἁρμονίαν.

Οὗτοι μαραίνουν τὰ κάλιστα ἄνθη,
καὶ ἡ πνοή των κατελυμάνθη
τὴν Ἰωνίαν.

Ἄλλ' ἂν τὰ κάλλη της λαῖλαψ τύπη,
ὑπὸ τὸ βάρος της ἀνακύπτει
πλέον ὥραία.

Κι εἰς τὴν γλυκεῖαν μορφὴν της ἔτι
τὸ δουλικὸν της πένθος προσθέτει
θέληγτρα νέα.

Οὕτω εἰς ῥόδον πίπτει βαρεῖα
ἡ ὀλολύζουσα τρικυμία
μὲ ὄμβρου σάλον.

Πλὴν εἰς τὴν τόσῃν ἀνεμοζάλην
ὑπερῃφάνως ἐγείρει πάλιν
μέτωπον θάλλον !

Ἰωάννης Καρασούτσας.

Ο ΣΚΛΑΒΟΣ

(Δυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα).

Ἐρχόμαστ' ἀπ' ἀνατολὴ σὲ μιὰ χερσὴ γαλιότα
πέντε πασάδες εἴχαμε π' εὐμορφα τραγουδοῦσαν,

- κι εἶχαμε σκλάβους ὁμορφους στὰ σίδερα δεμένους,
στὰ σίδερα, στὶς ἄλυσες καὶ στὶς βαριεὲς καδένες.
Ὁ σκλάβος ἀναστέναξεν ἀπ' τῆς καρδιάς τὰ φύλλα.
Δίνει κι ἄλλο ἀναστεναγμὸ κι ἐστάθηκ' ἡ γαλιότα.
Κι ὁ μπέσης τὸ κατάλαβε κι ἐφώναξ' ἀπ' τὴν πρύμνη :
- "Ἄν εἶν' ἀπὸ τοὺς ναῦτές μου, ἀνάθεμά τους ὅλους,
κι ἂν εἶν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου, νὰ τὸν ἐλευθερώσω.
Σκλάβε, πεινᾷς, σκλάβε, διψᾷς, σκλάβε μου, ροῦχα θέλεις ;
- Μήτε πεινῶ, μήτε διψῶ, μήτε καὶ ροῦχα θέλω.
θυμήθηκα τὴ μάνα μου, τὴ δόλια μου γυναῖκα
ποῦμουνά δυὸ μερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνους σκλάβος.
- Σκλάβο μου, γιὰ τραγούδησε γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσω.
- Πόσες φορὲς τραγούδησα κι ἐλευθεριὰ δὲν εἶδα
μ' ἂν εἶναι γιὰ τὴ λευτεριά νὰ ματατραγουδήσω.
Φέρτε μου τὸ λαγοῦτό μου μὲ τ' ἄσημένα τέλια
νὰ τραγουδήσω καὶ νὰ πῶ γιὰ τῆς σκλαβιάς τὰ πάθη.
Δώδεκα χρόνους ἔκανα στῆς Μπαρμπαριάς τὸν ἄμμο,
κι ἐννιά καρυὲς ἐφύτεψα στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα,
κι ἀπὸ τς ἐννιά καρπῶφαγα κι ἐλευθεριὰ δὲν εἶδα.
"Ἄν ἔχης μάνα καὶ παιδιὰ, πασά, λευθέρωσέ με.

(Δημῶδες).

ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟΝ

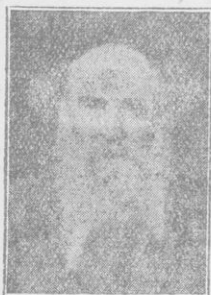
(Ἡθογραφικὸν διήγημα).

Εἶχε διαβάσει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ πολλὰς φορὰς τοῦ ἐξηγοῦσεν ὁ μακαρίτης ὁ Γέροντας, ὁ πνευματικὸς τῆς νήσου, μὲ τὰ μεγάλα μάτια καὶ τὴν χονδρὴν φωνήν, πῶς ἡ ψυχὴ εἶναι πλέον πολυτίμον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἂν τὴν χάσῃ κανεὶς μὲ τίποτε πλέον, οὐδὲ μὲ τὸν κόσμον ὅλον, δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ. . . Τὸ ἐπίστευεν αὐτὸ καὶ περισσότερον ἀκόμα ἐπίστευε τὴν φωνὴν τοῦ Γέροντα, ὅπου χονδρὰ χονδρὰ ἀντηχοῦσε ἕως μέσα εἰς τὴν καρδίαν του πάντοτε :

— «Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; . . .»

Διὰ τοῦτο ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέριενας δὲν ἐλυπήθη τόσον, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς μητέρας του, ὅσον τώρα, ὅπου ἐξημέρωνε τὸ ψυχασάδδατον, τὸ πρῶτον ψυχασάδδατον μετὰ τὸν θάνατόν της. Ἡ σκούνα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμπαρκάρισεν ὡς ναύκληρος, ἦτο ἀραγμένη εἰς μίαν ἔρημον ἀκτὴν, παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπὸ παρακαιρὸν. Εἶχον φορτώσει τοῦδλα ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν, προωρισμένα διὰ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς Νικομήδειαν, καὶ ἐξ αἰτίας ἰσχυρῶν βορείων ἀνέμων ἐχασομεροῦσαν τώρα τόσες ἡμέρες, ἔξω ἀπὸ τὸ Σιτλί Μπαχάρ.

Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀκόμα τὴν Παρασκευὴν, σὰν ἐκοίταξε τὴν Σύνοψιν, ἐπάνω εἰς τὴν πρωϊνὴν τοῦ προσευχῆν, τὸν κατέλαβε μία βαθυτάτη μελαγχολία, ὅταν εἶδε πῶς ἐξημέρωνε ψυχασάδδατον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, τόσον ποῦ ἐλησμόνησε νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς τὸ πλήρωμα. Καὶ σὰν νὰ τοῦ κακοφάνη ὀλίγον τοῦ πλοιάρχου, ὅστις ἦτον ἀγανακτισμένος καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν. Ἀλλὰ θυμῆρης φυσικὰ ὡς ἦτο ὁ καπετὰν Γιάννης καὶ ἀνοιχτόκαρδος, δὲν τὸν ἤλεγξε πολὺ πικρὰ τὸν νεαρὸν ναύκληρον, γιατί τὸν ἐγνώριζε «περήφανον στὴ δουλειά του» πάντοτε. Ἀλλ' ὅταν, ἐξελθὼν ἀπὸ τὸ καμαρὶ πίσω

ἀφοῦ ἔπτε τὸν καφέ του, εἶδε τοὺς ναύτας νὰ ξετινάζουν τὰ ράντισα των, τὰς χρεμαστιάς των κλίνας, εἶπε πρὸς τὸν λοστρόμον του, ὅστις ἀκουμβισμένος ἐπάνω εἰς τὴν κωπαστὴν παρηκολούθει τὰ κυλιόμενα πέραν ἀγρίως λευκὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου.

— Θυμήθηκες πάλι τὴ μάνα σου! . . .

Τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὸν ἀγαθὸν ναύκληρον νὰ συνέλθῃ, νὰ ἐννοήσῃ τὸ σφάλμα του καὶ νὰ προβῇ πρὸς τὴν πρῶραν.

— Οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ζωντανούς, ἐψιθύρισε ὁ καπετὰν Γιάννης τότε, ἀνάπτων τὸ τσιγάρον του, καὶ οἱ πεθαμένοι μὲ τοὺς πεθαμένους...

— Καμιὰ φορὰ ὅμως ἔχουν τὴν ἀνάγκην μας καὶ οἱ πεθαμένοι, ἐπέλαδεν ὁ νεαρὸς ναύκληρος . . .

Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ πληρώματος εἰργάζετο εἰς τὴν συρραφὴν μιᾶς παλαιᾶς ἐσχισμένης μπούμας τοῦ πλοίου, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀπλώσει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Συχνὰ δὲ ἴστατο, μὲ τὴν σακορράφαν τὴν χονδρὴν εἰς χεῖρας, βλέπων πρὸς τοὺς ἰστοὺς ἐπάνω περίφροντις μᾶλλον ἢ ἀφηρημένος.

— Θὰ τῆς βράσουν τάχα κανένα πιατάκι κόλλουδα ; διελογίζετο. Ποιὸς νὰ φροντίσῃ ! Ἐκεῖ ποῦ στὴν ἀράδα θὰ λάμπουν στολισμένα τὰ κόλλουδα ἔλων τῶν πεθαμένων τοῦ χωριοῦ εἰς τὴν ἐνορία μας ἀποκάνω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κάθε ἓνα μὲ τὸ κεράκι του, κάθε ἓνα μὲ τοὺς χρωματιστοὺς του φιδόγκους, θὰ εἶναι μαζί καὶ τὸ δικό της τὸ πιατάκι εὐμορφοστολισμένο, μὲ σταφίδες, μὲ κοφέτα, μὲ γαρύφαλα, μὲ βαρρακωμένες μαντζουράνες καὶ ἀρμπάρδριζες; Καὶ δίπλα θὰ εἶνε καὶ τὸ καλὸ τὸ σαμδανάκι μας, μὲ μιὰ λαμπαδίτσα κίτρινη, μὲ μαῦρες κορδέλλες; Ποιὸς νὰ σοῦ τὰ κάμῃ αὐτά, πτωχὴ μανούλα ! Ὁὰ σοῦ ζυμώσουν τοὺλάχιστον καμιὰ λειτουργίαν ; θὰ σὲ μνημονεύσῃ κανένας παπάς ;

Καὶ προσεπάθει νὰ κρύψῃ τὰ μάτια του, ποῦ ἄρχισαν νὰ βουρκώνουν.

— Ἄ ! παιδιά ! ὦ : τὸ μεσημέρι νὰ τὴν ξενετάρωμε ! ἀπέτεινε τότε παρακέλευσιν πρὸς τοὺς ναύτας, ὅπου γύρω γύρω συνέρραπτον τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἱστίον, ὃ καθένας μὲ τὴν σακορράφαν του καὶ μὲ τὸ πέτσινο γάντι του.

Καὶ πάλιν ἴστατο σιωπηλός, βαστάζων ἀκίνητον τὴν σακορράφαν του καὶ βλέπων πρὸς τοὺς ἰστοὺς :

— Τί νὰ σοῦ κάμῃ καὶ ἡ καημένη ἡ ἐξαδέλφη μου, ἡ μόνη συγγένισά μου ! Τί νὰ σοῦ κάμῃ ἡ πτωχὴ καὶ αὐτὴ ! διελογίζετο τότε ὁ Γεωργάκης τῆς Λιμπέρινας, συνεχίζων τὰς σκέψεις του, τί νὰ σοῦ κάμῃ καὶ ἡ ξενοδουλεύτρα ! Ἀδιάζει κι' αὐτὴ, ὅπου καὶ εἰς τὸν ὕπνο της ἀκόμα πλέκει τὴν κάλτσα τῆς κινοῦσα τὰ χέρια της ! . . .

Καὶ ἀνεστέναζε βαθέως :

— Νὰ ἤμουν ταχιά κι ἐγὼ στὴν Παναγίαν τὴν Λιμνιά, τὴν ἐνορία μας, ταχιά τὸ ψυχασάβδατο ! Τί κόλλουδα σωρὸ, ποῦ θὰ πᾶνε γιὰ ἔλους τοὺς πεθαμένους ! . . .

Καὶ μετ' ὀλίγον :

— Νὰ ἤμαστε τὸ ἐλάχιστο σὲ κανένα λιμάνι ἀπόψε, σὲ καμιὰ

σκάλα νάβγω, νά πάω στήν ἐκκλησιά ταχιά τὸ ψυχασάδατο ! . . .
Νά σοῦ ἀνάψω ἓνα κεράκι τὸ ἐλάχιστο ! . . .

Καί τοῦ ἦλθε τότε εἰς τὴν ἀνάμνησιν τὸ τελευταῖον γράμμα τῆς
ἐξαδέλφης του, ποῦ τοῦ ἔγραφε γιὰ τὸν θάνατον τῆς μητέρας του, στὴ
Μαρσίλια· ἐκεῖ ποῦ φόρτωναν τὰ τοῦβλα τὸ εἶχε μέσα εἰς τὸν κόρφο
τοῦ σὰν φυλακτὸ τὸ γράμμα ἐκεῖνο καὶ τὸ εἶχε μάθει ἀπόξω νεράκι :

— Ὅταν θάφευγες, τοῦ ἔγραφεν ἡ Λουξανιώ ἡ ἐξαδέλφη του,
ἦταν χαρούμενη· θυμᾶσαι μὲ πόσες εὐχές καὶ μὲ πόσες χαρὲς σέ
κατευώδωσε. Σὰν νὰ μὴν ἤθελε νὰ πονέσης εἰς τὸν ὑστερνό σου
ἐκεῖνο μισεμό. Σὰν νάξυρεν ὅτι γιὰ τελευταία φορὰ σέ ἔβλεπε, κι
ἤθελε μὲ χαρὰ νὰ σ' ἀποχαιρετήσῃ γιὰ νάχῃς γιὰ πάντα ὡς εὐχή
τῆς τὴ χαρά. Τὴν εἶδες ! τὴ θυμᾶσαι ! Ἐλαβε δύναμη, σὰν ἀπὸ
ἄνωθεν. Ἐσηκώθη ἐπάνω, ὅπου εἶχε μῆνες νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ
στρώμα, καὶ σοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι καὶ σ' ἐφίλησε :

— Στὸ καλὸ, παιδί μου ! τὴν εὐχή μου, παιδί μου ! Δεξιά καὶ
ἀριστερά οἱ εὐτυχίες νὰ σοῦ ἔρχωνται, παιδί μου ! . . .

Ἐσταμάτησεν ἐδῶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ὁ Γεωργάκης βουρκωμέ-
νος καὶ ἔσκυψε μέσα εἰς τὸν κόλπον του, προσποιηθεὶς ὅτι κάτι
ἐμβόηκε μέσα εἰς τὸ μάτι του, ἵνα μὴ ἐννοήσουν οἱ ναῦται.

Ἐπειτα πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν ἀποστήθισιν τῆς ἐπιστολῆς :

— Σὰν κατέβηκες τὴ σκάλα, νὰ τὴν ἔβλεπες ! Ποῦ εὐρέθηκεν
ἐκεῖνη ἡ δύναμι ! Θυμήθηκε τὰ νιάτα τῆς. Ἐπανέκατσε στὸ παρα-
θύρι γιὰ νὰ σέ καμαρώσῃ :

— Ἀρί, ἀπὸ ποῦ θὰ ξαγναντίσῃ τὸ παιδάκι μου ! . . .

Ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς σαλίσας ἐφαίνετο μὲν γωνίτσα τοῦ λι-
μανιοῦ. Ἐκοίταξε καὶ ἔλεγε, εἰς τὰ χαμένα ἔτσι :

— Στὸ καλὸ, παιδί μου ! στὸ καλὸ ! στὸ καλὸ ! Δεξιά καὶ
ἀριστερά ! . . .

Ἀλλὰ πρὸς τὸ βράδυ ὁ καιρὸς ἐχάλασε. Χειμῶνας, βλέπεις.
Ἐπῆρεν ἓνας κρύος μαῖστρος ! Χιονιά δυνατὴ ! Ἐγονάτισε τότε
μπροστὰ εἰς τὴν Παναγίτσα μας τὴν Τριχειροῦσα κι ἔκλαιεν :

— Ἀρί, Λουξανιώ, πῶς τᾶφησα τὸ παιδάκι μου καὶ μεῦφυγε !
Πῶς τόκαμα αὐτοδὰ ἀρί. Δὲν τὸ κρατοῦσες, ἀρί νὰ μὴ μᾶς φύγῃ
τὸ παιδάκι μου ! Δὲν τὸ κρατοῦσα μαθές ! . . .

Κι ἔκανε μετάνοιες εἰς τὴν Παναγίτσα μας κι ἔκλεγε μὲ κλαίματα ὀξέως βοῶσα :

— Δὲ μ' ἐπαιρνες κι ἐμένα μαζί. . .

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐπροδόθη ὁ ναύκληρος. Εἶδαν οἱ ναῦται γύρω γύρω τὰ βουρκωμένα τὰ μάτια του καὶ ἕνας γεροντονιός, κοντός καὶ καμπουράκος, μὲ τὴν κομμένη μύτη, ποὺ τοῦ τὴν ἐπῆρε τὸ διάκι σὲ μιὰ φουρτούνα, ὁ Καπότας, λέγει συνηθισμένος νὰ παρεμβαίνει παντοῦ :

— Ἀλήθεια, κύρ Γιωργάκη, χωρέθηκε ἡ γριά !

— Τώρα ! ἀπήντησε καταπίνων δύο λυγμούς ὁ Γιωργάκης τῆς Λιμπέρινας καὶ περνῶν νέον σπάγγον εἰς τὴν σακορράφαν του. Δέκα μέρες ὕστερα ποὺ φύγαμε γιὰ τὴν Μαρσίλια. Δὲν σᾶς τόπα !

— Θεὸς χωρέστηνε ! ἐπανέλαθεν ὁ Καπότας μὲ τὴν ἔρρινον πάντοτε φωνὴν του. Καλὴ γριούλα !

Καὶ προσέθηκε :

— Καὶ τί ὀργὴ Θεοῦ, κύρ Γιωργάκη ! Νὰ μὴν εἴμαστε σὲ καμιὰ σκόλα νὰ τῆς πᾶς αὖριο ἕνα πιατάκι κόλλουσα, ποὺ ξεμερώνει, κατάλαδες. . .

Ἡ ὑπενθύμις αὕτη ἦτο ἔλαιον εἰς τὴν πυράν. Ἐξήναψεν ὁ πόνος του πάλιν. Δὲν ἐδόσταξε πλέον. Ἐπέρασε τὴν σακορράφαν του εἰς μίαν πτυχὴν τοῦ ἱστίου καὶ ἐγερεῖς μετέβη εἰς τὸ μαγειρεῖον ν' ἀνάψῃ ἕνα τσιγάρο, ὡς εἶπεν

Ὁ μάγειρος, ἕνας νέος τσεσμελής, ἕνας ἡλιοκαμένος καὶ θαλασσοψημένος, πρῶτην τρατάρης, μ' ἕνα ἄσπρο τουλουπάνι περὶ τὸν ναυτικόν του κοῦκον, χωμένος μέσα εἰς τὸ ξύλινον εἰκημα τοῦ μαγειρεῖου, ἐσυγύριζε τὴ φασολάδα γιὰ τὸ «δοῦρμος» καὶ συγχρόνως ἐκαθάρριζε σιτάρι διὰ τὸν καφέ, ἔτσι ἀπὸ καλωσύνη του καὶ ὄχι ἀπὸ φιλόργυρον ἰδιοτέλειαν, γιὰτὶ βλέπτει ὁ καθαρὸς καφές, ἔλεγεν εἰς τοὺς ναύτας, στὰ νεῦρα.

Τὸ σιτάρι ἦτο ὄντως εὐμορφον, μεγαλόκοκον καὶ χρυσοῦξανθον, σιτάρι τῆς Αἰνίου, κι ἐκίνησεν ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ναυκλήρου, ὅστις ἐκόλλησε, θαρρεῖς, ἐπάνω λαίμαργον τὸ βλέμμα του. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ πρᾶνται τότε ἡ ἀνήσυχος μορφή του. Ἡ ψυχὴ του ἐγαλήνισσε καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τοὺς θαμνοὺς ἐλαμψαν αἵφνης ἀστραπαὶ παρεμυθίας. . .

Καὶ ἦτο ἀληθινὰ ἀξιαγάπητος ἡ κυρὰ Λιμπέρινα, μία γυναῖκα

φιλάσθενος, κοντή και ξηραγγινή, μία γερόντισσα, νὰ αἰπώμεν, πλέον ὅπου ἐπέρασε τὴ ζωὴ της πολὺ σεμνὰ καὶ πολὺ ταπεινά, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ εἰς τὸ παραμικρὸν ποτὲ τὸν ἄλλον. Ὑστερα δὲ ἀπὸ ἓνα ταχυθάνατον γάμον της οὐδὲ ἐφαίνετο ποτὲ ἔξω, κλεισμένη εἰς τὸν οἰκίσκον της μέσα αὐτὴ μὲ τὴν μακράν της χηρείαν, ἐν προσευχαῖς καὶ νηστεαῖς διάγουσα ὡς ἄλλη Ἄννα Φανουήλ καὶ μόνον εἰς τὴν γειτονίαν τῆς Παναγίας τῆς Λιμνιάς ἐπήγαινε σκυφτὴ σκυφτὴ πρῶτ καὶ βράδυ παρακολουθοῦσα τοὺς ἐσπερινοὺς καὶ τοὺς ὄρθρους ὡς κανδηλανάπτρια μ' ἓνα σάλι μαῦρο σκεπασμένη. Ἄν εἶχε καμίαν χαράν, ἡ χαρὰ της ἦτο μόνον τὸ μοσχαναθρεμμένον παιδί της, ὁ Γιωργάκης της, τὸν ὅποιον ἐπὶ μὲν βρέφος τῆς τὸν ἀφηγεῖται ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας του ὁ καπετὰν Λιμπέριος, ἓνας φιλήσυχος μικροκαπετάνιος, ὅπου ἀπέθανε τὴν ἴδια νύκτα μὲ τὸ κότερό του, εἷα εὐμορφὸ καὶ γλίσγορο κότερο ποῦ τὸ πονοῦσε καὶ ἀπὸ τὴ γυναῖκά του περισσότερο.

— Βοηθατέ με γιὰ τὸ Θεό, παιδιά ! βοηθατέ με, ἐφώναζε τὴν νύκτα ἐκείνην, ὅπου εἶχε σηκωθῇ μία ἀγρία παλαδονοτιὰ ἀναστατώσασα ἔλόν τὸν λιμένα τῆς μικρᾶς νήσου, ἐκτεθειμένον εἰς τὴν μανιάντης.

Ὁ καπετὰν Λιμπέριος ἐπάνω εἰς τὸν ὕπνον του, ἐξαφνισθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγρίας πνοᾶς τοῦ χειμερινοῦ νότου ἐκείνου, κατέβη ἀμέσως εἰς τὸν λιμένα καὶ εἰς ἓνα βράχο ἐπάνω θαλασσωμένος, ξεσκούρως καὶ μὲ τὸ ἄσπρο του ἐσώδρακον σὰν ὁ βρυκόλακας τοῦ λιμανιοῦ, προσεπάθει νὰ διασώσῃ τὸ ὠραῖον πλοιάριον, τὸ ὅποιον παρὰ συρθὲν εἶχε διπλαρώσει ἐπάνω εἰς τὴν βραχώδη ἀκτὴν τοῦ λιμένος.

— Βοηθατέ με ! ἔκλαιεν ὁλοῦζων ὁ καπετὰν Λιμπέριος μισοπνιγμένος μέσα εἰς τὰ ἀφρισμένα κύματα καὶ προσπαθῶν νὰ πιάσῃ ἀπὸ τὸ μπαστοῦνι τὸ κότερον, σὰν παιδί ἀπὸ τὸ χέρι, ὁ πτωχὸς νὰ τὸ τραβήξῃ ἔξω. . .

Ἄλλ' ἓνα τελευταῖον κτύπημα τοῦ λεπτοκαμωμένου πλοίου ἐπὶ τῶν ὑφάλων ἐκεῖ διέλυσε αὐτὸ πάραυτα εἰς ξύλα καὶ σχοινία. ὅτε καὶ ὁ καπετὰν Λιμπέριος ἔξαφνα, σὰν νὰ ἐγλίστρησεν, εὗρέθη φαρδὺς πλατὺς μέσα εἰς τὰ ἀγρία κύματα συγκυλιόμενος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ναυαγίων, μέσα εἰς τοὺς γοεροὺς γογγυτὰς τῶν ἀφρῶν καὶ τοῦ ἀνέμου.

Ἡ πένθιμος εἰδησις τὴν εὗρε τὴν κυρὰ Λιμπέριεναν προσευχομέ-

νην, γονατιστήν, ἔμπρὸς εἰς τὴν Τριχειροῦσάν της, ἐνῶ τὸ παιδίον τὸ νήπιον ἐκλαυθμύριζεν ἄπνον μέσα εἰς τὴν κούιναν του παραδέρνον.

Ἄλλ' εἶχε πλάτος καρδιάς ἡ ἀξία ὄντως γυναῖκα αὐτὴ καὶ διήλθε νικηφόρος τὴν θλιθεράν χηρείαν της ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου της, τὸ ὅποιον ἤδη, ἔφηβος εἰκοσιπενταετής, ἦτο ὁ καλῦτερος ναύτης τῆς νήσου καὶ ὁ συμπαθὲς ναύκληρος τῆς σκούνας τοῦ καπετὰν Γιάννη, ἀπέβη ἀπὸ τὸ Σιτλί Μπαχάρ . . .

Εἰς τὸ τελευταῖον ταξεῖδι ἔμεινε τρεῖς μῆνες σχεδὸν μαζί με τὴν μητέρα του, ὅλον τὸ φθινόπωρον, ἥτις ὑποφέρουσα ἀπὸ ἑνα ἐπίπονον μαρασμὸν εἶχε καταπέσει τελείως.

Ὁ χειμὼν πολὺ πρόωγα ἐκραγεῖς καὶ με ἀσυνήθη βίαν τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχεν ἀποκλείσει ἐλοτελῶς τὴν μικρὰν νήσον με τὰς συνεχεῖς θυέλλας του καὶ τὰς τρικυμίας του, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν εἰς τὴν νήσον κατάπλουν τῆς σκούνας, ἥτις φορτωμένη σίδηρα παλαιὰ κατέβαιναν ἀπὸ τὴν Πόλιν, κατευθυνομένη εἰς Μασσαλίαν. X

— Καλύτερα, μανούλα μου, ὅπου ὅλο βρέχει καὶ χιονίζει καὶ κάθομαι κοντὰ σου, εἰς τὴν παρασιὰ . . .

— Τὴν εὐχίτσα μου νᾶχης παιδί μου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά ! . . . ἐπανελάμβανε ἡ γερόντισσα ἀντὶ πάσης ἄλλης ὁμιλίας.

Κι ἐσιώπα κατόπιν σιγὴν μακρὰν καὶ νεκρικὴν, γυρμένη ἀπὸ τὸ ἑνα πλευρὸν εἰς τὸ προσκεφάλαιόν της παρὰ τὴν ἐστίαν καὶ βλέπουσα ἀτενῶς πρὸς ἓν σημεῖον τῆς ὁροφῆς, ὡς ἐν θεωρίᾳ μυστικῇ τῶν ἡσυχαστῶν τῆς ἀρχαίας Λιβύης.

Καὶ ὁ Γεωργάκης, ὁ εὖσωμος ναύτης, με τοὺς κυανούς του ὀφθαλμούς, ἐν οἷς κατηυγάζετο, θαρρεῖς, τὸ γλυκὺ τοῦ Αἰγαίου χρῶμα, με ἑνα πρόσωπον στρογγύλον καὶ πρᾶον, σιλιπνὸν καὶ ἄμωμον ὡς ἡ ἀθωότης, με μίαν χάριν ἀπλαστον καὶ διαυγῇ ὡς τὸ νᾶμα τοῦ Ταξιάρχου μας, τρεῖς μῆνες σχεδὸν δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ πενιχρὸν κλινίδιον τῆς μητρός του, ἥτις, γυρμένη, ὡς ἦτο πάντοτε, τοῦ ἐφαίνετο σὰν ζωγραφιὰ τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς τῆς Σμύρνης ἀπαστράπτουσα ἀγάπην καὶ στοργὴν.

Πρῶτὴ πρῶτὴ τῆς ἀναπτε τὴν φωτιὰ καὶ τῆς ἔψηγε τὸν καφέ της πρὸ τῆς εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδι, ἑωσοῦ νὰ ξημερώσῃ καλὰ καὶ ἔλθῃ ἡ ἐξαδέλφη του, ἡ Λουξανιώ, μία πτωχὴ καὶ ἡλικιωμένη ξενοδολεύ-

τρα, ὅπου οἱ δουλιές δὲν τὴν ἄφησαν νὰ παντρευθῇ γιὰ νὰ τῆς σκουπίσῃ, νὰ τῆς ξετινάξῃ τὸ μενδεράκι της καὶ τῆς μαγειρεύσῃ ἔπειτα κανένα φαγάκι, ἔχουσα δίπλα της καὶ τὴ δουλειά της, τὸ ράψιμό της, καμιὰ φορὰ καὶ τὰ λανάρια της.

— Δὲ μοῦ λὲς τίποτα, μητέρα ! ἔλεγε καμιὰ φορὰ ὁ Γιωργάκης θέλων νὰ διακόπτῃ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην τῆς μητρός του σιωπὴν, ὅπου τόσον τὸν ἔθλιβε. Δὲ μ' ἐρωτᾷς τίποτα !

— Τί νὰ σ' πῶ, παιδί μου ; νὰ σὲ ζαλίζω ! ἐπανελάμβανε πάντοτε ἡ γραῖα, χωρὶς ν' ἀποσπᾷσθ ἀπὸ τὴν μαυρισμένην ὁροφὴν τοῦς ὀφθαλμούς της πλανωμένους, θαρρεῖς, ἐκεῖ ἐπάνω εἰς καμίαν εἰκόνα τῆς φαντασίας της κρεμασμένην εἰς κάποιαν μυστηριώδη τῆς ὁροφῆς γωνίαν.

Καμιὰ φορὰ ὅμως συνήρχετο. Ἡ λήθη, ἡ ὁποία τὴν εἶχε σαδανώσει ζωντανήν, διελύετο σιγὰ σιγὰ σὰν νὰ ἐξεδιπλώνετο κάτι ἀπὸ πάνω της, καὶ τότε τὸ ὥχρὸν χρῶμα τοῦ προσώπου της ἐρρόδιζεν εὐμορφα, ὡς ἔταν θέλῃ νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος. Μειδιάμα τότε ἐζωγραφίζετο εἰς τὰ σιωπηλά της χεῖλη, μειδιάμα ἐλαφρὸν καὶ γλυκύ, ὡς εἶναι τὸ ἡλιοβασιλευμα, οἱ ὀφθαλμοὶ της οἱ νεκροὶ ἐκεῖνοι καὶ ἀκίνητοι ὡς ἐξ ὕδατος ψεύτικοι ἀνεζοῦσαν αἴφνης, ἐλαμπύριζον καὶ ἐπαιζον. Καὶ τότε ἐνθυμεῖτο ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐνθυμεῖτο ὅτι ζῇ. Ἐνθυμεῖτο ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ὁμιλητικὴ καὶ διαχυτικὴ καὶ ἐνθυμεῖτο τὰ ἀστεῖά της τότε καὶ τὰ διστιχα καὶ ὑπανεγειρομένη ἀπὸ τὸ ἐρημικὸν κλινίδιόν της ἐσπρώχνετο σιγὰ σιγὰ πρὸς τὴν ἐστίαν, ὡς διὰ νὰ συνδουλίσῃ τὴν φωτιάν.

Τότε ὡς ἀπαντῶσα εἰς παλαιὰς τοῦ Γιωργάκη ἐρωτήσεις χθεσινὰς καὶ προχθεσινὰς ἔλεγε μ' ἓνα πένθιμον ὅμως πάντοτε μειδιάμα, φεύγοντας ἀποχαλινετισμόν, θαρρεῖς, θλιβερόν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὸν κόσμον :

Γαῖτάνι πλέκω
καὶ δὲν ἀδειάζω.
Σὰν τ' ἀποπλέξω
σὲ κουβεντιάζω.

Ἀνέξῃ τότε ἐν ταῖς ὀλίγαις στιγμαῖς ἐκείναις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς διαχύσεως εἰς τὸν στεγνὸν ἐκεῖνον θάλαμον ὅλος ὁ κόσμος ὁ παρελθὼν,

Ένας πολὺ ὥρατος κόσμος ὡς εἶναι ὥραία ἡ ζωὴ, ἕνας κόσμος εὐχαρίαι καὶ φαιδρός, ὅπου ἀκόμη δὲν τὸν εἶχε σῆσει μὲ τὴν κρύαν σκιάν του τὸ θλιβερόν γῆρας.

Καὶ τὴν ἔβλεπε τότε—ἐθάρρει— ὁ Γιωργάκης τὴν μητέρα του γέναι ἀκόμη, φιλόπονον καὶ ἀκούραστον, ὅπου ποτὲ τῆς δὲν ἔλεγε πῶς θὰ γηράσῃ, ἀνεδουκατεβαίνουσαν τὶς σκάλες εἰς τὰ πρῶτα τῆς μακρᾶς χηρείας τῆς χρόνια, μαγειρεύουσαν, γελῶσαν, ζῶσαν· τὴν ἐφαντάζετο τότε τὴν σεμνὴν γραῖαν κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἐκεῖνας στιγμὰς ὅπου τοῦ ἔλεγε τὰ τρυφερά διόστιχα, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶχεν εἰς τὴν μνήμην τῆς δολόκληρον θησαυρόν, ἀλλὰ τὸν ὅποιον τώρα εἶχε θάψει τόσον βαθιὰ ἡ πένθιμος νόσος. Τὴν ἐφαντάζετο ἀνασκουμπωμένην καὶ δλόχαρον κατασκευάζουσαν ἐκεῖνες τὶς ὥρες λαχανόπιτες ὅπου ἦσαν γεμάτες χαρὰν παρὰ μὲ καυκαλίθρες.

— Τί ἔγιναν ἐκεῖνα τὰ χρόνια, μανούλα μου !

— Τί ἔγιναν, παιδί μου, μαθές !

Καὶ τότε ἴστατο καὶ τὴν ἔβλεπε καὶ αὐτὸς σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος. Τὴν ἐκοίταζεν ὡς ἐν ἀπορίᾳ πρὸς τὸ αἰώνιον πρόβλημα τῆς ζωῆς, τὸ ὅποιον ἴδου ἀνθρωποῦτο ἐνώπιόν του μαῦρον ὡς φάντασμα, ὡς ὁ σκελετὸς ἐκεῖνος μὲ τὸ δρέπανον . . .

— Διατί νὰ γηράσκωμεν ! καὶ διατί νὰ ἀποθνήσκωμεν !

Ὅμως εὐσεβὴς ὡς ἦτο καὶ εὐλαδὴς χριστιανός, κατῴρθωνεν εὐχόλως νὰ πρᾶυνῃ τὴν ψυχὴν του, παρηγορῶν ἑαυτὸν καὶ τὴν μητέρα του μὲ τὴν μόνην ἀληθινὴν παρηγορίαν :

— Ἐννοια σου, μητέρα. Στὴν ἄλλῃ ζωῇ νὰ εἶσαι καλὰ. Ἐκεῖ νὰ περάσουμε καλὰ, εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὁ καιρὸς ἔδειξε σημεῖα βελτιώσεως καταφανῆ· ἡ Ἀνατολὴ ἤρχισε νὰ καθαρίζει ἀπὸ τὰ μαῦρα ἐκεῖνα νέφη, τὰ ὅποια εἶχε τόσον πυκνὰ σωρεύσει ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου μαῖστρος τόσας ἡμέρας πνέων. Ἡ Θοράκη ἐξ ἄλλου φαεινῶς ἐλαμπύριζεν εἰς τὸ χαμηλὸν ἐκεῖνο τοῦ ἡλίου, τὰ δὲ ἄγρια τοῦ Ἑλλησπόντου κύματα κατέπιπτον ὁλονέν, ἕως οὗ τὸ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον ἤρχισεν ὅλον γοητευτικῶς νὰ γαλανίζει καὶ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος, κάτω πολὺ, καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν Τένεδον, σημεῖα ἐλαφρὰ νοτίου ἀνέμου ἐσχηματίζοντο.

— Βίρα παιδιά, διέταξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ καπετὰν Γιάννης.

Πάραυτα οί ναῦται εὐρέθησαν εἰς τὰς θέσεις των.

— Νὰ ξεμουδιάσουμε λιγάκι, παιδιά ! προσέθηκεν ἄμέσως.

— Ἀλέστα ! ἐφώναξε μὲ τὴν κορμμένην μύτην του ὁ κοντός ὁ Καπότας πεθαίνων γιὰ τὸ τιμόνι, «γὰ κάμνην τὸν καπετάνιο».

Ἐκαμαν ἓνας ἓνας τὸν σταυρόν των καὶ ἰδοὺ ἡ μπόμπα τῆς σκούνας, μὲ τὸ βραχνὸν καὶ συχνοπιασμένον κύλισμά της, ἄρχισε νὰ σύρῃ τὴν ἄγκυραν, ἀφήνοντας ἓνα ἀσυνήθη σιδηροῦν ἀντίλαλον εἰς τὴν ἔρημον ἀκτὴν μὲ τὸν βραχνὸν ἐκείνον ἀνασασμόν της.

Ὡς πτηνὰ συγχρόνως ἀνάλογοι ναῦται ἐθεάθησαν ἐπάνω εἰς τοὺς ἐξαρτισμοὺς τοῦ πλοίου, τὸ ὅποιον ἰδοὺ ἀνοίξεν ἓνα ἓνα τὰ πανιά του καὶ ταλαντευθεὶν ἐπιχαρίτως δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐξεκίνησεν ἐλαφρά, ὡς πάπια ξεκολήσασα πλέον ἀπὸ τὸ ἔλος, ἀφοῦ ἐξετίναξε μὲ χαρὰν τὰ δυὸ κοντὰ πτερὰκια της.

Ἀφρῖσεν ἄμέσως ἐμπρὸς εἰς τὶς μάσκες της τὸ θαλασσάκι, ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, καὶ μία ἐλικοειδὴς κίνησις ἐσημειώθη ἐπὶ τῆς θαλασσοῦ ἐπιφανείας.

Ὁ Καπότας, κοντός καὶ κυφός, μὲ τὴν κορμμένην μύτην, ἐκάθισεν ἄμέσως εἰς τὸ τιμόνι, ἔχων τὰ μάτια του διαρκῶς εἰς τὴν κατέναντί του πυξίδα καὶ σοβαρευόμενος μὲ κωμικὴν ἀκίνησίαν. Ὁ καπετὰν Γιάννης καταχαρούμενος ἐφουμάριζεν εἰς τὴν πρῶμην διασκεδάζων μὲ μίαν παράταξιν δελφίνων ὑπερηφάνως ἐξελισσομένην πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὃ δὲ Γιωργάκης ἀφηρημένος πάντοτε, ἀκουμπῶν ἐπάνω εἰς τὴν κωπαστὴν, ἐδλεπε μὲ λαιμαργίαν εὐλαβῇ ἓνα ἐρημοκλητάκι, τὸ ὅποιον κατὰχρυσον εἰς τὸ ἡλιοθασίλευμα ἐστολίζε τὴν κορυφὴν ἐκεῖ ἐνὸς λοφίσκου.

— Φύσα, χρυσέ μου, φύσα ! ἤκούσθη ὁ καπετὰν Γιάννης, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ εὐριον πνεῦμα.

Ἡ σκούνα ἐμβαίνει ἤδη εἰς τὸν Ἑλλησπόντον ὡς νύφη εἰς τὴν παστᾶδα Αἰ ννοαὶ τοῦ μπάττη προσκόπτουσαι ἐπὶ τῶν ἰσθμῶν της καὶ τῶν σχοινίων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἐξαρτισμοῦ πλεγμάτων, ἀποτελοῦσιν ἡδυπαθὴ ἁρμονίαν καλλιφώνου μουζικῆν, ψάλλοντος ἐπὶ τοῦ μιναρὲ τὸ γλυκύτατον κινεῖ, τοῦ δειλινοῦ τὴν παθητικὴν προσευχὴν.

Ἴδου τὸ Σιτλι-Μπαχάρ, τὸ ἀληθινὸν θαλάσσιον κλειδίον, ἐπὶ τῆς Θράκης, ἀποτόμως καὶ ξηρῶς κοπτομένης εἰς ἀκτὰς τιτανώδεις. Ἴδου

ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ τὸ Κοῦμ Καλὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἥτις μὲ τὰς μαλακὰς καὶ ἄδρὰς ὄχθας τῆς, τὰς τόσον ἀπαλῶς πρασινοβολούσας ἤδη ὑπὸ τὴν πρῶτον χλόην, θαρρεῖς καὶ ἐκτείνεται ἐρωτικῶς νὰ χαιρετήσῃ, ν' ἀσπασθῇ καὶ ἐναγκαλισθῇ μίαν φορὰν ἀκόμη τὴν ἀγαπημένην ἀδελφὴν τῆς, τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τὴν ἐξεχώρισεν ἀποτόμως εἰς τὴν διάδοσιν τῆς τὴν κοπετῶν ἢ Δημιουργία.

Τὴν νύκτα ἐξηκολούθησεν ὁ εὐνοϊκὸς ἄνεμος ἰσχυρότερος ἀκόμη. Καὶ οὐδὲ παρέστη ἀνάγκη τοῦ ρυμουλκοῦ, τὸ ὅποιον καταγάλαζον μ' ἓνα πύρινον ζουνάρι εἶχε διπλαρώσει εἰς τὴν σκούαν.

Ὑπὸ τοὺς αἰσίους αὐτοὺς τοῦ πλοῦ θρους, ὁ καπετὰν Γιάννης εὐχαρίστως παρεχώρησε τὴν ζητηθεῖσαν ἄδειαν εἰς τὸν λοστρόμον του, ὅστις ἠθέλησεν ἐνωρίτερον νὰ καταβῇ εἰς τὸ ράντζο του, ὡς εἶπε δικαιολογούμενος.

— "Αἴντε, καὶ λιγώτερο νὰ θυμᾶσαι τὴ μάνα σου ! "Ὅσο μπορεῖς λιγώτερο !

Τὴν αὐγὴν, ἐπάνω εἰς τὸ γλυκοχάραμα, ὅταν πλέον ὁ βαρδελάνος τῆς πρῶρας ἤρchiσε νὰ ξεχωρίζῃ τοὺς μιναρῆδες τῆς Καλλιπόλεως, τὸ πλήρωμα κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ναυκλήρου, τοῦ Γιωργάκη τῆς Λυμπερίενας παρέστη εἰς μίαν τρυφερωτάτην σκηνήν, ἣ ὅποια ἄξιζε τῶντι τὸν κόπον μιᾶς περιγραφῆς.

Κάτω εἰς τὴν πρῶραν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ναυτῶν, ἐκεῖ πρὸ τῶν εἰκονισμάτων τοῦ πληρώματος, ὅπου ἔκαίεν ἡ ἀκοίμητος τοῦ πληρώματος τῆς σκούνας κανδίλα, ἐπάνω εἰς ἓνα τραπεζάκι εὐμορφα εὐτρεπισμένον, ἓνα πιάτο μὲ κόλλυβα ἐνέκειτο μὲ πολλὴν στοργὴν στολισμένον. Ἦσαν κόλλυβα νεκρώσιμα μὲ χάριν καὶ τρυφερότητα πολλὴν ἀρματωμένα. Εἶχον ἐπιπασθῇ μὲ στρῶμα σακχάρους, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν σταυροειδῶς σταφίδες· κλωναράκια δύο ξηροῦ βασιλικοῦ καὶ μαντζουράνας συνεπλήρουν τὴν ὅλην εὐπρέπειαν μὲ πολλὴν σεμνότητά.

Ἐνα κηρίον ἐμπηγμένον εἰς τὸ μέσον. Ὁ Γιωργάκης τῆς Λυμπερίενας, μὲ φωτιά τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ ἀπὸ τὸν μυστικὸν τῆς νυκτὸς θρήνον, ξεσκούφωτος καὶ ἔχων ἑτοιμον θυμιατὸν πῆλινον, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρασινοκίτρινα τοῦ Τσανακαλέ, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἤρχιζε νὰ θυμιάζῃ τοὺς ναύτας γύρω γύρω ἀναγινώ.

σκων συγχρόνως τὸ Τρισάγιον καὶ φάλλων «Μετὰ πνευμάτων δικαίων...» Οἱ ναῦται καταπιοθέντες αἰφνης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐπιβολῆς μεθ' ἧς παρέστη ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν των, τὴν ἐωθινὴν ἐκείνην ὥραν, ἡ ἀπροσδόκητος σκηνή, ἔστησαν ἐν εὐλαδίᾳ κατανοητικῇ γύρω γύρω εἰς τὴν Ἑκκλησίαν. Ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνουν τὸν σταυρόν των. Μερικοὶ καὶ ἐδάκρυσαν παρακολουθῶντες τὴν πένθιμον ἐκείνην ψαλμωδίαν. Ὅταν δὲ ὁ ναύκληρος ἤρχισε νὰ φάλλῃ τελευταῖον «Μετὰ τῶν Ἀγίων ἀνάπαυσον...» σιγὰ σιγὰ μὲ κλαίουσαν φωνήν, συχνὰ διακοπτομένην ἀπὸ τοὺς λυγμοὺς τῆς ψυχῆς του, οἱ ναῦται δὲν ἠμπόρεσαν νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ ἀνεκραύγασαν πάντες ἐν χορῷ :

— Θεὸς, σχωρέστην ! Θεὸς σχωρέστηνε !

Καὶ τὴν ἐμακάρισαν ἔπειτα μὲ τὴν καρδίαν των ἀληθῶς, τρώγοντες τὰ τόσον κατανοητικῶς εὐλογηθέντα κόλλυβα, τὰ ὅποια εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, καταμεσίς εἰς τὸ πέλαγος, εἶχε παρασκευάσει ἡ εὐλαδὴς πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς μητρὸς του στοργῇ τοῦ συμπαθοῦς ναυκλήρου.

Ὁ καπετὰν Γιάννης παρασταθεὶς καὶ αὐτὸς περὶ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς ἐκείνης σκηνῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ὀσφρανθῇ τὸ εὐῶδες θυμίαμα διασκορπισθὲν ἀπὸ τῆς πρώρας εἰς ὅλον τὸ πλοῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ καὶ αὐτός, μ' ὅλας τὰς φαιδράς καὶ θυμῆρεις ἐξεις τῶν τρόπων του, καὶ εἶπε λαμβάνων καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ κόλλυβα :

— Οἱ πεθαμένοι πολλὰς φορὰς ἔχουν ἀνάγκην τῶν ζωντανῶν. Εἶναι ἀληθές.

Ἐνῷ συγχρόνως πίσω ἀπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου κεμαρώνων ὡς γυφτοσκέπαρνον διηύθυνε τὸ πηδάλιον, ξενυκτισμένος κοντὸς καὶ κυφὸς ὡς ἦτο ὁ Καπότας, δεξιώτατος ὄντως πηδαλιούχος, νομίζων ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλετο ὁ δρόμος τῆς ἐλαφρᾶς σκούρας, ἐφώνηξε δυνατά, μὲ τὴν ἔρρινον πάντοτε φωνὴν του :

— Κι ἐμένα λίγα κόλλυβα, νὰ σχωρέσω !

Ἵστερον, ἐκεῖ πού ἔτρωγον, διηγεῖτο ὁ μάγειρος, ὁ τσεσμελής ἐκεῖνος νεανίσκος, μὲ τὸ ἄσπρο μανδύλι περὶ τὸν ναυτικόν του κοῦκον, ὅτι τὴν ὥραν ὅπου ἔψαλλεν ὁ Γιωργάκης «Μετὰ τῶν Ἀγίων ἀνάπαυσον» καὶ συνέψαλλον καὶ οἱ λοιποὶ ὅτε ὅλοι οἱ ναῦται

ἐκκλίσμεν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, ἔλεγεν ὁ τσεσμελής τότε, τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶδεν ἐπάνω πρὸς τὸν φεγγίτην τῆς πρῶρας, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ τζάμια τοῦ σπιράγιου, «σὺν ἓνα κάτασπρο πρᾶγμα, σὺν ποκάμισο, σὺν σάβανο» ὅπου ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ ἐξεδιπλώνετο κι ἐξανεμίζετο, καὶ κάτι λάμπεις ἔλαμψαν τότε, σὺν τῆς αὐγῆς τὰ πρῶτα ξανοίγματα. Καὶ εἶδεν ἐκεῖ ὁ τσεσμελής τότε τὴν μακαρίτισσαν, τὴν ἰδίαν τὴν κυρὰ Λυμπέριενα, ἀδύνατη καὶ ξυραγγιανὴ ὡς ἦτο, ἀλλὰ χαρούμενη καὶ καλοκαρδισμένη, καὶ ἤκουσε μίαν γλυκυτάτην φωνήν, σὺν σθῆνουςαν μουσικὴν, σὺν οὐράνιον ψαλμωδίαν εἰς τὰ ὕψη ἐπάνω: Δεξιὰ καὶ ἀριστερά, παιδί μου!

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης.

27 Μαρτίου 1924.

ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Ημερο

Καταπράσινη. Μὲ τὸ γλυκὺ, σαπφείρινον, τοῦ πόντου χρῶμα. Νύμφη τοῦ γιαλοῦ, μὲ τὸ λαχανὶ φόρεμά της.

Καμαρόνουςα, κούφη, ἐλαφρὰ σειομένη, ὡς κρεμαστή, εἰς τὸ γλυκὺ τῆς αὔρας φύσημα, μὲ τ' ἀναρίθμητα, τὰ πολυώνυμα ἐκείνα σχοινία τῶν ἱστών, δίκτυον γραμμῶν καὶ γωνιῶν πολύπλοκον, ὡς ζωγραφιστὴ ἐφαίνετο ἐν αἰθερίῳ πίνακι, πανθαῖδαλον ἰνδαλμα τῶν θαλασσῶν, ὄνειρον θελκτικὸν τοῦ κοιμωμένου λιμένος.

Καθρέπτῃς ἀργυρόχρυσος ὁ λιμὴν. Καὶ εἰς τὴν χρυσταλλῶδη, τὴν στίλβουσαν αὐγὴν του, ἔδλεπες ἐν ρεμβασμῷ, μίαν καταπράσινην ἀραγμένην σκοῦναν.

Κάθε βράδυ, μετὰ τὸν θαλασσινὸν μου περίπατον, ἐπερνοῦσα δέπλα της. Ἡ μικρὰ φελοῦκα ἐσειάριζεν. Ἀνεκόπτετο ὁ δρόμος. Καὶ ἱστάμενος ἐν θάμβει, τὴν ἱθεώρουν, τὴν ἐκαμάρωνα, μὲ πόθου διψαλέα ὄμματα, λαμποκοποῦσαν εἰς τὴν ἐσπερινὴν φωτοβολίαν, μὲ μίαν κάτασπρην γραμμὴν, μεταξωτὴν ἐκ βρόχου χιονώδους ταινίαν, περιθέουσαν τὴν ἄκραν τοῦ ὕψηλοῦ της παραπέτου, μὲ τὸ σπιράγιο τῆς πρύμνης κατάλευκον, τετράγωνον βωμὸν τοῦ θαλασσινοῦ θεοῦ, μὲ τὸν Ἡρακλέα ξύλινον, ἐπὶ τῆς ὕψηλῃς, τῆς ἀρρενωπῆς πρῶρας της,

πολὶν ἀργοναύτην, λευκανθέντα εἰς τῶν κυμάτων των τὴν πυκνὴν βροχήν. . .

Ἀνεπαύετο.

— Ν᾽ ἀρμένιζα μαζί της !

Καὶ ὁ ἀράπης, μπογαζιανὸς σκύλλαρος, ὕλακτων, ἔδακνε με τοὺς ἀγρίους ὀδόντας του τὴν κωπαστὴν, καθαλαρωμένος ἐπάνω, φύλαξ ἀγρυπνος τῆς κοιμωμένης θαλασσονύμφης, κι ἐξέβαλεν ἐνίοτε μετ' ὠρυγῶν, τὸ φοδερὸν ρύγχος του, με τὸ τραχύ, μαῦρον τρίχωμα, πεταχτὸν ἄνω τῶν κροτάφων, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποῖου ἀγρίως ἐγυάλιζον δύο πύρινοι ὀφθαλμοί, κι ἐφάγκριζον φοβεροὶ κυνόδοντες, ἀγρίως πειναλέοι.

Ἦρεμος, ἀπαλή, πηκτὴ ἡ γαλανὴ θάλασσα, τὴν ἔφερεν ἐλαφρὰν εἰς τὰ δροσερά της νῶτα, κούκλαν μικρὰν ἔς τὴν καταπράσινη ἀγκαλιά της, θαρρεῖς κ' ἡ θάλασσα ἐπλάσθη δι' αὐτήν.

Κ' ἐκείνη γλυκὰ—γλυκὰ τὴν ἔψαυε, καταπράσινη, ἀρμονικῶς συνδυάζουσα τὸ χρυσαυγὲς χρῶμά της με τὸ γλαυκὸν τῆς θαλάσσης χρῶμα, θαρρεῖς κ' ἐπλάσθη διὰ τὴν θάλασσαν.

— Ν᾽ ἀρμένιζα μαζί της !

Ἡ θάλασσα, μπανάτσα—λάδι, κοιμᾶται. Κοιμᾶται κ' ἡ σκοῦνα, τυλιγμένη μέσα εἰς ἀεροειδῆ πέπλον.

Κι ἂν ἐξυπνήσῃ ἡ θάλασσα μιὰ φορὰ !

Κι ἂν ἐξυπνήσῃ κ' ἡ σκοῦνα μιὰ φορὰ !

— Ν᾽ ἀρμένιζα μαζί της !

Μὲ τὰ πανιά !

Τὸ γνήσιον, τὸ ἀληθές, τὸ καθ' αὐτὸ ταξεῖδι.

Μὲ τὰ πανιά !

Ἄρρητος ὁ πλοῦς, ἀχόρταστος ἡ ἀπόλαυσις, τρυφερὰ ἡ συγκίνησις.

Μὲ τὰ πανιά !

Προφέρεις μόνον τὴν δροσερὰν λέξιν καὶ αὔραι μυρίζουσαι ὡς τὰ κρίνα, τοῦ πόντου τὰ μυροβόλα φύκη πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν σου.

Μὲ τὰ πανιά !

Πτερωτός, μυθικὸς δαίμων, σὲ ἀφαρπάζει, ὡς ἐπὶ νεφελῶν, ἵνα σὲ μεταγάγῃ εἰς τὸν δροσερὸν τῶν κυμάτων κόσμον, ὅπου ἡ φύσις ὁλόγυμνος κολυμβᾷ, ἄφρὸς ἐν ἄφρῃ.

Θεωρεῖς κύματα, διαλογίζεσαι κύματα, ὁμιλεῖς μὲ τὰ κύματα, τὴν ἡδέως κηλοῦσαν τοῦ ὕδατος γλώσσαν, βόμβον ἐράσμιον ὡς ἀπὸ μυριάδων κυφελῶν. Τρώγεις ἔς τὰ κύματα, κοιμᾷσαι ἔς τὰ κύματα, κ' ἐξυπνᾷς ἔς τὰ κύματα, ζῆς σὰν γλάρος, τοῦ κύματος γλάρος....

* *

— Ἄντε ! Γιὰ τὴν Πόλι !

Μὲ ἀφύπνισε τραχεῖα, ἄτακτος, ἀσχημάτιστος φωνή, παιδὸς φωνή, τοῦ νεαροῦ καμαρώτου ἢ πρόσκλησις.

Ἐπετάχθην.

Παῖς γαλανομμάτης, μ' ἐλαφρὸν κοῦκκον ἐν τῇ ἀκτενίστῳ κεφαλῇ του, μὲ γαλάζιαν βλοῦζαν, ἀνυπόδητος μὲ γυμνάς τὰς κνήμας, βρεγμένος, ἀνασκουμπωμένος μέχρι γονάτων, ἤλθε νὰ παραλάβῃ τὴν βαλίζαν μου, ὁ νεαρὸς καμαρώτος.

— Τράγκα—Τρούγκ ! Τράγκα—Τρούγκ ! Τράγκα—Τρούγκ !

Πρῶτ—πρῶτ, χαράγματα, εἶχεν ἐξυπνήσει ἡ σκοῦνα. Καὶ ἡ σιδηρὰ πόμπα της, ἀνασύρουσα τὴν ἄγκυραν, διὰ ρυθμικῶν βραδέων καὶ πενθίμων κρότων, ἀπεχειρέτιζε τὸν λιμένα κλαίουσα; ναϊᾶς.

— Τράγκα—τρούγκ ! τράγκα—τρούγκ ! τράγκα—τρούγκ !

Σκαμπαβία μολυβδόχρους, ἐλαφρὰ ὡς ἐκ ναστοχάρτου, μὲ τέσσαρα κωπιά, μᾶς ἔφερε μετὰ τοῦ πλοιάρχου ἐπάνω εἰς τὴν ἁρμενίζουσαν ἤδη σκοῦναν, ἥτις μετὰ κομπῆς, χορευούσης παρθένου χάριτος, ἀνακόψασα ὡς ἐν χαιρετισμῷ, τὸν ἐλαφρὸν της δρόμον ὑπέκλινε θαρρεῖς καὶ μᾶς ἐδέχθη, πηδήσαντας εὐφροσύνως εἰς τὰς ἀγκάλας της, μητέρα τὰ παιδάκια της.

Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ τέλος ἐπὶ τῆς σκοῦνας. Ἐν τῇ θαλάσῃ.

Μὲ τὰ πανιὰ, ἐπὶ τοῦ καθαροῦ καταστρώματος τοῦ πλέοντος, τοῦ ἡδέως ὀλισθαίνοντος. Ἐν μέσῳ πολυπλόκων σχοινίων, τεταμένων σχοινίων, χαλαρωμένων, κρεμασμένων, κουλουριασμένων, σχοινίων πισσωμένων, κατραμωμένων, βρεγμένων, ἀδρέκτων, χρωματισμένων σχοινίων, ἀχρωματιστῶν σχοινίων, ἐν ἀτμοσφαίρᾳ δροσερῶς ὑγρᾷ, ἀποπνεούσῃ εὐάρεστον, καραβίσιαν ἀπόπνοιαν. Ὑπὸ τὰ ἱστία δλα ἀνοικτά, κολπωμένα, ἔτοιμα νὰ μᾶς ἀναρπάσουν ὅλους, θαρρεῖς, μὲ τὴν σκοῦναν μαζί, πρὸς τοὺς αἰθέρας.

* *

Κατευόδιον !

Εἰς τὰς δύο προκυμᾶς, εἰς τὴν πλατεῖαν τὴν ὑψηλὴν, εἰς τὰς

θύρας τῶν μαγαζείων τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, παντοῦ μᾶς καμπερῶνουν.

— Ἡ σκοῦνα ! ἡ σκοῦνα !

Σηκώθη ἡ σκοῦνα !

Καὶ διὰ πυροβολισμῶν μᾶς χαιρετίζουν. Κι ἡ σκοῦνα παρέρχεται πρὸ τῆς πόλεως σκιρτώσα, χορεύουσα, εὐμορφη, στυλάδο σκαρί, μετὰ τὰ πανιὰ κατάσπρα, μετὰ τὰ σινιάλα φαιδρά· καὶ ἀποχαιρετίζει ἀπαντῶσα εἰς τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς νήσου. Τρομπονισμὸς βοᾷζει βαρὺς ἀπ' αὐτῆς, οὗ ὁ ὑπόκωφος τρόμος ἐν τρόμφ κυλίνεται ἐπάνω εἰς τὴν γαλανὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὡς νὰ μιλῇ ἡ εὐμορφος σκοῦνα :

— Ἐχετε γειά !

Δροσερὸς φυσᾷ ὁ μπάτης ὁ πρωϊνός. Τὸ κῦμα παιγνιωδῶς πιτσιλίζει τὴν πρῶραν, ὡς ποταμάκι ἀσημένιο. Καὶ τὴν ραντίζει εὐλαδῶς, ἐπιχαρίτως ἀνασειομένην, μετὰ τὸν κατάσπρον Ἡρακλέα τῆς θαρρεῖς καὶ τὴν θωπεύει, θαρρεῖς καὶ τὴν λούει, μητέρα τὸ κῦμα χαϊδεύουσα, τὸ παιδάκι τῆς.

Μία γρηούλα, ὡς νὰ προσεύχεται, κάθεται συμμαζεμένη ἐπὶ τινος βράχου λευκοῦ, κατάμαυρη.

Τινος ἀπερχομένου ναύτου νὰ εἶναι ἡ ἀγαπημένη μητέρα ;

Τὸ δειλινὸν ἐχάσαμεν τὴν κόμην, κρυφθεῖσαν ὅπισθεν μίᾳς ἄκρας στενῆς καὶ μακρᾶς. Κατευθυνόμεθα πρὸς βορρᾶν, ἀνοιχτά, πρὸς τὴν Σκόπελον. Ὁ φάρος τῆς Γλώσσης ἐπὶ τινος βράχου, ὡς πύργος γλᾶρων ἐπὶ ἀργιλλώδους, γυμνοῦ ἐδάφους. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐξαφανίζονται οἱ ἔρημοι ὄρμοι τῆς Σικιάθου εἰς εὐθεῖαν τεφρόχροον γραμμήν. Οἱ ναῦται, ἐν τῇ πρῶρᾳ, ξαλλάξαντες, παρεκάθησαν εἰς τὸ λιτὸν πρόγευμά των, τὸ ἀνοιχτόκαρδον κολατσιό, συνομιλοῦντες ὡς ἀδελφοί, καὶ μετὰ πόνου δακρυσμένα βλέμματα παρατηροῦντες ἀδιακόπως τὴν ἐξαφανιζομένην πατρίδα. Οἱ ναῦται τὴν ἀγαποῦν τὴν θάλασσαν, πολὺ τὴν ἀγαποῦν, ἀλλὰ μόνον τὴν στερεὰν ὄνειροπολοῦν. Τὸ σῶμά των ἔς τὴν θάλασσαν κι ὁ νοῦς των ἔς τὴν στεργιά.

Ὁ πλοίαρχος, κοντός, χονδρός, ὀρθογώνιον τμήμα στερεοποιηθέντος σώματος, μετὰ χεῖρας χονδράς, ἐπικαμπεῖς ὡς χηλὰς καθούρας, μετὰ πρόσωπον πλατὺ, μετὰ τὸν μύστακα ἔνθεν κ' ἔνθεν ὡς τὰ δύο τοῦ ἀλφαδήτου πνεύματα, εὐχαριστήμενος διότι τὰ πανιὰ ἐδούλευαν, ἀνοίξας τὰ δεφτέρια του, ἐξετάζει τοὺς λογαριασμοὺς του.

Καὶ μόνος ὁ πηδαλιούχος, ὀρθίος, ἐπὶ τῆς πρόμνης, ἔλαφρά στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ τροχοῦ τοῦ πηδαλίου, ὃν περιστρέφει, διευθύνει τὸ πλοῖον βλέπων ἀτενῶς πρὸς ἓν κατέμπροσθὲν μας γαλανὸν σήμειον, μίαν μονοζούραν τοῦ ὀρίζοντος.

— Ἀνοιχτά, κατὰ τὴν Κυρὰ Παναγιά.

Ἐίχε διατάξει ὁ πλοίαρχος, ἐπιδοθηθήσας αὐτὸν συνάμα εἰς τὴν στροφὴν.

— Τὸν ξέρεις, βρέ, τὸν μπούσουλα ;

Ἡρώτησε χαριεντιζόμενος, ὁ ἀγαθὸς πλοίαρχος μὲ ξηρομασημένους λέξεις, βασιτάζων μεταξὺ τῶν ὀδόντων τεμάχιον μολυβδοκοινδύλου.

Ὁ πηδαλιούχος σὰν νὰ ἐπειράχθη, ἀδιάφορος, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ ἐκύτταζε πρὸς τὸ πέλαγος, κάτω, ὅπου ἡ Σκίαθος ὀλονὲν ἐξηφανίζετο ὑπὸ ἑνὶ γαλανὸν πέπλῳ μὲ κλαδιὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χρυσᾶ, λευκά, πράσινα, γαλάζια κλαδιὰ, κόκκινα κλαδιὰ.

— Σὰν τὸν ξέρεις τὸν μπούσουλα, βρέ Γιαννάκη, πές μου τώρα ποῦ ἔχουμε πλώρη ;

Προσέθηκε μετ' ὀλίγον ὁ πλοίαρχος, σβύσας διὰ τῆς μολυβδίδος ἀριθμοὺς τινὰς καὶ σημειώσας ἄλλους.

— Νά, γράϊγο κάρτα τραμουντάνα !

Ἀπήντησε μετὰ ἐτοιμότητος αὐταρέσχου ὁ νεανίσκος, υἱὸς τοῦ πλοίαρχου πολυαγάπητος.

— Μπράβο, Γιαννάκη, μπράβο, Γιαννάκη ! Ἐσύ μωρὲ γυιέ μου, τὰ ξεσκόλησες ! Κοντεύεις νὰ περάσῃς τὸν πατέρα σου.

Ἐίπεν ὁ πλοίαρχος κ' ἐπαπαμέρισε τὴν ἔνθεν κ' ἔνθεν τοῦ στόματός του ἐπικολλημένην δασειαν καὶ ψιλὴν, ὥς διὰ νὰ γελάσῃ ἐλεύθερα.

Ὁ Γιαννάκης ἦτο νεανίας, μόλις δεκακοκταετής. Ἀγένειος, μελανόφθαλμος, μελαψός, μὲ κόμην ἄφθονον κατάμαυρην, ἐξέχουσαν γύρω, γύρω ἀπὸ τὸν κοῦκον ὡς ἐπικάλυμμα κυψέλης. Καὶ συνεχῶς μετὰ τινος μελαγχολίας ἔστρεφεν ὀπίσω πρὸς τὴν γαλανὴν Σκίαθον κυάνεον ὄγκον πλέον, κι ἐδύθιζε τὸ βλέμμα του κάτω ἐκεῖ, παραμελῶν τὴν πηδάλιουχίαν, καὶ φέρων τὴν σκοῦναν συνεχῶς διὰ γραμμῆς τεθλασμένης.

— Τώρα θὰ μᾶς κυττάζουν ἀκόμα. Μοῦ εἶπε.

— Μᾶς βλέπουν ;

— "Ακόμα δὲν ἐχώνεψεν ἡ σκοῦνα. Κάτω 'ς τὴν ἄμμο, 'ς τὸ Ἐάνεμο, ἡ μάννα μου θὰ μᾶς ἀγναντεύη.

Καὶ μετὰ μικρὸν τεθλιμμένος :

— Πηγαίνει 'ς τὸν Πύργο, ἀνάφτει τὰ καντήλια τ' "Αἰ-Γιαννιοῦ καὶ ὕστερα τραδάει 'ς τὸ Ἐάνεμο καὶ κάθεται ὥς νὰ χωνέψουμε. « Παναγίτσα μπροστά τους ! Παναγίτσα μπροστά τους ! » ὅλα ἔτσι λέει καὶ κάμνει τὸν σταυρόν της ἡ καϋμένη ἡ μάννα μου.

— "Ολο ἀνοιχτά ! ὅλο ἀνοιχτά !

Διέκοφεν ἤδη ὁ πλοίαρχος, ἀντιληφθεὶς αἶφνης ὅτι τ' ἀπόνερα τῆς σκοῦνας ἐσοχημάτιζον πάλιν τεθλασμένην μακρὰν γραμμὴν.

Μετ' ὀλίγον ἐπαυσε καὶ ὁ νεανίας νὰ κυττάζῃ τὴν νῆσον, ἥτις, ἀγνώριστος πλέον, εἶχε διαίρεθῇ ὑπὸ τῆς ἀποστάσεως εἰς τρεῖς μικρὰς νησίδας ξένου ἀρχιπελάγους. Ἐκβαλὼν βαθὺν στεναγμόν, τὸν τελευταῖον πρὸς τὴν πατρίδα του ἀποχαιρετισμόν, ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν πηδαλιουχίαν, τὸ ἔργον του, ἐνῶ χονδρὸν δάκρυ ἐκυλίστο εἰς τὰς ζωηρὰς παρειάς του.

Στηρίζων τὸ στῆθος μου ἐπὶ τοῦ ὕψηλοῦ δρυφάκτου τῆς πρύμνης, ὥς ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξοχικοῦ ἀνδῆρου, μὲ κρυφὴν χαρὰν εἰσπνέω τὴν δρόσον, τὴν ἀμύθητον τοῦ πελάγους δρόσον, τὴν ἀχώνευτον, τὴν ἀλησμόνητον ζωὴν.

Δύο τρία κοπαδάκια, σκιρτῶντα μικρὰ φαράκια, μικρούτσικες ἀθερίνες τῆς Σικιάθου, μᾶς παρηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ λιμένος. Καὶ σπεύδουν τὰ καϋμένα, καὶ σείουν τῆς οὐρίτσες των ὥς νὰ τρέμουν μὴ μᾶς χάσουν. Ἀραιόουν, πυκνοῦνται, ἀλαργεύουν, σιμόνουν, παρατάσσονται, ἀνακατόνονται. Χάνονται ὑπὸ τὸ καταπράσινον κύμα, καὶ πάλιν ἰδοὺ ἀναφαίνονται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς σκοῦνας, ἡ ὅποια διὰ μαγνήτου τὰ προσελκύει κοντά της, τὰ σύρει μαζὶ της. Τώρα εἶνε πίσω. Τώρα ἤλθαν 'ς τὴν μέση. Ἐνα κοπαδάκι, δύο κοπαδάκια, τρία κοπαδάκια. Μικρὰ-μικρὰ. Μὲ κοιλίαν ἀσπρην, μὲ ματάκια μαῦρα, ὥς γιालιστερὲς χανδρίτσες. Ψίχουλα ποῦ τὰ τίναξαν, θαρρεῖς, οἱ ναῦται ἀπὸ τὸ δεῖπνόν των κι ἐζωντάνεψαν μέσα στὸ κύμα. Καὶ νὰ τσιμποῦν τὴν κοιλίαν τῆς σκοῦνας, ἀναίσθητον, μπακιρωμένην. Τώρα ἔκαμαν κύκλον. Τώρα χορεύουν τὸν συρτόν. Τώρα κολυμβοῦν ἕνα ἕνα. Τώρα παραδγαίνουν 'ς τ' ἀλάργα. Πλέουν καὶ παίζουν. Παίζουν καὶ πλέουν. Ἐξάγουν τὰ

κεφαλάρια των νὰ μᾶς ἴδωυν καὶ σχηματίζουν φουσαλίδας ὡς νὰ ἐπιπλήη ἐκεῖ τρυπημένον κόσκινον. Στρέφουν ἐξαίρνης πρὸς τὸ πέλαγος ὡς νὰ κυνηγοῦν ψιχίον καταπεσόν, κ' αἰφνης μετανοοῦν τάχα καὶ τὸ ἀφένου· καὶ πάλιν ξαναμετανοοῦν καὶ παρακολουθοῦν πάλιν δλα μαζύ, ἕνας σωρός, τὴν σκοῦναν, τῆς ὁποίας τὰ λευκὰ ἱστία κεντῶσιν ἤδη μὲ χρυσάφι πολίτικο αἱ χρυσαὶ τῆς δύσεως ἀκτίνες.

*
* *

Νυκτώνει. Ὅπισθέν μας, πρὸς νότον, διαγράφονται αἱ σκιαὶ τῶν βορείων Σποράδων, ὀγκώδεις, μαῦραι, ὡς σύννεφα καταιγίδος. Ἐμπρὸς πρὸς βορρᾶν, μόλις σχηματίζονται δεξιὰ, ὡς νέφη μελαφά, τὰ Ρημονήσια, καὶ πέραν ἐκεῖ ἐπάνω μακρὰν ὡς νεφέλωμα σκοτεινὸν ἢ πολυσχιδῆς Χαλκιδική.

Οἱ ναῦται κατακλίνονται ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὁ μὲν ἐντὸς τῆς μεγάλης σκαμπαδίας, στερεωμένης ἐν μέσῳ τοῦ καταστρώματος. ὁ δὲ δίπλα τῆς, ἔξω ὑπὸ τὴν μάσκαν τῆς, ὡς ὑπὸ στέγην, ὁ δὲ ὑπὸ τὸ ὑπόστεγον τῆς πρύρας καὶ ἄλλος ὑπὸ τὴν δρόσον τοῦ πλατέος τρίγκου τοῦ πλέον χαμηλοῦ ἱστίου, ὡς ὑπὸ τοὺς κλώνους πυκνοφύλλου πλατάνου. Καὶ μόνον ἡ βάρδια ἀγρυπνεῖ, ὁ φρουρός, βλέπων πάντοτε ἔμπρὸς, εἰς ἀπόστασιν, καὶ ὁ τιμονιέρης βλέπων πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ πρὸς τ' ἄρμενα τῆς ἀγρυπνούσης σκοῦνας ἥτις προχωρεῖ ἀδιακόπως γλυκὰ συνομιλοῦσα μὲ τὸ κῶμα.

— Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ ἄστρο, τὸ γεμάτο; Ἐκεῖ νὰ πηγαίνῃ τὸ μπαστοῦνί σου. Καὶ νὰ παίξῃ ὁ κόντρας. τὸ πλέον ὕψηλόν ἱστίον. Ἀκοῦς, Γιαννάκη μου; Ἄ! παιδί μου! Καὶ νὰ ἰδῇς μιὰ πατατοῦκα ποῦ θὰ σοῦ πάρω στὴν Πόλι!

Εἶπεν ὁ πλοίαρχος καὶ ἐξηπλώθη ἐπάνω εἰς τὸ σπιράγιο τῆς πρύμνης, τυλιχθεὶς ὡς κούτσουρον ἐντὸς βρεῖας χλαίνης.

Ὁ μπάτης δυναμώσας τὴν νύκτα κολοῖ τὰ ἱστία τὰ ὅποια θαμβὰ ὕφονται κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῶν δύο ἱστίων, ὡς σημαῖαι πανηγυρικῶν ἀφίδων, λησμονηθεῖσαι τὴν νύκτα.

Ἡ σκοῦνα σείεται δλη ἐλαφρῶς, ἐπιπλέουσα ὡς πτερὸν.

Ὁ οὐρανὸς πλήρης ἀστέρων, ἀπλοῦτα: ὡς ἀπέραντος ὁροφὴ ἄνω τοῦ πελάγους, τὸ ὅποιον μαυρίζει πρὸς τὰ κάτω καὶ χάνεται εἰς τὰ

σκότη, ἀφ' ὧν ἀόριστος, μυστηριώδης ἀναδίδεται ψιθυρος ὡς αὔρας πνεύσεως μακρὰν ἐν τῇ δάσει. Ψιθυρος εὐάρεστος, μορμυρισμὸς ρυακίου, ρέοντος ὑπὸ τὴν χλόην, μαλακά, ὑποκόφως. Ἡ λεία τοῦ πόντου ἐπιφάνεια, ρυτιδουμένη, σχηματίζει μικρὰ κυματάκια, τὰ ἑποῖα παίζουσιν ἐν τῇ σκοτεινῇ ἐκτάσει κυνηγούμενα, καὶ κυνηγοῦνται παίζοντα, καὶ τρέχουν, καὶ θορυβοῦν, καὶ γελοῦν, θαρρεῖς, προσκρούοντα ἐπὶ τῆς πρῶρας, ἐλαφρά, ὡς δεματάκια ἐκ βάμβακος. Φλοισβίζουν, φλυαροῦν, ἀφρίζουν κ' ἐνίοτε ἀντικρύζοντα τὸν ἐλάτινον τῆς πρῶρας ἡμίθεον ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον ὡς ἐκ μετάλλου ἐξίστανται καὶ αὐτά.

Ἀλμυρά, νόστιμος εὐωδία πληροὶ τὴν ὄσφρησίν μου. Φέρομαι ἐπὶ τῶν κυμάτων ὡς ἓνα κάρφος, ἓνα πτερόν. Παμποίκιοι διαλογισμοὶ ὡς τὰ κύματα παίζουσιν ἐν τῇ ψυχῇ μου, ὁροσερᾷ ὡς ὁ πόντος. Ἐνθυμήσεις ἀόριστοι, συγκεχυμένοι, ὡς ἡ περὶ ἐμὲ ὑγρὰ φύσις κατέχουν τὴν διάνοιάν μου. Κόσμος σχοινίων πολυώνυμος, ξάρτια καὶ παταράτσα καὶ κάργα, κόσμος ἱστίων, τρίγκοι καὶ παπαφίγκοι καὶ φλόκια καὶ φλέσια, κόσμος ἐξαρτισμῶν καὶ πλεγμάτων καὶ τροχίσκων καὶ τρυμαλιῶν, καρχήσια πολύστομα καὶ πλατύστομα, ἀπλοῦνται ἐπάνωθέν μου βλα συμπεφυρμένα εἰς τετράγωνα, εἰς κύκλους καὶ ῥόμβους καὶ τρίγωνα, εἰς ἀναβαθμοὺς καὶ ἀναρτήσεις κ' αἰώρας, πέραν τῶν ὁποίων σελαγίζουσιν ἀναριθμητὰ ἄστρα, φωτόμορφοι ἄστεριςμοί, ἀγύριστος κόσμος ἄλλου, μετεώρου πελάγους, μὲ τὰ γαλακτώδη τοῦ Γαλαξίου νεφελώματα, ὡς πολυκαμπῇ ὁδὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν πνευμάτων.

— Νὰ παίζῃ ὁ κόντρας, βρὲ Γιάννη !

Ἀκούεται αἰφνης, διακόπτουσα τοὺς ψιθυρισμοὺς τῆς ψυχῆς, ἡ τραχεῖα φωνὴ τοῦ πλοιάρχου ὡς ὄνειρευθέντος ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἀναισθητοῦσαν χλαϊνάν του.

Καὶ ὁ Γιαννάκης μετὰ προσοχῆς θεωρεῖ τὸν μόλις ἐν τῇ ὕψει καὶ τῇ νυκτὶ διαγραφόμενον, ὡς φαῖν νέφος, κόντραν, πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ ὁποῖου κανονίζεται ἡ εὐθυπλοῖα.

— Πηγες σ' τὴν Πόλι ; Κολακεύει πάλιν τὸν ἐφηβον υἱόν του ὁ πλοίαρχος, ἐνισχύων αὐτὸν ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ του. Νὰ πᾶς σ' τὴν Πόλι καὶ νὰ ἰδῇς ! νὰ ἰδῇς ἀγάδες καὶ νὰ ἰδῇς χανούμισσαις ! Νὰ ἰδῇς ἀγάδες ἔς τὰ ἄλογα καὶ χανούμισσαις ἔς τοὺς μπιαντέδες σὰν ζωγραφιαῖς.

Γλυκὰ-γλυκὰ κατέρχεται ἐπὶ τῶν βλεφάρων μου ὁ ὕπνος ὡς φε-

κάζουσα δρόσος ἀπὸ τῶν ἱστίων, ἄτινα συγχέονται πρὸς τὴν σκοτίαν πλέον, ὄγκοι σκοτεινόφαιοι ἀτμῶν καὶ καταχνιάς.

Διὰ τελευταίαν φοράν διακρίνω τὸ κατακόκκινον φῶς τοῦ σιγά-ρου τοῦ πρῶταιου φρουροῦ, ἀγρυπνοῦντος βαρδιάνου, ἀκινήτου ὡς ξυλίνου, ὅστις τυλιγμένος εἰς τὸ ἀμπαδένιον καποτάκι του, ὡς ἐντὸς μιᾶς διπλᾶς τῆς νυκτός, τραγουδεῖ τὸ τραγουδάκι του, τὸ γλυκὺ τοῦ νυσταγμοῦ του ἀντιφάρμακον, ἕπερ ὡς νανούρισμα δι' ἐμὲ κομίζει ἡ νυκτὶα δρόσος πρὸς τὴν αὐτοσχέδιον κλίνην μου, ὑπὸ τὴν βαρεῖαν τῆς μπούμπας ἐπιστέγασιν...

Τί θνειρον ! Γλυκὺ, δροσερὸν θνειρον. Ἡ πλατεῖα μπούμπα, ἀγρυπνοῦσα μὲ παρεφύλαττεν ὡς δροσερὸς ἄγγελος καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ἄλλ' ἐκοιμήθην ἐπὶ στρώματος ἐξ ἀνθέων; Ἐκοιμήθην ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ; Ἐκοιμήθην ἐπὶ νεφέλης κούφης; Ἐλαφρά; Μαλακά; Ἐναέριος; Ἐπὶ πτίλων περιστερῶν; Ἐπὶ πετάλων ρόδων; Ἐπὶ ἐρίων χρυσῶν; Κλίνῃ μυστηριώδης. Βυθίζουσα εἰς τὸ ἀχανές. Ἀνάγουσα εἰς κόσμους μεταρσίους. Δικνίζουσα με ὡς δι' ἀδροδιαίτων χειρῶν νυμφῶν καὶ νηρηίδων, ὑπερχοσμίων πνευμάτων. Βαυκαλίζουσα με ἡδέως. Ἐὰν αἱ ψυχαὶ κοιμῶνται ἐν τῇ παραδείσῳ, ὁ ὕπνος των δὲν εἶναι ἄλλοις.

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΣΚΥΛΟΥ

(Ἡθογραφικὸν διήγημα).

Ὡς νὰ ἦτο χθεσινὴ ἐνθυμοῦμαι τὴν ἤδη τεσσαρακονταετὴ τοῦ σκύλου ἐκείνου ἱστορίαν. Ἦμην τότε μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν Λύκειον τοῦ μακαρίτου Χρίστου Εὐαγγελίδου. Ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας δὲν εὗρέθην ὅσον ἐφοδοῦμην εἰς τὴν Σύρον ξενιτευμένος. Πολλοὶ τῳόντι ἀπέμεινον ἀκόμῃ εἰς τὴν ὀμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου ξηρόνησον Ἰταλοὶ πατριῶται ἐκ τῶν φιλεξηνηθέντων μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν πλείστοι ἀκονηταὶ ξυραφίων, καθαρισταὶ κηλίδων, συγκολληταὶ σπασμένων πινακίων, ἀνακαινισταὶ παλαιῶν ὑποδημάτων, διακοσμηταὶ τῶν νεκρικῶν φε-

ρέτρων, τηγανιστάι σμαρίδων καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως ζωγράφοι, λιθοῤῥοι, χοροδιδάσκαλοι καὶ μουσικοί. Αἱ ἀξιώσεις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, ὃ δὲ βίος δὲν ἦτο τότε ὥπως σήμερον ἀκριβός. Ἀντὶ εἰκοσιπέντε τὸν μῆνα δραχμῶν ἡδύνατό τις νὰ εὖρη ὀλόκληρον μονώροφον οἰκίσκον εἰς τὰ Βαπόρια καὶ ἀκόμη εὐθηνότερον, ἂν εἶχεν ἀμδλείαν τὴν ὁσφρησιν, παρὰ τὰ Βυρσοδεφεῖα, καὶ μὲ ἐν μόνον σφάντζικον νὰ χορτάσῃ κεφτέδες, στιφάδον καὶ καπαμὰ εἰς τὰ αὐτοκαλούμενα εὐρωπαϊκὰ ξενοδοχεῖα.

Ἀνάλογος τῆς τοιαύτης τοῦ βίου εὐθηνίας καὶ τῆς πληθώρας διδασκάλων ἦτο τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἡ τιμή, οἱ δὲ φιλόμουσοι πάσης κοινωνικῆς τάξεως Ἑρμουπολίται ὠφελοῦντο τῆς εὐκαιρίας, ὥπως διδαχθῶσιν ἕκαστος ἀντὶ μικρᾶς θυσίας τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς του. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀντήχησαν ὅσα τότε εἰς τὴν Σῶρον βιολία, φλάουτα, τρόμπαι, πῖφερα, μανδολίνα, κόρνα καὶ κλαρινέτα. Ὁ περιερχόμενος τὰς στενωποὺς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς Κυριακάς, ἐπνίγετο εἰς κύματα μελωδίας ἐξορμῶντα ἐκ παντὸς παραθύρου. Οὐδ' ἡδύνατο νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ἔδραν κουρείου ἢ τὴν τράπεζαν καφενεῖου χωρὶς νὰ εὐρεθῇ ἀντιμέτωπος πατριώτου τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Κορεγίου ζητοῦντος τὴν ἄδειαν νὰ εἰκονίσῃ ἀντὶ τριδράχμου τὴν εὐγενῆ καὶ ἐκφραστικὴν κεφαλὴν του ἢ νὰ φοφήσῃ ὃ σκύλος, ὃ γάτος ἢ ὃ ψιττακός του χωρὶς νὰ δεχθῇ αὐθημερὸν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προτείνοντος νὰ βαλσαμώσῃ τὸ λείψανον τοῦ ἀξιεράστου ζώου. Ἀν δὲ ἐκινδύνευε νὰ μεταβῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς διακεκριμένον τῆς Συριανῆς κοινωνίας μέλος τότε ὄχι νὰ κρυώσῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ξεφυχήσῃ ἐπερίμεναν οἱ προσφερόμενοι νὰ διαιωνίσωσι διὰ γυψίου ἐγμάγματος τὴν ὄψιν τοῦ ἐπιφανοῦς μεταστάντος ἢ νὰ ὑμνήσωσι τὰ ἀλησμόνητα ἔργα του εἰς τὰ ἔγκριτα τῆς Ἰταλίας φύλλα.

Ἐξ ὧν τῶν Ἰταλῶν ἀποίκων διασκεδαστικώτατος ἦτο βεβαίως ὁ πρῶν Γαριβαλδινὸς λοχίας Γιαμβατίστας, ὃ προτιμήσας παντὸς ἄλλου τὸ ἐπάγγελμα σαλτιδάγκου ἢ θαυματοποιοῦ, τὸ ὅποιον μετήρχετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀκριβῶς ἀντικρὺ τοῦ Λυκείου, πρὸς μεγάλην τῶν ὑποτρόφων χαράν. Τὸν θίασον ἀπετέλουν ὁ ρηθεὶς Γιαμβά-

τίστας, ὁ δωδεκαετής υἱὸς τοῦ Κάρολος καὶ μεγαλόσωμος σγουρό-
σκυλος φέρων τὸ ὄνομα Πλούτων. Τὰ θαύματα τοῦ θιασάρχου, αἱ
λαθροχειρίαι πεσσῶν, αἱ σφαιροβολίαι, αἱ πυραμίδες καὶ αἱ καταπό-
σεις φλεγόντων ἀνθρώπων ἦσαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων καὶ ἐτι κοινό-
τερα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὰ θανάσιμα πηδήματα, ὁ χορὸς μεταξὺ αὐγῶν
καὶ αἱ ἐξαρθρώσεις. Πολὺ μᾶλλον τούτων εἴλκυε τὴν περιέργειαν καὶ
τὰ πεντάλεπτα τῶν Συριανῶν ὁ σκύλος, ζητωκραυγάζων ἢ μᾶλλον
ζητογαυγίζων ὑπὲρ τοῦ Γαριβάλδη, ἥτοι πρὸ πασσάλου ἐνδουθέντος
κόκκινον χιτῶνα, ἢ ὁρμῶν νὰ σπαράξῃ τὸν Ἰησοῦτην ἢ τιν Ραδέ-
σκη, τὸν αὐτὸν δηλαδὴ πάσσαλον φέροντα μαῦρον ράσον ἢ ἀσπρό-
χρυσον στολὴν καὶ πῖλον πτερωτὸν Αὐστριακοῦ στρατάρχου.

Ἀκόμη νοστιμώτερος ἦτον ὅταν ὄρθιος ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ
ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιερατικὸν διάδημα ἐκ χρυσοχάρτου ἐμιμεῖτο
τὸν Πάπαν Πιον Νόννον, εὐλογῶν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν του
τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, καὶ ἐξίσου διέπρεπεν καὶ εἰς τὴν λεγομένην
κρίσιν τοῦ Πάριδος, ἀπονέμων ἀλανθάσιως τὸ μῆλον ἢ μᾶλλον πορ-
τοκάλιον εἰς τὴν ὠραιότεραν ἐκ τῶν προσαγομένων πλύστραν ἢ
παραμάναν.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀλγισμόνητος ἦτο ὅταν, βαδίζων ἐπὶ τῶν ὀπι-
σθίων ποδῶν καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων μικρὸν δίσκον, πε-
ριήρχετο μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τὰς τάξεις τῶν θεατῶν
ταπεινῶς ὑποκλινόμενος πρὸ ἐκάστου καὶ ἔπειτα προσηλώνων ἐπὶ
αὐτοῦ ἀνεκφράστου γλυκύτητος ἐπαιτικὸν βλέμμα. Κάλλιστα δὲ
γνωρίζων πόσον ὑπὲρ τῶν μαθητῶν ἠγαπᾶτο, εὐθὺς μετὰ τὴν περι-
φόρὰν τοῦ δίσκου εἰς τὴν πλατεῖαν, εἰσώρμα εἰς τὸ Λύκειον, εὐθυμὸς
καὶ θορυβώδης ἂν διεσκεδάζομεν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ ταῦς διαδρόμους,
ἄρῳρες, αἰδήμων καὶ συνεσταλμένος ἂν εὐρισκώμεθα εἰς τῶν παρα-
δόσεων τὰς αἰθούσας. Ἡμέραν ἐν τούτοις τινὰ ὁ διδάσκαλος τῆς
κατηχήσεως, ὁ τότε ἄπλοος ἱερεὺς καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Χαλκίδος
ἀοίδιμος Δαβὶδ Μολοχάδης, μὴ γνωρίζων τὸν εἰσερχόμενον ἤγειρε
τὴν ράβδον του νὰ τὸν ἀποδιώξῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ράβδος καταπέσῃ
συνηνητῆθησαν τοῦ καλοῦ ἱερέως καὶ τοῦ καλοῦ σκύλου οἱ ὀφθαλμοὶ
καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως ἐκείνης ἦσαν ἡ ἀπόθεσις τῆς
ράβδου καὶ ἡ προσθήκη πενταλέπτου εἰς τὸν ἔρانون τῶν μαθητῶν.

Οὗτοι διεσχέδαζον ἐνίοτε υποβάλλοντες τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Πλούτωνος εἰς δεινὴν ἀληθῶς δοκιμασίαν. Ἀντὶ χαλκίνου κέρματος εἰς τὸν δίσκον ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν καταγῆς τεμάχιον ἄρτου, κουλούραν ἢ κατημέρι. Ἄλλ' εἰς ποῖον ἄρα ἀνῆκε τὸ εὖτω προσφερόμενον, εἰς τὸν θάσσον ὡς τὰ πεντάλεπτα ἐταιρικῶς, ἢ τὸν εἰσπράκτορα προσωπικῶς; Τοῦτο ἦτο τοῦλάχιστον ἀμφίβολον. Τὸ τίμιον ὅμως τετράποδον, ἀντὶ νὰ λύσῃ αὐθαιρέτως τὸ ζήτημα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καταβροχθίζον τὸ προσφερόμενον, ἔθετε κατὰ γῆς τὸν δίσκον, ἐπρόσθετεν εἰς τὰ νομίσματα τὴν εἰς εἶδος προσφοράν, ἐλάμβανε καὶ πάλιν εἰς τὸ στόμα τὸν δίσκον καὶ ἔτρεχε νὰ παραδώσῃ ἀκέραιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς τοὺς κυρίους του. Ἡ τοιαύτη διαγωγή ἦτο τόσον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, καθόσον οὐδεμία ὑπῆρχε βεβαιότης, ὅτι θὰ ἡμείδετο λαμβάνον ὅλα τὰ φαγώσιμα. Οἱ θαυματοποιοὶ ὑπερηγάπων βεβαίως τὸν σκύλον των, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔτρωγαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐχόρταιναν οἱ ἴδιοι καθημέραν.

Ὑπῆρχον ἐν τούτοις καὶ τινες κατ' ἔτος ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὄχι μόνον ἔτρωγαν, ἀλλὰ καὶ ἔπιναν οἱ Ἰταλοὶ μέχρι κόρου, πανηγυρίζοντες διὰ συμποσίου τὴν ἐπέτειον ἐπαναστατικοῦ τινὸς κατορθώματος. Ἀφθόνως τότε ἔρρεεν ὁ οἶνος τῆς Σαντορίνης, ὁ μόνος ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐνθυμίζων εἰς τοὺς ἐξορίστους τῆς πατρίδος των τὸ γλυκὺ δάκρυον τοῦ Χριστοῦ ἢ τὸ βαρὺ νέκταρ τῆς Μαρσάλας. Ἐκ τοιαύτης ἐπιστρέφων ἡμέραν τινὰ ὑπερεῦθυμος εὐωχίας ἀπεδύθη εἰς τὴν συνήθη ἐπὶ τῆς πλατείας παράστασιν ὁ Γιαμβατίστας, καὶ κατὰ κακὴν του τύχην δὲν παρέλειψε τὴν πυραμίδα. Αὕτη ἀποτελεῖται, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, ἐκ στιβάδος παντοίων ἀλλεπαλλήλων σκευῶν, τραπεζῶν, καθισμάτων, βαρελίων, σταμνίων καὶ φιαλῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάντων τούτων ἀνύψωσιν ὡς ἀγάλματος τοῦ θαυματοποιοῦ. Τῶν πυραμίδων τούτων ἡ στερεότης δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὅση καὶ ἡ τῶν αἰγυπτιακῶν, καὶ πολλὴ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀναβάτου ἀσφάλεια πατήματος καὶ προσοχὴ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσταθοῦς αὐτοῦ ἰσορροπίας. Ταύτην καθίστανον τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ ἄνθρωποι τοῦ θηραϊκοῦ οἶνου ἔτι ἀσταθεστέραν. Καὶ κατάρθρωσε μὲν ὁ Γιαμβατίστας ν' ἀκινήτῃσιν ἐπὶ τινας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βάρους, ἀλλ' αἰφνης, ἐνῶ ἑσταύρωσεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας

πρὸς ἀπομίμησιν τοῦ Βοναπάρτε, τὸ ἔλρον οἰκοδόμημα ἐσείσθη καὶ κατέπεσε μετὰ φοβεροῦ πατάγου. τοῦ ὁποῦο ὑπερείχεν ὁ δέξτερος ἦχος τῶν συντριβομένων ὑαλίων. Οἱ θεαταὶ ἐπίστευσαν κατ' ἀρχᾶς ὅτι περιείχετο καὶ ὁ σεισμὸς οὗτος εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως. Ἡ ζῆμια δυστυχῶς ἦτο πραγματικὴ καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐν ἀρχῇ ὑπολογισθείσης. Πλὴν τῶν σταμνίων καὶ φιαλῶν εἶχον σπάσει κατὰ τὴν πτώσιν καὶ ἀμφοτέρω τὰ ὁσπὰ τῆς κνήμης τοῦ δυστυχοῦς σχοινοβάτου, τὴν ὁποῖον θέσαντες οἱ προσδραμόντες κλητήρες ἐντὸς φορείου μετεκόμισαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ ἐδυρομένου Κάρλου καὶ τοῦ Πλούτωνα, τοῦ ὁποῦο δὲν ἐφαίνετο μικροτέρα ἢ ἄφωνος λύπη. Ὁ τότε ἀρχίατρος τοῦ Συριανοῦ νοσοκομεῖου ἦτο ὄχι μόνον καλὸς χειρουργός, ἀλλὰ καὶ κάλλιστος ἄνθρωπος. Εὐσπλαγχνισθεὶς τοὺς ἀθλίους ἐκείνους ἐφιλοξένησε πλὴν τοῦ παθόντος εἰς τὸ κατάστημα τὸν υἱὸν του καὶ τὸν σκύλον.

Τὸ διπλοῦν κάταγμα τοῦ θυματοποιοῦ ἀπεδείχθη ἀνεπίδεκτον συγχολλήσεως καὶ ἐπεδᾶλλετο ἀναποδράστως τῆς κνήμης ἢ ἀποκοπή. Ὁ αἰθέρ, τὸ χλωροφόρμιον καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ φύχους τοπικὴ ἀναισθησία δὲν ἦσαν ἀκόμη συνήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ δὲ παθὼν ἐπρεπε νὰ ὑπομείνῃ ἀμείωτον τῆς ἐγχειρήσεως τὴν ὁδὸν. Πρὶν ἢ προβῇ εἰς ταύτην, διέταξεν ὁ ἱατρὸς ἐκ φόβου συγκινήσεως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου, κατὰ παράκλησιν ὁμῶς αὐτοῦ ἔστερξε νὰ μείνῃ ὁ σκύλος. Ὁ σχοινοβάτης περιβαλὼν διὰ τοῦ βραχίονος τὴν οὐλότριχα κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ συντρόφου του ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδικὴν του, ἔπειτα ἤρχισε τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πρίονος ἡ ἐργασία.

Οἱ ἐκ τῆς δξύτητος τοῦ πόνου στεναγμοὶ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου ἠρέθιζον τὸν Πλούτωνα μὴ δυνάμενον νὰ μαντεύσῃ διὰ τίνα λόγον ἐδασάνιζαν τὸν αὐθέντην του τόσον σκληρῶς. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐγχειρήσεως ἐλιποθύμησεν οὗτος ἐκ τῆς ἀφθόνου τοῦ αἵματος ροῆς, ἀπομείνας ὁ σκύλος ἐλεύθερος ὥρμησε νὰ τὸν ἐκδικήσῃ δαγκάνων τὸν γυμνὸν βραχίονα τοῦ χειρουργοῦ. Ἀλλ' οὗτος ἦτο, ὡς εἶπομεν, ἀγαθώτατος ἄνθρωπος. Ἀντὶ νὰ θυμώσῃ ἔσπευσε νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς πρὸς ἐπίδειξιν ζήλου κακοποιούντας τὸν Πλούτωνα νο-

σοκόμους, διατάξας ν' ἀφεθῇ ἀνενόχλητος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ κυρίου του.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ νοσοκομείου αἰθουσᾶν ἔτυχε νὰ παραμένῃ πρὸς τελείαν ἀνάρρωσιν καὶ ἄλλος Ἰταλός, πλανόδιος ἐκτριζωτὴς ὀδόντων καὶ πωλητὴς μαγικῶν φίλτρων, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριόν του εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐκολωτέρα ἦτο ἡ εὐρεσις ἀγοραστῶν. Ὁ ἀγύρτης οὗτος κάλλιστα γνωρίζων τὴν δεκαροσυλλεκτικὴν τοῦ Πλούτωνος ἱκανότητα, ἐσκέφθη ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀσυνειδησίας του νὰ στερήσῃ τῆς μόνης του παρηγορίας τὸν ἡχρωτηριασμένον αὐτοῦ συμπατριώτην. Ὁφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ νέου Κάρλου, τοποθετηθέντος διὰ συστάσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς ἱκανῶς ἀπέχον βαφεῖον, ἡσυχολήθη διὰ παντοίων περιποιήσεων νὰ ἐλκύσῃ τοῦ σκύλου τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐξόδου του ἐκ τοῦ νοσοκομείου κατῴρθωσε νὰ προπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ὅμως ἀπέμεινεν ὁ Πλούτων νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ οὔτε διὰ θωπειῶν οὔτε διὰ τῆς ἐπιδείξεως ὀρεκτικοῦ ἀλλάντρος πειθόμενος νὰ πρὶθῇ περαιτέρω. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποπείρας διαφθορᾶς ἡναγκάσθη ὁ ἄρπαξ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρήσιν σχοινίου, διὰ τοῦ ὁποῖου παρέσυρε τὸ ταλαίπωρον ζῖον, ὅτε μὲν θορυβῶδῶς διαμαρτυρούμενον, ὅτε δὲ κινδυνεύον διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ νὰ πνιγῇ. Καθ' ὅδον ἔτυχε νὰ συναντήσῃ νοσοκόμον, εἰς τὸν ὅποιον διηγήθη ὅτι ἀγοράσας παρὰ τοῦ κυρίου του τὸν σκύλον, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συμπαρελάβῃ καὶ ἄκοντα εἰς τὰ Χροῦσα.

Ἡ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ συντρόφου του λύπη καὶ ἡ ἐκ τῆς πρῶν κακῆς διαίτης δυσκρασία τοσοῦτον ἐδείνωσαν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς θαυματοποιοῦ, ὥστε ἐρχόμενος πρῶτον τινὰ εὐεχὴς τοῦ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εὗρε τὴν κλίνην κενὴν καὶ τὸν πατέρα του ἐντὸς φερέτρου ἑτοιμον πρὸς μετακόμισιν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Ὅχιτ' ὡς μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ ἡμέρας καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ὁ Πλούτων, ὅστις εἶχε κατορθώσῃ νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ Χροῦσα ἔξεν ἐπιμόνως τὴν ἐξώθυραν τοῦ νοσοκομείου. Ταύτην ἤνοιξε δυστυχῶς εἰς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ θυρωροῦ τελειόφοιτος τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, προσληφθεὶς ὡς βοηθὸς τοῦ χειρουργοῦ. Ὁ ἀπο-

τρόπαιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἡσχολεῖτο πρὸς διαδόησιν τοῦ ὀνόματός του εἰς πειράματα ζωντοτομίας, τῆς συνισταμένης, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀντὶ πτώματος ἀνατομὴν ζωντανοῦ θύματος πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς λειτουργίας τῶν ἐσωτερικῶν του ὀργάνων, τῆς κινήσεως τῶν μυῶνων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τομῆς τοῦ νεύρου ἢ τῆς ἐξαιρέσεως ἐγκεφαλικοῦ λοβοῦ. Αἱ θηριωδῖαι αὗται ἐνδέχεται μὲν νὰ εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐπροκάλεσαν καὶ ἐξακολουθοῦσι προκαλοῦσαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις πάντων τῶν ἐχόντων σπλάγχχνα.

Ἡ θέα τοῦ καλοῦ ἐκείνου ζῳου, ἀσθμαίνοντος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου, τοῦ σείοντος τὴν οὐρὰν καὶ μὲ ἀνθρώπινον βλέμμα ἐκτετεύοντος νὰ τοῦ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης, ὅπου ὑπέθετεν ἀκόμῃ εὐρισκόμενον τὸν αὐθέντην του, δὲν ἴσχυσε νὰ μαλάξῃ τὴν λιθίνην τοῦ ζωοτόμου καρδίαν. Συλλαβὼν τὸν ἀνύποπτον Πλούτωνα καὶ δέσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης ἤρχισε νὰ κρεουργῇ τὰς σάρκας τοῦ ἀνηλεῶς. Ἐνῷ εἰς τοιαύτην παρεδί-

 δετο διασκέδασιν, ἐπέστρεφεν ὁ Κάρλος εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς παραλαβὴν τῆς πενιχρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ἥτοι δέματος θεατρικῶν ἐνδυμάτων. Ὁ ἐκ τῆς μαχαίρας πόνος καὶ ἡ αἰσθησις τῆς προσεγγίσεως τοῦ νεαροῦ κυρίου του μετέδωκαν εἰς τὸν Πλούτωνα δυνάμεις ἐκ-
 νὰς νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ προβάλλῃ κάτωθεν τῆς θύρας τὸν δασύμαλλον αὐτοῦ πόδα καταιματωμένον. Σπαρταξικάρδιος ἀντήχησε τότε ἡ θυρὶς τοῦ πρὸ τῆς κλειστῆς θύρας κλαίοντος παιδίου καὶ τοῦ ὀπισθεν αὐτῆς γοερῶς ὑλακτοῦντος σκύλου. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος προσεῖλκυσε τὸν ἱατρὸν, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ βροντοφώνημα ἠναγκάσθη ὁ ζωοτόμος νὰ ὑπακούσῃ ἀνοίγων τὴν θύραν. Ὁ Πλούτων ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὀρφανοῦ, ὁ δὲ ἱατρὸς ἐπέδειξε καὶ πάλιν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, περιδέσας μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὰς χαινούσας τοῦ θύματος πληγὰς, εἰς τὸ ὅποιον διέταξε νὰ προσφέρωσι πινάκιον γάλακτος καὶ νὰ τὸ ἀφήσωσιν ἔπειτα νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἀδύνατον ὅμως ἦτο νὰ εὕρῃ ὁ Πλούτων ἡσυχίαν πρὸ τῆς ἀνευ-
Νεοελληνικά ἀναγνώσματα Α' τάξ. τῶν Γυμνασίων 9

ρέσεως καὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κυρίου. Εὐθὺς ὡς ἔμεινε μόνος, ὠρθώθη ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν τοῦ καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ θεραπευτήριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν μικρὰν ὑπόστεγον αὐλὴν, ὅπου ἀπεθέοντο μέχρι τῆς ἐκφορᾶς τῶν οἱ ἀποθανόντες. Ὁδηγὸν ἔχων τὴν ἀλάνθαστον ρινὰ τοῦ καὶ ὅτε μὲν τὴν γῆν, ὅτε δὲ τὸν ἀνεμον ὁσφραινόμενος κατὼρθωσε ν' ἀνεύρη καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἐδὸν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον. Ἡ ἐλευνὴ ἐν τούτοις καὶ ἀλλόκοτος ὄψις τοῦ τυλιγμένου εἰς αἰμοδαφῇ πανία ἐκείνου σκύλου ἐκίνει τὴν περιέργειαν τῶν διαδωτῶν καὶ ἐξήγειρε τὴν ἀσυνεῖδητον παιδικὴν ὠμότητα τῶν ἀγυιοπαίδων, οἵτινες ἔτρεχον κατόπιν αὐτοῦ κραυγάζοντες καὶ λιθοβολοῦντες. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξελθόντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Λυκαίου εἰς τὸν συνήθη ἐσπερινὸν περίπατον ἀνῆρχοντο ἐν στρατιωτικῇ παρατάξει τὸν ἀνήφορον τῆς Ἀνω Σύρου. Αἱ τάξεις διεσπάσθησαν ἀμέσως καὶ πάντες ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου μας, ἐνῶ ἐπρόβαλε πνευστιῶν ὁ Κάρλος ἐξ ἄλλης ὁδοῦ. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ Πλούτων, τοῦ ὁποίου ἐξήντηλσαν τὰς τελευταίας δυνάμεις ἡ ἑρμὴ τοῦ δρόμου, ὁ τρόμος καὶ οἱ λιθοβολισμοί, κατέπεσε πλησίον τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου, μόλις προφθάσας νὰ γλύψῃ τὰς χεῖρας τοῦ παιδίου πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ πρὸ τῶν γονάτων τοῦ.

Συλλέξαντες δι' ἐράνου τρεῖς δραχμὰς κατεπεισάμεν δι' αὐτῶν τὸν νεκροθάπτην ν' ἀποθέσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πλούτωνος εἰς λάκκον σκαφέντα πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἀφοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ ταφῇ ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἑμμανουὴλ Ροῖδης.

ΠΑΙΝΕΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

(Λυρικὸν ἡθογραφικὸν ποίημα).

Λὲν τὰ παιδιὰ τοῦ τσέλιγκα παινετικὸ τραγοῦδι :

— Ἐσένα πρέπει, ἀφέντη μου, νὰ ζήσης χίλια χρόνια,
νὰ ζήσης σὰν τὸν Ἑλυμπο, ν' ἀσπρίσης σὰν τὸν Πίνδο,
νὰ ἰδῇς ὕγιους, νὰ ἰδῇς γαμπροὺς καὶ νυφοθυγατέρες,
καὶ ἀγγόνια καὶ δισέγγονα νὰ πιάκῃς νὰ χαϊδέψῃς.

Νάχης χιλιάδες πρόβατα, νάχης χιλιάδες γίδια,
 με μύρια ἀργυροκούδουνα, νὰ τὰ λαλοῦν νὰ πρέπουν·
 ν' ἀρμέγης κάθε πρόβατο κι ἐννιὰ ἀρμεγμοὺς νὰ βγάζης.
 Ἐσένα πρέπει, ἀφέντη μου, τὸ πρῶτο, ἀπ' ὅλα πρῶτο,
 νάχῃ γεράνι ἀπὸ φλουρὶ καὶ κέρατα ἀπ' ἀσῆμι,
 νὰ τ' ἀκλουθᾶν τὰ πρόβατα, νὰ τ' ἀκλουθᾶν τὰ γίδια,
 νὰ τὰ σουρεῖς, νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ τὰ καμαρώνῃς.
 Ἐσένα πρέπει, ἀφέντη μου γιὰ νὰ καβαλικεύς
 τ' ἀσέλλινο, προσέλλινο, τὸ κάλλιο τὸ πουλάρι,
 ὁπῶχει ἀστρὶ στὰ στήθια του, φεγγάρι στὰ καπούλια,
 καὶ χίλιοι νὰ σοῦ τὸ κρατοῦν νὰ γέρῃ νὰ πεζεύης,
 νὰ σεῖσαι, νὰ λυγίζεσαι, νὰ κάτσης στὸ προσκάμι.

Κι ὅχ τὸ προσκάμι ὄντας σκωθῆς καὶ μῆς στὸν ἀρμεγῶνα
 τὸ πλιὸ τρανὸ μαντρόσκυλο νὰ σ' ἀκλουθᾷ σοῦ πρέπει,
 καὶ πάλι ξαναπρέπει σον βαριὰν ἀρμάτια νάχης,
 νάχης πολλὲς τὲς φορεσιὲς καὶ χρυσοκεντισμένες.
 Νὰ ντυέσαι, νὰ ξεντύνεσαι, ν' ἀλλάζης, νὰ ξαλλάζης,
 νὰ κουβαλᾷς ἐδῶ κι' ἐκεῖ τ' ἀμέτρητο τὸ βιό σου,
 νὰ διαφεντεύς στὰ βουνά, ν' ἀκούγεσαι στοὺς κάμπους.

Λὲν τὰ παιδιὰ τοῦ τσέλιγγα παινετικὸ τραγοῦδι,
 καὶ παίρνουν πάλι ἀφρόγαλα καὶ πίνουν καὶ ραντίζουν
 καὶ ξανασκοῦζουν : χούι, χούι, χούι ! ρίχνουν καὶ τρία ἀρμούτια.

Κώστας Κρυστάλλης,

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

(Λυρικὸν ἢθογραφικὸν ποίημα).

Σύ, τῆς καρδιᾶς κρυφὸ μαργαριτάρι,
 καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
 ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,

ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἦλθε πλάση,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδὲμ ὅπου εἶχε χάσει,
τὴ θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲ μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία καὶ προδοσιὰ κρυφῇ,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμένειν ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοί.

ὦ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατιά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἔσὺ καὶ τὴ Φιλία νὰ λαχταρῶ·
σὺ κρύβεις μὲς τὸ λατρευτό σου χέριον·
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριον,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορὲς μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη,
σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρουν τῆς ζωῆς,

σὺν ἔμπαινα μὲς τὴν καλὴ σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μιας τρισευλογημένης σου πνοῆς !

Πόσες φορές μὲς στὴ θερμὴ σου ἀγκάλῃ,
ὕστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλῃ,
γαλήνῃ εὐρῆκα καὶ παρηγοριά,
γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά !

Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρῃ
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιά μου ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
περὶ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορές ὥς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδελφία μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρῶνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά !

Γεώργιος Στρατήγης.

ΜΗ ΦΟΒΗΘΗΣ

(Λυρικὸν ἠθογραφικὸν ποίημα).

Μὴ φοβηθῇς τὸ σπῖτι πὺν ἀνοιξε
 στὴ γῇ βαθιὰ τὰ θέμελά του,
 κι ἄς ἔρθουν χίλιοι ἀνεμοστρόβιλοι
 καὶ τὴ σκεπὴ του ἄς ρίξουν κάτω

Μὴ φοβηθῇς τὸ δένδρο πὺν ἀπλωσε
 τὶς ρίζες του βαθιὰ στὸ χῶμα
 κι ἄς σπάσῃ τὴν κορφή του ὁ ἄνεμος
 καὶ τὰ πυκνὰ κλαδιὰ του ἀκόμα.

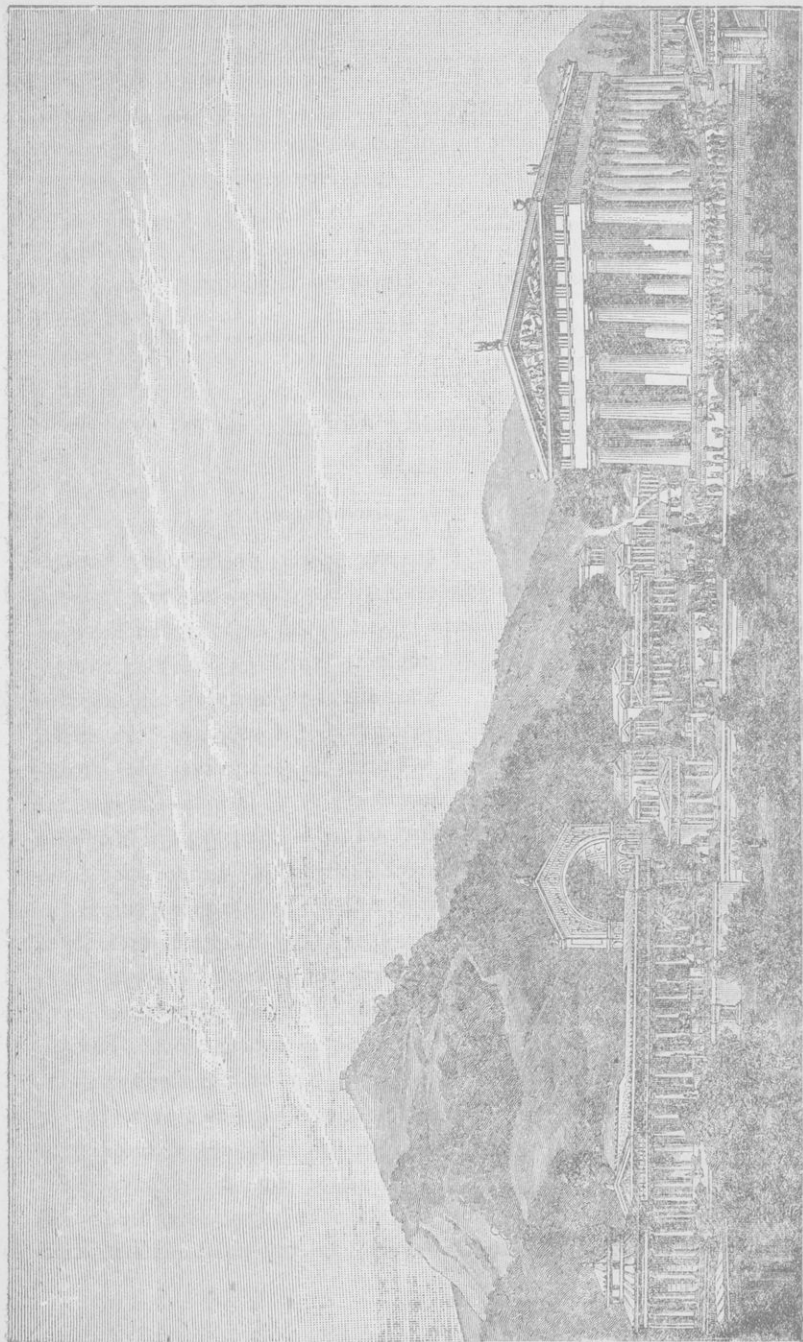
Μὴ φοβηθῇς αὐτὸν πὺν ἐστήριξε
 στὴν πίστη ἀπάνω τὴν ἐλπίδα.
 Τὸν εἶδα στὴ ζωὴ νὰ μάχεται,
 μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα.

Ἰωάννης Πολέμης.

Η ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

(Λυρικὸν ἠθογραφικὸν ποίημα).

« Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπήκες ;
 γυναῖκες διώχνει μὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε. — « Ἐχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα Ὀλυμπιονῆκες »
 νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλανοδίκες,
 καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὥραϊα
 κορμιά, πὺν γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίβουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκες.

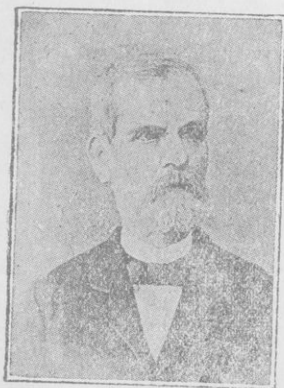
Μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια
 στὸν αἰῶνα τὸ σοῖ μου θὰ φαντάζῃ
 μὲ τῆς ἀντρείας τ' ἀμάραντα προνόμια.
 Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμαροῦ
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

Λαυρέντιος Μαβίλης.

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ

(Βιογραφικὸς χαρακτηρισμός).

Ὁ Σωκράτης, ὅστις εἶχε διὰ τῆς βαθείας μελέτης τοῦ ἀποκτή-
 σει καλύτερα ἀπὸ πάντα ἄλλον τῶν συγχρόνων του τὰς γνώσεις
 ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἐσπούδασε τὴν κοινωνίαν ἐντὸς τῆς ἐποικίας εὐρί-
 σκετο καὶ μολονότι ὁ Ἑλληνισμὸς τότε καὶ ἰδίως αἱ Ἀθηναί, πα-

ρουσίαζαν ὅ,τι λαμπρότερον ἤμποροῦσε
 νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ νοῦς καὶ ἡ φαντασία,
 — διότι ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη εἰς τὴν
 μοναδικὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐποχῇ τοῦ
 Περικλέους — ὅμως ἡ μεγάλη διάνοια
 τοῦ Σωκράτους δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀπα-
 τηθῇ ἀπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπιφάνειαν
 τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εἰσχωρῶν εἰς τὰ
 ἐνδότερα τῆς κοινωνίας ἐκείνης ὁ ἀρι-
 στος τῶν Ἑλλήνων μὲ βαθεῖαν λύπην
 τῆς ψυχῆς κατανοοῦσεν ὅτι ὁ Ἑλληνι-
 σμὸς ἐπροχωροῦσεν ἤδη εἰς τὴν παρακ-
 μὴν του. Δὲν ἤξεύρω ἂν ὁ μέγας ἐκεῖνος

νοῦς συνέλαβε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐμποδισθῇ ἡ παραφθορὰ
 αὐτῆς τῆς πατρίδος του· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Σωκράτης προ-
 σέπασθη νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς ἐπιπολαζούσης διαφθορᾶς καὶ
 νὰ ἀποδείξῃ τὴν κίβδηλιαν τῆς σοφίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐπο-

χῆς του. Παρουσιάζετο ὁ Σωκράτης ὡς ἀναμορφωτῆς, καὶ εἶχε δικαίωμα νὰ παρουσιασθῇ ὡς τοιοῦτος, διότι πρὶν ἢ γίνῃ ὁ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ λόγου, εἶχεν ἤδη καταστῆ τὸ παράδειγμα ἔλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ διακρίνῃσι τὸν ἀριστον πολίτην· καθότι ὁ Σωκράτης καὶ ὡς μαχητῆς διεκρίθη εἰς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πολέμους καὶ λαθὼν ἐνίοτε μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου του ἔδειξε χαρακτῆρα ὑψηλόφρονος, ὁ ὅποιος δὲν ὑπέκυψεν οὔτε εἰς τὸν τρόπον τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα τυράννων οὔτε κατόπιν εἰς τὰς παρανόμους ἀπαιτήσεις τοῦ λαοῦ, μολοντί αὐτὸς εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ ἀνῆκεν. Ἄφου λοιπὸν ὁ Σωκράτης εἶχεν ἀποκτήσει μὲ τὰ ἔργα του τὴν γενικὴν ἐπόληψιν τῶν συμπολιτῶν του, ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς ἀναμορφώσεως τοῦ τόπου, ἔργον τὸ ὅποιον ὑπηγόρευεν εἰς τὴν γενναίαν ψυχὴν του ἐκείνη ἢ θεὰ ἔμπνευσις εἰς τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἀπέδιδεν ὅλας τὰς πράξεις του. Καὶ ἐνῷ οἱ πλείστοι τῶν σοφῶν τῶν ἡμερῶν του ἐπωλοῦσαν ἀκριδὰ τὰς γνώσεις εἰς ὀλίγους πλουσίους συμπολίτας τῶν καὶ ξένους, αὐτὸς μετέδιδε δωρεὰν τὴν μάθησιν ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς νέους οἱ ὅποιοι τὸν ἐπληροῦζον, ἀλλὰ καταβαίνων εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ ἐζητοῦσε πᾶσαν ἀφορμὴν ὅπως νουθετήσῃ τοὺς συμπολίτας του μὲ τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα προσπαθὼν μὲ τοῦτο νὰ προλάβῃ τὴν διαφθορὰν ἣ ὁποία ἐμελλεν ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις νὰ πλημμυρίσῃ καὶ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς κοινωνίας. Ἡ πρώτη βᾶσις τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἦτο τὸ γινῶθι σαυτὸν, σπουδαῖον παράγγελμα, καθότι μὲ τοῦτο ὁ Σωκράτης ἐννοοῦσεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πρὶν ἢ ἐνεργήσῃ εἴτε ὡς ἰδιώτης εἴτε ὡς πολίτης, ὀφείλει πρῶτον νὰ κατεβῇ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς του καὶ νὰ ἐξετάσῃ μήπως ἔχει μίαν ψευδῇ ἰδέαν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἣ ὁποία ἐὰν χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς τοῦ κοινωνικοῦ του βίου, καὶ ἑαυτὸν θὰ οὖρῃ εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν πατρίδα θὰ ζημιώσῃ. Διὰ τοῦτο αὐτὸς πρῶτος ἔδιδε τὸ παράδειγμα τῆς εἰλικρινείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τοῦ ἠθι-

Σωκράτης.

κοῦ παραγγέλματος, ὁμολογῶν, ὅτι τίποτε δὲν ἤξευρεν εἰμὴ ἐν μόνον πράγμα, ὅτι δὲν ἤξευρε τίποτε, ἐννοῶν μὲ τοῦτο ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν τὰς προλήψεις τοῦ νοός μας ὡς ἀληθείας καὶ ὅτι πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως, καθ' ὅσον εἰς ἕκαστον συγχωροῦν αἱ νοητικαὶ δυνάμεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐπρόικισεν ἡ φύσις. Καταδικάζων τὴν πομπώδη ἐπίδειξιν τῆς ψευδοφιλοσοφίας, ἣ ὁποία ἤρκειτο εἰς τὰς κενὰς λέξεις, ἐπροσπαθοῦσεν ὁ Σωκράτης νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν ἀκραιφνῆ ἔρωτα τῆς ἀληθείας καὶ ταυτοχρόνως τὴν γενναιότητα ἐκείνην ἣ ὁποία καθιστάνει τὸν ἄνθρωπον πρόθυμον νὰ πέσῃ θῦμα τῶν πεποιθήσεών του.

Ἰάκωβος Πολυλάς.

ΤΟ ΕΡΗΜΟΣΠΙΤΟ

(Ποίημα ἐντυπώσεων).

Πέρ' ἀπὸ τῆ ρούγα τῇ μεγάλῃ,
μὲς στὸ μονοπάτι τὸ μικρό,
τὴ θλιμένην ὄψη του προβάλλει
ἓνα σπίτι ἀμίλητο, νεκρό.

Εἶν' ἡ θύρα πάντα σφαιλισμένη,
εἶναι τὰ παράθυρα κλειστά,
κι ἓνα κυπαρίσσι μόνον μένει
στὸ βουβὸ κατώφλι του μπροστά.

Κουρασμέν^ο οἱ τοῖχοί του σκορπίζουν
τ' ἄχρηστ' ἄσβεστῶματα σωρό,
τῇ βαριά σκεπή του ἀποκοιμίζουν
σ' ἓναν ὕπνο μαῦρο, θλιβερό.

Τίποτ' ἐκεῖ μέσα δὲ σαλεύει,
ἡ ζωὴ γιὰ πάντα ἔχει κοπῇ
γύρω στὴ σκεπή του βασιλεύει
νεκρικὴ καὶ κρύα σιωπή.

Ἀπὸ τὸ σκυφτό του κυπαρίσσι
ἄφωνα διαβαίνουν τὰ πουλιά·
χελιδόνι δὲν τολμᾷ νὰ κτίσῃ
στὴ σκεπή του πρόσχαρη φωλιά.

Τριγυροῦν οἱ κόρακες στὰ πλάγια
σὰν νὰ νοιώθουν Χάρου μυρωδιά,
κι ἀγρυπνᾷ τὴ νύκτα ἡ κουκουβάγια
στοῦ κυπαρισσιοῦ του τὰ κλαδιά.

Τὰ βουβά, τυφλὰ παράθυρά του
πνίγουν κάθ' ἐλπίδα καὶ χαρά,
καὶ τὴ μαύρη σκέπη τοῦ θανάτου
φέρνουν μὲς στὸ νοῦ μου θλιβερά.

Καὶ στὸ σπίτι ἐκεῖνο τὸ κλεισμένο
μὲ τὸ κυπαρίσσι στὸ πλευρὸ
φαίνεται σὰν μνημὴ ἐρημωμένο
δίχως κανδιλάκι καὶ σταυρό.

Ἰωάννης Πολέμης.

ΟΙ ΕΞΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ

(Ποίημα ἐντυπώσεων).

Στους ἑξι στύλους φύσησε ὁ τεχνίτης
τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ· κι ἀπ' τὸν καθένα
λαφρόσκεπο ἔδειξε τ' ὠραῖο κορμί της
μιὰ μαρμαροπελεκητὴ παρθένα.

Νίκης φτερὰ δὲν ἔχει· τὴν ὁρμή της
κρατοῦν τὰ πόδια της θεμελιωμένα·
μεστωμένα τὰ στήθη ἀπ' τὴ θερμὴ της
πνοή· στὰ πλευρὰ τὰ χέρια της ριγμένα . . .

Τὰ ἑξι κορμιὰ τὰ ὀλόϊσα φανερώνουν,
μὲ τὴν ἀδάμαστή τους περηφάνεια,
πὼς στὸ χῶμα ποτὲ δὲν ἔχουν σκύψει,

καὶ τὰ κεφάλια ἀβάρετα στυλώνουν
τὴ θεία σκεπή, σὰ νὰ φοροῦν στεφάνια
κρίνων, σταλμένα ἀπ' τοῦ Ὀλύμπου τὰ ὕψη.

Γεώργιος Δροσίνης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

(Βιογραφικός χαρακτηρισμός).

Κάτι μεγαλοπρεπώς μαῦρον· φέσι ὡς κόκκινον καλπάκι· μουστάκι εὐθύ, σκληρόν, ὡς ἀπὸ ὀρείχαλκον· μαλλιά ἀπ' ἐδῶ κι ἀπ' ἐκεῖ χυτὰ εἰς τοὺς ὤμους· ἡ ρουμελιώτικη τραχύτης εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν· κάτι τι τὸ ἀρχαγγελικόν, ἐωσφορικόν, ταξιαρχικόν, ἀρχιστρατηγικόν. Ὁ ἄγγελος καὶ ὁ δαίμων, τῶν ὁποίων ἐκαυχάτο δι τὴν ἡτο ὁ ἁρμονικὸς συνδυασμός, τὸ ἐλεύθερον ζευγάριμα.

Τὸ περιγράφει περιέργως ὁ Περραιβός : « Ἀνάστημα μέτριον, σῶμα ἰσχνόν, ὑπομέλαν καὶ ἀσθενές, πρόσωπον μακρὸν καὶ λεπτόν, μέτωπον πλατὺ, ὀφρὺς πλατεῖται, δασεῖται καὶ μελαναί, ὀφθαλμοὶ μικροὶ καὶ μελανοί· ὦτα μεγάλα καὶ λεία· ρίς λεπτή καὶ εὐθεία· στόμα μέγαλον· ὀδόντες μικροί· μύσταξ μέτριος καὶ μέλας· αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ὁμοίως, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ ὀλίγαι λευκαί· εἶχε νοῦν (ὡς πρὸς ἓνα ἀμαθῆ) ἱκανῶς ἐκτυλιγμένον, γεννητικόν καὶ δραστήριον· ἀνδρείος καὶ τολμηρὸς εἰς τοὺς κινδύνους· στρατηγηματικὸς, ἀκούραστος εἰς τοὺς ἀγῶνας· μεγαλόψυχος εἰς τὰς σκληραγωγίας, μολονάτι ἦν ἀδύνατος· μεταδοτικὸς, κοινωνικὸς μετ' ὅλους· τὰς παρὰ τῶν συναγωνιστῶν συμβουλὰς, πολεμικὰ σχέδια καὶ ἤκουε μετ' προσοχὴν καὶ ἐνήργει μετ' εὐχαρίστησιν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ φυσικὰ του προτερήματα· τὰ δὲ ἐλαττώματα τὰ ἐφεξῆς : ἦν ἔσθ' ὅτε παλὺμβουλος· αἰσχρολόγος καθ' ὑπερβολήν· πικρὸς ὕδριστῆς τῶν ἀνάνδρων, πολλάκις δὲ καὶ τῶν φίλων· ὀξύθυμος· ὥστε ἀφαρπάζεται ἐνίοτε εἰς τὰ πράγματα, πρὶν ἐρευήσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἦν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἱκανὸς νὰ διορθῶν τὰ ἐλαττώματά του, διὰ τὴν

Καραϊσκάκης

ἔβλεπεν ὅτι ἐπροξένουν σύγχυσιν καὶ βλάβην· διότι ἐμεταχειρίζετο τὴν πολυτροπίαν καὶ ἀστείονητα· τελευταῖον δὲν ἐσυστέλλετο ἔσθ' ὅτε νὰ ζητῇ συγχώρησιν».

Μὲ δύο λέξεις, ἐκφραστικώτερον, ὁ Καραϊσκάκης υπῆρξεν ὅ,τι εἶπεν ὁ Μέγας Ναπολέων διὰ τὸν Γκαίτε : "Ένας ἄνθρωπος !

Κλέφτης ὑπὸ τὸν Κατσαντώνην, μισθοφόρος τοῦ Ἀλήπασα· εἰς τὰ λιμέρια τοῦ πρώτου καὶ μέσα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δευτέρου· ἐπέρρωσε τὴν ψυχὴν του μὲ ὄλας τὰς ὁρμὰς καὶ μὲ ὄλα τὰ πάθη τῶν ἐποίων ἦτο δεκτικὸν τὸ παλικάρι τῶν καιρῶν ἐκείνων. Ὡς πάντες οἱ μεγαλουργοί, ἐξέφρασε καὶ αὐτὸς τὴν ἐποχὴν του μὲ ὄλας τῆς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα ἰσχυρότερον καὶ πληρέστερον τῶν συγχρόνων του. Ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος εἰς δύο μέρη διαίρει τὴν βιογραφίαν τοῦ ἥρωος· εἰς τὸ πρῶτον μέρος, μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ὁ ἥλιος τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος, θαμβωμένος ὡς ἀπὸ λευκὴν τινα ὀμίχλην, μὲ σποραδικὸν καὶ παροδικὸν ἐξακόντισμα λαμπρῶν ἀκτίνων. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ἀπὸ τῆς πτώσεως καὶ ἐκείθεν, ὁ ἥλιος τοῦ Καραϊσκάκη μεσουρανῶν, ἀπερικάλυπτος, χεῖμαρρος φωτὸς καὶ δόξης.

Ἄλλ' ἡ ζωὴ τοῦ Καραϊσκάκη θὰ ἠδύνατο εὐστοχώτερον νὰ ἀναπλασθῇ ὡς δραματικὴ τριτολογία. Πρῶτον μέρος· τὸ πρωτοπαλικάρον τοῦ Κατσαντώνη, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ἀλήπασα· ὁ ἀτίθασος, ὁ ἀπερίφραστος, ὁ ἀθυρόστομος. Ὁ ἐπίμονος καὶ περιφίλατος μνηστήρ τοῦ ἀρματωλικίου τῶν Ἀγράφων· ὁ θέλων μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του· ὁ ἀσθενῶν, ὁ φθισίων, ὁ ψυχorroαγῶν, ὁ ὡς παράλυτος ἐπὶ φορείου περιηγόμενος, ὁ ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη καὶ πολέμιος τῆς πατρίδος, ὁ ἐπικηρυττόμενος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀναθεματιζόμενος ὑπὸ τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν». Τὸ ἄγος τοῦ ἀγῶνος.

Δεύτερον μέρος· ὁ ἀποστάτης ζητεῖ συγχώρησιν ἀπὸ τὴν Κυβερνήσιν του. Δεικνύει ἀπροσδόκητα σημεῖα νομιμοφροσύνης. Ὅχι πλέον ἡ κατὰκτησις τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἀγράφων διὰ λογαριασμὸν του, ἀλλ' ἡ σωτηρία τοῦ κινδυνεύοντος Μεσολογγίου, τῆς καρδίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ λογαριασμὸν τῆς ὅλης πατρίδος. Ὁ Καραϊσκάκης κατερχόμενος ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ ζυγοῦ καὶ ἐπιπίπτων κατὰ τοῦ Κίου.

ταχῇ ἀρχίζων νὰ ἀναπτύσῃ βλὴν τὴν στρατηγικὴν εὐφυΐαν του, καὶ μὲ θυσίας καὶ μὲ αὐταπάρνησιν ἀγωνιζόμενος γύρω καὶ ἔξω τῆς πόλεως διὰ νὰ τὴν θρέψῃ, διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ. Ἐνῷ ἐνταυτῷ καὶ ἡ προσοχὴ τῆς πατρίδος ἀρχίζει βλὴ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ μέγα ὑποκείμενόν του.

Τρίτον μέρος πίπτει τὸ Μεσολόγγι, καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀνυψώ-
νεται εἰς κλέος ἀφθιτον. Προχειρίζεται Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς Στε-
ρεᾶς. Ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς του Ἀνδρέας Ζεῖτης μὲ γενναιοφροσύνην
θεόπνευστον τοῦ ἀγγέλλει ἐν ἐπισήμῃ συνεδριάσει τὴν ἀπόφασιν
τῆς Κυβερνήσεως διὰ λόγων ἐγκωμιαστικῶν. Κατασυγκινεῖται ὁ
Ἀρχηγός, καὶ πρὸς τὸν Βουδούρη, ὅστις τοῦ παρατηρεῖ ὅτι δὲν
εἶχε κάμει ἕως τῶρα ὅσον ἔπρεπε τὸ χρέος του πρὸς τὴν πατρίδα,
ἀποκρίνεται: «Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. Ὅταν θέλω γίνομαι ἄγγελος καὶ
ὅταν θέλω διάβολος. Εἰς τὸ ἐξῆς ἔχω ἀπόφασιν νὰ γίνω ἄγγελος!».
Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς προχωρεῖ διὰ μέσου τῆς κατηρειπωμένης καὶ κατα-
πλημμυρισμένης ἀπὸ τουρκικὰ στρατεύματα γῆς, καὶ προχωρεῖ θρι-
αμβευτής, ἐγείρων πανταχοῦ «Τρόπαια τῶν Ἑλλήνων κατὰ Βαρ-
δάρων», ὡς ἀποκαλεῖ τὰς νίκας του. Καὶ τὰ διαλαλοῦν ἀκόμη τὸ
Χαιδάρι, τὸ Δραγαμίσι, τὸ Δίστομον, τὸ Κερατσίνι, τὸ Τουρκο-
χώρι, ἡ Ἀράχωβα, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ Σιερρά. Καὶ τὸ ὄνομα
Καραϊσκάκης παραμένει ἀπὸ τότε εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τουρκαλθα-
νῶν καὶ ἀντηχεῖ ὡς σύνθημα ὀλέθρου. Καὶ εἶναι πειθαρχικώτατος
ὁ θριαμβευτής εἰς τὴν συνέντευξίν του ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ναυαρχίδος,
ἐνῷ ὁ Κιουταχῆς ὁμιλεῖ διὰ τὸν Σουλτάνον τὸ βασιλιά του, ὁμιλεῖ
καὶ αὐτὸς διὰ τὴν βασιλίσσαν του τὴν Διοίκησιν. «Ὅταν τὴν 25ην
᾽Οκτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἑλευσίνος», λέγει ὁ ἱστορικός,
ἅπασα ἡ Σιερρά Ἑλλὰς ἦτον ὑποταταγμένη εἰς τοὺς Τούρκους· ὅταν
δὲ τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1827 ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Δίστομον, ἀπὸ
τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν αὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐφαί-
νετο ὀθωμανικὴ σημαία, εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τοῦ
Μεσολογγίου, τῆς Βονίτσης καὶ τῆς Ναυπάκτου». Καὶ δι' αὐτό, ὅταν
εἰς τὰς 23 Ἀπριλίου τοῦ 1827 ἐπιπτεν ὁ Ἀρχηγός, λησμονήσας
ἑαυτόν, ὡς ἐν ὑποτροπῇ τῆς ἀκρατήτου λεβεντιάς τῶν ἐπὶ Κατσαν-
τώνη χρόνων, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Φαλήρου, τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνι-

κῆς Συνελεύσεως, τὸ ἐξαγγέλλον τὸ τέλος του, μὲ τὴν μεγαληγορίαν πινδαρικῆς ᾠδῆς, προσεκάλει τὴν Ἑλλάδα νὰ πενήθησῃ «τὸν πολυτίμον της Καραϊσκάκη», καὶ τῆς Ἑλληνίδας νὰ μαυροφορέσουν, καὶ τὴν Πατρίδα νὰ θρηνήσῃ διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ «γνησιωτάτου τέκνου της καὶ ἐξολοθρευτοῦ τῶν τυράννων».

Κωστής Παλαμάς.

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

(Κοινωνικὸν διήγημα),

Ἐκοιμώμην πρὸ πολλῆς ὥρας ὅταν ἤκουσα ἔξωφρα νὰ τρίζῃ ἡ θύρα τοῦ δωματίου μου. Ἐνθυμήθηκα ὅτι δὲν εἶχα κλειδώσει ἀπὸ μέσα καὶ ἔκλεισα τὰ μάτια μου, ἐκ φόβου μήπως ἴδῶ κανένα μαυρισμένο πρόσωπο νυκτοκλέπτου, ἢ κανένα αἱματωμένο χέρι φονιά. Ἦμην περισσότερο πεθαιμένη παρὰ ζωντανή καὶ ἓνα ῥίγος φοβερὸ μὲ περιέχυσεν, ὅταν αἰσθάνθηκα ἓνα κατάψυχρο χέρι ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπό μου καὶ μία σιγαλὴ φωνὴ νὰ ψιθυρίζῃ :

— Ὅλγα, κοιμᾶσαι ; μὴ φοβῆσαι. Σήκω νὰ ντυθῇς γρήγορα ὁμως.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο πολὺ γνωστὴ καὶ πολὺ ἀγαπητὴ, ἀλλὰ δὲν μὲ καθησύχασεν . . . ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ μνηστήρός μου.

— Τί θέλεις τέτοια ὥρα ἐδῶ μέσα ; τοῦ εἶπα, χωρὶς νὰ ἀνοίξω τὰ μάτια μου.

— Ἡσύχασε· ἦλθα νὰ σὲ σώσω· γιὰ ἄκουσε !

Τότε ἤκουσα τίς καμπάνες νὰ χτυποῦν δυνατὰ, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ νυκτοφύλακος νὰ φωνάζῃ *Γιαγκλὶν βάρ !*

— Εἶναι φωτιά, τοῦ εἶπα καὶ παρ' ὀλίγον νὰ λιποθυμήσω ἀπὸ τὸν φόβον μου.

— Ναί, μὰ μὴ φοβῆσαι· βιάσου μόνον, διότι προχωρεῖ πολὺ καὶ μ' αὐτὸν τὸν ἄερα θὰ κάψῃ κόσμον, μὲ εἶπε μὲ τὴν ἡσυχὴ φωνὴ τοῦ καὶ ἐπλησίασε ἀπὸ διάκριση στὸ παράθυρο γιὰ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ ἐνδυσθῶ.

Μόλις ἤνοιξε τὸ παραπέτασμα, εἶδε τὴν οὐρανὸν καταχόκκινον καὶ κάτι φλογισμένα πράγματα νὰ πηδοῦν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς δαίμονες τοῦ κακοῦ.

— Ἀλέξανδρε, φοδοῦμαι, ἐπιθύρῃς καὶ τὰ δόντια μου ἐκινουῦντο, χωρὶς νὰ θέλω.

— Ἐλα, μὴ φοβῆσαι· ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ.

Ἐφόρῃσα ὡς πλέον πρόχειρον τὸν μάλλινον κοιτωνίτην μου καὶ ἔρριψα ἓνα σάκι εἰς τοὺς ὧμους μου.

— Ἀλέξανδρε, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τρέξε νὰ βοηθήσουμε τὴ μητέρα...

— Ἐκεῖνῃ ἔντυνε τὰ παιδιὰ, διὰν ἦλθῃ νὰ σ' ἐξυπνήσω. Τὸ δωμάτιον τῆς μητέρας ἦταν ἀδειο, μόνον ἤκουσα ἀπὸ τὴν πλαγινὴ θύρα ἓνα στεναγμὸ καὶ θυμῆθηκα τὴ γιαγιά.

— Ἀλέξανδρε, ἡ γιαγιά, εἶναι μέσα; ἐκραύγασα. Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἤκουε πλέον καὶ μὲ ἀπίστευτον γογγυρᾶ μ' ἔσυρε κάτω.

Ὅταν εὐρέθην εἰς τὸν δρόμον, ἔκαμα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Πραγματικῶς τὸ σπίτι μας ἦτο μισοκαμμένο...

Πλήθος ἀνθρώπων ἔτρεχον ὡς δαιμονισμένοι. Φωναί, θόρυβος, βοή, σύγχυσις, κακὸ ἀπεριγράφτον.

— Ὁ δυστυχία μου, ἡ γιαγιά θὰ ἔμεινε μέσα... ἡ κατημένη ἡ γιαγιά.

— Εἶναι μέσα; ἔ, παλλικάρικα, ποιὸς πᾶει νὰ γλιτώσῃ μιὰ γριά ποὺ εἶναι στὸ δεῦτερο πάτωμα; Ἡ ἀμοιβὴ μὲ τὸ παραπάνω.

Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ ἀναδῇ, διότι τὸ σπίτι ἦτο τριγυρισμένο ὀλόκληρον ἀπὸ τὲς φλόγες.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐγύρισε, μὲ εἶδε νὰ κλαίω πικρὰ καὶ ἐπλησίασεν ἓνα φίλον τοῦ, ἐκεῖ πλησίον παρατυχόντα.

— Εἶναι μνηστὴ μου· σοῦ τὴν ἐμπιστεύομαι. Εἶπε καὶ χάθηκε μέσα εἰς τὸ πλῆθος.

Ἐμείνα ὀλίγην ὥραν μόνῃ, τρέμουσα ἀπὸ φρίκην.

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα Α' τάξ. τῶν Γυμνασίων

Τότε ἐγύρισα καὶ εἶδα τὸ σπαρακτικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον θέαμα, τὸ ὅποιον μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ. Ὁ οὐρανὸς ἦτο κατακόκκινος, πυκνὰ νέφη καπνοῦ καὶ κραυγαὶ ἀπελπισίας ἐπλήρουν μέχρι ἀσφυξίας τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἐδῶ νέα μῆτηρ φέρουσα μεταξωτὸ ἐπανωφόρι καὶ ἀνυπόδητος ἐκλαίει διότι δὲν ἔδλεπε τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ παιδιὰ της. Ἐκεῖ γέρον ἀνάπηρος ἐφώναζε «μὴ μ' ἀφήνετε». Παρέχει λωποδύται σκιρτῶντες ἀπὸ σατανικὴν χαρὰν ἔτρεχον νὰ δώσουν δηθεν βοήθειαν. Εἰς ἓνα κεντημένο λινὸ κάθισμα μὲ ξύλινα πόδια ἐκάθητο νεαρὰ Ἀγγλίς καὶ ἐζωγράφιζε... Πῶς ἤμπορεῖσε νὰ ζωγραφίξῃ τόσο ἥσυχα, ἀφοῦ τόσοι ἀδελφοὶ της ἐκινδύνευον !

Ἐξαφνα ἀντήχησαν φωναὶ τόσον ἄγριαι, ὥστε αἱ ὕλακαὶ τῶν κοιτῶν, αἱ ἀγωνιώδεις κραυγαὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ βρυχηθμοὶ τῶν ἡμιγύμνων πυροσβεστῶν ἔπαυσαν. Ὁ φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου μοὶ ἐψιθύρισε : — Θάρρος. Ἐγύρισα τὰ μάτια μου, ἵπου οἱ ἄλλοι ἐγύριζον τὰ ἰδικὰ των καὶ εἶδα τὸ σπῆτι μας, τὸ ὅποιον ἐχαμήλωνε γιὰ νὰ πέσῃ, καὶ εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα τὸν Ἀλέξανδρον μαυρισμένον ἀπὸ τὸν καπνὸ καὶ κρατοῦντα στήν ἀγκαλιά του τὴ γιαιγιά μου.

— Ἐχάθηκε ! ἔλεγε τὸ πλῆθος μὲ μιὰ φωνή. Ἀφῆκα τὸν βραχίονα τοῦ φίλου του καὶ ἔτραξα· κατόπι μοῦ ἐφάνηκε ὅτι εἶμαι εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ἐπὶ τῆς κλίνης μου καί, ἀφοῦ ἔκαμα τὸ σταυρὸ μου, ἔπεσα νὰ ἀποκοιμηθῶ. . . . εἶχα λιποθυμήσει.

II

Ὅταν συνήλθα, εὐρέθηνκα εἰς ἓνα κοιτῶνα ἄγνωστον. Ἡ μητέρα μου μ' ἔδλεπε μὲ τὰ μάτια γεμάτα ἀπὸ ἀγάπη, ἐνῶ ἓνας ἄνθρωπος ἔτριβε τὰ χέρια μου. Ἐχαμογέλασα, γιὰ νὰ ἡσυχάσω τὴ μητέρα μου.

— Καὶ τὰ παιδιὰ μας ;

Τότε καὶ τὰ ἑξ ἀδελφάκια μου ἦλθον τριγύρω μου καὶ μὲ καταφιλοῦσαν, ἐνῶ τὸ μικρότερο, ἡ Δήμητρα, ξανθὸ ἀγγελουδί, μοῦ ἔλεγεν ἀφελῶς : — Ἡ Φωφὸ μοῦ εἶπε πῶς πέθανες ὅπως πέθανε ὁ παπάκης. . . . τί καλὰ ποῦ δὲν εἶναι ἀλήθεια . . . . Μίλησε, Ὁλγα, νὰ ἀκούσω. . . . ἡ γιαιγιά δὲν μιλεῖ ἡ κατημένη.

— "Αχ, μητέρα μου, ποῦ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος ; ποῦ εἶναι ἡ γιαγιά ; ἐφώνησα μὲ φωνή σπαρακτική, γιατί τὰ λόγια τῆς ἀδελφίσσας μου μοῦ ἐνθύμησαν ὅλη τὴ φοβερὴ ἀλήθεια.

— Εἶναι καὶ εἰ δύο πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἐτρίβε τὰ χέρια μου. . . . ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ταράττεσθε, διότι εἰσθε πολὺ ἀδύνατη. Ὁ μνηστήρ σας εἶναι ἥρωας, τὸ ὄνομά του θὰ τὸ ἀναφέρουν ὡς ὄνομα γενναίου ἀνδρός· ἐπραξεν ὅ,τι χιλιάδες δὲν ἐτόλμησαν νὰ πράξωσι.

— Μὰ πῶς νὰ μὴ εἶναι ἐδῶ ; ποῦ εὐρισκόμεθα ;

— Εἴμεθα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου, "Ολγα μου, ὁ ὅποιος εἶναι διακεκριμένος λατρός καὶ, τὸ σπουδαιότατον, φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶπεν ἡ μητέρα.

— Σεῖς εἰσθε ; εἶπα στρεφομένη καὶ τώρα μόλις ἀναγινώριζουσα αὐτόν.

— Ναί, ἐγώ, πρὸς τὸν ὅποιον σὰς ἐνεπιστεύθη χθές.

"Απεκοιμήθην ἡσυχα ἡσυχα . . . . "Όταν ἐξύπνησα, ἦτο μεσημέρι περασμένο· εὐρήκα τὰ ἐνδύματά μου πλησίον μου καὶ ἤρχισα νὰ ἐνδύωμαι, ὅταν εἶδα ἐπάνω εἰς τὸν νιπτήρα ἓνα γράμμα πρὸς ἐμὲ ἐπιγραφόμενον καὶ φέρον τὸν γραφικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ καρδιά μου ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τόσο δυνατὰ, ὥστε ἀνεστηκόνετο ὁ κοιτώντης μου· τὸ γράμμα ἐκεῖνο μὲ κατετάραξε καὶ δὲν ἐτόλμουσα νὰ τὸ ἀνοίξω. Τότε εἶδα τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὴν ἐφώτιζεν ἀργυρὰ λυχνία καὶ ἔκαμα τὴν προσευχή μου, ὡς νὰ ἡδυνάμην διὰ τῆς προσευχῆς μου νὰ μεταβάλω τὸ περιεχόμενον· ἡ προσευχή μοῦ ἔδωκε θάρρος καὶ ἐσχισα μὲ στερεὸν χέρι τὸν φάκελον. Τὸ περιεχόμενον ἦτο φοβερόν· ἀνεγίνωσκα ὡς παράφρων καὶ ἐσφόγγιζα τὰ δάκρυά μου, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ ἐξακολουθῇσω τὴν ἀνάγνωσιν :

« Ἀγαπητὴ "Ολγα·

« Ἐὰν ἀνοίξῃς τὴν θύραν ἣτις εὐρίσκεται δεξιόθεν τοῦ κοιτῶνος, εἰς τὸν ὅποιον ἐκοιμήθης, θὰ εὕρῃς ἓνα δυστυχῇ ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον ἡ ἐπιστήμη κατεδίκασε νὰ ζήσῃ χωλός. Πρὸς τὸ ἐσπέρας θὰ μοῦ ἀποκόψωσι τὴν δεξιὸν πόδα, ὅστις εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ.

Κατὰ τὴν ὑπερτάτην ταύτην στιγμήν ἀπεφάσισα νὰ γράψω πρὸς σέ, πρῶτον διὰ νὰ σοὶ εἶπω διὰ τελευταίαν φορὰν πόσον πολὺ σὲ ἠγάπησα, ὅτι ἦσο ἡ μόνη χαρὰ καὶ ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς μου, καὶ δευτέρον διὰ νὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ τοὺς ὄρκους σου. Ἴσως κατὰ τὴν ἐγχείρησιν ἀποθάνω καὶ τότε εἶσαι φυσικῶς ἀπηλλαγμένη· ἀλλ' ἐὰν ζήσω, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εὐχομαι, δὲν θέλω νὰ μὲ νομίζης τόσον ἐγωιστήν, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ νὰ εἶσαι δεσμευμένη μὲ ἓνα ἀτυχῆ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ ξύλινον πόδι. Ὅχι, Ὅλγα μου, ἀπὸ τὴν στιγμήν ταύτην εἶσαι ἐλευθέρα. Ἡ κοινωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ζῆς, ἔχει πλευσίους νέους καὶ εὐγενεῖς, ἀνταξίους σοῦ, τοῦ θησαυροῦ μου. Εἶσαι νέα, πλουσία, ἀγγελικῆς ἀγαθότητος· ἀρκεῖ νὰ στρέψῃς ἐν βλέμμα καὶ αἱ προτάσεις δὲν θὰ σοῦ λείψωσιν.

Ὅλγα μου, μίαν τελευταίαν χάριν θὰ σοῦ ζητήσω· ἐὰν δὲν σοῦ ἐμπνέῃ φόβον ἡ θεὰ ἐνὸς ἐτοιμοθανάτου, ἐλθέ νὰ μὲ ἐπισκεφθῇς. Ἡ θεὰ σου θὰ μ' ἐγκαρδιώσῃ· κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν σου θὰ σοὶ δώσω τὸν δακτύλιόν σου καὶ θὰ ἀπέλθῃς ἐλευθέρα. Ὅλγα, ἐλθέ, σὲ ἀναμένω ἀνυπομόνως.

Ὁ ἀτυχῆς Ἀλέξανδρός σου.

— Ἀ ! πόσον κακῶς μὲ κρίνει ὁ Ἀλέξανδρός μου, ἐσκέφθην, καὶ ἔσπευσα εἰς τὸ ὑποδειχθὲν δωμάτιον. Φαῖδραι ἀκτινεῖς ἡλίου ἐφώτιζον τὸν κοιτῶνα. Ἡ κλίνη εἶχε ροδόχρνα παραπετάσματα καὶ βαθεῖα ἐπεκράτει σιγή. Πρὸ τῆς κλίνης, ἐπὶ ἔδρας ἐκάθητο ὁ ἰατρός. Τόσον ἡσυχῶς εἰσῆλθον, ὥστε δὲν μὲ ἤκουσε κανεὶς.

— Δὲν ἦλθεν· ἐκέρδισα, ἔλεγεν ὁ ἰατρός, καὶ ὅμως σοῦ ὀρκίζομαι, Ἀλέξανδρε, ὅτι ἐπεθύμουν νὰ χάσω.

Ἐπλησίασα εἰς τὴν κλίνην καὶ εἶδα τὴν ξανθὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου μου στηριζομένην ἐπὶ προσκεφαλαίων· ἐὰν οἱ ὀφθαλμοί του, οἱ πλήρεις ζωῆς, δὲν ἦσαν ἀνοιχτοί, θὰ τὸν ἐνέμιζον νεκρόν. Ἐλαβὰ τὴν χεῖρά του καὶ ἔσχεπάσα μὲ αὐτὴν τὰ μάτια μου διὰ νὰ μὴ βλέπω.

— Μὲ φοβεῖσαι ; εἶπεν ἐκεῖνος μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἔτρεμεν ἀπὸ συγχλίνουσιν.

— Ἐγώ ! ἀνέκραξα καὶ ἐξεσκέπασα τὰ μάτια μου.

— Ὅλγα ! αὐτὸ τὸ δακτυλίδι μοῦ τὸ εἶχες δώσει εἰς πολὺ εὐτυχῆ.

ἐποχὴν ἐμπρὸς εἰς τὴν μητέρα σου καὶ τοὺς φίλους μας· ἤδη σοὺ τὸ ἐπιστρέφω ἐνώπιον τοῦ καλυτέρου φίλου μου, ὅστις εἶναι μάρτυς ὅτι σὲ ἀφίνω ἐλευθέραν.

Τὸν παρετήρουν ἐμβρόντητος. Τὸ βλέμμα μου ἐξέφραζε περισσότερο οἶκτον διὰ τοὺς λόγους του παρὰ διὰ τὸ πάθημά του. Μέσα εἰς τὴν τόσῃ ἀπελπισίαν μου δὲν εἰξεύρω κι ἐγὼ πῶς εὗρήκα μείδισμα ἀπὸ ἐκεῖνα ἴσως τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκες εὗρισκουν εἰς τὰς σπουδαίας τῆς ζωῆς των στιγμὰς.

— Ἀλέξανδρε, δὲν εἰξεύρεις πόσον μοῦ σπαράττεις τὴν καρδιά. Πάρε πίσω τὸ δακτυλίδι μου, διότι δὲν συνηθίζω νὰ παίρνω ὅτι ἐδῶκα, καὶ προσπάθητε νὰ ὑποστῇς τὴν ἐγχείρησιν μὲ γενναιότητα, διότι ἡ ζωὴ τῆς μνηστῆς σου ἀπὸ τὴν ἐκδοκὴν αὐτῆς ἐξαρτᾶται.

— Σὺ ἡ πιὸ ἔμορφη κόρη τῆς πόλεώς μας θὰ ἔχῃς σύζυγον ἕνα ἀνάπηρον ;

— Ἐχεῖς λάθος. . . . Ἐνα ἥρωα !

— Δὲν θέλω τοιαύτην θυσίαν, ὅχι ! πάρε τὸ δακτυλίδι σου καὶ φύγε, μοῦ εἶπε μὲ ἔξαψιν.

— Δὲν θὰ φύγω, ἀπήντησα σταθερῶς· ἡ θέσις μου εἶναι ἐδῶ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδάκρυσε, καὶ ὁ ἱατρὸς ἐφαίνετο ἐπίσης ἐνδοκρυσ καὶ συγκεκινημένος. Τότε μία ἰδέα φοδερὰ μὲ ἔκαμε νὰ ζαρῶσω τὰ φρύδια μου καὶ νὰ σφίξω τὰ δόντια μου, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ πνίξω τὰ δακρυά μου. Ἐπλησίασα τὸν ἱατρὸν καὶ μὲ φωνὴν πολὺ ἀπελπιστικὴν τὸν ἠρώτησα :

— Ἰατρέ, εἶμαι γενναία, πῆτέ μου, ὑπάρχει κίνδυνος ;

— Ναί.

Ἐγὼν κατὰχλωμη καὶ τὰ μάτια μου ἡνοιξαν τόσον πολὺ, ὥστε ἐνόμιζα ὅτι βλέπω σπίθες τριγύρω μου.

Ὁ ἱατρὸς μ' ἐπῆρε καὶ μ' ἔφερε κοντὰ εἰς τὴν κλίνην.

— Ὑπάρχει κίνδυνος μήπως ὁ φίλος μου Ἀλέξανδρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν καὶ ἀπὸ τὴν χαράν. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ σὰς φαίνεται πρόσωπον ἀνθρώπου τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη κατεδίκασεν εἰς θάνατον ;

Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλεξάνδρου μου ἦτο φαιδρὸν καὶ ἡ ὠχρότης του ἐκαλύφθη ἀπὸ ὠραῖον τριανταφυλλί χρώμα.

— Εὐχαριστῶ, ἰατρά μου, εἶπα. Τώρα, Ἀλέξανδρέ μου, θάρρος ἂν θέλῃς καὶ πάλιν νὰ μὲ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τοὺς ὄρκους μου καὶ νὰ μὲ προτρέπῃς νὰ ἐκλέξω ἓνα σύζυγον μεταξὺ τῶν εὐγενῶν νέων, οἱ ὅποιοι μὲ περικυκλοῦσιν· ἐγέγων μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔκλαιεν ἀκόμη.

Τότε ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἡ μητέρα στηρίζουσα εἰς τοὺς βραχίονάς της τὴν μάμμη.

— Ἀ, γιαγιά μου, ἐφώναξα καὶ τῆς ἐφιλοῦσα τὰ χέρια της, ἐναλογιζομένη τὸν Ἀλέξανδρό μου, ἀνευ τοῦ ὅποιου δὲν θὰ τὴν ἐβλεπα πλέον.

Ἦτο ἡ ὠραιότερα γιαγιά τοῦ κόσμου. Κάθε κίνημά της ἐφανερώνε τὸ Βογιαρικὸν αἷμα τὸ ὅποιον ἔρρεεν εἰς τὰς φλέβας της καὶ κάθε λέξις της ἦτο σοφή. Τὸ μαῦρο σκούφωμά της καὶ ἡ κάτασπρη τραχηλιά της, τὰ γελαστὰ μάτια της καὶ τὸ δροσερὸν πρόσωπόν της, μὲ δλα τὰ 70 ἔτη της, τὴν ἔκαμνον τόσον μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξιαγάπητον, ὥστε κατὰ τὴν γνώμην μου ἤξιζε νὰ κινδυνεύσῃ κανεὶς διὰ νὰ τὴν σώσῃ.

— Τώρα, ἔλα, Ὀλγίτσα μου, μοῦ εἶπε, νὰ σοῦ τὰ ἐξιστορήσω δλα: Ὁ κύριος ἀπ' ἐδῶ (καὶ ἔδειξε τὸν ἰατρὸν) εἶπεν: — Ἀλέξανδρε, ἔσωσες τὴν γιαγιά χάριν τῆς ἐγγονῆς. . . . λοιπὰ πρᾶξις. . . . μὰ γιὰ φαντάσου, νὰ ἔχανες τὸ χέρι ἢ τὸ πόδι σου, θὰ ἐγύριζε νὰ σὲ ξαναῖδῃ ἡ μνηστὴ σου; Ὁ Ἀλέξανδρος διεμαρτυρήθη καὶ σὲ ὑπερασπίσθηκε. — Εἶναι λόγια. . . . Ἐρχεσαι νὰ δοκιμάσῃς τὴν μνηστὴν σου; Νὰ τῆς εἰπωμεν ὅτι ἐπληγώθῃς. ὅτι θὰ σοῦ κόψουν τὸ πόδι καὶ ὅτι ἄλλο μᾶς ἔλθῃ στὸ κεφάλι;

— Γιαγιά, εἶπα ἐγὼ μὲ ἀνέκφραστον χαράν, ὁ Ἀλέξανδρος δέν..

— Εἶναι ὑγιέστατος. Ἦτο ὠχρὸς, διότι τὸν συνεκίνηε ἡ ἀμφιβολία. Ἐστοιχημάτισαν, ἂν ὁ ἰατρὸς νικήσῃ, ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μείνῃ ἄγαμος καὶ διὰ νὰ μὴ σὲ βλέπῃ, νὰ ὑπάγῃ νὰ ζήσῃ εἰς Ἀμερικὴν. Ἐὰν δὲ νικήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ἰατρὸς νὰ γίνῃ παρὰνυμφός σου καὶ νὰ νυμφεῖθῃ αὐθημερὸν τὴν ἐξαδέλφην σου Ξένην.

— Πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ κάμω πολὺ εὐχαρίστως· εἰμαι εὐτυχὴς διότι θὰ συντελέσω νὰ ἐνωθῇτε δύο ἡρώες, καὶ δεύτερον, διότι θὰ συγγενεύσω μὲ αὐτούς, εἶπεν ὁ ἰατρὸς μειδιῶν.

III

Τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἐγὼ, ἡ ἐξεδέλφη μου Ξένη καὶ οἱ μνη-
στήρες μας μετέβημεν εἰς τὸ θέατρον τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐδῶ ἦτο τὸ
σπίτι ποῦ ἐγεννήθηκα καὶ ἐμεγάλωσα, ὅλο στάχτη καὶ πέτρες
μαυρισμένες.

— Φαντάσου νὰ σ' ἔχανα ! εἶπα φρίττουσα πρὸς τὸν Ἀλέξαν-
δρόν μου.

— Ἡ πυρκαϊὰ ἡμᾶς δὲν μάς ἔδλαψεν, ἀπ' ἐναντίας τοῦ ἀπέ-
δειξε πόσον ἡρωϊσμὸν ἔχει ἡ ψυχὴ σου.

Ἔως τῶρα δὲν ἤμπορῶ νὰ καταλάβω ποῦ εὕρισκον τὸν ἡρωϊ-
σμὸν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐπραττεν
ὅπως ἐγὼ· ἀλλ' ἔχουν, φαίνεται, τόσον κακὴν ἰδέαν διὰ τὰς γυναί-
κας, ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη πράξις τοὺς φαίνεται ἡρωϊσμός.

Μολταυτα σιγά, πολὺ σιγά, ἐφιθύρισα : Τί καλά ποῦ δὲν ἦταν
ἀλήθεια !

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου.

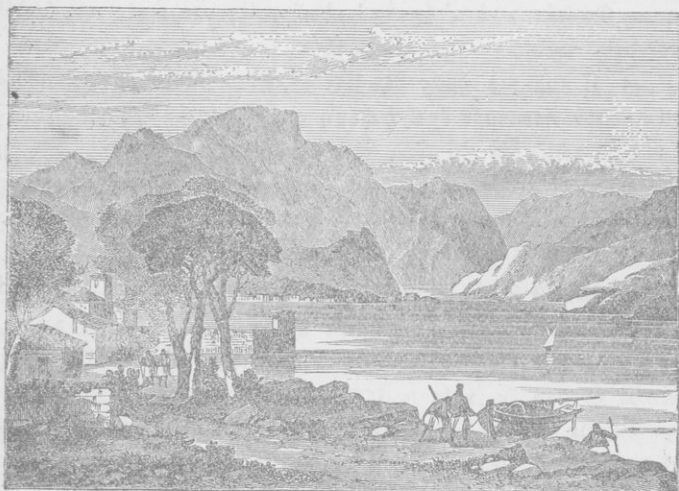
ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

(Ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὴν φύσιν).

Ὡ σεῖς ποῦ αἰώνια χεῖρεσις
τὴν πελαγίσια τῇ δεοσίᾳ,
Νερσίδες φυκοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά

Γύρω τριγύρω στέκεστε,
 ανάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἄδέρφια καμερώνεστε
 καὶ χαίρετέστε πέρ' ἅπ' τὰ μπουγάζια.

Αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος.

Μελτέμια σᾶς δροσίζουνε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια,
 μ' ἄσήμι τ' ἀγριοκέρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιάλια.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὀλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξιν αἰώνια.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
ἀκόμα δλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
ἡ λάμψη τοῦ φωτὸς ἡ δλόστερνη
ξεσταίνει κάποιο μακρινό σας ἀκρογιάλι.

Στολίζουνε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
κάτω στὶς ρεματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
ἠχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιαλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωσια
κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κύμα τῆς τοτιᾶς θεόρατο
βουχᾷται στ' ἀκρογιάλια, σὰν γοργόνι,
στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
τὸ ἠλιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιὰ μαβιά, νησιὰ χρυσὰ καὶ ρόδινα,
ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κύμα μυροβόλο,
κι οἱ κορφές σας ἑλαφρές, ἀγέρινες
σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
ἔδω στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
μὲ τῆμαρμαρινή της πλάση.

Κι ὅταν μὲς στὴ γαλήνη τῇ σεληνοφώτιστῃ
παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεῖα ἀπλώνεται
κι εἶναι στὸν ἴσκιο τὰ λαγκάδια βυθισμένα.

Θαρρεῖς, πὼς ἀπ' τὸν κόσμον τὸν ὥραϊο πού ἐχάθη,
 πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
 σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
 ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, πού ἐπλίκωσαν
 μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάνα Ἑλλάδα,
 δὲν ἔσβυσαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα
 καὶ τὴν ψυχὴ σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κῦμα, πού σὰν γέφυρα σᾶς ἦγωνε
 μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
 σᾶς ἔφερεν τὰ φῶτά των,
 μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάνα σας,
 ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
 καὶ τὰ καρᾶβια καὶ τὰ πλούτη σας
 καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε.
 Ἡ ζαφειρένια του κορόνα,
 πού τὴ φυλάγουνε Νεράϊδες ἀφρογέννητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος.

Ο ΚΥΚΝΟΣ

Ὁ καταρράχτης τοῦ νεροῦ βουίζει πάντα καὶ ξεσπᾷ,
χίλιες φοβέρες στὸν ἄφρό, τὸ κῆμα ἄχνος καὶ σκόνη,
κι ὁ κύκνος πλέει ἀτάραχος καὶ μήτε τὰ φτερὰ χτυπᾷ,
μόνο τ' ἀνοίγει κάποτε καὶ τὸ κεφάλι ὑψώνει.

Μιλτιάδης Μαλακάσης.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

(Λυρικὸν ὁρησκευτικὸν ποίημα).

Καθαρῶτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἄστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη.
Καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργυροφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' αἶρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα :
γλυκιὰ ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ἴλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε'
μέσα στὶς ἐκκλησίες τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμαζωχτῆτε'

ἀνοίξατε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρους
 ὀμπροσὰ τοὺς Ἁγίους καὶ φιληθῆτε
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλῃ μὲ χεῖλῃ,
 πέστε Χρῖστος Ἄνέστη, ἔχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὥραϊα στήν ἀγκαλιὰ οἱ μανάδες·
 γλυκόφωνα, κοιτώντας τὶς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.

Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι
 ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι
 ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός.

Η ΘΛΙΨΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΜΑΡΟΥ

(Πεζὸν ποίημα).

Μὲ τεθραυσμένας κνήμας ἐκ τοῦ γόνατος, ἡκρωτηριασμένους
 ἀπὸ τῆς ὠλένης τοὺς βραχίονας, κατὰκειται ἐν τῷ μουσεῖῳ ὁ ἀρχαῖος
 ἔφηδος. Ἡμικλινῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, στρέφων μικρὸν πρὸς
 τὰ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν, ἀπλοῦται κατὰ μήκος ἐπὶ τοῦ ξυλίνου
 βάθρου του καὶ φαίνεται ὡς νὰ προσβλέπη εἰς τὸ ἴδιον σῶμά του.
 Ἄρτιος κατὰ πάντα ὁ κορμὸς αὐτοῦ ἐκτείνεται, πάλλευκον ὄνειρον
 κάλλους καὶ εὐρωστίας. Τῆς γλυκειᾶς ὡς κόρης καὶ ἀρρενωπῆς ὡς
 ἥρωος μορφῆς τὴν ἐλαφρὰν ἐπαρσιν ἀνέχει τοῦ ἐξαισίου τραχήλου
 ἡ εὐγραμμος χάρις. Εὐρεταί φεύγουν ὀπίσω, ἀπὸ τοῦ ἡρέμα καμ-
 πτομένου αὐχένος, αἱ ἰσχυραὶ ὠμοπλάται, ἐνῶ πρὸς τὰ ἔμπρὸς
 ὀγκοῦνται τὰ στέρνα, ρωμαλέα, ἔντονα, ὥσπερ ὑπεγειρόμενα ἐκ τοῦ
 πλουσίου χυμοῦ τοῦ κυκλοφοροῦντος μέσα των. Ὑπὸ βαθείας αὐλα-
 κος τεμνομένη καταδαίνει ἡ ράχις, μακρά, εὐθυτενής, περιβάλλουσα

τὴν μαντευομένην ὑπὸ τὸ δέρμα κανονικωτάτην τῶν ὁσῶν διά-
πλασιν καὶ τὴν ἀδιάσπαστον σύνδεσιν. Τολμηροί, εὐτορνοί, ἀκμαῖοι
στοργυλοῦνται οἱ μῆροί, ἴσοι καὶ λεῖοι βαίνοντες πρὸς τὰς τεταμέ-
νας ἰγνῦς. Ἀπὸ τῶν ὤμων ἐκατέρωθεν, ἐκ παραλλήλου τῷ κορμῷ,
ἐκφύεται τῶν βραχιόνων ἡ νευρώδης δύναμις, ἐφ' ὧν κυρτοῦνται
ἀγερῶχος οἱ μυῶνες, κεχωρισμένοι ἀφ' ἐκάστων εὐκρινῶς. καὶ συνε-
χόμενοι ἀρρήκτως ἐν τοσοῦτῳ, ἡσυχοί, γαλήνιοι, ὥσπερ ἀναπαυόμενοι
ἐν πεποιθήσει ὑπερτάτῃ εἰς ἑαυτούς. Ἄλλ' ὅπου διὰ τοῦ ἀγκῶ-
νος ὁ πῆχυς θὰ συνεπορποῦτο πρὸς τὸν βραχίονα στερεῶς, ὅπου τῆς
κνήμης ἡ θεσπεσία καμπύλη θὰ συνηρμύζετο πρὸς τὴν θρασεῖαν
εὐθύτητα τοῦ μηροῦ, ὥσπερ πληγὴ ἀνώμαλος, καὶ
καὶ βαθειὰ μὲ ἀπότομα τὰ προσέχοντα χεῖλη,
μόνη δεικνύει ποῦ θὰ ὑπῆρχον αἱ στιβαραὶ χεῖ-
ρες αἱ δεξιόταται νὰ ρίπτουν τὸν δίσκον ἢ νὰ
κατάγουν τὴν πυγμὴν, ποῦ θὰ ὑπῆρχον οἱ εὐ-
πετεῖς πόδες οἱ προσφορώτατοι διὰ τὸν δρόμον
ἢ ἀνυπερβλήτοι εἰς τὸ πῆδημα. Ὡς δὲ ἄγνώ-
στου παλάμης κατενεχθείσης, ἥτις νὰ ἀνεμέ-
τηρσεν τὸ κύπημα, ἥτις νὰ προδιέγραφε τὸ
ἀδίκημα ἀφηρηπάγησκον καὶ ἐλλείπουσιν ἀποτετμημένοι. Ὅλον τὸ λοι-
πὸν σῶμά του, ἀθικτον, ἀνεπαφον, ἐμψυχον ἐμφανίζεται, ὥσπερ
πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἔτι νὰ ἔλαβε τῆς υπάρξεως τὸ δῶρον, νὰ ἐνεφυ-
σῆθη τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τῶν σκελῶν μέχρι τῆς κόμης,
ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν ἰγνύων, τίποτε δὲν ἀμαυρῶνει τοῦ
θαυμασίου κορμοῦ τὴν εἴλην, τίποτε δὲν μειῶνει τὸ γόητρον τῆς
λαμπρᾶς ὄψεως. Οὐδ' ἡ παρσμικρὰ προστριβή, οὐδὲ τὸ ἀπλοῦστε-
ρον ρῆγμα, οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀπώλεια, ζημιᾷ τοῦ νεανίου τὴν
θαμβοῦσαν παράστασιν. Ἀλλὰ μοχθηρῶς διακόπτουσα τὸ πάλλευ-
κον ὄνειρον, ἐξεγείρουσα βιαίως τὸ ὄμμα ἀπὸ τῆς ἀδράς μέθης του,
τῶν βραχιόνων ἡ πληγὴ προβάλλει, καὶ τῶν μηρῶν χαίνει τὸ τραῦμα
ἀνηλεές καὶ ἀπαίσιον. Θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι κρυφὴ μοῖρα, μυστικὴ νέ-
μεσις, ἡ αὕτη φθονήσασα τοῦ ἀπαρκαμίλλου σώματος τὴν τελειό-
τητα ἢ ἀντιζήλου ὑπηρετοῦσα τὸ ἄγριον μῖσος, ἐπίτηδες ἐπέθη-
κεν αὐτῷ τὴν βαρεῖαν καὶ ἀδυσώπητον χειρὰ τῆς, καὶ ἐκεῖνο μὲν

ἀφῆκεν ἀλώθητον ἀπὸ σκοποῦ, κατέκοψε δὲ μόνα τὰ ἄκρα του ὡς διὰ νῦ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν τῆς κινήσεως, νὰ τὸ καταδικάσῃ εἰς τὴν οἰκτρὰν τύχην νὰ οὐρεται εἰς τὸ ἐξῆς πάγκαλον, ἀλλὰ κολοβόν, νὰ βλέπῃ ἑαυτὸ ἐν ἄδρανείᾳ, νὰ εἰκονίζῃ ἅμα τὴν ὑφίστην ὠραιότητα καὶ τὴν ὑφίστην ἀσχημίαν. Κεῖται οὕτως ἐκεῖ ὁ νέος, ἀδυνατῶν νὰ ἐγερθῇ, ἀνίκανος νὰ στηριχθῇ εἰς τὰς χεῖράς του, ἀνίκανος νὰ σταθῇ ἐπὶ τῶν ποδῶν του, ὡς ἀνάπηρος ἐπὶ κλίνης νοσοκομείου. Πρὸς τοῦ σώματός του τὴν ἀσπίλον τὴν λευκότητα πενθίμως ἀντιτίθεται ἡ μελανότης τοῦ ὑποστηρίγματος· καὶ ἀριθμὸς δηλοῖ ὑπ' αὐτοῦ τὴν θέσιν ἣν κατέχει ἐν τῷ ἰδρύματι. Διὰ τῶν ὕλων τῶν ὑψηλῶν παραθύρων καταπίπτει ἀμυδρὸν τὸ φῶς, σκορπίζον σκυθρωπὴν λάμψιν. Γύρω του, σύντροφοι ἐν τῇ συμφωρᾷ, ὡσάν νὰ ἐσώρευσε καὶ αὐτοὺς ἐκεῖ παρομοίας κατάρας θύματα, οἰκτρὰ τῆς ζωῆς ἐρείπια, ἡ αὐτὴ μοῖρα, ἀπαραλλάκτως ἐξαπλοῦνται πληροῦντα πάντα τὸν χώρον πλείστα ἄλλα σώματα καὶ πλείστοι ἄλλοι κορμοὶ ὡς αὐτός. Ἐν τῇ διαψύχρῳ αἰθούρῃ μὲ τὸ πλακώστρωτον ἔδαφος, ἡ σιγὴ εἶναι ἀπόλυτος, καὶ ἄρρητος μελαγχολία βασιλεύει. Καὶ ἡμικλινῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, στρέφων μικρὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν, ὁ ὠραῖος ἐφηρος, φαίνεται ὡσάν νὰ προσβλέπῃ εἰς τὸ ἴδιον σῶμά του, καὶ ὡς ἀδιόρατον νέφος θλίψεως νὰ σκιάζῃ τὴν καλὴν του μορφήν, τὴν ἀρρενωπὴν καὶ γλυκεῖαν. Ἄ ! δὲν ἐφαντάζετο βεβαίως ποτὲ τὴν τύχην αὐτὴν, ὅταν θριαμβευτὴς μεῖραξ, περιῆγεν ἀνὰ τὰς στοὰς καὶ τὰ γυμναστήρια τῆς ἀρχαίας πόλεως τὴν ἀφατόν δόξαν τῶν ἀμέμπτων μελῶν του. Δὲν ἐφαντάζετο βεβαίως ποτὲ τὴν τύχην αὐτὴν, ὅταν, στεφανηφόρος ἀθλητῆς, ἐβαλλεν ἐν τῷ Σταδίῳ τὸν λίθον, ἢ ἐνίκα τὴν πάλην, ἢ συνωμίλει τοῖς φιλοσόφοις, ἢ ἀνῆρχετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἄγων τὰς ἱεράς πομπάς. Δὲν ἐφαντάζετο βεβαίως ποτὲ τὴν τύχην αὐτὴν, ὅταν ἐξήρχετο ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ γλύπτου του, καὶ ἐξήστραπτεν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, ὑπὸ τὴν ἀναπεπταμένον ἀττικὸν οὐρανόν, ὑπὸ τὴν πλήρη λάμψιν τοῦ ἡλίου, φρίσσων ὄλος ἐκ ρώμης καὶ ἀλκῆς. Καὶ δὲν ἐφαντάζετο—ἂ, βεβαίως ποτὲ—τὴν τύχην αὐτὴν, ὅταν θνητὸς αὐτός, ἀπετίθετο ἐν τῷ ναφὶ μέλλων νὰ ὑποτυπώσῃ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Ἑρμοῦ τὸ ἀθάνατον εἶδωλον ! Καὶ ὡς ἡττημένος μαχητῆς, μὲ τεθραυσμένας κνήμας ἐκ τοῦ γόνατος,

ἡκρωτηριασμένους ἀπὸ τῆς ὠλένης τοὺς βραχίονας, ἀπλοῦται κατὰ μῆκος ἐπὶ τοῦ ξυλίνου βάθρου του. Καθὼς κάμπει ἐλαφρῶς τὸν αὐχένα, ἐτάζει, θά ὑπέθετες, τὸν κορμὸν καὶ μελετᾷ τοὺς μυῶνας καὶ ἐπισκοπεῖ τὴν ἔλπην κατασκευὴν. Καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἐν τῇ λανθανούσῃ περιπλανήσῃ του, τὸ βλέμμα αὐτοῦ φαίνεται ὡς νὰ προσκολλᾶται βαρὺ καὶ εἰς τῶν γονάτων τὰς ἀποτόμους πληγὰς καὶ εἰς τῶν ἀγκῶνων τὰ τραχεὰ τραύματα. Καὶ παρατηρῶν αὐτὸν ἐπὶ μακρόν, μὲ τὸ ἀδιόρατον νέφος τῆς θλίψεως ὅπερ καλύπτει τὸ μέτωπόν του, νομίζεις σχεδὸν—εἶναι ἄρά γε ὁπτική μόνον ἀπάτη;—ὅτι σιγῇ δάκρυ μαρμαίρει ἐνίοτε μεταξὺ τῶν λιθίνων βλεφάρων του.

Μιχαὴλ Μητσάκης.

Εἰς τὴν Νίκην

(Ὡ δ ἦ).

Ὅν, σύ, ποὺ ἡ φαντασία
φλογώδης τῶν θνητῶν
σὰν πεπωμένην βλέπει
παρθένον στὸν αἶρα,
οὐράνιον ἔργον.

Στὸ μέτωπόν σου πάντοτε
ἄσβεστος λάμπει ἀστέρας,
ὦ Νίκη, συσσωρεύονται
τριγύρω σου ματαίως
νύκτες αἰώνων.

Τὸ χέρι ὅπου τὰ πέπλα
τῶν οὐρανῶν κατέστρωσεν,
ἀπὸ σύγνεφα ὁλόχρυσα
ἐκβαίνει καὶ σοῦ δείχνει,
ἀνδρείους ἀνθρώπους.

Πετάσεις ἐσὺ καὶ ἐπάνω τοὺς
σκορπίζεις φύλλα ἀμάραντα·
τέρπουν αὐτὰ τοὺς ζῶντας,
καὶ τοὺς γενναίως θανόντας
τέρπουν ἀκόμα.

Ἡ Νίκη.

(Εἰκὼν Ν. Γύζη).

Αἶ, πῶς ὑπὸ τὴν πτέρυγα
ταχεῖαν τοῦ Νότου ἢ τ' Εὐβρου,
πολλὰ βλέπεις γὰ σκύπτωσι
τ' ἀνήσυχα τῆς λίμνης
ψηλὰ καλάμια.

Ἐκ τριγμοῦς γεμίζου
ἀπαύστως ὀλοτρίγυρα
μεγίστην πεδιάδα,
καθεὶς δὲ δὲν ἐμέτρησεν
αὐτῶν τὸ πλῆθος.

Ὅμως οἱ κυνηγοὶ
βάνουν φωτιὰν καὶ μέσα,
καὶ εὐθὺς ἀπὸ μίαν ἄκραν
πέρας· ἢ φλόγα εἰς ἄλλην
καίουσα τὰ πάντα.

Πανέρημος, ξεσκέπαστη
ἀστράπτει τώρα ἡ πλάτη
τῶν ὑδάτων, ἐσκόρπισεν
ὁ ἄνεμος τὰ λείψανα
καπνοῦ καὶ στάκτης.

Πυκνά, πυκνά ὧς καλάμια
ἀνεμιζόμενα ἐβλέπαμεν
νὰ κινῶνται εἰς τοὺς κάμπους μας
τῶν πολεμίων μας τ' ἄρματα,
καὶ ἔπесαν ὅλα.

Ποῦ εἶναι αἱ τόσαι γλῶσσαι
τῶν ἀκτινοβολούντων
σπαθιῶν ; ποῦ εἶναι οἱ χεῖρες
τῶν ἐχθρῶν μας ἀμέτρητοι ;
ποῦ τὰ κανχήματα ;

Πλατὺς καὶ σκοτεινός,
βαθὺς ἔχασκεν καὶ ἄφρευκτος
ὁ ἄδης ὑποκάτω τοὺς·
ἐβούλιασαν, ἐχάθησαν,
ἐκλείσθη ὁ τάφος.

Οὕτως ἀπὸ τὸν ἥλιον,
ὥσάν πυρὸς σταλάγματα,
πέφτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν
τῶν αἰώνων, καὶ χάνονται
διὰ πάντα οἱ ὥραι.

ὦ Νίκη, διὰ τοὺς Ἕλληνας
στεφάνους πλέξε· ἀλλ' ὄχι
σάν κείνους ποὺ χαρίζεις
εἰς βασιλέα κενόδοξον
αἱματοπότνη.

Σάν κείνους ὄχι. Ἐπάνω του
τὰ δάκρυα τῶν λαῶν
στάζουνσι καὶ μαραίνονται
ὀγλίγορα ὥς ἀπ' ὄφιν
χόρτα καημένα.

Πήγαινε εἰς τὸν Παράδεισον·
μία δάφνη ἐκεῖ βλαστάνει·
ἄγγελος τὴν φυλάττει
λαμπρός, καὶ τὴν ποτίζει
ψάλλων ταῦτα :

« Αὖξανε διὰ τὸν θρίαμβον,
» διὰ τὴν ἀγάπην αὖξανε
» ἐλευθερίας, πατρίδος·
» διὰ πάντοτε ἀκεραύνωτος
» βλάστανε, ὦ δάφνη ».

Ζήτει τὰ θαλερώτερα
πλέον ἄφθαρτα κλωνάρια·
μ' αὐτὰ πλέξε τὰ στέμματα
καὶ πρόσθεσε ἀκόμα
δύο εἰδῶν ρόδα.

Λευκά καὶ δροσερώτατα,
 σὰν ἄστρα αὐγερινά,
 ὑπὸ τὰ θεῖα φυτρώνουσι
 πατήματα καὶ πέφτουσι
 συχνὰ εἰς τὸν κόσμον.

Τᾶχαις γνωστά κι ἐστόλισες
 πολλὰς φορὰς μ' ἐκεῖνα,
 τοὺς μὴ σκληρῶς πατήσαντας
 τὸν ἐχθρὸν ὅταν ἔβαλεν
 τ' ἄρματα κάτω.

Τᾶχαις γνωστά' τὰ ἐχάρισες
 εἰς ὅσους δὲν ἐξάπλωσαν
 βαρεῖαν χεῖρα ἐπὶ γέροντας
 ἢ παρθένους ὅπ' ἔγιναν
 λάφυρα μάχης.

Ἐὰν τιμήσης ἥρωα,
 μ' αὐτὰ προσμένει ὁ τάφος
 τὸ σῶμά του, προσμένουσιν
 οἱ οὐρανοὶ τὸ στέφος του,
 καὶ τ' ὄνομά του.

Ἀνδρέας Κάλβος.

ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ

(Ὡδ ἡ).

Ἐσφαλεν ὁ τὴν δόξαν
 ὀνομάσας ματαίαν
 καὶ τὸν ἄνδρα μαινόμενον
 τὸν πρὸ τοιαύτης καίοντα
 θεῶς τὴν σμύρναν.

Δίδει αὐτὴ τὰ πτερὰ
καὶ εἰς τὸν τραχύν, τὸν δύσκολον
τῆς Ἀρετῆς τὸν δρόμον
τοῦ ἀνθρώπου τὰ γόνατα
ἰδοὺ πετάουν.

Μικρὰν ψυχὴν, κατάπτυστον,
κατάπτυστον καρδίαν
ἔτυχ' ὅστις ἀκούει
τῆς Δόξης τὴν παράκλησιν
καὶ δειλιάζει.

Ποτέ, ποτὲ μὲ δάκρυα
δὲν ἔβρεξεν ἐκεῖνος
τῶν φίλων του τὸ μνῆμα,
οὔτε τὸ χῶμα ἐφίλησε
τῶν συγγενῶν του.

Εἰς τὸν ἡγριωμένον
βαθὺν ὠκεανόν,
ὅπου φυσάει μὲ βίαν
καὶ ὀργίζεται τὸ πνεῦμα
τῆς πικρᾶς τύχης,

Καθ' ἡμέραν κοιτάζει
τοὺς πολλοὺς τῶν δυστήνων
πνιγομένων θνητῶν,
καὶ ποῖος ποτὲ δὲν ἤκουσε
παραπονοῦντα ;

Θερμότατον τὸν πόθον
ἐφύτευσας τῆς Δόξης
εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων σου
ὦ Ἑλλάς, καὶ καλεῖσαι
μήτηρ ἡρώων.

Καθὼς ἀπὸ τὸ σπήλαιον
ἐκβὰς ὁ λέων πληγώνει,
σκοτώνει, διασκορπίζει
τολμηρῶν κυνηγῶν
πλήθος Ἀράβων·

Καθὼς εἰς τὸν χειμῶνα
τὸ νερὸν ὑπερήφανον
τοῦ χειμάρρου κυλίνεται
καὶ τὰ χωράφια χάνονται,
βοσκοὶ καὶ ζῶα·

Ἡ καθὼς τὴν αὐγὴν
ἐξαπλώνει ὁ ἥλιος
καὶ τ' ἄστρα τ' ἀναρίθμητα
ἀπὸ τὸν μέγαν Ὀλυμπον
πάντα ἐξαλείφει,

Οὕτω τὰ μύρια τάγματα
ἔχυσεν ὁ Ἀράξης·
ἀλλά, ὦ ἄσους Ἑλλάδος,
σὺ ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἄστραψες,
καὶ ἔγινον κόνις.

Περίφημοι ψυχαὶ
τριακοσίων Λακόνων,
ψυχαί, αἱ ποὺ ἐδοξάσατε
τὸν Ἀσωπὸν καὶ τ' ἄλσος
τοῦ Μαραθῶνος.

Εὐφραине μὲ τὸ ἀθάνατον
μέτρον τὰς Ἀχαΐδας
χίρας ὁ θεῖος Ὅμηρος,
καὶ τὸ πνεῦμά σας ἄναπτε
τὸ ἴδιον μέλος.

Τοῦ καρτεροῦ Δίακίδου
τὴν φήμην ἐξηλεύσατε,
(αἰμίμηστος, θανμάσιος
ζῆλος), καὶ τ' αἷμα ἐχύσατε
διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ γὰρ καὶ γὰρ τὸ σίδηρον
γυρεῦω· ποῖος μοῦ δίδει
τάς βροντάς τοῦ πολέμου ;
ποῖος μ' ὁδηγεῖ τὴν σήμερον
εἰς τὸν ἁγῶνα ;

Φοβερόν, μυσαρὸν
θρέμμα σκληρᾶς Ἀσίας,
Ὀθωμανέ, τί μένεις ;
τί νοεῖς ; τί δὲν φεύγεις
τὸν θάνατόν σου ;

Ἐφθασ' ἡ ὥρα· φύγε,
ἀνέβα τὴν ἀγρίαν
ἀραβικὴν φοράδα·
νίκησον εἰς τὸ τρέξιμον
καὶ τοὺς ἀνέμους.

Ἐπὶ τὸν Ὑμηττὸν
ἐβλάστησεν ἡ δάφνη.
φύλλον ἱερὸν στολίζει
τὰ ἡρειπωμένα λείψανα
τοῦ Παρθενῶνος.

Νέοι, γυναῖκες, γέροντες,
Ἑλληνικὰ θηρία,
φιλοῦσιν, ἀποσπάουσι
τοὺς κλάδους, στεφανώνουσι
τάς κεφαλὰς των.

Ἀνέβα τὴν ἀράβιον,
Ὅθωμανέ, φοράδα
τὴν φυγὴν κατεγκρήμισον.
Ἑλληνικά θηρία
σὲ κατατρέχουν.

Τὴν λάμπιν τῶν ὀργάνων
Ἀρειμανίων ἴδε·
ἄκουσον τὴν βοήν
τῶν θάνατον πνεόντων
ἢ ἐλευθερίαν.

Νοεῖς, — Τρέξατε, δεῦτε
οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες·
ἦλθ' ὁ καιρὸς τῆς δόξης,
τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας
ἅς μιμηθῶμεν.

Ἐὰν τὸ ἀκονίσῃ ἡ Δόξα,
τὸ ξίφος κεραυνοῖ·
ἔὰν ἡ Δόξα θερμώσῃ
τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων,
ποῖος τὴν νικάει ;

Τί τρέμεις ; τὴν φοράδα
κτύπα, κέντησον, φύγε,
Ὅθωμανέ· θηρία
Μάχην πνέοντα, δόξαν,
σὲ κατατρέχουν.

ὦ Δόξα, διὰ τὸν πόθον σου
γίνονται καὶ πατρίδος,
καὶ τιμῆς, καὶ γλυκείας
ἐλευθερίας, καὶ ὕμνων
ἄξια τὰ ἔθνη.

Ἀνδρέας Κάλβος.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν εἰς τὴν ἑν Λευκάδι ἑπαυλὶν τοῦ Μαδουρῆν 1876. Ἔργα ποιητικά : Στιχουργήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν τῆς Λέσβου 1834· ἀπέθανε 19 . . . Ἔργα δραματικά : Μαρία Δοξαπατρῆ, Κυψελίδαι, Μερόπη, Εὐφροσύνη, Φαῦστα, Ἀντιόπη, Νικηφόρος Φωκᾶς· ποικίλαι φιλολογικαὶ μελέται· ἐκδόσεις τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου μετὰ κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν παρατηρήσεων.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν 1854. Ἔργα αὐτοῦ πολυάριθμοι καὶ ποικίλαι ἱστορικαὶ καὶ κριτικαὶ μελέται εἰς περιοδικὰ καὶ ἰδιαιτέρα φυλλάδια δημοσιευθεῖσαι.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Ἐγεννήθη περὶ τὰ 1838· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1892. Μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν τὰ Ἔργα αὐτοῦ, ἀποτελούμενα ἐκ λόγων, ἄρθρων, ὁδοιπορικῶν ἐντυπώσεων κ.λ.π.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Σ. ΔΕΛΤΑ

Ἔργα πεζά : Στὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου, Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα, Γιὰ τὴν Πατρίδα, ἡ Καρδιά τῆς Βασιλοπούλας, Παραμῦθια καὶ ἄλλα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1809· ἀπέθανεν εἰς τὰς

Ἀθήνας 1879. Ἔργα αὐτοῦ : Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, Ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη καὶ πολυάριθμοι μεταφράσεις ἐκ ξένων λογοτεχνιῶν εἰς τὰ περιοδικὰ «Εὐτέρπη» καὶ «Πανδώρα».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859 Ἔργα ποιητικά : Ἱστοὶ Ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ Σκοτάδια, Κλειστὰ Βλέφαρα πεζά : Διηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικά Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Διηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πόλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδηῆμος, ἤτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμύθια καὶ διάφορα ἐγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων. Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1915.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον 1792· ἀπέθανε 1867. Ἔργα ποιητικά : Ὁδαὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Λύρα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ 1866. Ἔργα πεζά : Διηγήματα, ἡ Ἀνυερή, ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιᾶς Ἀγάπης, ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σιράκον τῆς Ἡπείρου 1873· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1894. Ἔργα ποιητικά : Αἱ Σκιαὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Καλόγερος, Ἀγροτικά, ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης· πεζά : Πεζογραφήματα, Διηγήματα.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐδημοσίευσεν Διηγήματα, Ἐντυπώσεις, Ὀδοιπορικὰς Ἀναμνήσεις καὶ ἄλλα πεζογραφήματα εἰς σειρὰν τόμων.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1883. Ἔργα δραματικά: Ὁ Γιὸς τοῦ Ἰσκιου, Τὸ κόκκινο πονκάμισο, Ἀσπρο καὶ μαῦρο· Τὸ χαλασμένο σπίτι· πεζά: Πολεμικαὶ σελίδες.

ΗΛΙΑΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1669· ἀπέθανεν εἰς τὰς Πάτρας 1714. Ἔργα αὐτοῦ: αἱ ἀπ' ἄμβωνος Διδαχαὶ ἐκδοθεῖσαι κατ' ἐπανάληψιν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις. Ἔργα πεζά: Διηγήματα, ἐντυπώσεις, περιγραφαί, χρονολογήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον 1851. Ἔργα δραματικά: Καταστροφή τῶν Ψαρῶν, Βάρδας Καλλέργης, πολλὰ διηγήματα ἰδίως ἀναφερόμενα εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἥθη τῆς ἰδιαίτης πατρίδος του εἰς περιοδικὰ, ἡμερολόγια καὶ ἑφημερίδας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ 1906. Ἔργα πεζά: Διηγήματα ἐθνικῶν ὑποθέσεων, ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἄλλα περιγράφοντα ἥθη τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας 1859. Ἔργα ποιητικά: Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι, Τάφοι, ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἀσάλευτη ζωή, Πολιτεία καὶ μοναξιά,

Βωμοί, τὰ Παράκαιρα· πεζά : Γράμματα· δράμα : ἡ Τρισεύγενη.
Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1914.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενίσιον 1877. Ἔργα ποιητικά : Πολεμικὰ τραγούδια, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας· ἔργα πεζά : Τὰ ψηλὰ βουνά, διηγήματα, χρονογραφήματα, ὁδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις, τεχνοκριτικαὶ μελέται εἰς περιοδικὰ, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1843· ἀπέθανε 1873. Ἔργα ποιητικά : Στόνοι, Χελιδόνες, Ὀρφεύς, Πυγμαλίων· δραματικά : Ἀγορά, Συζύγου ἐκλογή, Χαρακτῆρες· ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΔΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα ποιητικά : Ποιήματα, Χειμῶνανθοι, Ἀλάβαστρα, Κεϊμήλια, Ἐξωτικά, τὸ Παλιὸ Βιολί, Πρῶτα βήματα, Σπασμένα μάρμαρα, Εἰρηνικά, μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου· δραματικά : Ὁ Βασιλιάς Ἀνήλιαγος, ἡ Γυναῖκα, τὸ Εἰκόνησμα, τὸ Στοίχημα, Γελίμερ. Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ τεχνῶν 1917.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν 1826· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1898. Ἔργα ποιητικά : ἔμμετρος μετάφρασις τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος· δραματικόν : ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Ἀμλέτου καὶ τῆς Τρικυμίας τοῦ Σαιξπήρου· διηγήματα καὶ ποικίλαι διατριβαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἔργα ποιητικά : Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὕα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς

δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά : ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας, Νικηφόρος Φωκᾶς, ἐπιστροφή τοῦ Ἀσώτου, Ἰόλη, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζά : μετάφρασις τοῦ Λαοκόοντος τοῦ Λέσιγκ. Ἐλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1914.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΔΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα : Ναυτικά διηγήματα, πολυάριθμοι ἱστορικαὶ μελέται, διατριβαὶ καὶ διαλέξεις.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σύρον 1835· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1914. Ἔργα αὐτοῦ : ἡ Πάπισσα Ἰωάννα, διάφορα διηγήματα καὶ ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὸ 1789· ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικά : Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπαίρον, οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελῆ, καὶ ὀλίγιστα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα Ἀπαντά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας 1860. Ἔργα ποιητικά : Ροδοδάφναι, τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ, Τὸ νησί μου, Τί λὲν τὰ κύματα· πεζά : διηγήματα, μεταφράσεις δραματικῶν ἔργων.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου 1861. Ἔργα πεζά : Διηγήματα τῆς σιάνης, Διηγήματα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου, Διηγήματα θεσσαλικά, δραματικά : Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου, Γιά τὴν τιμή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὕμνος εἰς τὴν ἑλευθερίαν (στροφαὶ 139), Δ. Σολωμοῦ Σελ.	5
Τὸ δακτυλίδι (ἐκ τοῦ «Ἀθανασίου Διακού»), Α. Βα- λαωρίτου	» 11
Ὁ Ὀρφεὺς ἐν τῷ Ἀδῇ (ἀπόσπασμα), Δ. Παπαρη- γοπούλου	» 15

ΡΗΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Ἐπὶ τῇ 25 Μαρτίου, Ἀν. Βυζαντίου.....	» 19
Εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, Ἡλ. Μηνιάτη...	» 25

ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Τίτον, Δ. Βερναρδάκη.....	» 29
Ἡ πρώτη ἐθνικὴ σημαία (1800), Σ. Δε-Βιάζη.....	» 34

ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὁ Βουλγαροκτόνος εἰς Ἀθήνας (ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ»), Κ. Παλαμᾶ	» 38

ΘΥΛΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι (δημῶδες)	» 41
Ὁ Νεραϊδόκηπος, Γ. Δροσίνη	» 43

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ἡ δεξιὰ τοῦ Κριεζώτη, Μ. Μητσάκη	» 44
Τὸ Ναύπλιον ἐπὶ Κυβερνήτου, Ν. Δραγούμη	» 48

ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ὁ Καπετὰν Καλόγερος, Χ. Χριστοβασίλη.....	» 51
Νότης Γιάκος ἢ Κουτσός, Κ. Ν. Ράδου	» 59
Ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, Ἐμ. Σ. Λυκούδη	» 88
Ψυχοσάββατον, Α. Μωραϊτίδου	» 103
Μὲ τὰ πανιά, Α. Μωραϊτίδου	» 115
Ἱστορία ἐνὸς σκύλου, Ε. Ροϊδου	» 123

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	» 69
Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	» 82

ΛΥΡΙΚΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

<i>Δεξιλέως</i> , Κ. Παλαμᾶ	Σελ.	93
<i>Ὁ λιποτάχτης</i> , Ι. Πολέμη	»	95
<i>Τοῦ Φαβιέρου ἐξακόσιοι</i> , Γ. Δροσίνη	»	96
<i>Αἶμα ! Ζ.</i> Παπαντωνίου	»	97
<i>Εἰς τὴν Ἰωνίαν</i> , Ι. Καρασούτσα	»	101
<i>Ὁ σκλάβος</i> , δημῶδες	»	102

ΛΥΡΙΚΑ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

<i>Παινετικὸ τραγοῦδι</i> , (ἀπόσπασμα), Κ. Κρυστάλλη	»	130
<i>Στὸ σπῖτι μας</i> , Γ. Στρατήγη	»	131
<i>Μὴ φοβηθῆς</i> , Ι. Πολέμη	»	134
<i>Ἡ Καλλιπάτειρα</i> , Λ. Μαβίλη	»	134

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

<i>Ὁ Σωκράτης</i> , Ι. Πολυλᾶ	»	136
<i>Γεώργιος Καραϊσκάκης</i> , Κ. Παλαμᾶ	»	141

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ

<i>Τὸ ἐρημόσπιτο</i> , Ι. Πολέμη	»	138
<i>Οἱ ἔξι κόρες τοῦ Ἐρεχθείου</i> , Γ. Δροσίνη	»	140

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

<i>Μία δοκιμασία</i> , Ἀλ. Παπαδοπούλου	»	144

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ

<i>Τὰ νησιά μας</i> , Α. Προβελεγγίου	»	151
<i>Ὁ κύκνος</i> , Μ. Μαλακάση	»	155

ΛΥΡΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

<i>Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπερῆς</i> , Δ. Σολωμοῦ	»	155

ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

<i>Ἡ θλίψις τοῦ Μαρμάρου</i> , Μ. Μητσάκη	»	156

ΩΔΑΙ

<i>Εἰς τὴν Νίκην</i> , Α. Κάλβου	»	159
<i>Εἰς τὴν δόξαν</i> , Α. Κάλβου	»	163

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Διονύσιος Σολωμός	Σελ	4
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	»	11
Δημήτριος Παπαρηγόπουλος	»	15
Ἀναστάσιος Βυζάντιος	»	19
Ἡλίας Μηνιάτης	»	26
Δημήτριος Βερναρδάκης	»	29
Κωστής Παλαμάς	»	39
Μιχαὴλ Μητσάκης	»	44
Χρῖστος Χριστοβασίλης	»	52
Κωνσταντῖνος Ράδος	»	59
Ἀνδρέας Καρκαβίτσας	»	69
Ζαχαρίας Παπαντωνίου	»	97
Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης	»	104
Ἐμμανουὴλ Ροῦδης	»	129
Κώστας Κρυσιόλλης	»	131
Γεώργιος Στρατιγγῆς	»	132
Ἰάκωβος Πολυλάς	»	136
Ἰωάννης Πολέμης	»	138
Γεώργιος Δροσίνης	»	140
Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου	»	144
Ἀριστομένης Προβελέγγιος	»	151
Μιλτιάδης Μαλακάσης	»	155
Μιχαὴλ Μητσάκης	»	157

ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Ἡ ἐξοχικὴ οἰκία ὅπου ἐγράφη ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἔλευ- θερίαν	»	10
Ἀθανάσιος Διάκος	»	13

Ἱερουσαλήμ	Σελ.	33
Σημαῖαι τῆς Ἐπιανήσου	»	35
Ἐρείπια τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν	»	40
Ἡ γέφυρα τῆς Ἀρτας	»	42
Τὸ Ναύπλιον	»	49
Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐν ἐκστρατεία	»	83
Μαραθῶν	»	99
Ἡ Ὀλυμπία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους	»	135
Σωκράτης	»	137
Καραϊσκάκης	»	141
Αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος	»	152
Ἡ Νίκη	»	160

